TAYLOR

A KANNIBÁLOK FÖLDJÉN

LAMPEL R. (WODIANER F. ÉS FIAI)

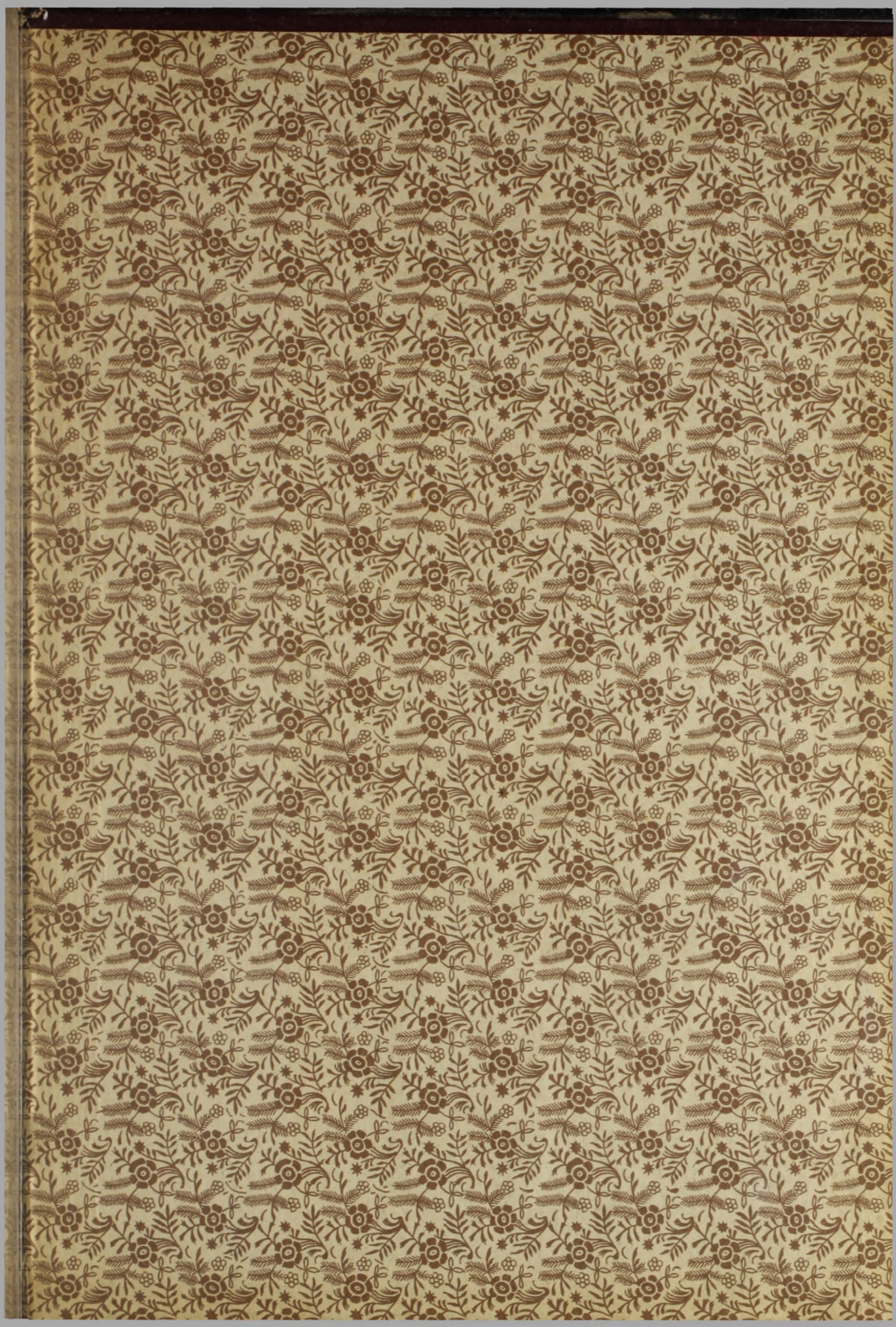

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG KÖNYVTÁRA
SZERKESZTI CHOLNOKY JENŐ

TAYLOR

A KANNIBÁLOK FÖLDJÉN

(WHERE CANNIBALS ROAM)

BUDAPEST, 1926
LAMPEL R. (WODIANER F. ÉS FIAI) R. T.
KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

Földr.
O. 816
21
FRANKLIN-TÁRSULAT

MERLIN MOORE TAYLOR

A KANNIBÁLOK FÖLDJÉN

BARANGOLÁS PÁPUA SZÍVÉBEN

ANGOLBÓL FORDÍTOTTA

HALÁSZ GYULA

67 KÉPPEL ÉS TÉRKÉPPEL

BUDAPEST, 1926

LAMPEL R. (WODIANER F. ÉS FIAI) R. T.

KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

109486

MAGY. TUD. AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
I. sz. Növedéknapló
1927 655 tt. sz.

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

R
1977

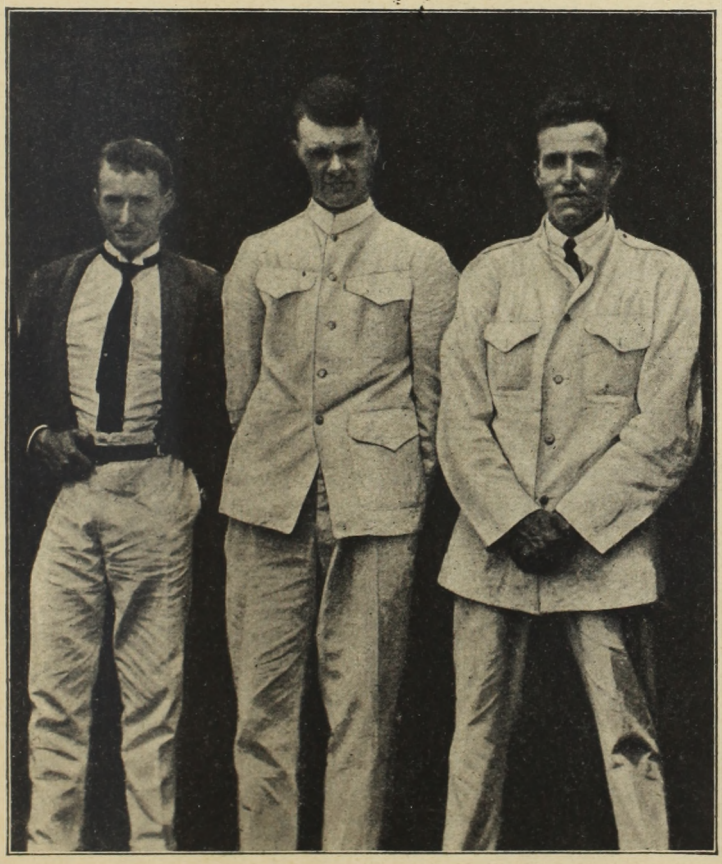

Humphries Taylor Downing

MAGY. TUD. AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

ELŐSZÓ.

Merlin Moore Taylornak, a fiatal amerikai világjárónak ez a könyve elüt kissé a Magyar Földrajzi Társaság Könyvtárának legtöbb kötetétől. Nem geografus írta, nem is annyira földrajzi leírást igyekszik adni arról a tájról, amelyen bolyongott, mint inkább kalandos útleírást. Csupa esemény és élmény ez a könyv. Megragadó képet nyújt a pápuák életmódjáról és lelki világáról. Talán néha kissé túloz, talán a leirások költői lendületében itt-ott ellentmondásba is keveredik, de végül is mindaz, amit ir, nagyon érdekes és értékes, mert olyan helyeken és olyan népek között járt, amelyeket még alig-alig ismerünk, éppen a hihetetlen nehézségek miatt.

Az utazás elbeszélését olvasva, megmarad bennünk az a helyes és az igazságnak megfelelő benyomás, hogy ezek a szerencsétlenek ott Új-Guineában rendkívül nyomorúságos, szenvedésteli, boldogtalan életet élnek. A «vissza a természethez!» jelszó szörnyű tévedését misem bizonyítja jobban, mint az ilyen, alacsony műveltségű, helytelenül úgynevezett «vad» népeknek az élete. Technikai tudásuk minimális, alig tudják földjüket művelni, alig tudnak a természet ellenséges erőivel szemben védekezni. Tele vannak babonával, örökös félelem gyötri őket s ha nem félnek az ellenségtől, félnek a képzelt túlvilági lényektől, a természetfölötti varázserőktől, a halottaktól, a bűvészektől, varázslóktól s mindenféle más képzelt hatalomtól. Szörnyűséges életük van! Az éhség kényszerének hatása alatt fejlődött ki az emberevés szokása, ebből kifejlődött az örökös harc és háború közöttük s alig van pápua, aki

természetes halállal távoznék el a szenvedéseknek és gyötrelmeknek ebből a «paradicsomából».

Új-Guinea éghajlata is nagyon kedvezőtlen s nem csoda, ha még az a kultúra sem tudott a forróövi ősrengetegekkel borított, fiatal hegyvidékbe behatolni, amely a szomszédos hátsó-indiai szigetek maláji népeit kiemelte a barbarizmusnak ebből az undorító posványából. Európában talán csak tízezer évvel ezelőtt éltek az emberek ilyen állati sorban.

Ezt a csodálatos életet jól ismerteti meg a regényes elbeszélés. Mint ahogy a festőművész túloz a színekben, de jó és helyes impressziót nyújt a lefestett objektumról, éppen úgy ez a kiszínezett leírás, ha talán nem is a történettudós pontos leirása, de minden elbeszélése lehetséges, minden kalandja újabb és újabb színnel világítja meg a bennszülöttek életét, az angol fennhatóság humánus eljárását s az európai utazókra váró, hihetetlen nehézségeket. Az utazó kitünő fényképei segítik megérteni azt a szomorú tragédiát, amelyben vergődik itt a természet «paradicsomi» egyszerűségében «a nyomorult ember.»

Budapest, 1926 november.

Cholnoky.

A KANNIBÁLOK FÖLDJÉN.

ELSŐ FEJEZET.

Pápua, ország az isten háta mögött.*

Barangoltam a legsötétebb Pápuában, amelynek földjét fehér ember lába nem taposta még; soha nem felejtem titokzatos mélyű nyirkos vadonait, gomolygó ködbe burkolódzó hegyormait, ijesztő szakadékait és zúgó folyóit, viszontagságos zordon életét s a hegyi falvak emberevőinek arcát és — szagát.

Mind a mai nap, ezer meg ezer kilométerre élményeim színterétől, amikor már a múló idő lassan elhalványítja az emlékeket: föl-fölriadok lidércnyomásos álmaimból, hatalmába ejt a rejtelmes pápuai éjszakák igézete.

Ott settenkednek körülöttem a meztelen fekete vadak; égő szemük keresztülfúrja a sűrűséget s csak az alkalomra lesnek, mikor lazul meg az őrködés, hogy észrevétlenül rajtunk üssenek. Hallom vad kiáltozásukat az éjszakában, amint félelmetesen száll a hang szirtről-szirtre, keresztül a szakadékokon. Fölbukkannak előttem, amint kifeszített íjjal, mérgezett dárdával lopakodnak felénk a bozót homályában...

Mert ilyen ez a fekete Pápua. Eltörölhetetlenül beleégeti a maga ábrázatát a lélekbe. Vannak, akik csak festői oldalát látják meg. Ezeket elbűvöli. Mások előtt a Természet föltárja a maga öldöklő zordonságát; ezeket megbénítja és rémületbe ejti.

★

* *Pápua.* Új-Guinea brit fennhatóság alatt álló részének (British New Guinea) 1906 óta hivatalos neve *The Territory of Papua*, vagy röviden: *Papua.* Hozzá kell szoknunk ebben a könyvben, hogy a *Pápua* név a pápuák-lakta Uj-Guinea szigetének *földjét* jelenti. Az első fejezet címe az angol eredetiben: *Papua, never-never land* (soha-soha ország). Így szokás nevezni Ausztrália belsejének sivatagi vidékeit. A magyar cím igyekszik éreztetni a messzeséget, meg azt is, hogy valami elátkozott sivár tájékról van szó. *A fordító.*

Pápua Új-Guinea szigetének az a része, amely 1883 óta formailag is brit birtok. A brit haditengerészet egyik tisztje a mai Pápua déli részét már 1846-ban birtokba vette, de a kormány akkor nem erősítette meg ezt a foglalást.

Pápua nyugat felől Hollandus Új-Guineával, északon pedig azzal a birtokkal határos, amely a világháborúig a németeké volt. (Ők Kaiser Wilhelmlandnak nevezték.) A háború folyamán ez a terület is a *Commonwealth of Australia* fennhatósága alá került.

Új-Guinea szigetét sokan madárhoz hasonlítják, amely északon lebeg az ausztráliai kontinens fölött. Ha tovább fűzzük a hasonlatot, azt mondhatnók, Pápua ennek a madárnak a farka. Legnagyobb hosszúsága kelettől nyugatig mintegy 1300 km, szélessége, ahol legtestesebb, 320 km. Partvonala a szigetek nélkül 2800 km. A körülötte és keletre messze elterülő szigetek partvonala egymagában 3115 km. Területe körülbelül 235,000 km², ebből 228,000 km² a főszigetre, 7000 km² az apróbb szigetekre jut.

Pápua északnyugati vége felnyúlik a déli szélesség 5. fokáig, azon a ponton, ahol ez a szélességi kör metszi a keleti hosszúság 141. fokát. A határ a 141. délkörön fut onnan délnek az Arafura-tengerig, a Torres-szoroshoz, úgy azonban, hogy a 6. és 7. szélességi fok közt a határvonal a *Fly*-folyó nyugati partján halad, ott tehát bekanyarodik a hollandus területbe.

Délkeleten a Pápuához tartozó szigetek elnyúlnak a 12. szélességi fok és a 155. hosszúsági fok metszéspontjáig, úgy hogy magukban foglalják a Louisiade-szigettengert.

A régebbi Német-Új-Guinea határszéle mentén, de már a korábbi brit területen, hatalmas hegylánc nyúlik végig: az Owen Stanley Range. Ez kivált a 145. és 151. délkörök között meredélyes, szaggatott hegycsúcsokba tornyosul. Sok helyütt egyenesen a tengerből emelkednek ki a hegyek, de sehol nincs távolabb a hegység 30 km-nél a partoktól. Az Owen Stanley lánc délkeleti nyúlványai a sziget csúcsáig terjednek és elágazásai keresztül-kasul barázdálják a sziget belsejét. Mindezek a hegyek összefüggésben vannak az egész szigeten végigvonuló *főlánccal:* a «Main Range»-zsel.

Pápua főhegylánca, a «Main Range».

A hegyek járhatatlansága és a szállítás nehézsége következtében Pápua felerészben máig teljességgel ismeretlen s a másik feléről is édeskeveset tudunk. Kormány-tisztviselők elvetődnek olykor a sziget távolibb zugaiba. A kutató-utazók általában elkerülik Pápua belsejét; a bemerészkedőket kiverik a bennszülöttek. Még az úttörők egyike, a hollandi d'Albertis is, megtorpant a hegyek előtt. «Könnyebb megmászni az európai Alpok legmagasabb csúcsait, kezünkben bottal, mint átkelni Új-Guineában egy egyszerű hegyháton.» Aki a maga bőrén tapasztalta, milyen keserves a vándorlás a hegyi vadonokban, igazat ad a hollandi kutatónak.*

Amikoriban Sydneyben jártam, Ausztráliában, még mitsem tudtam róla, mi vár reám és nagyon megörültem az alkalomnak, hogy eljuthatok a hegyek közé, Pápua belsejébe. J. H. P. *Murray*, Pápua helyettes kormányzója és legfőbb bírája, történetesen éppen Sydneyben volt akkor.

Eleinte kereken megtagadta hozzájárulását, hogy behatoljunk az emberevők földjére. Nem volt barátja annak, hogy mindenféle író meg fényképező népség kódorogjon a sziget belsejében és ingerelje a bennszülötteket. Alig esztendeje, hogy egy ausztráliai kalandor, akinek megengedte, hogy szemle-útján kíséretébe szegődjék, csúfosan becsapta. A kormányzó titkára elbeszélte nekem az esetet.

— Ez a fickó — beszélte a titkár — a kormányzó házának vendége volt Port Moresbyben. A kormányzó magával vitte hajóján. Együtt mentek a tengerparttól mintegy száz kilométerre fekvő hittérítő-állomásra. Nemrégiben készült el az út, a misszionáriusok csinálták. Tökéletesen biztonságos volt az út, fegyver sem volt velük, fölösleges is lett volna; messze környéken hónapok óta teljes volt a nyugalom. A bennszülöttek jórészt megtérített jámbor emberek voltak, segítettek az út építésében s majd minden faluban volt egy kormányzósági *bennszülött* rendőr, de annak se akadt dolga, kövérre hízott a nagy kényelemben.

— Izgalmas kalandokra semmi remény nem lehetett —

* D'Albertis 1876—77-ben fölevezett a Fly-folyón, a sziget legnagyobb folyóján, és eljutott ennek a forrásvidékéig. *A fordító.*

folytatta a titkár. — Történetesen megesett azonban, hogy a második napon a kormányzó kificamította a bokáját és vissza kellett vitetnie magát a tengerpartra. Nem akarta azonban elrontani útitársának az örömét, adott melléje két rendőrt és tovább küldte. Néhány héttel később került vissza Port Moresbybe. Hálálkodott, csaknem a könnyeit ontotta.

A titkár szünetet tartott, mint aki nagyon is undorodik a történettől.

— Ausztráliába érve fantáziája lobbot vetett — folytatta kisvártatva. — Hajmeresztő meséket talált ki és írt meg, vérfagylaló kalandokat; csatába keveredtek a kannibálokkal, a kormányzó kardját villogtatva vitte ostromra embereit és persze az írónak magának is kimagasló szerep jutott a hősi viadalban. Aztán elutazott Angliába, előadást tartott úgynevezett expedíciójáról és élményeiről. És akaszszanak föl, ha nem igaz: a londoni földrajzi társaság előkelő érmet aggatott a mellére.

Reménytelennek látszott a helyzet, de azért csak bejutottunk valahogy a kormányzóhoz és elmondtuk, mi dologban járunk.

— Rendben van, uraim, hozzájárulok a tervükhöz — felelte nagy álmélkodásunkra. — Semmi kifogásom ellene, ha be akarnak hatolni a sziget belsejébe. Többet mondok: önökkel küldöm vezetőnek egyik magisztrátusomat, aki maga is kitünő «bushman» és testőrségül adok önök mellé egy tucat fegyveres bennszülött rendőrt.

Meg akartuk köszönni a váratlan előzékenységet, de a kormányzó legyintett a kezével:

— Köszönetről szó se legyen. Ha már megadtam az engedélyt, önként következik, hogy kíséretről gondoskodom. Inkább küldöm *önökkel* a rendőröket, mintsem hogy *utánuk* küldjem hetek multával, amikor úgy lehet későn érkeznének, hogy kiszabadítsák önöket az emberevők fazekából.

Amit igért, teljesítette is. Richard *Humphries*, a kormányzó által említett előljáró éppen szabadságon volt Sydneyben; szabadsága csak egy-két hónap mulva járt volna le, de rögtön félbeszakította, hogy velünk jöjjön. Eredetileg az volt a terv, hogy négyen leszünk fehér emberek az expe-

dícióban. A fölszerelést és készleteket ehhez képest vásároltuk. Negyedik társunk azonban már a második napon kimerült, amikor még a tengerpart közelében jártunk. Két bennszülött támogatta jobbról-balról, úgy küldtük vissza lóháton, addig is, amíg csónakba ülhetett.

Így hát végül is csak hárman maradtunk. Egy fiatal ausztráliai fotografus, Harry *Downing*, volt a harmadik fehér ember expedíciónkban. Micsoda jó pajtás vált belőle!

Három hét sem telt bele, már vitt bennünket a kis hajó Pápua felé. Két kis hajó bonyolítja le az átkelő forgalmat Pápua és Ausztrália között. Ezek egyike vitt bennünket észak felé. A hajó gyomrában öt tonna konzervált élelem, sátrak, fényképező gép és egyéb fölszerelés.

Másodnapja voltunk útban, amikor fölfedeztük, hogy nem mi vagyunk az egyedüli utasok, akik Új-Guinea belsejébe készülünk. Volt ott a hajón két gyerekarcú angol katonatiszt, rózsásképű szőke fiúk; ezek fejükbe vették, hogy ők antropológiával fognak foglalkozni. Egy madarászunk is volt, ennek engedélye volt rá, hogy hetvenkét pár paradicsommadarat fogjon Új-Guineában. Negyedik társunk meg se várta reggelenkint, hogy elszedjék az asztalt, már cipelte be hatalmas írógépét és fáradhatatlanul kalapált rajta. Ez volt az a bizonyos újságíró, akit harcias jelentéséért a Royal Geographical Society kitüntetett.

Ez a négy ember gyanakodva méregette egymást s ha érintették is terveiket, csak nagy általánosságban emlegették, rejtelmes utalásokkal bizonyos eseményre, amelynek akkor kell majd bekövetkeznie, ha megérkeztünk Port Moresbybe. Hamarosan rájöttünk, hogy az a «bizonyos esemény», amelyre titokban számítottak, az volt, hogy majd — csatlakoznak hozzánk. Nem tudták, hogy mi szikratávirón minden intézkedést megtettünk és csak egy éjjelt töltünk Port Moresbyben.

Madarászunk, alighogy elindult gyüjtő-útjára, lebukott egy szikláról és csunyául összezúzta magát. Az újságírót kínos meglepetés érte Port Moresbyben: már vártak rá és csakhamar indulhatott vissza — Sydneybe.

A rakodóparton már ott találtuk halomba rakva a

rizses zsákokat — tizennégy métermázsa rizst bennszülött kisérőink élelmezésére. Tizenkét fegyveres rendőr várt ránk, festői zubbonyban, térdigérő kék sávos vörös szoknyában, derekukon öv, tele töltényekkel. Parancsuk volt, hogy jelentkezzenek Humphries előtt. Kívülük még két vámtiszt volt a kikötőben.

— Mit szimatolódznak itt maguk a mi készleteink körül? — kérdezte Humphries. — Mi a kormányzóság jóváhagyásával megyünk a hegyek közé, hogy tapasztalatainkról beszámoljunk a kormányzóságnak és fotografáljunk. Ez

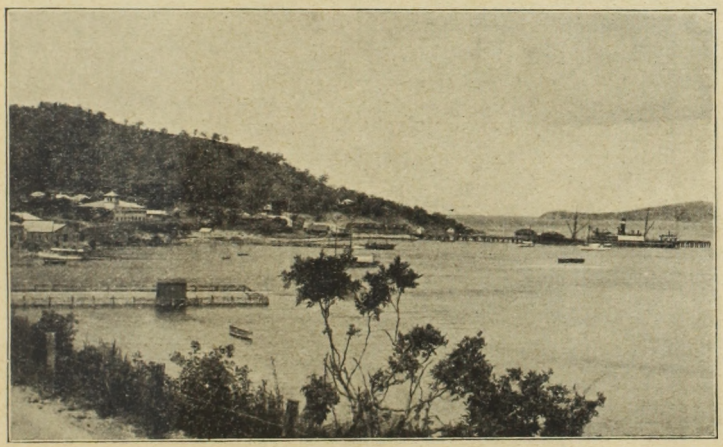

Port Moresby.

az amerikai itt adja rá a pénzt, mert a kormányzóság nem tudja fölhajtani a költségeket. Sorra látogatja a hegyi törzseket, hogy barátságot kössön velük. Csak nem akarnak tán vámot szedni tőle ?! Ő excellenciája a kormányzó úr nem mondta meg maguknak, hogy ezek a készletek vámmentesek?

Humphries harcias föllépése nem ingatta meg a kivonult vámtiszteket.

— Ő excellenciájától ilyesféle utasítás nem érkezett — szólalt meg Tommy *Burns* mosolyogva. — Ha szándékozott is ilyen rendeletet adni, nyilván meggondolta a dolgot, tekintettel a legutóbbi pénzügyi jelentés kedvezőtlen mér-

legére. Ez az esztendő is deficites lesz és én bizony behajtom az amerikain a dollárokat.

Meg is cselekedte. Kerek százötven dollárt vetett ki rám, amikor másnap reggel szemügyre vette készleteinket Yule-szigetén.

Yule Island mintegy száz kilométerre van Port Moresbytől, a fővárostól. Alig hajnalodott, már kinn úszott velünk a *Morinda* a Hall Sound vizén a sziget felé. *Hillman* kapitánynak, mint rendesen, most is sietős volt az útja. A gőz-

Yule-sziget.

sípot lekötözte, hogy állandóan szóljon s csak akkor hallgattatta el, amikor látta, hogy hanyatt-homlok jönnek lefelé a hegyen a Szent Szív Misszió szakállas papjai és egyre-másra ugrálnak be a készenálló csónakokba.

— Az ottan Kairuku, a kormányzósági állomás — mondotta Humphries és rámutatott egy tömpe hegyfokra a sziget tulsó végén. — Ez pedig itt, aki erre tart ebben a csónakban, Lincoln Garfield Grant *Connelley*, a magisztrátus — tette hozzá, amikor észrevette a barna karok által hajtott vadászcsónakot, amelyben egy fehér ember ül. — Angol, mint jó-

magam, egyike őfelsége képviselőinek a föld távol zugaiban, de hármas előnevét tekintve alighanem amerikai keresztapja lehetett neki.

Kibújt a nap. Humphries keze északnak lendült, a ködfelhőkből kibontakozó messze hegyormok felé.

— Nézd csak — kiáltotta, mint aki régi barátot ismer föl — az ott a *Mount Yule*, a legmagasabb csúcs a környéken. Északra meg keletre tőle — az a mi jövendő kalandjaink színtere.

Kairuku kormányzósági állomás Yule-szigetén.

— Jó lesz már, amikor arrafelé bandukolunk az ösvényen — jegyeztem meg.

— Te még nem tapostad a pápua ösvényeket. Nem tudod, hogy azok «sehol sem kezdődnek és sehova sem vezetnek».

— Annál jobb — vetettem közbe — akkor legalább nem kell valami határozott helyre menni, az ember a pillanat szeszélyét követheti. Így szeretem.

— Tartsa meg az ég tudatlanságodat — válaszolta és elsietett, hogy üdvözölje kollégáját.

MÁSODIK FEJEZET.

Hajtóvadászat — teherhordókra.

— Melyik faluba küldjek teherhordókért? — kérdezte Connelley magisztrátus, miután elszállásolt minket kairukui házikójában.

Humphries elvigyorodott.

— Vaimába és Kivoriba — válaszolta. — A kormányzó legalább ezt tanácsolta. Ugyan hosszú a memóriája.

Aztán hozzánk fordult.

— Vaima és Kivori bennszülöttei Új-Guinea milliárdosai. Földjük termékeny, tömérdek terményt adnak el a misszióknak és ültetvényeseknek. Bővelkednek mindenféle helyi javakban. Majd megfulladnak a maguk zsírjában.

— És fürgék, mint valami versenyfutók — vetette közbe Connelley. És folytatta a történetet. — Két esztendeje a kormányzó szemleútra indult a sziget belsejébe. Vaimai és kivorii emberek voltak a teherhordói. Amikor odaértek, ahol az út keservesebbik része kezdődik, lehajították a terheket és elszeleltek. Ő excellenciájának ott kellett kuksolnia az őserdőben, míg rendőrei új teherhordókat kerítettek. A kormányzó tajtékzott a dühtől és parancsot adott, fogdossák össze a szökevényeket és dugják dutyiba, valamennyit három hónapra. Tudnivaló, hogy a teherhordás megtagadása büntetendő cselekedet, ha hivatalos utazásról van szó. Rendőreim holtra fáradtak, míg a gézengúzokat kézrekerítették.

— Ma már bezzeg nem lenne nehéz elcsípni őket — jegyezte meg Humphries bizakodón. — Két éve szolgálok itt és ugyancsak beléjük vertem, hogy respektálják a kormányzóságot. Úgy hívtak: «az az ember, aki ráncba szed minket».

— Nos hát majd nyakukra szabadítom a rendőreimet — szólt Connelley egykedvűen. — Hány embert küldjek?

— Százhuszat — vágta ki Humphries. — Megkapják fejenkint a napi egy shillinget, meg a dohányukat, meg amit megesznek. Ez a szokásos fizetség. Legyenek itt szerda reggelre.

— Rendben van — mondta Connelley és sarkon fordult, hogy továbbítsa az utasítást a rendőrségi szálláson.

Hétfőt, keddet arra fordítottuk, hogy szétrakjuk meg összeszíjazzuk a málhákat az előírásos ötven fontos (22 kilogrammos) csomagokba. Kedden késő este, lefekvéskor, híre

Dengo, bennszülött rendőrünk.

sem volt még a teherhordókért menesztett rendőröknek. Hajnal felé egyszer csak halljuk ám a mezítlábak pacskolását az ablak alatt; a barnabőrű rendőrök épületes «konyhaangol» káromkodások kíséretében terelték maguk előtt a bosszús szavakat dörmögő nyájat.

Úgy ahogy voltunk, pongyolában talpra ugrottunk,

hogy tanui legyünk bevonulásuknak. Egyik rendőr lekapta válláról a puskáját és fáradtan «súlyba» eresztette.

— *Taubada!* (Uram!) — jelentette — itt jönni teherhordók, átkozott fekete ördögjei!

Bárha megsértette is a szolgálati fegyelmet azzal, hogy följebbvalója előtt ilyen díszítő jelzőre ragadtatta magát, *Dengo* rendőrnek minden meg volt bocsátva, amikor részletesen elbeszélte, micsoda hajtóvadászatba került a teherhordók összefogdosása.

A vészhír, hogy a *Morinda* hajó partra tett négy fehér embert, egy csomó rendőrt meg mindenféle ládát és zsákot, villámként csapott át a Hall Soundon Vaimába és Kivoriba. A parti falvak lakóit hirtelen ellenállhatatlan honvágy ragadta meg az erdő után. Még nagyobb serkentőnek bizonyult az a körülmény, hogy a fehérek egyike «az az ember, aki ráncba szed minket». Sietve összeszedelőzködtek és fölkerekedtek a bozót felé. Később, amikor a magam tapasztalásából megismerkedtem Humphries *módszerével*, hogyan pécézi ki menetelés közben a tunyákat és a naplopókat és hogyan ösztökéli őket és láttam, milyen tévedhetetlenül leleplezi a szimulánsokat, akik betegséget színlelnek: megértettem, miért nem kívánkoznak közibünk.

Akkor hát hogyan kerítette be mégis a rendőrsereg a szökevényeket? Erre a kérdésre hetekkel később kaptam meg a választ, amikor *Dengo* már nemcsak testőröm és «ordonánc»-om volt, hanem barátom is. Elmondta nekem, mire alapította ő, mint a rendőrök vezetője, a haditervét. A honvágyra. Ismerte a pápuákat, tudta róluk, hogy nem sokáig bírják az önkéntes száműzetést — hazahajtja őket a honvágy. Egyenesen Vaimába és Kivoriba ment embereivel. Csöppet sem lepte meg, hogy nincs férfi a faluban. Vaimában pihenőt tartottak, tüntetőleg azért, hogy egyenek. A tűz körül heverészve ügyet se vetettek a köréjük gyűlt asszonyokra és gyerekekre.

— Miért küld minket az öreg olyan messze emberekért? — kérdezte az egyik rendőr az előre megbeszélt terv szerint.

— Mert a hegyekben fogunk kóborolni. Parti népség

nem való a hegyekbe. Folyton fölbukfenceznének a málhákkal. Miért vigyünk magunkkal ilyen haszontalan embereket.

— És messzi van az a Mekeo? — kérdezte a másik.

— Ha szedjük a lábunkat, holnapra odaérünk.

— Ideje is, hogy induljunk.

És elindultak a Mekeóba vivő ösvényen. Nem volt benne semmi meglepő, hogy egy vaimai suhanc csatlakozik hozzájuk. Ő is Mekeóba megy, mondotta, fölhasználja a jó alkalmat, hogy ne kelljen egyedül tenni meg az utat.

Késő este megálltak egy másik faluban. Megmondták, hogy éppen csak harapnak valamit és folytatják az utat. A vaimai fickó könyörgött, hogy fáradt, nem tud tovább menni. Erre is el voltak készülve, hiszen tudták, hogy a fiú csak kémkedni jött velük, hogy lássa, merre mennek.

Ahogyan megmondták, csakugyan fölkerekedtek. De mihelyt láttávolon kívül jutottak, visszafordultak, megkerülték a falut és a túlsó végén tábort ütöttek az erdőben. De gondjuk volt rá, hogy szemmel tartsák az ösvényt, amelyiken jöttek a tenger felől. Csakugyan: alig hajnalodott, a fiú fürge léptekkel elindult haza felé.

— Rendben van — mondotta Dengo. — A fiú el fogja hiresztelni odahaza, hogy tovább mentünk Mekeóba. Erre a vaimai és kivorii emberek visszamennek a falujukba. Estére meglepjük őket kunyhójukban.

Így is cselekedtek. A hadicsel olyan pompásan sikerült, hogy amikor egybeterelték az embereket, kiderült, többen is vannak kelleténél. Nem csoda, hogy a póruljárt emberek most morogva kullognak sereghajtóik előtt.

Reggeli után Humphries szemlét tartott fölöttük, hogy kiválogassa az «alkalmatlan»-okat. A többiekkel pedig megalkudott, a szokásos módon, takarót osztott szét közöttük és megigérte nekik, hogy mihelyt rátermettebb embereket kapunk a hegyi útra, elengedi őket.

Az első viharos kifakadás után, hogy így-úgy ők bizony nem mennek a hegyekbe, mert rettegnek a hegytől és az ott élő emberevőktől: beletörődtek sorsukba. De azért éjszakáról-éjszakára, amíg csak velünk voltak, félősen összebújtak a tábortűz körül, síránkoztak, micsoda veszedelembe

rohannak és egyre csak azon jajgattak, hogy ők már sohse látják meg többet a falujukat, meg asszonyaikat.

Reggel korán kellett indulnunk, fáradtak is voltunk, ezért hát jókor lefeküdtünk. Alighogy jóéjszakát mondtunk egymásnak, halljuk megint, hogy pacskolnak a talpak fölfelé a lépcsőn és valaki többször elkiáltja magát:

— *Taubada, taubada!*

Connelley fölkelt, meglehetősen bosszúsan, hogy ki kell bújnia a szunyogháló alól. Néhány szót váltott a maga nyelvén az érkezővel. Mitsem értettem belőle, ezért oda se füleltem, míg csak Humphries szomszédom egy kiáltással föl nem pattant fektéből és ki nem ment, hogy részt vegyen a beszélgetésben.

Csakhamar visszajött és odaszólt hozzám, alszom-e.

— Jobban tennéd, ha kijönnél — mondta — és hozzászólnál a dologhoz. Végre is rajtad áll hova megyünk és mit csinálunk. Történt valami, ami jó alkalmat nyujt, hogy nagyon is határozott célt tűzzünk magunk elé kóborlásunkban. Jó adag titokzatosság lebeg a dolog körül és alighanem lesz részünk izgalmakban.

Ki tudna ellenállni ilyesminek, akinek piros vér kering az ereiben.

A verandán, a nagy lámpa fényében, ott állt egy bozontoshajú, agyoncsigázott, csatakos pápua, a bennszülött falusi rendőrök egyenruhájában. Csónakon jött a Hall Soundon keresztül a szárazföldről.

— Ez a legény — mondotta Connelley magisztrátus — abból a hegyi faluból való, amely a civilizáció végső őrhelye itt Új-Guineában. Odáig nyujtja ki a karját a hivatalos hatalom. Túl rajta, veszedelmes forrongás tört ki; Kapatea és Kevezzi kerület népe háborúba keveredett egymással. Arra a vidékre már nem terjed ki a kormányzóság tényleges hatalma. Ez a legény azzal a hírrel jön, hogy ha a kormányzóság bele nem avatkozik a dologba, a háborúskodás lángja elharapódzik és fölperzseli nemcsak az ő kerületét, hanem másokat is. Maga sem sokat tud róla, miből eredt a kavarodás, de nyilván igen súlyos esetről van szó.

— Falubelijei bíznak a kormányzóság igéretében —

folytatta fölvilágosításait Connelley — hogy megvédi őket, ha nem keverednek bele maguk is a harcba. A helyzet válságos. Ha nem adunk életjelt magunkról és nem lépünk föl erélyesen, megdől a kormányba vetett hitük és bizalmuk s bizony félő, hogy visszaesnek régi vadságukba.

Az új-guineai gyermekkocsi.

— De mennyiben függ mindez össze énvelem?— kérdeztem.

— Ön a hegyek közé készül, nem messzire Kapateától és Kevezzitől. Expedíciója, célját és törekvését tekintve, a kormány őrjáratának tekinthető. Önnel megy egy hivatalnok és egy rendőrtiszt. Ha kiterjeszti az útját a háborús kerületekre, nagy jót cselekszik vele és megment tőle engem,

hogy magam vezessek oda őrjáratot. Már nem vagyok fiatalember s a hegyek közt való vándorlás küzdelmes és keserves mesterség. Azután meg nincs, aki helyettesítsen itt, pedig tömérdek tennivalóm van «idehaza». Tegyék meg nekem ezt a bajtársi szolgálatot, vállalják magukra barátaim.

— Humphriesre bízom — válaszoltam. — Ő jobban tudja mint én, mennyiben fér ez össze terveinkkel, hiszen ő az igazi vezetője az expedíciónak.

— Akkor hát — szólalt meg Humphries — mi magunkkal viszünk téged, Connelley. Küldd ezt az embert a rendőrök szállására, aludja ki magát, te pedig gyere és beszélj el apróra mindent, amit csak tudsz a dologról.

Pipára gyujtottunk és karosszékünkben hátradőlve hallgattuk Connelley mondanivalóját a hirhedt Kapatea kerületről meg egyebekről.

— Ön még először van Pápuában, nem árt, ha egyetmást elmondok a hegylakókról.

Nem kísérlem meg, hogy szószerint idézzem elbeszélését. Elmondom röviden a magam szavaival.

Amikor a Természet Új-Guineát alkotta, rossz kedvében lehetett: zordon, elátkozott hegyekkel hintette tele az országot s kezdetleges vad népét örökös szenvedéssel sujtotta. Egész életük szüntelen küzdelem a létért, a bölcsőtől a sírig. Fölöttük lebeg mindig a halál árnyéka: ha nem mészárolja le és eszi meg őket az ellenség, az éhinség réme fenyegeti őket. Sziklás, fatönkökkel megnyomorított parányi cukornád- és édesburgonya-ültetvényeik bizony sokszor alig teremnek valamit. Vadjuk kevés: néhány madár, egy-egy apró kenguru, alig nagyobb a patkánynál s néhanapján egy arratévedő emu. Nincs egyéb hús a megölt ellenség húsánál.

Ezért aztán fönn a hegyek között népszerűbbek a disznók, mint az — asszonyok. A fehér ember, ha nem is járul hozzá ehhez a sorrendhez, megérti a feketéknek különös értékmérését.

A nők többen vannak, mint a férfiak, mert az emberevés szokása főként a férfiakból szedi áldozatait. A fiatal nők közt nagy a versengés a házasulandó férfiakért. Az a szokás járja, hogy a nő «kéri meg» a férfit. És a férfi ritkán

mond nemet. Mentől több a felesége, annál nagyobb és virágzóbb a kertje. Minden férfi legalább két feleséget tart, de gyakran hatot is. Ha egyet elveszít közülük, nem sokat búsul utána, kap helyette másikat.

De már ha a *disznaja* hull el, az már aztán igazi szerencsétlenség! Nem könnyű sor másikat szerezni; bebarangolhatja érte az erdőt, hogy elcsipjen egyet malac korában. Ezt azután föl is kell nevelni, ápolni, mint a gyereket: a szó szoros értelmében az asszonya szoptatja a drága malacot, fölváltva a gyerekeivel. Ha valaki megöli másnak a disznaját, ez a *gyilkosság* óhatatlanul újabb gyilkosságra vezet; egész falvak és törzsek ontják érte vérüket.

— A falusi rendőr beszéli, hogy Kapatea egy disznó miatt üzent hadat az ellenségnek — folytatta Connelley a történetet. — Ennyi az, amit megtudott a hegyi falvak eleven telefonhírmondójából, ott ugyanis úgy *ordítják* világgá a híreket hegytetőről-hegytetőre. A hír meglep. Kapatea lakói nyilván elfelejtették, hogy alig néhány éve őrjáratot kellett küldenünk a nyakukra és megnyomorítottuk az életüket, míg csak le nem csillapodtak. S azt hiszi ön, a nyomorultak erre békén maradtak? De nem ez az igazi titokzatosság a dologban.

— Általában a hegylakó nem mozdul ki a falujából éjnek idején, mert fél a szellemektől — beszélte Connelley. — Ez az oka, miért állítanak nappal őrszemet és miért vonják be az őrséget alkonyat után. Tudják, hogy ellenségük éppúgy fél az éjszakától, mint jómaguk és reggelig nincs mitől tartaniok. Hogy, hogy nem, Kapatea erőt vett ezen a félelmén és harcosai éjjel is kimozdulnak és hajnal felé rajta ütnek a kevezzibelieken. A pápua rendesen lesből támad és nem áll ki nyiltan a küzdőtérre. De ezek a kapateai gazfickók szakítottak valahogy a régi hagyománnyal és nyilt támadásba bocsátkoznak. Nem csoda, hogy az egész hegyvidéket lázba hozta ez az új harci modor. Rajtatok áll fiúk, hogy végére járjatok ennek a fölfordulásnak és békességet teremtsetek. Bárcsak fiatalabb volnék . . .

Hirtelen félbeszakította mondókáját és elment aludni.

— Nos, egyenesen Kapateába megyünk ezek után? — kérdeztem társamat, amikor mi is ágyba bujtunk.

— Nem — felelte Humphries. — Eredeti tervünkhöz képest elmegyünk a Yule-hegységig, ott keletre fordulunk és aztán északnak csapunk, Kapateába. Időközben elterjesztjük a hírét, hogy útban vagyunk feléjük. Az «erdei telefonhírmondó» elvégzi a többit. Egy héten belül egész Kapatea és Kevezzi tudni fogja a hírt, gyorsan száll az szájról-szájra, hegyről-hegyre. És meglátod, egyszeriben le fognak csillapodni. Jobb is ez így. Te is így okoskodnál, ha részt vettél volna már ilyen büntető őrjáratban. Rettentő kegyetlen dolog ám ez. Az ember megjelenik egy kerületben és faluról-falura űzi-kergeti a vadakat, nem hagy nyugtot nekik; elpusztítja kertjeiket, vagy egyszerűen learatja, a népet kiüldözi az erdőbe, míg csak bele nem fárad és meg nem adja magát. Akkor azután összeszedegeti az ember a főbűnösöket és hűvösre teszi őket. Ha megesik, hogy megölnek egy rendőrt és bebizonyul, ki a tettes, a bíróság rendesen akasztófára juttatja. De az efféle ritkán esik meg. Reméljük elég hatásosnak fog bizonyulni a puszta hír, hogy — jövünk.

Reggelre kelve beraktuk holminkat a kormányzósági csónakba, az evezők mellé ültettük a rendőröket és figyeltük, hogyan birkóznak teherdordóink a sulyos málhával, Hat nagy vájt-csónakot hordtak tele a kötegekkel.

Az evezők megmerültek. Elindultunk.

— Elmegyünk megnézni Tata Koát, él-e még! — kiáltotta oda Humphries búcsúzóul a parton álló Connelleynek. Aztán meglengette a kezét egy vigyorgó vén pápua felé, aki nagy respektussal bámult utánunk.

— Majd elmondom neked, kicsoda-micsoda ez az ember, amíg átkelünk az öblön. Meg az új-guineai varázslásról is beszélek egyetmást. Van időnk. Jó ötórai evezés innen át a főszigetre és föl az Ethel-folyón Biotóba. Ott majd aztán nyakunkba szedjük a lábunkat.

HARMADIK FEJEZET.

«Puri-puri», az új-guineai varázslás.

Aki a Yule-szigetéről át akar kelni a «réven» a tíz-tizenkét kilométerre fekvő főszigetre, *Tata Koa* rozzant csónakjába ül bele. Más mód nincs.

Tata Koa «kivetős» bambusz-csónakja* veszedelmes tákolmány. Ha élénk a tenger, ugyancsak könnyen beleforditja az utasát a vízbe. Ilyenkor, ha a váratlan fürdőből kikecmereg az ember, maga is szívesen segít a káromkodásban az öreg révésznek. Olyan idegenszerűen cseng az ajkán, amikor kerékbetört angolsággal a fehér ember szentjeit emlegeti.

Hetenkint kétszer-háromszor evez át Tata Koa a Hall Soundon, egyébként naphosszat ott pepecsel a parton: pálmalevelet hasogat és gyékényt fon belőle. Nagy a kereslet ebben a cikkben.

Ha érti valaki a módját, hogy ingerkedéssel kiugrassa a nyulat a bokorból és óvatosan kötültapogatja a varázslás dolgát: Tata Koa foghíjas szája mosolyra derül és öreg, de élénktűzű szemében (amely szinte hipnotikus erejű és ijesztő, ha haragos) megvillan valami emlékező, vágyó tekintet.

— *Master* — feleli ilyenkor meglepő jó angolsággal — én révész vagyok, nem varázsló.

— Hogy is van csak azzal a te kedves krokodilusoddal, amelyik emberré változik és elnyeli az embereket. Meg azzal a másik kedvenceddel, a tengeri kígyóval, aki előjön a hívásodra és megmarja, akire ráuszítod.

— *Master* — tiltakozik még Tata Koa, de már elvigyorodik a felütköző emlékeken — azok eltüntek, amikor a fehér ember megérkezett az *ő* puri-purijával. Erősebb az az enyémnél.

* A keskeny, hosszú csónak könnyen felborul, azért néhány méter távolságban vele párhúzamosan szálfát fektetnek a vízre s ezt póznákkal szorosan összekötik. Így a csónak biztonságosabb. *Ch.*

Puri-puri az új-guineai neve a mágiának, varázslatnak, — mindannak, amit a bennszülött nem tud megmagyarázni. Valamikor *Tata Koa* volt ennek a legnagyobb mestere. De azóta más pályát választott. Ennek is megvan a maga története.

Új-Guineában nem is olyan régen, alig három évtizede lett úrrá a fehér ember; fennhatósága ma sem terjed sokkal túl a partokon. Túl azon a kicsiny területen, ameddig elér a keze a civilizációnak, ma is úgy él a bennszülött, ahogy

Tata Koa rozzant csónakja.

ősei korában élt: emberevőként, ugyanabban a barbárságban, vadságban. És csak egy tekintély előtt hajlik meg: a varázsló előtt.

Nem indul vadászatra, embervadászatra, nem fog hozzá nyomorult «kert»-jének a műveléséhez, sőt még a lakomájához sem ül le addig, amíg a varázslót meg nem kérdezte. A varázslót persze meg kell fizetni. Ezért aztán, ha a bennszülöttek falujában látunk valakit, aki jobban táplált, símább, petyhüdtebb izmú és — önhittebb a többinél, biztosak lehetünk benne, hogy a varázslóval van dolgunk.

Azért van ez, mert a varázslóé a kert legpompásabb

gyümölcse, a legkövérebb kenguru,* a vörösízzó köveken sütött emberhús legpompásabb falata. Magának követeli ezeket és megkapja. Mert ha nem, *puri-puri*val fenyegetőzik és — az új-guineai bennszülött meggyőződése szerint — ez egyértelmű a pusztulással.

Tata Koa ilyen varázsló volt. Amikor a fehér ember elhatározta, hogy — ha lehet békésen, ha nem: erőszakkal —

Tata Koa, az öreg varázsló, naphosszat ott pepecsel a parton: pálmalevelet hasogat és gyékényt fon belőle.

fennhatósága alá hajtja azt a kerületet, ahol Tata Koa «uralkodott»: beleütközött valamibe. Mert Tata Koa, jóllehet meztelenül járt és írástudatlan vadember volt csak, sok mindenhez értett.

Apjáról, nagyapjáról, dédapjáról rászármazott valami átöröklött «tudomány», amely ismeretlen volt a nem-varázslók előtt. Ősei bizonyos értelemben tudósok és lélekbuvárok

* Új-Guineában honos a kicsire növő *wallaby* vagy pápua kenguru (*Macropus papuanus*) és a kisebb *Thylogale Jukesi*. Hasonlók hozzá a *dorka*-kenguruk (*Dorcopsis*). Még kisebbek a már mókusszerű fakúszó kengurúk (*Dendrolagus*). *A fordító.*

voltak. Rájöttek például arra, hogy az időjárás és a föld termékenysége meg a halászat sikere között összefüggés van; megfigyelték az időjárás változásait és *megjósolták*, jó lesz-e a termés, bő lesz-e a zsákmány.

Megfigyelték és megtanulták, hogy bizonyos füvek és növények meggyógyítják a betegségeket és hogy a melegnek gyógyító hatása van. Megszerezték azt a veszedelmes ismeretet, hogy egy bizonyos halnak az epéje, ha vízben főzik és beadják valakinek, elkábítja és megbolondítja az áldozatot. Arra is rávezette őket a tapasztalás, hogy a bambusznak csaknem láthatatlan szilánkjai, ha behatolnak a gyomorba, átfúrják a beleket és megölik az embert s ha valaki fadarabbal még oly picit is megkarcolja magát, ez a karcolás halálos, ha a fának a végét előbb napokon keresztül rothadó húsban tartották.

De effajta «megoldásokhoz» csak akkor fordultak, ha másként nem érték el céljukat. A hipnózis és a *sugallás* a civilizált fehér embert is többnyire bizonyos borzadályszerű ámulattal tölti el. Nem csuda, ha az új-guineai őserdők vad népét megrendítik az ilyenféle jelenségek. A varázsló tudja ezt.

Tata Koa, amikor még tekintélye tetőpontján volt, merő szuggesztióval ölni és gyógyítani tudott. Addig ismételte valakinek, hogy meg fog halni, amíg *elhitte* szegény és csakugyan belehalt, — avagy meggyógyult, ha Tata Koa a gyógyulást szuggerálta neki. Ha aztán nem akaródzott meghalni az áldozat, a vén varázsló a méreghez folyamodott, észrevétlenül belekeverte az ételébe vagy kókuszdió-tejébe.

Nagy kóborló volt ez a Tata Koa. Sorra járta a környékbeli varázslókat, hogy kicsalja, kierőszakolja belőlük nem ismert titkaikat.

Kuruzslók minden országban és korban szerettek szert tenni kiszemelt áldozatuk apró-cseprő tárgyaira, hogy azok segítségével *megrontsák* őket. Az új-guineai varázsló ugyanígy cselekszik. Ezért aztán a bennszülött óvakodik mások szemeláttára eldobni akármit is, amit magán viselt vagy csak érintett is. Az elhajításra szánt holmit, haszontalan lim-lomot, lerágott csontot, összerágott bétel-diót gondosan félreteszi, mindaddig, míg alkalom nem adódik rá, hogy

titokban kivigye az erdőbe és földet kaparjon rá. Ez a szokás legerősebben a Tata Koa kerületében volt elterjedve.

Ügyes, alakoskodó és szemfényvesztő volt ez a mi Tata Koánk. *Ráolvasásai*, titokzatos hókusz-pókuszai, járás-kelé-

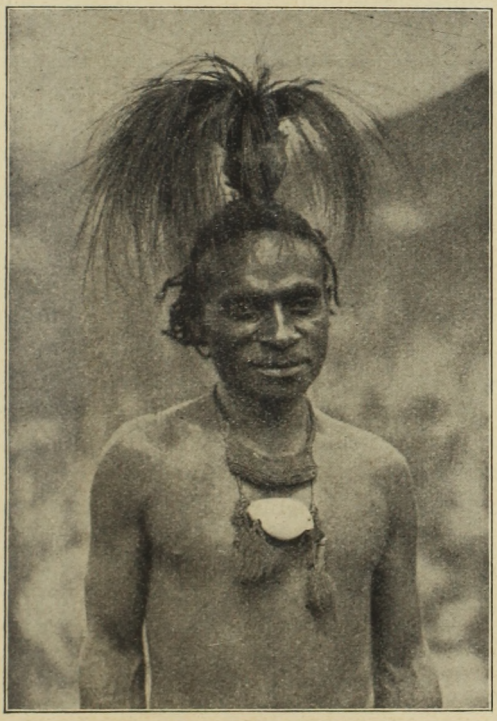

Emberevő.
(A hajdísz fűből van).

sei, fontoskodó tevése-vevése, amikor valami *eset* adódott: csodatevő hírét messze földön elterjesztették. Elhitette az emberekkel, hogy az ő keze van benne a váratlan halálesetekben, véletlen szerencsétlenségekben, kígyómarásban, vagy ha krokodilus nyelt el valakit, sérülésekben, megégésben, betegségben, — ami baj és balszerencse csak megesett a környéken. Persze gondja volt rá, hogy a szerencsés, kedvező eseményeket ugyancsak mind neki tulajdonítsák.

Amikor jöttek a fehérek, egy ügyes hivatalnoknak sikerült Tata Koát visszavonulásra kényszeríteni. A régi bevált módszerhez folyamodott: a maga fegyverét fordította ellene. Tapasztalván, hogy a varázsló lépten-nyomon elgáncsolja, kihirdette a népnek, gyűljenek össze a legnagyobb faluban és ám lássák, mit tud művelni a fehér ember, ha puri-puriról van szó. Az új-guineai bennszülött kíváncsi természetű, — kevesen maradtak el a beharangozott eseményről.

Félkörben körülülték a fehér embert; Tata Koa az első sorban. A hivatalnok maga elé tett egy követ, rája puskaport. Olyan volt, mint a földből vájt fekete sár. Nagy hókusz-pókusszal kezdte szólongatni a Napot, jöjjön segítségére. Nagyítóüveget vett a kezébe — a bennszülöttek azt hitték, sima fehér kő — s a napsugarakat a puskaporra gyüjtötte vele. A puskapor persze lángra lobbant és sűrű füstöt árasztott.

Általános hüledezés.

A bennszülöttek elszéledtek. Következett a második csoda. Ezúttal a bennszülöttek óvatosabbak voltak és tiszteletteljes távolságból lesték mi fog történni. A hivatalnok örült ennek, máskülönben még fölfedezték volna a vadak, hogy nem puszta *bot* az, amit a kezébe ragadott. Ráfogta a «*botot*» egy madárra, föltekintett az égre, hogy sujtson le villámával és mennydörgésével — és ebben a pillanatban nagy dördüléssel megvillámlott a bot és a madár holtan bukott le a lábához.

Azután következett a harmadik meglepetés. Kagylóba «*vizet*» öntött és — meggyujtotta. És megfenyegette az álmélkodókat, hogy ugyanígy lángra lobbantja a tengert. A vadak felordítottak rémületükben. Ő erre nagykegyesen lemondott szándékáról. (A «víz» persze borszesz volt a kagylóban.)

Hogy végleg megdermessze a feketéket, még egy negyedik bűvészmutatványt rögtönzött előttük. Ajkait szétnyitva megvillogtatta fehér fogsorát, aztán végighúzott egy kendőt az arca előtt s a fogak — eltüntek. Fogatlan szája óriási izgalmat keltett, de az izgalom akkor hágott tetőfokára, amikor körülfordult, visszatette a hamis fogait s a

következő szempillantásban — megint ott ragyogott a tömött fehér fogsor.

— És most lássuk, mit tud Tata Koa. Jöjjön elő, mutassa meg a bűvészetét.

Emberevő, fűből font hajdísszel.

De Tata Koa ekkorára kereket oldott. Elnyelte az erdő. Hetekkel később vetette haza a honvágy. De hatalma megtörött. Mint varázsló örökre megbukott. Hamarosan rájött a nyitjára annak a «boszorkányságnak», amely megfosztotta trónjától, de mert maga is nagy szemfényvesztő volt, méltányolta az ügyességet, hogy ilyen ravaszul felültették. Abbahagyta végleg a *puri-puri* mesterséget és fölcsapott révésznek.

Tata Koa azonban kivétel. A varázsló mindmáiglan nagy hatalom Új-Guineában. Többnyire olyas utakat követ, mint Tata Koa, legfeljebb keveri a maga saját változataival. Az egyik például, akit bebörtönöztek Samaraiban, valahogy fölfedezte a rádió-állomást és megértette, hogy annak a segítségével a fehér emberek beszélni tudnak egymással messze földről, a nélkül, hogy látnák vagy hallanák egymást. Amikor kiszabadult, a falujában fölállított egy miniatűr tornyot, a tetejébe karókat állogatott és szőlőindákkal miegyébbel összevissza fonta. A torony tetejéből lelógó két hosszú inda végére jókora kagylókat erősített. Ezek a hallgatók. A kagylókat a füléhez szorítja és azt állítja, azokon át kihallgatja a beszédét akinek csak akarja.

Másiknak történetesen van talán egy tengerből kihalászott üvegpalackja. Persze titkos hatalmat tulajdonít neki. Azon a tájon a bennszülöttek nagy tiszteletben tartják a palack módjára formált üres bambusznádat; nemzedékről-nemzedékre száll az ilyen «palaçk», varázsereje egyre nő az évekkel s akinek *legerősebb* a palackja, az ejt el legtöbb vadat, fog legtöbb halat és annak a veteményes kertje a legkülönb és minden egyéb szerencse amellé szegődik. Mondani sem kell, a varázsló üvegpalackja «vezet» valamennyi között.

A babona és a vadember tudatlansága a varázslás mesterségét búsás üzletté teszi. A pápua erre is, arra is varázsszert vásárol, vakon elhiszi, amit a *puri-puri* mestere mond neki, látja, hogy ellensége meghal, ahogyan a megfizetett varázsló előre megigérte. Moccanni sem mer, hogy magára ne haragítsa a varázslót és óriási árakat fizet neki, hogy «megoltalmazza» — ellensége fölbérelt varázslójának mesterkedései ellen. Ritka eset, hogy maga szálljon szembe az ellenségével. Rábízza a varázslóra.

Megesett, hogy egy bennszülött rendőr parancsot kapott, fogja el falujának a varázslóját. A varázsló megfenyegette, hogy lassú halállal fog kimúlni, ha engedelmeskedik. Végül mégis, mikor látta, hogy veszedelemben forog az uniformisa és a velejáró tekintély, összeszedte bátorságát, földre teperte a varázslót és béklyóba verte.

Útban voltak a Hall Soundon keresztül a kormányzó-

ság felé, amikor a varázsló egy zacskóból valahogy kiráncigált egy hosszú zsineget. A zsinegre apró pálcikák voltak fölfűzve. Megbéklyózott kezének újjaival sorba billegette a pálcikákat és mindegyik után egy-egy nevet mormogott — olyanoknak a neveit, akik meghaltak.

— Ezeket mind én öltem meg *puri-puri*-val — magyarázta a hüledező rendőrnek. — Ez a pálcika a te nagyapádat jelenti, ez itten az apádat, ez a nagybátyádat.

A varázsló tiszteletdíja: kókuszdiók.

Sorjában megnevezett tizenhetet a rendőr atyafiságából.

— És azok ott? — kérdezte a rendőr és rámutatott a varázsló tenyerében nyugvó még fölfüzetlen hat pálcikára.

— Ezek? Az egyik te vagy, a másik a feleséged, a többi négy a gyerekeid. Előbb vagy utóbb ezek is mind rákerülnek a zsinegre.

A rendőr, kétségbeesésében és rémületében fölborította a csónakot és lenyomta a víz alá a varázslót, amíg csak élet volt benne. Aztán fogta magát, jelentette az esetet a hivatalnoknak és megkönnyebbülten besétált a dutyiba. A börtönben nyilván ráért gondolkodni jövendő sorsán. Amikor

hazakerült a falujába, nem volt többé rajta uniformis. Falubelijeinek föltálalt egy mesét:

— Tudjátok, a varázsló panaszkodott nekem, hogy ő már öreg és könyörgött, öljem meg. Nem akartam megtenni, de kényszerített rá. Viszonzásul ezért az utolsó szolgálatért, *puri-puri*-jának minden titkát rám bízta halála előtt.

A volt rendőr így vedlett át varázslóvá s aki idáig segítőtársa volt a fehér embernek, ma akadályokat gördít az útjába.

Kerületről-kerületre más-más alakot ölt a varázslás. Ott van a *baigona* kultusza, a nagy kígyóé, aki a hiedelem szerint fönn él a Mount Victory csúcsán. Ennek a babonának főszószólója egy vén ember, aki vérfagyasztó mesét eszelt ki róla, hogyan találkozott a kígyóval, hogyan vágta ki a kígyó a szívét és varrta be a sebét tulajdon áldozatának. Ha kételkedik valaki a történetben, rámutat a madzagon lógó összeaszott szívre, amely ott fityeg a kunyhója bejárata fölött. A *baigona* kígyó varázslói varázserejüket két állítólag jótékony gyógyító-írra alapítják. Ezeknek a szereknek a birtokában uralkodnak élet és halál fölött: egyszerűen megtagadják azoktól, akik nem tudják vagy nem akarják elég drágán megvásárolni őket.

Aztán ott vannak a *Vada Tauná*-k, a legrettegettebb varázslók valamennyi közül. Ezek az erdő mélyén élő emberek, kerülnek bizonyos fajta ételeket és gyakorta adnak vészes életjelt magukról kegyetlen gyilkosságokkal. Mihelyt híre terjed a Vada Tauna őrjöngésének, messze környék falvai összefognak a védekezésre ellene. A védekezést abban látják, hogy szigorú némaságot fogadnak és nem merészkednek túl kunyhóik határán. Napokon keresztül sem ember, sem asszony, sem a gyermekek egyetlen szót ki nem ejtenek. Azt tartják, ez az egyetlen mód, hogy meghiúsítsák a Vada Tauna ártó gonoszságát.

A bennszülöttek titokban fölbérelik a Vadákat ellenségeik megölésére. A varázslóknak «becsületére» válik, hogy soha nem árulják el fölbújtóikat.

Sajátságos, hogy ezek a varázslók nem igen hirdetik magukról, hogy boszorkányságuk a fehér emberen is fog. Azt mondják, az új-guineai *puri-puri* csak a maguk fajtája

ellen *jó*. A fehér ember *puri-puri*ja viszont nemcsak a fehér emberrel, de az új-guineaival szemben is hatékony.

De azért akadt egy bennszülött varázsló, aki vakmerően megkísérlette, hogy bosszút álljon rajtunk a rajta esett képzelt sérelem miatt. Erre az esetre még visszatérek alább.

NEGYEDIK FEJEZET.

Dühbe gurítunk egy varázslót.

A Yule-szigetről a Hall Soundon át a főszigetre és fel a krokodilusoktól hemzsegő Ethel River sekély vizén, harminc kilométeres víziút állt előttünk. Két napja már, hogy elküldtük embereinket, hogy hozzanak csónakokat a partmenti falvakból, még mindig nem jelentkeztek. Kivált fontos volt, hogy bizonyos nagy ladikot megkapjunk Bioto faluból. Végre megjött a csónak. Az evezősök és a rendőr, aki összeszedte őket, véresre verve érkeztek meg. Legsúlyosabb volt a rendőr sebesülése. Valósággal támolygott.

Réges-régi hagyomány a tengerparti törzsek között, hogy ha új csónakot bocsátanak vízre, vagy házuk alapgerendáit rakják le: embervért ontanak. A hatóságok abban a hitben voltak, hogy a civilizáció megszelidítette már ezt a szertartást s hogy a vért mindenütt valami ártatlan fölhigított vörös iszappal és egy fának a nedvével helyettesítik. Legkevésbbé hitték volna, hogy éppen a biotóiak essenek vissza ebbe a vadságba, mert Bioto volt az első falvak egyike, amelyek brit fennhatóság alá kerültek. És már évek óta él ott egy bennszülött hittérítő.

És mégis. A hagyomány és a babona olyan mélyen gyökerezik az új-guineai feketékben, hogy Bioto egyszerűen megtagadta a hivatalnok parancsának teljesítését és nem adta oda a csónakot mindaddig, amíg nem talál valakit, akinek a vérével végrehajthatja az ősi keresztelő szertartást. Amikor híre járt, hogy rendőrt indítottak a faluba a csónakért: egyszeriben megmozdult a falu és elszánta magát

a cselekvésre. Jó néhány kilométerre Biotótól van *Rapa* falu. Nemzedékek sora óta állandó a viszály a két falu között s habár a fehér embertől való félelem valami fegyverszünetfélét teremtett közöttük, nem szűnt meg az ősi ellenséges érzés s a legcsekélyebb izgalom lángra lobbantja a szenvedélyeket. Most is így történt.

Bioto harcosai megrohanták Rapa falut és magukkal hurcoltak egy áldozatot. A rendőr éppen idejében érkezett a folyópartra, ahol a csónak volt, hogy beleavatkozzék a rapaiak bosszuló hadjáratába, de már későn ahhoz, hogy megmentse a foglyot. A biotóiak hozzácsapták a fejét a csónak orrához, úgy hogy a koponyája ketté hasadt. Tetemét odahajították a krokodilusoknak, vízre taszították a csónakot és csak akkor figyeltek föl a közeledő ellenségre.

Így hát expediciónkhoz mindjárt induláskor embervér tapadt. Akárhogyan történt is, lehangolt az esemény s még föl sem ocsudtunk, amikor Humphries fölfedezte, hogy egy *Mira-Oa* nevű varázsló «megvert minket a szemével» s hogy ezt teherhordóink is tudják rólunk.

Két éve történt, hogy Humphries börtönbe vettette a vén boszorkánymestert mindenféle üzelmekért. Most azután, amikor a teherhordókat válogatta, köztük találta Mira-Oát. Az öreg tajtékzott a dühtől. A rendőrök persze, amikor egybe terelték a teherhordókat, nem voltak meghatva őkelme nevezetes állásától a faluban és bizony őt is vállon ragadták és elhozták magukkal, mint a többi hétköznapi embert.

— Nem megyek! Nem megyek! — ordított Mira-Oa, még mielőtt Humphries szóhoz juthatott.

Tekintve korát, nem valószínű, hogy a százhúsz közé került volna; de kihívó magatartása miatt meg kellett leckéztetni, már csak azért is, hogy példát mutassunk vele és embereinknek elvegyük a kedvét a lázongástól. A kormányzóság nem engedi meg, hogy tisztjei megverjék a bennszülötteket. Egyedüli lehetséges büntetés az volt, hogy Humphries kiállította a sorból az öreget és beosztotta a kiválogatott százhúsz közé.

Mira-Oa őrjöngött. Hanyatt vágta magát, bőgött és jajveszékelt, mint a rossz gyerek. A bennszülöttekre mély

hatást tett a dolog, mi rá sem hederítettünk, hagytuk, hadd dühöngje ki magát. Amikor befejeződött a válogatás s a fölös számú embereket hazaküldtük falvaikba, Mira-Oát a rendőrök többekkel együtt leterelték a vízpartra, ahol készen várta őket a nagy lakoma: rizskása, sózott hús, banána, kókuszdió. Mira-Oa sértett méltóságában félre állott és nem fogadott el semmit a mienkből. Beérte azzal a kis harapnivalóval, amit ráncosképű fogatlan felesége hozott neki a faluból.

Útrakészen Biotóban.

Reggel korán kellett indulnunk, ezért jókor nyugovóra tértünk. Éjnek idején fölriasztott egyik rendőrünk a jelentéssel, hogy Mira-Oa agyon rémítgeti az embereket a ránk váró szörnyű veszedelmekkel, rettentő átkot szórt miránk és javában hókuszpókuszozik, hogy átka megfoganjon rajtunk.

Lementünk a vízpartra. A varázsló a tűz fölött varázsigéket dünnyögött és egy bambuszrúdon föl-alá lépegetett. Köröskörül a bennszülöttek. Humphries berontott a körbe, feldöntötte a bűvészkedő embert és elvette tőle a bambuszt. Sárgolyó volt a végében, a sárba belegyúrva egy eldobott cigarettavég, egy ceruza, amelyet Humphries ejtett ki a zsebéből

és egy ólompapiros darabja Downing fényképezőgépének egyik filmtekercséről. Az öreg nem nyugodott, míg valamennyiünktől nem tett szert valami lim-lomra, hogy így az átok mindannyiunkon megfoganjon.

Furcsa, bolondos látvány volt ez a mi szemünkben. Humphries fogta az egészet, belehajította a vízbe, aztán megmondta Mira-Oának, hogy az éjszaka hátralévő részére becsukatja a tömlöcbe. A varázsló tombolt dühében.

— Jó, jó — mondta Humphries. — Úgysem akarlak én börtönben tartani, csak megtanítani rá, hogy veszteg maradj és ne járjon többet a szád. Amiért átkot mondtál ránk, most terhet fogsz cipelni a hátadon. És ha a te varázslataidnak van foganatja, jó lesz, ha mentől előbb «visszacsinálod» az átkot. Máskülönben velünk szenvedsz.

Miközben elvezették a tömlöcbe, Mira-Oa megfordult és egy lépést tett felénk. Társai megrémültek a fenyegető mozdulattól, földre vetették magukat és sírva fakadtak ijedelmükben.

— Ez a vén bolond még bajba dönt minket — jósolta meg Humphries, amikor befordultunk aludni. — Egy-két nap még magunknál tartom, aztán hazaküldöm.

Hamarosan kiderült, mennyire igaza volt.

Első összekülönbözésünk Mira-Oával Biotóban esett meg, amikor víziutunk végére értünk. A csónakokból minden élelmiszerünket és fölszerelésünket kihordtuk a partra és hosszú sorba raktuk az ötvenfontos rakományokat. Mindegyik mellé oda állítottunk egy teherhordó embert, hogy ha elhangzik a parancs az indulásra, kapja a vállára és induljon el vele a mintegy hat-hét kilométerre levő falu felé, első éjszakai táborhelyünkre.

Reggel felé a varázslót kieresztettük a tömlöcből, étellel kínáltuk, de nem fogadta el. Mogorván ült félrehúzódva a csónak orrában és hallgatott makacsul, amíg mi áteveztünk a főszigetre és rudakkal föltaszigáltuk csónakjainkat az Ethel-folyón. Gúnyosan nézte, hogyan cipekednek a társai. A napvilág eloszlatta a bennszülöttek rettegését, annál is inkább, mert rendőreink csöndesen elterjesztették a hírt, hogy a varázslatnak nincs foganatja a fehér emberen és

fekete dobozaink (a fényképezők) olyan hatalmas bűvös erőt rejtenek magukban, hogy máris megsemmisítette Mira-Oa átkait. Az új-guineai bennszülött valahogy olyan, mint a vidám gondtalan gyerek; amíg semmi baj nem történik, nem volt valószínű, hogy a varázsló sok vizet zavarjon.

Mira-Oán állott, hogy tegyen valamit, vagy máskülönben eljátssza tekintélyét népe előtt. Amikor elhangzott a parancs, hogy minden ember ragadja meg a poggyászát,

Partvidéki teherhordók ebéd közben.

Mira-Oa összefont karral mozdulatlanul állt és bámult maga elé. Mikor egyik rendőr megbökte a botjával, elmordult, de meg se moccant. A pápua rendőr sem volt rest, másodmagával megragadta az öreget, hasrafektette és rákötözött a vállára egy ötvenfontos rizses-zsákot. Aztán talpra segítették, belökték a sorba és szuronnyal mögéje álltak. Humphries elkiáltotta a parancsot az indulásra, Mira-Oa félszemmel a szuronyra pislogva jószántából elindult, nem várta meg, míg oldalba döfik.

De pillantása, amelyet felénk vetett, tele volt gyűlölettel és konoksággal.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Mira-Oa üzelmei.

— *Taubada* — szólított meg *Dengo*, a rendőr, aki «ordonánc»-om és testőrömmé neveződött ki — én vigyázok fekete baromra. Puri-puri csinál neked, beverek fejét.

Bátran megigérhette ezt. Mambarébe való volt, száz meg száz kilométerre a hegyek között, csöppet sem imponált neki ennek a partvidéki varázslónak a kuruzslása. Mindamellett, valahányszor csak alkalom kínálkozott rá, Mira-Oa megkísérlette, hogy Dengót megfélemlítse és megadásra kényszerítse. Azzal a fegyverrel harcolt ellene, amelyet leghatásosabbnak tartott: a *kígyóval*.

A mambarei kerületben el van terjedve a *Baigona* kultusza. Hatalmas kígyó ez a Baigona, magas hegy csúcsán lakik és kívánságainak halálbüntetés terhe alatt mindenki engedelmeskedni tartozik. Parancsainak persze emberi szószólói vannak: a varázslók. A *mambare*-beliek kitérnek minden kígyó útjából, sőt elfordítják szemüket, hogy még véletlenül se jusson eszükbe kíváncsiskodni, merre igyekszik, mi a célja ő hatalmasságának, a kígyónak.

Öt napon keresztül rettentő *szágó*-mocsarakon keresztül vitt utunk, térdig süppedtünk a vízben és iszapban, hadakoztunk az embermagasságú, késélességű füvekkel. Kegyetlenül tűzött le ránk a nap s mert még kezdő vándorok voltunk, sokat szenvedtünk. Mihelyt elhagyjuk a síkságot és elérjük a hegyek lábát: túl kerülünk a civilizált területen és rohamosan nyomulunk beljebb és beljebb az ismeretlen országba, amelyet még senki ki nem kutatott s amelynek népe ugyanazt a kezdetleges életet éli, mint ősei száz meg száz évvel ezelőtt.

Ekkortájban még nem fenyegetett semmi veszély. A fehér ember rendőrsége és tömlöce kordában tartja a *Mekeo* kerületet, amelyen keresztül most beljebb és beljebb vándoroltunk.

A vén Mira-Oa mintha beletörődött volna sorsába — már legalább ami a látszatot illeti. Már nem volt többé szük-

ség rá, hogy földhöz teremtsék és úgy kötözzék nyakába a terhet és éppoly jóízűen falatozott, akárcsak a társai. De nemigen vegyült bele a társaságukba; magányosan üldögélt takarójába burkolózva. Ha eszébe jutott, hogy esténkint a tábor körül sétálgasson, a többi bennszülött tisztelettel

Magas allang-allang fűben menetelünk.

utat nyitott neki: úgy vonult végig közöttük, peckesen, szigorúan összeszorított ajakkal. Csak a szeme volt árulója. Ha ránk pillantott, gyilkos méreg és gyűlölség lobogott benne. Nem lehetett ezt meg nem érezni.

Bárha meg volt is alázva a többiek előtt, föléjük kerekedett, mert féltek hatalmától. Forrt benne a bosszú vágya, váltig törte a fejét, miként álljon bosszút rajtunk, akik teher-

hordásra kényszerítettük és semmi megkülönböztető figyelemben nem részesítettük.

Ha megálltunk pihenni, az öreg nem vetette magát a földre, hogy kinyujtóztassa tagjait pipázás és *bétel*-rágás közben, mint a többiek tették. E helyett ott kódorgott az ösvény körül, vagy a magasszárú fűben, ahol a legtikkasztóbban sütött a nap. Mintha keresett volna valamit. Véletlenül ötlött szemünkbe ez a gyanus dolog. Mira-Oa elnyomta magában a belső lázongást, amikor észrevette, hogy látják.

Azt gondoltuk, átlátta már, hogy alul maradt s Humphries már-már kész lett volna megszabadítani őt terhétől, előadást tartani neki, mily botor és hasztalan dolog szembeszegülni a fehér ember akaratával s aztán — hazaküldeni. Ekkor történt valami, ami leleplezte a varázsló feneketlen ravaszságát.

Api és *Kauri*, szakácsaink, a vacsorafőzés körül foglalatoskodtak hálóhelyünk mögött, amikor az öreg nagypeckesen arra sétált. Megállt egy pillanatra. Éppen akkor hántottuk le magunkról átizzadt ruháinkat, hogy éjjeli köntösbe bújjunk. Mira-Oa felénk pillantott. Mohó láng villant meg szemében. Közelebb jött és *motuan* nyelven ajánlkozott, hogy kiteregeti száradni a ruhákat.

Meglepő volt, majdnem hihetetlen. Oda löktük neki a ruhákat és ő ráterítette őket a sátor szárnyának lejtős tetejére. Reggel, amikor «ordonáncaink» hozták a ruháinkat, mind a hárman fölfedezést tettünk. Khaki-színű kendőink, amelyeket a nyakunk köré szoktunk keríteni, hogy a verejtékünket töröljük vele, eltüntek. Az éj folyamán valaki elvitte őket.

Akkor még nem jutott eszünkbe, hogy Mira-Oát gyanusítsuk a lopással, nem is álmodtuk, hogy a varázsló előzékeny ajánlkozása és a kendők eltüntetése összefüggésben lehet ravasz cselszövényével. Még kevésbbé sejtettük, hogy a vén boszorkánymester olyan bosszút forral ellenünk, amely a legborzasztóbb halállal készül elveszejteni bennünket, ami csak gonosz agyában megfogamzhatott. Hogy bosszúterve meghiusult, tisztára annak köszönhető, hogy a hűség és ragaszkodás felülkerekedett babonán és hagyományon egy

fekete embernek a koponyájában, aki még öt éve ugyanolyan szelidítetlen emberevő volt, mint a többi mind.

Az első kísérlet akkor éjjel történt, amikor *Oriro Petana* faluban táboroztunk. Mira-Oa ledobta válláról a terhét és elsietett a falu tulsó végébe, belépett egy alacsony sövény-

Api és Kauri, két szakácsunk.

nyel elkerített magányos kunyhóba. A falu varázslójának a kunyhója volt. Láttuk, amikor elment, Humphries elmosolyodott és valami megjegyzést tett, hogy az öreg bizonyosan a barátját látogatja meg. Aztán elfelejtettük az egész ügyet a sok tábori tennivaló közepette.

A falvak egy részében a kormányzóság kiválasztja a tekintélyesebb emberek egyikét és megteszi a falu rendőré-

nek. Uniformist ad rá, nagy réztáblát aggat a nyakába és ad neki egy pár bilincset. Kötelessége főként abban merül ki, hogy ő söpri a falut és ügyel rá, hogy járható maradjon az ösvény faluról-falura. Ha valami komoly bűncselekmény adódik, elcsípi a tettest és a kerület hivatalnoka elé állítja.

Oriro Petanában egy testes, koros fickó volt a rendőr, bizonyos *Kiali* nevű ember. Serényen jött-ment, buzgólkodott, osztogatta a parancsot falubelijeinek, hogy mindenünk meglegyen éjszakára. Szó ami szó, vajmi ködös fogalmai voltak róla, hogy mi is az, amire nekünk szükségünk lehet és inkább terhünkre volt az egész ember.

Sátrunkból hallottuk, amint javában faggat egy kis fiút. Humphries kiment. *Kiali* három levágott végű kókuszdiót tartott a kezében és igyekezett kihámozni a fiúból, ki küldte a diókat. Miért, miért se, a falusi rendőr mindig magának szokta fenntartani a feladatot, hogy kókuszdióval kedveskedjék a fehér embernek. A kókuszdió teje üdítő itala is az utazónak. Ez a gondoskodás jó alkalmat ad rá az uniformisos atyafinak, hogy jobb kezét mereven tisztelgésre emelvén, a következő pillanatban kést ragadjon, egyetlen csapással lefejezze a kókuszdiót és figyelmesen elébe tartsa a látogatónak.

Kiali nem volt még odahaza, amikor megérkeztünk a falujába, így hát meg volt fosztva ettől a privilégiumától. Persze, hogy bántotta a hiúságát, amikor a kis legényke megjelent a sátor mellett három lefejezett dióval. A fiúnak torkán akadt a hang a rémülettől. Kiali még nem jutott messze a faggatódzásában, amikor Humphries közéjük lépett.

— Add ide az egyiket — szólt. — A fiú dícséretet érdemel, nem szidást.

Kiali a sátorkaróra tűzött viharlámpa fényébe tartotta a kókuszdiót, egyiket a másik után, úgy hogy a fény ráessék a kókusz nedvére. Alighanem azon igyekezett, hogy a legjobbikat adja oda a följebbvalójának. Egyszer csak azonban izgalom kapta el és hirtelen földhöz vágta a kókuszdiókat.

— Mit csinálsz? — kiáltott rá Humphries bosszúsan.

Úgy festett az eset, mintha Kiali vétett volna a fegyelem ellen, amiért persze súlyos büntetés jár.

Az öreg Kiali összecsapta meztelen bokáját, vigyázzállásba merevedett, újja a homlokát érintette:

— *Taubada* — mondotta — a diók meg vannak mérgezve!

És csakugyan. Feltörtük őket és figyelmesen szemügyre vettük a húsukat. Bambuszrost alig észrevehető finom, csaknem porszerűre morzsolt darabkái tapadtak hozzá.

Bennszülött rendőreink.
(Középütt Humphries.)

A pápua varázsló kedvelt módja ez a gyilkolásra. Ételbe, italba keverve az apró rostszál-forgácsok keresztülfúrják a beleket, gyulladást okoznak, heves lázrohamot s az áldozatot néhány nap alatt megölhetik.

— Mira-Oa! — kiáltott fel Humphries önkénytelenül és sejtelme aligha tévedhetett. A rendőrtizedesnek nyomban parancsot adott, fogja el a varázslót és hozza elibünk. De Mira-Oa már kereket oldott. Reggel, amikor útra keltünk, már más vitte a varázsló rakományát.

Kiali, mivel pompás szemével fölfedezte a kókuszdió nedvének színén úszó finom rostszálakat és keserves szen-

vedésektől, ha ugyan nem a haláltól mentett meg mindnyájunkat: jutalmul öt csomag vágottdohányt kapott, darabja megért két centet. Ha többet adunk neki, nem becsüli meg; együgyűségében még azt hihette volna, bolondok vagyunk.

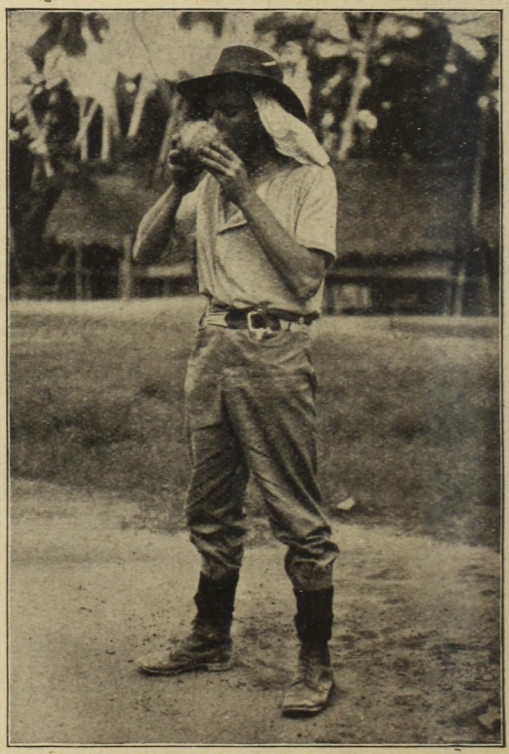

Az üdítő kókusz-tej.

Downingra és énrám mély hatást tett az eset. Humphries csak vállat vont és napirendre tért fölötte. Aki tíz esztendeje hivataloskodott Új-Guineában, fatalistává alakul és semmi nem éri váratlanul.

— Ha majd vissza kerülünk Yule szigetére — mondotta Humphries — jelentem az esetet és kiküldünk egy

Útban a vadon felé.

rendőrt Mira-Oa falujába, csípje el az öreget. Egy ideig alighanem kóborol most az erdőben, de majd csak hazamegy. Ráijesztek egy kicsit, aztán annyiban hagyom a dolgot. Kézzelfogható bizonyítékunk elvégre nincsen ellene, habár hiszen lélektani bizonyossággal elmondhatjuk, hogy csak ő lehet a tettes.

A tettenérés bizonyosságával akkor sem állapíthattuk meg, hogy Mira-Oa keze benne van-e a dologban, amikor — tizenkét órával az eset után — *újabb merényletet* lepleztünk le.

Oriro Petana a keleti partján van a folyónak, amelyen át kellett kelnünk. Kezdetleges térképünkre támaszkodva, elhatároztuk, hogy reggel átevezünk a folyón a falu mellett.

— A túlsó parton kezdődő vidék nehezen járható — mondta Humphries — de jobb, ha mégis átvágunk rajta. Egyenesen visz célunk felé. Vegyetek könnyű ruhát, mert átkozott forróság lesz a magas fűben.

Jó sokáig elhúzódott, amíg az egyetlen csónakon egész karavánunk átkelt a folyón. A túlsó partra érve megállapítottuk, milyen rendben haladjon tovább a menet.

Vaimura és *Humphries* járnak elől, *Dengo* meg én utána. A többi rendőr elszórtan a karaván különböző pontjain, hogy lelket öntsenek az emberekbe. *Szonana* rendőrtizedes két emberrel az utóvéd. *Downing* pedig fényképező-gépével kedve szerint masirozhat, ahol éppen tetszik neki. Amíg nem érünk ellenséges területre, ez a beosztás megfelelt; ha éppen úgy akartuk, el is szakadhattunk a súlyosan megrakott feketéktől és előre siethettünk.

Elindult a menet a keskeny ösvényen. Jobbról balról magas fű.

Egyszer csak *Vaimura*, Humphries kísérője, aki legelől haladt, átugrott valamit az ösvényen és fölkiáltott. Nem értettem, mit kiált, bár többször ismételte a szót. Még mielőtt Humphries szóhoz juthatott, hogy figyelmeztessen, Dengo vállon ragadott, maga mögé kanyarított és Humphries elé vetette magát.

Akkor vettem észre, miről van szó. Sziszegő kígyó gyűrűzött felénk, nagy sebességgel. Lehetett jó méter hosszú.

Láthatólag fel volt ingerelve. Egyenesen felénk tartott, támadásra készen.

— Az istenért, gyere onnan! — kiáltotta Humphries és csuklómnál fogva magával rántott. Így szaladtunk ketten. Gyerekesnek tetszett előttem, hogy ilyen apró kigyó

Bambusz-«palack»-ból itallal kínálnak.

elől futva meneküljünk, de Humphries nem engedte el a csuklómat, kényszerített, hogy vele fussak. Ő meg a kísérőink tapasztalt szemükkel láttak valamit, amit én az ujdonsült utazó, nem vettem észre.

Menekülés közben Humphries a válla fölött átkiáltott Dengónak, ölje meg a kígyót.

— *Ájo, taubada* (igen, uram) — válaszolt a rendőr és csakhamar megdördült a fegyvere. Gondolható, milyen lelki harcba kerülhetett neki, hogy rásüsse a puskáját a kígyóra, amely az ő elképzelése szerint a világ ura. De Humphries *gazdája* volt és ő engedelmeskedett gazdája parancsának, jóllehet kétségtelenül tele volt szorongó aggodalommal, hogy ugyan miféle büntetés is várakozik reá.

«Köteteket beszél» ez az eset, hogy milyen erősen kezében tartja a kormányzóság ezeket a fekete rendőröket, mennyire a vérükbe ment át a fegyelem és az engedelmesség. *Dengot* alig hat hónapja fogták ki a vadonból, ahol a kezdetleges vadak szabad életét élte: íme a törvény és a rend megbízható, kemény harcosává alakult s amikor rá került a sor, pillanat alatt leküzdötte magában a nemzedékeken keresztül beléje oltott hagyomány ösztönös erejét, pusztán mert a fehér ember rendelte, hogy így cselekedjék.

Dengo ott guggolt a földön a hüllő mellett és valami egyhangú dalt dudolászott a maga nyelvén. Hogy mit, nem tudom, de mikor feléje közeledtünk, fölemelkedett és nyugodt egykedvűséggel várta a további parancsot.

— Mindjárt gondoltam — szólt Humphries, amikor csizmája orrával megfordította a kígyó tetemét. És rámutatott egy indából font hurokra, amely szorosan rá volt erősítve a kígyó fejére. Az inda szabad vége több arasznyira lelógott.

— Mira-Oa műve — jegyezte meg.

— Hogy-hogy? — kérdeztem. — Miből következteted?

Kíváncsiságomat csak később elégítette ki. Dengo gyöngéden fölvette a kígyó hullját és belefektette a fűbe. Humphries szótlanul ment tovább az ösvényen. Csakhamar megállt.

— Könnyebb megmutatni, mint elbeszélni — mondotta. — Néhány lépésre tőlünk, az ösvény kanyarodójában ott találtuk Vaimurát egy földbe vájt tűzhely mellett. A megszenesedett fadarabok még ott parázslottak a tüzön, rajta agyagedény, mellette fadarab és egy kő, nyilván az edény fedője és a rávaló nehezék. A tűz körül a porban meztelen lábnyomok. Egyik oldalt karó, mélyen a földbe verve s rája

kötözve ugyanolyan inda, mint amilyen a kígyóra volt kötözve.

Csupa rejtély.

— Nézz bele az edénybe — mondta Humphries, bár ő maga nem nézett bele. — Botommal belenyúltam a tüzes fazékba, kanyarítottam egyet és kihalásztam belőle egy — zsebkendőt. Khaki-színű volt. Egyik a mi kendőink közül, amelyek harmadnapja eltüntek, amikor a vén varázsló kiteregette a ruháinkat.

— Útközben majd megmagyarázom — igérte Humphries és parancsot adott, oltsák el a tüzet, minden nyomát tüntessék el, húzzák ki a cöveket s a fazékkal együtt hajítsák a fűbe.

— Ha teherhordó embereink közelünkben vannak, ugyancsak szép kis kavarodásba bonyolódunk. Kedvenc módja ez a varázslóknak, hogy megszabaduljanak ellenségeiktől, akiket nem mérgezhetnek meg s akikkel nem mernek szembeszállni. Hát mégis csak a vén Mira-Oa lopta el a zsebkendőket! Az, amelyik a fazékban volt, az enyém, mert engem akart elsősorban eltenni láb alól.

— Ha úgy ismeri őket az ember, mint én, nem nehéz kitalálni, hogyan történt — folytatta Humphries a rejtélyes ügy magyarázatát. — Mira-Oa a bambusz-rosttal való sikertelen eset után megugrott a faluból, átszökött a folyón. Ma reggel azután fogta a zsebkendőt és a kígyóval együtt beletette az agyagedénybe. Előbb azonban hurkot erősített a kígyóra s az inda másik végét hozzákötözte a cövekhez. Az edényt befödte, rátette a nehezéket és tüzet gyujtott az edény alá.

— A kígyó, amikor gyötörni kezdte a hőség, s vergődésében érezte az izzadságos zsebkendő szagát — a két dolog közt összefüggést sejtett. A varázsló, mikor észrevette, hogy közeledünk, levette a fedőt és a kígyót kieresztette, elmetszette a kötelékét s a fájdalmában megdühödött állat vakon nekitámadt annak, aminek a szaga emlékeztette a zsebkendőre, minthogy azt okolta a szenvedéséért. Másszóval a varázsló tudta jól, hogy a kígyó *engem* fog megtámadni. Most már tudom, hogy rólam volt szó, de éppúgy lehettél volna te, azért vonszoltalak magammal.

Képtelenül hangzott mindez akkor. Ma is így tűnik föl nekem, habár olvastam hasonló esetekről az új-guineai kormányzóság hivatalos jelentéseiben.

Mira-Oa nem adott több életjelt magáról. Hetekkel később, amikor visszakerültünk a tengerpartra, kérdezősködtem utána, de már napok óta nem látta senki. Valószínűleg jóelőre megszimatolta, hogy érkezőben vagyunk. Az ilyen híreket gyorsan továbbítja a «vadon távírója» s Mira-Oa nyilván úgy okoskodott, nem fog ártani neki egy kis önkéntes száműzetés.

HATODIK FEJEZET.

Tragikomikus történet a mekeóiak «farkáról».

Rarai-ban, a Mekeo-kerület egyik falujában hallottunk először azokról a zavargásokról, amelyek Kapateában, a hegyek között fölütötték fejüket. Napok óta jártuk már akkor a mocsaras parti vidéket, beljebb és beljebb hatolva a sziget belsejébe. Érdektelen sík vidék ez. A falvak is, ahol tanyát ütöttünk éjszakára, érdektelenek s lakóik sem igen érdeklődtek mi irántunk.

Nagy területen szétszórt húsz-huszonöt rozzant kunyhó, cölöpökre építve, a falu körül sövény (hogy távoltartsa a vaddisznót* és bekerítse a szelídet) és tömérdek kókuszdió — így festett a falu. Jöttünk híre órákkal megelőzött mindig, úgy hogy a falu rendőre pompásan «kiöltözve», uniformisosan, láncon fityegő hivatalos táblájával a nyakában sietett üdvözlésünkre.

Sarkát összeütve, kínos merevséggel tisztelgett sorra előttünk, aztán óriási késsel lefejezett három kókuszdiót és sorjában átnyujtott mindegyikünknek egyet, hogy a nedvével felüdítsük magunkat.

A boglyashajú bennszülöttek rendszerint egykedvűen jártak dolguk után és alig ügyeltek bennünket. Régen meg-

* Az újguineai vaddisznó inkább az elvadult disznóhoz hasonló. *A fordító.*

szokták a kormányzósági őrjáratokat. Csak a gyerekek lábatlankodtak olykor kitartó kíváncsisággal körülöttünk, miközben tanyát ütöttünk a falu széles utcáján — furcsa volt elnézni teletömött kerek pocakjukat — és néhány asszony somfordált elő szégyenlősen, banána és jamgyökér-csomókkal, kókuszdióval. Ajándékukat ledobálták a földre lábunk elé és sietve odább álltak.

Mi fehér emberek majd mindig együtt voltunk azokban a napokban. Ezen a félcivilizált békés vidéken benn-

Mekeo falun menetelünk keresztül.

szülött rendőreink maguk rendet tartottak a teherhordók között, elosztották egyenletesen a terheket, sátrat ütöttek és bontottak, nyugodtan elvégezték a napi teendőket — elég volt hébe-hóba egy-egy odavetett utasítás.

Így azután mi hárman gyakran messze elbolyongtunk a főcsapattól, Humphries beszélt nekünk az új-guineai népszokásokról csupa érdekes dolgot, mi meg, Downing meg én, a két újdonsült utazó, nyeltük a szavait. Ekkoriban kérdeztem meg Humphriest, mit tud azokról az emberekről, akiknek a szállongó hiedelem szerint farkuk van s akiknek a hazája állítólag Új-Guinea. Igaz, az újabb időben ez a legenda tünedezőben van.

— Érdekes véletlen, hogy most kérdezed ezt — felelte Humphries. — Véletlenül éppen most érünk mekeói területre és ez az a föld, ahonnan a *farkos* emberek meséje kiindult és egyúttal kimult újabban. Elmondom nektek a történetet:

— A partmenti és a Mekeótól nyugatra fekvő falvakat éveken keresztül rettegésben tartották a vad portyázó emberevők betörései. Váratlanul ütöttek rajtuk, leöldösték férfiai-

Mekeoi gyermekek. Előttük agyagedények.

kat és magukkal vitték tetemeiket, hogy fölfalják, fölgyujtották falvaikat, elhurcolták asszonyaikat. Akinek sikerült megszökniök, mind azt beszélték, hogy a betörőknek farkuk van s hogy az milyen rettentően ijesztő.

— Addig folyt ez az emberpusztítás, hogy egy szép napon a betörők már alig találtak ellenállásra az egyik faluban, olyan kevés volt a férfi. A következő alkalommal, amikor az emberevők megjelentek, már csak a legszebb lányokat találták a faluban s a tűzhelyeken a legjobb eleséget. Akik ölni és pusztítani jöttek, ott maradtak lakomázni és gyönyörködni. A falu ilyen módon megmenekült a további

támadásoktól. Látszatra barátságos érintkezés indult meg az egykori ellenségek között. Akkor derült ki, hogy amit a megfélemlített falvak lakói ijedelmükben faroknak néztek, az ágyék-kendő lelógó hosszú vége volt. A mekeói harcosok egy fának lágy belső rostjaiból szövik ezt a ruhadarabot.

— A látszólagos barátság leple alatt a bosszú és a megtorlás vágya lobogott. Nyílt ütközetben éppen elég szomorú tapasztalatot szereztek a mekeóiak bátorságáról, azt eszel-

Hegyvidéki gyermekek.

ték ki tehát, hogy csellel fognak fölébük kerekedni, annál is inkább, mert hiszen a mekeói harcosok számbelileg is sokkal többen voltak. Bármily különös, éppen az egykor annyira rettegett farkuknál fogva bántak el velük.

— A mekeóiakat lakomára hívták meg a nagy «klubház»-ba, a falubeliek rendes tanyájára. A klub-ház «padlója», mint a cölöpökre épült kunyhókban általában, bambuszból volt, minden bambusz-rúd között hézag, hogy hideg éjjeleken alulról füthessék a kunyhót.

— A vendégek letelepedtek a teli fazekak köré s hogy útban ne legyen, «farkuk» végét lelógatták a bambusz rései

közé. A klub-ház alatt néhány vakmerő fickó nyugodtan összekötözte a «farkokat». Akkor aztán kőbuzogányokkal rájuk támadtak. A mekeóiak nem tudván fölkelni, egytől-egyig ott pusztultak és belevándoroltak ellenségeik húsos fazekába. Az eset óta nincs farkuk többé: nem hagyják hosszúra az ágyékkendőjük végét. —

A mekeói nép kisebb növésű és sötétebb bőrű, mint a tengerpart mentén lakó törzsek. Úgy látszik, csakugyan igaz, minél beljebb megyünk a sziget belsejébe, annál sötétebb bőrű a nép; a hegylakók csaknem feketék. Ezt annak

Hacsak lehet, falvakban ütünk tanyát.

tulajdonítják, hogy valószínűleg csak a hegylakók az igazi pápuák. A többiek vére keveredett az évszázadokkal ezelőtt bevándorolt melanéziaiak vérével.

A mekeói emberek nem olyan bozontos üstökűek, mint a partvidéki nép. Hajuk apró csigákba göndörödik. Asszonyaik kopaszra nyírják fejüket. Az asszonyok végzik a nehéz munkát, cipelik a terheket, a férfiak meg csak parancsolgatnak.

— Ez itt — szólalt meg Humphries, amikor beléptünk egy sűrű sövénykerítés nyílásán — ez itt *Rarai*, idestova az utolsó civilizált falu utunkban. Halló, emitt jön is már az

öreg *Fornier*, a falu rendőre. Öreg cseléd már, hűséges, megbízható ember. Magunkkal visszük majd. Most pedig telepedjünk meg, aztán majd átnézünk a *katholikus misszióhoz*.

Úgy is cselekedtünk. A misszió épületében egy magas, szakállas öreg papot találtunk, *Gonzales* atyát, aki már több mint három évtizede él Új-Guineában. Egyike azoknak a lelkes úttörőknek, akik messze befúrták magukat a sziget belsejébe, megtérítendő hívekre vadászva.

Mekeoi asszony fazekat csinál.

Gonzales atya maga hozta szóba a kapateai zavargásokat. Az a gyanum, hogy ő adott hírt az eseményekről először Connelleynek Kairukuba.

— Kérem, mondjon el mindent, amit csak tud — kérte Humphries. — Van valami furcsa ebben az egész dologban.

Gonzales atya elszalasztotta kis szolgáját egy üveg borért s halk szóval, hogy ki ne hallgassák, megszólalt szabatos angolsággal:

— Sok helyütt szolgáltál már, fiam, ismered a népet. De kevés dolgod volt még a Fő-lánc hegyeiben élő néppel. Fondorlatosak, leleményesek, okosak ezek a népek. A fehér em-

ber föl nem éri őket ésszel, olyan furák a szokásaik. Harminckét éve munkálkodom Új-Guineában s a hegylakók megértésében ma is még csak a felületen járok. Akik körülöttem vannak, napról-napra, azokat igen; de már a másik törzset, a szomszédos hegyen, nem érti az ember . . .

Szünetet tartott, hörpintett a borából.

— Kapatea titokzatos, mindig csukott könyv volt. De még az ellenmondásoknak ezen a földjén sem történt itt-létem óta semmi, ami különösebb és rejtélyesebb volna, mint ez a forrongás ott Kapateában. Nem mintha még nem fordult volna elő, hogy egy disznó halálából háború kerekedik — tette hozzá sietve, hogy azt ne higyjük valahogy, túlozza a dolgokat — de a hadviselésük módja szokatlan és rejtélyes. Mintha csak valami fehér ember vezetné őket éjszakai meneteléseiken, nyílt ütközeteikben. Pedig *Japice* tudtommal hegylakó pápua: *Tavivi* faluban született. Nevezetes egyéniség lehet, hogy ennyire uralkodik a népén, rá tudja venni őket, hogy túltegyék magukat évszázados hagyományokon és szokásokon. Azt mondják, van neki egy bűvös erejű sípja, azzal dirigálja harcosait, küldi előre és hívja vissza őket, azzal gyüjti maga köré őket, hogy meghallgassák és kergeti harcba megint. Szeretném látni ezt az embert. Igérd meg fiam, ha elfogod, erre jöttök vissza, hadd lássam ezt a különös fickót a magam szemével. Micsoda erőt jelentene ügyünk érdekében, ha befolyását *jóra* használná és nem rosszra!

— Japicéről nem tud semmi közelebbit atyám? — kérdezte Humphries.

— Semmit fiam azon felül amit elmondtam. De ő az az ember, akit össze kell morzsolnod, ha nyugalmat akarsz teremteni Kapateában. Bocsáss meg, hogy tanácsokat adok, de én már régebb ideje élek itt.

— A tanács jó, de nehéz követni — mondotta később Humphries, mikor visszatértünk sátrunkba. — Megtalálni egy új-guineai hegylakót, ha az nem akarja, hogy megtalálják: nem gyerekjáték. Először is, nem lehet meglepetésképpen «rajta ütni» a falvakon. A bennszülöttek napokkal előbb meglátják a közeledő utazót, mielőtt fölkapasz-

kodik a szirttetőn fészkelő faluhoz. És nem lehet megelőzni őket itt a hazájuk földjén: futólépésben ostromolják meg a szinte függőleges sziklafalakat és biztonsággal szállanak le olyan helyeken, amelyektől a fehér ember szédülve visszaretten.

Az öreg Fornier, a falusi rendőr ott guggolt a sátor előtt, amikor a missziótól visszakerültünk tanyánkra. Downing

Mekeo, kunyhók.

éppen lefotografálta az öreg embert s mikor elkészült vele, észrevettük, hogy átnyujt neki valamit. Az öreg komor ábrázattal vette el; «egy arcizma se rándult meg».

— Remélem, csak nem adtál neki dohányt, amiért modellt állt a képhez — kérdezte Humphries élesen.

— Csak két kis csomagot — felelte Downing nevetve.

— Várj, amíg beszélek vele, megmondom neki, hogy velünk jön és elküldöm a dolga után. Tüstént itt leszek s akkor beszédem lesz veled. Nézd csak Harry, hát nem megmondtam, ne kényeztesd el ezeket a bennszülötteket . . .

— Mondtad, de én nem értek egyet veled . . .

És megújult a már napok óta folyó vita. Abból eredt ez, hogy Downing azok közül való volt, akik nem ismernek különbséget fehér és fekete ember között és azt hiszik, a civilizált lények és a vadember ugyanolyan lelki berendezésüek és érzékenységük is ugyanolyan. Nem tetszett neki Humphries szigorú, hajthatatlan magatartása a bennszülöttekkel szemben. Lágysága és engedékenysége azzal fenyegetett, hogy lejáratja tekintélyünket és méltóságunkat.

— Megnehezíted a dolgomat, öregem — vitatta Humphries. — A bennszülött nem érti meg a szívességet. Gyöngeségnek nézi és kiaknázza. A hála érzelme teljességgel ismeretlen előtte.

Downing nem hagyta magát.

— A kormányzó más véleményen van. Olvastad a könyvét? Ő azt mondja . . .

— Olvastam — szakította félbe Humphries és teljes tisztelettel ő excellenciája iránt, akinek jobban kellene tudni, kijelentem, hogy nincsen igaza. Várj csak, mindjárt bizonyítok.

És odaszólította *Api*-t, a szakácsunkat, aki éppen ott foglalatoskodott a közelünkben.

— *Api* — kérdezte tőle — ha fehér ember ad neked valamit, mit mondasz neki?

— *Tank you, sar* (köszönöm, uram) — felelte a maga furcsa angolságával.

— És hogy mondod neki új-guineai nyelven?

Api összeráncolta homlokát, gondolkodott, aztán megrázta a fejét.

— *Taubada* — mentegetőzött — *lao diba lasszi*.

— *Uram, nem tudom* — fordította le Humphries a szakács szavait. — Hát persze, hogy nem tudja. Nincsen pápua kifejezés a *köszönöm*-re, aminthogy nincsen is több hála a pápua szívében, mint amennyi szó van rá a nyelvében.

— No és — Dengo? Dengo talán hálátlan? — kérdezte Downing, mint aki kirukkolt az öregágyúval.

Dengo megfázott; Downing odaadón ápolta, dolgozott helyette, hogy tüdőgyulladást ne kapjon a beteg.

— No ezzel a példával kiszolgáltattad magadat — nevetett Humphries. — Épp ma reggel kérdezte Dengo, miért tudakoltad olyan gyakran, hogy hogyan érzi magát. Mondtam neki, azért, mert ki akartad gyógyítani és érdeklődtél az állapota iránt; azt felelte erre, hogy az ő egészsége ő rá tartozik és nem rád és reméli, nem faggatod többet.

— Hálátlan kutya — mormogta Downing.

— Te mondád. De nemcsak ő az, valamennyi mind egyforma.

Az öreg Fornier fölbukkant a sátorajtóban.

— *Daka!* — szólította meg Humphries. — Mi járatban vagy?

— Bajban vagyok, *taubada* — felelte és gondok barázdálták az öreg ember homlokát. — Szívesen megyek veled, de itt van egy unokaöcsém, egy kis fiú a hegyek közül, félek magára hagyni. Nem jöhetne ő is velem?

— Mit csinál itt a fiú és miért nem maradhatna itt?

Fornier elbeszélte erre *motuan* nyelven (ez az a nyelv, amelyen az itt élő európaiak szoktak érintkezni a bennszülöttekkel), *Pajeje* történetét. Humphries később elmondta nekünk angolul és akkor megértettük mi is, mily mélyen gyökerezik Új-Guinea bennszülötteiben az a szellem, amit úgy nevezhetnénk: «*fogat fogért*».

HETEDIK FEJEZET.

Fogat fogért.

Ha megölnek egy hegylakót Új-Guineában — akár nyílt viadalban, akár hitvány alattomossággal — a «kölcsön visszafizetése» nem késik soká. A meg nem torolt gyilkosság szégyenfolt a megölt ember egész atyafiságának a becsületén és ezt a foltot csak újabb embervérrel lehet lemosni. A «szégyen» és a sérelem nem is abban rejlik, hogy megöltek valakit, hanem abban, hogy a megölt áldozat lerágott csontjait odalökik a kutyáknak. Mert temérdek a kóbor kutya a falvakban.

Hogy ki követte el a tettet, nem mindig derül ki, de nem

kétséges, hogy melyik *faluba* való a tettes. Amíg javában nyúzzák az áldozatot és tüzesítik a köveket, amelyeken majd megpirítják a pecsenyét: harsánytorkú emberek kiállanak a falu elé a hegytetőre és eldicsekszenek a hősi cselekedettel, úgy hogy messze mérföldekre barát és ellenség egyaránt értesül róla azon melegében.

A megölt ember hozzátartozóit persze vérig sérti ez a kérkedés. Hadat üzennek a falunak és megkezdődik — «a kölcsön visszafizetése». Nem is a tettesen: a falun állnak bosszút. Ha a gyilkos vagy valamelyik atyafia megfizeti a büntetést, ez csak annál jobban fölingerli a megtorlók haragját. Ha nem derül ki a tettes, akármelyik barátjának a vére «lemossa a gyalázatot».

A vérbosszú kikerülhetetlenül újabb vérbosszúra vezet. A szerepek megcserélődnek. Könyörtelenül ragaszkodnak a *fogat-fogért* elvéhez. Nemzedékeken keresztül dühöng a viszály az ellenségek között, amikor már az eredeti ok régen feledésbe merült.

A társadalmi törvény tiltja, hogy az az ifjú, aki még nem követett el gyilkosságot s így nem szerezte meg a jogot, hogy fejdíszül tollat viselhessen: házasságot köthessen. Abban aztán, hogy kit öljön meg az ifjú, a vadak törvénye meglehetős szabadságot enged. Nem kell szükségképpen méltó harcos ellenfélnek lenni: az áldozat akár egy védtelen vénasszony vagy ártatlan gyermek is lehet.

Számtalan falu a szó szoros értelmében eltörlődött a föld színéről a vérbosszú következtében s aki netán életben maradt, más faluban telepedett meg. A kipusztított falu rozoga kunyhóit és bambusz-sövényeit pedig lassan benövi a bozót. Ez a sors érte *Oro-Lopiku* falut is, *Pajeje* szülőfaluját. Ennek a kis fiúnak a családja olyan súlyos véradót fizetett ebben az áldatlan harcban, hogy tizenöt éves korában a kis *Pajeje* magára maradt. Apja, bátyja áldozatul esett, senkije nem volt aki vezesse, gyámolítsa és megtanítsa a férfi kötelességeire. Szülőfaluja elnéptelenedett, eltűnt a föld színéről.

Ebben az árvaságában eszébe jutott a fiúnak egyetlen rokona, akit ismert: az öreg *Fornier*, Rarai falu rendőre a messze Mekeóban. Pajeje anyja ugyanis nem a hegyek között

született. Úgy rabolta el őt és vitte magával az apja, amikor portyázása közben ellátogatott a síkságra. Az asszony, a pápua nők közönbösségével beletörődött számkivetésébe, ott maradt a hegyekben és munkálta «férjének» a kertjét szorgalmasan. Ott született meg a kis fia.

Az öreg Fornier, Rarai falu rendőre.

Fornier nagybátyja volt a fiúnak, anyjának a bátyja; egy kormányzósági őrjárattal jutott el a hegyek közé s talált rá nővérére. Akkor látta először az unokaöccsét.

Most, hogy árvaságra jutott a kis fiú és magának kellett gondoskodnia jövőjéről, első gondolata volt, hogy fölkeresi nagybátyját Raraiban. Nekivágott a hegyeknek, egyes-egyedül. Messze elkerülte a falvakat s ha valakit látott, be-

vette magát az erdőbe. Jam-gyökéren, édesburgonyán élt; ha kellett úgy csente el a kertekből — végül is szerencsésen eljutott a «civilizált» Mekeóba s ott már volt, aki útbaigazítsa. Egyetlen szót mondott csak: «*Rarai*» s a bennszülöttek újjukkal mutogatták neki, merre menjen.

Fornier szívesen fogadta Pajejét és barátságos volt hozzá, mert anyja révén — az Új-Guineában általános bennszülött törvény szerint — a fiút rész illette nagybátyja vagyonában. Máskülönben nagyon egyedül nőtt föl Pajeje Mekeóban. Nem ismerte a nyelvet, fiúk, lányok nem értették meg. És még egy láthatatlan, de hatalmas korlát emelkedett közöttük: a *törzsi gyűlölet*, amelyet még mindig szított közöttük az emlék, hogy valamikor régen őseiket megették a fiú ősei és hogy most a *govamen* (government) nem engedi meg nekik, hogy «megfizessenek» érte. Még Fornier gyerekei se tudták ezt megbocsátani neki; anyjuk örökösen emlékeztette rá őket.

Pajeje hamarosan megértette, hogy bizony Mekeóban ő csak nyomorult pária. Egyre jobban erőt vett rajta a vadon hívó szava: vágyott vissza a hegyek közé, ahol született. Elhagyatottsága csak megnövelte a ködbe burkolt hegyek varázsát, naponta sóvárogva nézegette el őket a távolból. Ott az ő falujában azóta már fölavatták volna férfiúvá — viselhetné a gyilkosság jelvényeit. Válláról lelógó kis háló-tarisznyában rejtegetett egy csomó pompás kakadútollat, hogy majd abból csinálja meg fejdíszét, ha rákerül a sor. Tudta jól, hogy amíg Raraiban marad, vágya nem teljesülhet, mert Mekeo meghódolt annak a titokzatos *govamen*-nek, amelynek az a tulajdonsága, hogy «megvadul» és megbünteti a gyilkosokat.

Fornier tudta mindezt és félt magára hagyni a fiút, kiszolgáltatni mindenféle leleményes kegyetlenségnek, amire csak ősi ellenségei vetemedhetnének ellene. Ha velünk jöhetne a fiú — ez megoldaná a kérdést. És lenne legalább tolmácsunk az Oro-Lopiku vidékén.

— Ez eggyel több éhes szájat jelent — mondotta Humphries.

Mindig így van ez Új-Guineában. Az élelem kérdése az

első, amit figyelembe kell venni. A teherhordó egy hónap alatt megeszi azt az ötven fontnyi rizsrakományt, amit a hátára rakunk s aki nem visz terhet, csak még jobban összezsugorítja a magunkkal vihető eleség mennyiségét.

— Hozd ide a fiút! — szólt oda Forniernek.

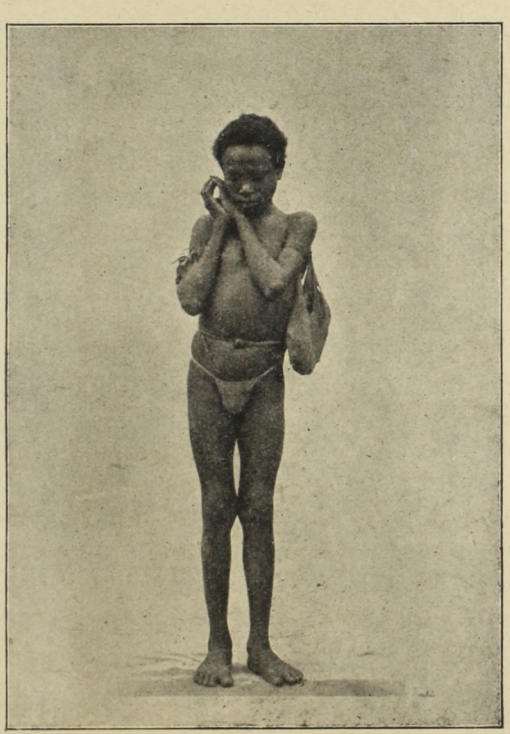

Pajeje, amikor először találkoztunk vele.

Könnyű volt ezt mondani, de nehéz megcselekedni. *Pajeje*, mihelyt meghallotta, hogy jön a «govamen», elszelelt, megbújt a bozótban s csak az éhség hajtotta haza nagybátyja kunyhójába, kerülő úton. Fornier nyakoncsípte és egy rendőr segítségével, másodmagával, odavonszolta hozzánk. Rugott-kapált, harapott és karmolt a fiú, kapálódzott sorsa ellen.

Fürgelábú, hajlékony fickó volt ez a Pajeje, megvolt benne a hegylakók könnyűsége. Háta előregörbült a meredeken való járástól. Ott állt előttünk meztelenen, mindössze egy *lapa*-ágyékkendő övezte; reszketett mint a nyárfalevél, fejét lehajtotta — valóságos eleven szobra a rémületnek.

Azt hiszem Downing hamarabb megérezte a helyzetet: fölkelt, átkarolta a vállát a kis vadócnak és megnyugtató szóval bátorította. Pajeje remegése lassankint csillapodott. Fölemelte fejét. Szeméből gyötrődés sugárzott.

— Teherhordónak kicsi és annyit fog enni, mint egy nagy — mormogott Humphries, megint csak visszatérve az egyetlen dologra, ami elhatározását irányítani szokta. A rokonszenvnek nem volt szabad belejátszani döntésébe.

— Miért ne vihetné Pajeje a fényképezőgépet?! — kérdezte Downing.

Fölkacagtunk. Egészen rávallott ez a megoldás a mi Downingunkra. Ahányszor csak úgy gondolta, Humphries vagy én kicsit keményen bánunk egyik-másik emberünkkel, sürgős szükségét érezte egy új «camera-boy»-nak, jóllehet *Aici-Kva*, akit a misszió nevelt föl és tanított, és *Immanuel*, a félvér manilai fickó, akinek az anyja a Thursday Islandről származott, tökéletesen megfeleltek hivatásuknak.

— Jól van, legyen — felelte Humphries. — Pajeje mostantól fogva a tied, de meg ne kíséreld — visszaadni nekem!

Amikor Fornier elmondta neki, hogy velünk jöhet, Pajeje boldogan elmosolyodott. Ritkán láttam ennyire boldognak. Rendesen mogorva, durcás kis fickó volt, Humphries is, én is alig vettük hasznát, a rendőröktől roppantul félt, a teherhordókkal nem melegedett össze, jóllehet azok partvidékiek voltak és nem volt meg bennük a hegyvidékiek gyűlölködő érzése. Ezek *mero-miraki*-nak szólították, kis fiúnak s ez érzékenyen sértette férfiúi önérzetét.

Downing jóindulata a fiú iránt nem volt múló szeszély. Minden más pártfogoltjánál jobban megkedvelte, finom falatokkal kedveskedett neki a maga tányérjáról, drága cigarettákat dugdosott a markába, gondja volt rá, hogy ne bántsák

a többiek, sőt odáig ment, hogy egy este közös sátrunk végében vetett neki ágyat. Belebotlottunk a sötétben, amikor a tábortűz mellől hazatérve bebújtunk sátrunkba. Pajeje fölriadt és ijedtében beleharapott Humphriesnek a lábába. Amikor ráeszmélt, hogy mit cselekedett, kihemperedett a

Immanuel és Aici-Kva, Downing legényei.
(Ezek hordozták a fényképezőgépet.)

sátorból, kiszabadította magát a hálózsákból és elmenekült. Ettől fogva mindkettőnket került.

De Downing jóságát kutyahűséggel hálálta meg. Percre el nem hagyta kora hajnaltól, amikor fölkeltünk, késő estig, amikor elfujtuk viharlámpáinkat. Ugy kellett esténkint elkergetni. Ha Downing egy percre megállt valahol, Pajeje menten leguggolt a sarkára és úgy várta a gazdá-

ját. Mohón leste minden óhajtását, hogy megelőzze — pedig egyetlen szót nem értettek egymás beszédéből. Eleinte csak hordta a vizet a mozgó sötétkamara-sátorba és feszülten leste, hogy fürészti Immánuel az előhívott negativusokat; utóbb maga is előlépett negativus-fürésztővé. Rendkívül bántotta, hogy Immánuelt és Aici-Kvát beeresztik a sátor belsejébe, ő meg kívül rekedt. Primitivus koponyája nem bírt a mélyére hatolni a fotografálógép rejtelmeinek; az «éles» negativusokon nem ismerte föl az emberi alakot.

Nagy csalódást okozott ez Downingnak, mert máskülönben tagadhatatlanul értelmes, világos fejű volt a fickó. A poggyász újrarendezésekor egy alkalommal napvilágra került egy doboz fotografáló másoló papiros. Downingnak eszébe ötlött, hogy próbára teszi Pajejét: fel tudja-e fogni, mit művel vele. Feledve a hegylakó pápuák átható kellemetlen szagát, behívta Pajejét a sötétkamarába. A fiú szeme előtt kivett egy film-csomagot a gépből, a filmeket beletette az előhívóba, majd pedig a fürdőbe. Pajeje figyelmesen végignézte a műveletet, de láthatólag nagyon kevés hatást tett rá a dolog. Az első és egyetlen fehér ember, akit mielőttünk látott, a szakállas pap volt Raraiban s mindaz, amit mi fehérek tettünk, teljességgel érthetetlen volt előtte.

Másnap este, amikor a negativusok megszáradtak, Downing hozzáfogott a képek másolásához. Maga mellé állította a fiút, hogy lássa, amikor az érzékeny másolópapírt ráilleszti a negativus képre és beleteszi a másolókeretbe. Pajeje egyszercsak felfigyelt az előbujó pozitivus képre. Megvillant az agyában, hogy olyasmi esemény megismétlődését látja, amely előző nap ment végbe — rémült kiáltást hallatott, hanyatt-homlok nekirontott az elfüggönyözött kijáratnak, belebonyolódott a függönybe és az egész sátrat földre rántotta.

Másnap észrevettük, hogy az ifjú a kis háló-tarisznyájából kidobálja mindazt a sok szorgalmasan összeszedegetett lim-lomot, amit Downing eldobált: ólompapirost, filmtekercset, fekete papirost és egyebeket. Úgy látszik, hirtelen elpárolgott fotografus-gazdája iránt érzett rajongása. Kerülte Downingot és helyette inkább Fornier sarkába szegő-

dött. Downing úgy tett, mintha észre sem venné a változást. Ezután is odaadta neki azokat az apró-cseprő holmikat, amiket idáig úgy szeretett gyüjtögetni. De Pajejének első dolga volt most, hogy — olyankor, amikor azt hitte nem látják — bekaparja a földbe.

Mindez akkor történt, amikor már bejutottunk a hegyek közé.

Rarait elhagyva emelkedni kezdett a térszín. Az előhegyek lankáin jártunk. Nyugatra fordultunk az *Aikafoa* folyóhoz s annak a mentén haladtunk fölfelé. Szemünk előtt a Mount Yule 3000 méteres orma tornyosult.

Az Aikafoa partján van *Maipa* falu. Ott szándékozott Humphries újabb teherhordókat fogadni, pótlásul azokért, akiket a vaimai és kivori-i emberek közül fokról-fokra visszaküld, mint «alkalmatlanok»-at. A mekeói emberek edzettebbeknek és jobb járóknak igérkeztek.

Maipában azonban csalódás várt ránk. A férfiak, s az asszonyok egy része is, odajártak a hegyekben valami táncos lakomán. Maipa lakói már félig hegylakók; nem idegenkednek a hegyektől.

— Azért majd csak útrakelünk nélkülük is, bizonyosan találkozunk velük, jönnek azóta hazafelé — mondotta Humphries.

Csakugyan. Hamarabb mint vártuk, már jelentette az elővéd, hogy nagy csapat férfi és asszony közeledik. A maipaiak voltak. Sebbel-lobbal özönlöttek lefelé — viharvert ábrázattal.

A kannibáloknak nyilván nagyon tökéletlen a vendégszeretetről való fogalmuk. Disznótorra várták vendégeiket, de — evés közben jön meg az étvágy — valamelyikük ráéhezett az emberhúsra és megtámadta az egyik vendéget. Falubeli társai védelmére keltek és megmentették. A hegylakók csalódottan folytatták a lakomát. De azért telezabálták magukat, hogy mozdulni is alig bírtak. A maipabeliek erre szépszerével elillantak.

Most hogy szembe találkoztunk a hazatérőkkel, első szóra hajlandók voltak velünk visszafordulni. Gyanus volt ez a nagy készség.

Az Aikafoa völgye.
Ezen a ponton hagytuk el a folyót, hogy fölkapaszkodjunk Kepolipoli-ba.
A háttérben a Yule-hegy.

A Yule-hegy.

Új-Guineában a hegyi falvak a hegytetőkön épülnek s onnan messze ellátni a környező vidékre. Közeledésünket tehát jókor észrevették Kepolipoliban, a vendéglátó faluban. Kepolipoli lakói persze azt gondolták, hogy egy akkora csapat ember, mint a mienk, csak megtorló sereg lehet Maipából. Csapdába kerülhettünk. A «fogadóbizottság»-ban benne

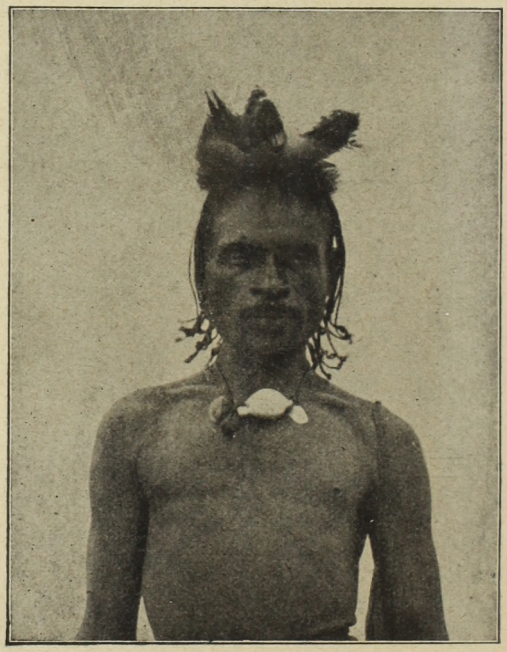

Emberevő.
Fején kakadú-tolldísz, a gyilkosság jelvénye.

voltak nemcsak a kepolipoli-i harcosok, de barátaik is a szomszédos falvakból.

Leszállottunk egy vízmosásba s a szakadék alján, kitaposott ösvényen haladtunk előre. Ott várt ránk a csapda. Egyik pillanatban még magunk voltunk az erdő néma csöndjében. A rákövetkező pillanatban jobbról-balról fölbukkantak a fegyveres feketék a szakadék tetején. Szerencsére nem támadtak meg rögtön — máskülönben reménytelen hely-

zetbe sodródunk. Valószínűleg az a váratlan meglepetés tartotta vissza őket, hogy fehér embereket pillantottak meg. Tanácskoztak. Talán másodpercig tartott a haditanács — nekünk örökkévalóságnak tetszett. Borzadva gondolok rá.

Kepolipoli főnöke, fiaival.

micsoda mészárlás indult volna meg ott a szakadékban, ha ellenünk üt ki a határozat.

Egyszercsak kiugrott a tömegből egy hatalmas termetű szálas erős férfi. Haja fonatokban lógott le fejéről és tele volt tüzdelve tollakkal: a gyilkosok jelvényeivel. Meztelen volt, mindössze ágyékát takarta el egy puha háncsdarab. Keze üres volt. Odaszökdelt hozzánk és — átölelte Humphriest. S vidám képpel mormogott valamit a fülébe. Kiderült, hogy

valahol találkoztak már. Az ölelés a barátság újabb megpecsételése volt közöttük.

Humphries után hozzám lépett. Nem tudtam még akkor, hogy a hegylakók irtóznak a fürdőtől, nyomorult viskókban együtt hálnak disznaikkal és kutyáikkal, hogy ne fázzanak s tűzhelyük szennye, korma rájuk tapad és mindent összemaszatol. Mindezt nem tudtam és helyben maradtam; Kepolipoli főnöke átkarolt és — ez volt az első és utolsó eset, amikor bennszülöttnek erre a bizalmaskodásra alkalmat nyujtottam. Émelygés fogott el, amikor magához szorított.

Mindazáltal nem ártott ez az ölelés, mert biztosított egy fontos dologról, hogy bőven lesz mit ennünk. A faluba érve a főnök szétkergette az asszonyokat, hozzanak ennivalót a veteményes kertekből. Csakhamar megérkeztek cukornáddal, édesburgonyával megrakodva. Cserébe adtunk nekik néhány kanál sót és egy marék üveggyöngyöt, mert ez mindennél becsesebb kincs volt a szemükben.

NYOLCADIK FEJEZET.

Miért jöttek vissza a teherhordók?

A vaimai és kivori-i partvidéki teherhordók már napokkal előbb kezdtek elégedetlenkedni. *Kairuku*-ban kötött megállapodásunk egy «Hold»-ra — egy hónapra — szólt. Tudták jól, hogy ha megtagadják a teherszállítást, vagy megszöknek útközben, több havi börtön vár rájuk. De a börtöntől nem féltek annyira, mint a hegyektől. A hegység rémülettel töltötte el őket. Azután meg a honvágy is fölébredt bennük.

A fenyegető ellenséges fogadtatás Kepolipoliban megadta a végső lökést, annál is inkább, mert aznap délután rettentő zivatar kerekedett s a cikázó villámok végleg fölzaklatták a kedélyeket.

Sehogysem lehetett megnyugtatni a megriadt embereket. Mihelyt fölütöttük sátrainkat a faluban, odaküldtek hozzánk két szószólót s ezek kijelentették, nem jönnek velünk tovább. Nem kockáztatják tovább az életüket, — el-

mennek haza. Láttuk, már kötözgetik is a motyójukat. Siralmas helyzetben voltunk.

Körülöttünk legalább száz hegylakó vadember, íjjal, nyíllal, dárdával fölfegyverezve. Ha teherhordóink faképpnél hagynak, szégyenszemre magunknak is velük kell mennünk, vagy cserben hagynunk minden élelmiszerünket, fölszerelésünket. Ha tizenkét rendőrünkre támaszkodva a hegylakókat rábírjuk a teherszállításra — ez valóságos fölhívás lesz, hogy az első kedvező alkalommal rajtunk üssenek és lemészároljanak a hegyek vadonaiban. Egyetlen lehetőség: törik-szakad ott kell fognunk a teherhordókat, máskülönben az expedíciónak befellegzett. Humphries kísérletet tett rá, hogy időt nyerjen.

— Esteledik — mondta a teherhordók szószólóinak. — Eltévednétek a sötétben. Ennivalótok nincs. Messzi út áll előttetek. Fáradtak vagytok. Várjatok reggelig. S ha akkor is menni akartok, majd megbeszéljük. Azt persze tudjátok, hogy valamennyien börtönbe kerültök, ha cserben hagytok minket. Rendőrséget küldök értetek és elfogatlak mindnyájatokat a falutokban.

— Uram, a börtön jobb, mint a hegyek. Sohasem jártunk még a hegyekben. Megölnek és megesznek minket. Hazamegyünk, hajnalkor indulunk.

A közelben állt egy maipai ember, aki értett *motuan* nyelven, amelyen Humphries és a teherhordó beszélgettek. Elmosolyodott, amikor hallotta, hogy a teherhordók tüzönvizen át elszánták magukat, hogy haza mennek. Amikor véget ért a tárgyalás, a maipai ember feltünés nélkül odébb állott. Belevegyült a harcosok csoportjába. Észrevettük, hogy komoly beszélgetésbe elegyedik a főnökökkel. Ezek erre valamiféle parancsot adtak embereiknek. Csak annyit láttunk, hogy általános izgalom vett erőt rajtuk.

Hogy mit forgattak a fejükben, nem tudtuk még akkor, de készülődéseik baljóslatú színt öltöttek. Feltűnő volt az is, hogy az asszonyok és gyermekek elvonultak az erdőségbe. Távollétük arra vallott, hogy a főnök testvéri ölelése, amely pedig Új-Guineaszerte a barátság tanubizonysága, nem volt mégsem ment minden utógondolattól.

— Megkettőztetem ma este az őrszemeket — jegyezte meg Humphries. — Kérlek benneteket is, őrködjetek fölváltva velem és ellenőrizzétek sűrűn az őrszemeket, virrasztanak-e. Ne vetkőzzetek le az éjjel és fegyvereiteket tartsátok készenlétben.

Ez az éjjel soká emlékezetemben fog maradni. Mikor nem is voltam soros, nem tudtam lehunyni a szemem. Minden kis zaj az éjszakában, a fadarabok pattogása a tábortűzben, fölriasztott fektemből. Föl-fölugrottam pisztollyal a kezemben. Idegeim pattanásig feszültek. A teherhordók sem aludtak, ott lebzseltek a tűz körül és halkan duruzsoltak. A falu túlsó végén hatalmas tábortűz lobogott: házigazdáink és barátaink virrasztottak körülte.

Hajnalban négy óra tájban végigjártam az őrszemeket, aztán visszabújtam sátrunkba. A hegylakók vontatott rejtelmes éneklésbe fogtak, egyre vadabb erővel zendült fel a hangjuk. Szívemet összeszorította a félelem.

Pajeje egy zsákon összekunkorodott és mélyen aludt. Mellette nagybátyja, a falusi rendőr, ült, háttal nekitámaszkodva egy sátor karójának. Látszott rajta, hogy küzd az álmossággal. Mellette fejsze, ölében hatalmas kés.

— Fornier — szóltam oda hozzá — keltsd föl Pajejét és kérdezd meg, mit énekelnek ott azok az emberek.

A fiú, amikor öntudatra ébredt, megrázta a fejét és feszülten figyelte az éneket. Elvigyorodott és megszólalt:

— Uram — fordította le Fornier a fiú beszédét — azt éneklik, hogy emberre éheznek és hamarosan enni fognak.

Hideg verejték lepte el homlokomat. Ha ezeken az embereken ennyire erőt vett az étvágy az emberhúsra, hogy már énekelnek róla és azt emlegetik, hogy hamarosan enni fognak: nagy veszélyben forgunk. Ez a vad és fenyegető ének arra való, hogy föltüzelje őket s végül megrohanjanak. Valóságos kutyaszorítóban vagyunk itt a körülkerített faluban.

De nem az én feladatom volt, hogy kezdeményezzek valamit, ezzel csak ronthattam volna a helyzetünkön. Ezért hát, meggyőződvén róla, hogy a rendőrök a helyükön vannak, visszamásztam a sátorba. Belemerültem naplóm írásába. Az őrszem lábának szabályos lassú kopogása a sátor

előtt beleringatott az érzésbe, hogy talán csak képzeletem ragadott el.

Csakhamar azt a kényelmetlen fölfedezést tettem, hogy az énekszó elhallgatott odakint. Fölkeltem és kimentem. A közelben föl-alá járó rendőr-őrszemnek, *Kiai*-nak odaszóltam, nem vett-e észre valamit.

— Nem, uram — felelte vidáman. — A falubeliek elhagyták a falut.

Magamban szidtam, miért nem jelentette a dolgot, hogy láthattam volna elvonulásukat. Szaladtam a sövény kijáratához, amerre kivonultak. De jóllehet kitünő a szemem és a fülem, nem láttam és nem hallottam semmit. Sötét volt még, az a vak sötétség borult a tájra, amely hajnal felé mintha csak elmélyülne. Órámon láttam, ötre jár; felköltöttem a szakácsokat és visszamentem a sátorba. Hajnalodik és még semmi baj nem ért bennünket.

Csakhamar beront hozzám az egyik rendőr:

— Uram, uram! A teherhordók fölkerekedtek!

Humphries és Downing fölugrottak, én meg már futottam is ki a szabadba. A teherhordók sűrű tömegben tolongtak a kapu körül. Rájuk kiáltottam és egyetlen iramodással elébük vágtam. Vezetőjük, egy hatalmas termetű tagbaszakadt bajkeverő, szembe fordult velem. Kezében bunkós botot szorongatott. Nem tudom, hogy és mint történhetett: megbotlottam-e vagy elgáncsoltak. A következő pillanatban fejjel neki rontottam a vezérnek, amúgy a bordái közé, mint valami faltörő kos és mind a ketten a földre hemperedtünk. A teherhordók odasereglettek s amikor tántorogva talpra álltam — rendetlen tömegben hanyatt-homlok özönlöttek lefelé a lejtőn, amerről a faluba érkeztünk.

— Egyet elcsíptem közülük — szólítottam meg Humphriest, aki ezenközben odaérkezett. És a lábánál fogva rángigáltam magammal a kalimpáló vezért. — Mi a csudának engedték megszökni a rendőrök a többit? Hogyan történhetett ez?

— A teherhordók elvágták a nagy sátor tartó köteleit és rádöntötték a sátrat a rendőrökre. Mire kikecmeregtek alóla a legények, kereket oldottak.

Nem volt mit tenni: reggelihez ültünk és megvitattuk a legközelebbi tennivalót. Éppen bekebeleztük zabkásánkat, amikor nagy zsivajgás kerekedett a hegyoldalban. Mire a kapuhoz értünk, látjuk ám, hogy teherhordóink sokkal gyorsabb iramban, mint ahogy megindultak, nyargalnak visszafelé! Síkvidéki emberektől meglepő volt az a fürgeség, ahogy a meredek lejtőn kapaszkodtak fölfelé. Közelebb jutva hallottuk fáradt zihálásukat. Arcukon rémület tükröződött.

És ugyancsak volt okuk a rémületre. Alig ötven lépésre vérfagylaló ordítozással sarkukban voltak a hegylakók, fegyvereikkel félelmetesen hadonászva!

Rendőreink kirontottak és a teherhordók és üldözőik közé vetették magukat. A fegyveres emberek megtorpantak, mikor megpillantották fölsorakozott csapatunkat. Talán bizony puskáink és pisztolyaink tartották vissza őket? Nem tudom, ismerték-e fegyvereink hatalmát. Egyikük mindenesetre ismerte: az a maipai ember, aki olyan komolyan tanácskozott előző éjjel a főnökökkel. Odalépett hozzánk és nevetett, mint aki jó tréfát követett el.

— Uram — kiáltotta — hallottam, a teherhordók megbeszélték, hogy elmennek, hát én meg megbeszéltem az idevalósiakkal, hogy rájuk ijesztünk és visszatereljük őket.

Ezenközben a vadak odasereglettek körénk és kedveskedőn vigyorogtak ránk. Velük hahotáztunk és visszamentünk, hogy folytassuk félbehagyott reggelizésünket. A teherhordók földhöz sujtottan, bűnbánóan fogtak hozzá a terhek összeszedéséhez.

Máig sem vagyok egészen biztos a dologban: vajjon csakugyan azért eszelte-e ki ez a maipai a cselszövényt, hogy a hegylakók segítségével visszaterelje a teherhordókat, avagy nem az volt-e a titkos terve, hogy tőrbe csalja őket és foglyul ejt néhányat belőlük, hogy megegyék. Ha visszagondolok vérszomjas énekükre — «éhes vagyok emberhúsra, nemsokára enni fogok» — hajlandó vagyok azt hinni, hogy ez volt a szándékuk s hogy csak gyors elméje sugallta neki ezt az elfogadhatónak tetsző mesét.

Akárhogy is, résen voltunk, amikor folytattuk utunkat. *Kepolipoli* lakói és barátaik elkísértek a folyóig, amely el-

MAGY. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

választja területüket a következő hegyen élő törzs földjétől. Ott búcsút vettek tőlünk, mert a hegylakó nem merészkedik túl a maga földjének határain, ahol az ellenség leselkedik rá, hogy megnyúzza és fölfalja. Amikor fölfelé tartottunk a völgy túlsó lejtőjén, kezüket lengették búcsúzóul, kiáltoztak, majd pedig megfordultak és elindultak hazafelé.

Néhány száz lépéssel följebb a hegyoldalban kitaposott ösvény keresztezte utunkat; igaz, alig volt tenyérnyi széles, de látszott rajta, hogy járt út. Rátértünk az ösvényre. Két

Emberevők.

rendőrünk járt elől és csakhamar eltüntek szem elől az út kanyarodójában. Amikor utólértük őket, ott ültek egy nyomorult fekete embernek a hátán és javában csapdosták a port az uniformisukról. A bennszülött, aki szegény az ösvényen bandukolt, nem vette észre őket idejében: a mieink megrohanták és némi viaskodás után foglyul ejtették.

A fogoly rettentően meg volt rémülve. Szeme kimeredt és egész testében reszketett, mint a kocsonya. Mikor minket megpillantott — hihetőleg az első fehér embereket életében — újabb erőfeszítést tett, hogy kiszabadítsa magát és elmeneküljön. Rendőreink jónak látták bilincsbe verni. Intettek neki, vezessen a falujába. Nem is sejtettük még, hogy

közel járunk a faluhoz, a fogoly kiáltozni kezdett. Mire belül kerültünk a falu kerítésén, egyetlen lelket nem találtunk.

Leültünk pihenni. A rendőröknek intettünk, eresszék szabadon a foglyukat. Kezébe nyomtunk egy kést ajándékképpen és magára hagytuk. Ahogy sejtettük, elrohant, mint a kilőtt nyíl. De mikor észrevette, hogy meg se kíséreljük elfogni megint, meglassította lépteit és kisétált a faluból. Láthatólag azonban társainak nem volt sürgős, hogy mutatkozzanak. Így hát fölkeltünk és mentünk tovább.

Forrón tűzött a nap. Fáradtak voltunk. Csakhamar egy hűvös vizű patakhoz értünk és megálltunk delelni. Downing és én nem tudtunk ellenállni a csábításnak, hogy meg ne fürödjünk. Félrevonultunk, ledobáltuk ruháinkat és belegázoltunk a vízbe. Mint rendesen, «ordonánc»-aink a közelünkben maradtak, leültek a parton és mulattak rajta, hogyan buktatjuk meg egymást az üdítő friss vízben. Fegyverüket térdükre fektetve készenlétben tartották.

Szemben álltam Downinggal, aki éppen válaszolt valamit egy tréfás megjegyzésemre, amikor látom ám, hogy «leesik az álla» és rémület ül ki a szemébe. Hátrafordulva engem is sziven ütött a látvány. A víz szélén a bozót közül tíz-húsz vadember szeme meredt reánk, súlyos dárdáik, amelyekkel a vaddisznókat ejtik el, hátrahajlítva hajításra készen!

Szorongatott helyzet. Puskánktól jó néhány lépés választott el. A rendőröké meg csak ócska egylövetű flinta. Így hát legfeljebb két lövést tehetünk, ha összecsapásra kerül a sor.

Ha csakugyan veszedelemben forgott az életünk: egy vaddisznó mentett meg minket. A bennünket meglepő kis csapat a vadászatra induló vademberek egy csoportja volt. A vad nyomában vetődtek el idáig. Társaik mélyebben bent jártak az erdőben és sejtelmük sem volt róla, hogy ilyen nagy karaván jár a hegyek között. Abban a szempillantásban, amikor már azt hittük, lezuhog közénk a dárdák zápora, kirontott a bozótból a vaddisznó és megállt a patak partján.

Pillanatnyi ösztön sugalmazta-e, vagy a hegylakók vadászszenvedélye buzogott-e föl hirtelen benne a vaddisznó láttára, — bármi volt is az oka, bizonyos, hogy *Dengo*

vállához kapta a puskáját és eldurrantotta. A golyó leterítette a disznót, elnyúlt a földön, kettőt rugott és kimúlt.

A sziklás patakparton keményen csattant föl a fegyver dörrenése. A dörgés robajától és a föllobbanó fénytől iszonyú ijedelem fogta el kéretlen látogatóinkat. Dárdáikat lábhoz eresztették. Istenadta kedvező pillanat volt ez, Downinggal kimásztunk a partra és megkaparíntottuk pisztolyainkat. Bevettük magunkat egy sziklatömb mögé. Időközben megérkezett Humphries a maga kísérőjével s a vadak elmenekültek.

Egy órával később megpillantottuk falujukat s újabb egy óra mulva tanyát ütöttünk a falu nyitott térségén. Senkit sem találtunk odahaza, de hamarosan fölfedeztük, hogy a nép a közelben rejtőzködik s a bozót biztos menedékéből éberen figyel bennünket. Egyik rendőrünk jelekkel kicsalogatott egy bennszülött harcost a szabad térségre és fokról-fokra odáig jutottak, hogy a vadember karnyujtásnyira merészkedett. A rendőr átölelte — meg volt kötve a barátság.

Előkerítettük az elejtett disznót, odaadtuk a harcosnak, az tüzet gyujtott és hozzáfogott, hogy megpörzsölje. És e közben egyre kiáltozott a társaihoz, nyilván meg akarta győzni őket is, hogy barátok vagyunk. Adtunk neki egy hatalmas bárdot; öröme határtalan volt, boldogan hadonászott az ajándékkal. Bennünk való bizalma átragadt a többire, sorra oda szállingóztak. Maga a főnök is megjelent.

Mindez nem ment végbe hangos szó és zajongás nélkül. A kiáltozás a környékbeli falvakban is élénk izgalmat keltett. A hegyek közt messze elhallik a hang. Mindenfelől kezdtük hallani az érdeklődő kérdezősködéseket, hogy mi történik itten. Egyik házigazdánk torkaszakadtából harsogta rá a választ, átkiabálta egy másiknak, aki a völgybe lenyuló sziklanyúlványon foglalt helyet és ordítozott, üvöltött késő éjszakáig.

Baj nélkül ért véget az éj s reggel, amikor tanyát bontottunk, nem lepett meg, hogy egy másik csoportot pillantunk meg az ösvényen, szemben velünk. A szomszédok egy része verődött össze, hogy lásson bennünket és elvezéreljen a falujukba.

KILENCEDIK FEJEZET.

A «hosszú disznó» a nyárson.

Egy ember, akiről kiderült később, hogy a főnök, a mellére bökött és ismételte ezt a szót: «*Abaridi*».

Humphries elnyomott magában egy halk sóhajtást.

— Ó, hát ez Abaridi — jegyezte meg angolul.— Tekintélynek örvendő ember a hegyvidéken. De törzse kicsi most. Minden szomszédjával háborút folytatott és súlyos vérveszteséget szenvedett a vérbosszú következtében

Külsejükről ítélve, alighanem sokszor megtöltötték a bendőjüket azzal a hússal, amit ők úgy neveznek: «hosszú disznó».

Abaridi hatalmas, pompás izomzatú, negyven év körüli ember volt. Arca kegyetlen, héjaszerű, ajkát keményen összeszorítja, álla harciasan előre nyúlik. Soha nem mosolyog. Annál gyakoribb látvány, hogy tajtékzik a dühtől; jaj annak a falubelinek, aki ellen dühe irányul.

Abaridi vezetésével nekiindultunk egy meredek hegyoldalnak. A fárasztó mászás közben is csodálattal néztem el, milyen könnyedséggel szökell fölfelé a lejtőn ez a hajlékony izmú vadember; valósággal fölfutott rá, mi meg a kiálló gyökerek, lelógó indák segítségével kapaszkodtunk föl küzdelmesen.

Teherhordóinknak keserves napjuk volt ez. Két kis legény vonszolta kínosan fölfelé az élelmiszeres ládánkat, rúdra szíjazva. Abaridi egy meredek helyen segítségükre sietett. Hatalmas erejű kezével megragadta a rudat, egyetlen rántással magasba emelte és a lejtő tetején tette le a földre.

Néhány percre rá tátongó szakadékhoz értünk, lehetett vagy tíz-tizenöt méter mély. Egy ledöntött fatörzs hidalta át. Bennszülött rendőreink is megtorpantak, mikor odaértek a szédítő «hídhoz». A szakadék közepe fölött ott himbálódzott Abaridi lábújjhegyen; ajkát gúnyos megvetéssel görbítette le.

Végül egyik rendőrünk nekibátorodott és mezítláb átóvakodott a fatörzsön. A többiek és a teherhordók nyáj

módjára szépen utánuk kullogtak. Humphries is szerencsésen túlkerült már rajta, persze mezítláb. Downingot két rendőr segítette keresztül. Dengo meg én maradtunk utolsónak.

A mélység láttára mindig szédülés fog el. Amikor leültem, hogy lehúzzam cipőmet, szívből kívántam, bárcsak akárhol volnék inkább. Fölpillantottam. Abaridi átlibbent hozzám, hogy segítségemre legyen. Csaknem öles termetű

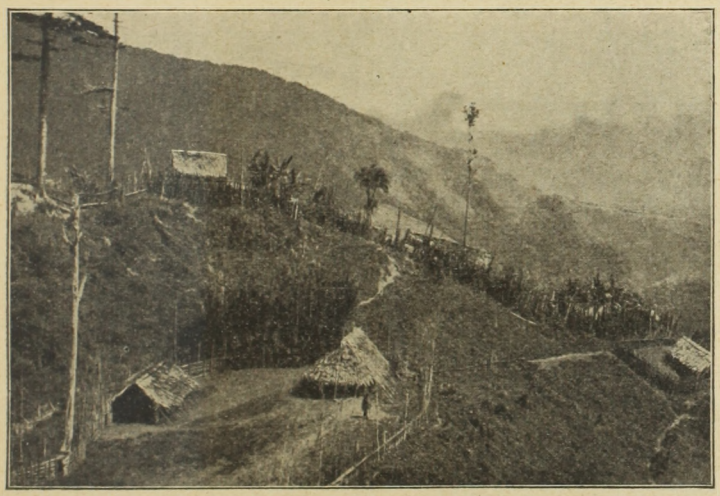

Hegyi falu Abaridi kerületében.

vagyok s nem tartozom a pehelysúlyuak közé — a kannibál fölkapott a karjába, mint egy gyereket és átfutott velem a fatörzsön. A biztonság, amellyel karjaiban tartott, roppant erőről tanuskodott.

Faluhoz értünk. Sem azelőtt, sem azóta nem láttunk olyan kunyhót Új-Guineában, mint ebben a faluban. Olyan alakú volt, mint a mi amerikai indiánusaink *tepi*-je.

— Madárfészket láttak az erdőben és azt utánozták — magyarázta Abaridi tolmács útján.

Abaridi faluja a következő hegyháton volt; láthatólag igyekezett, hogy mentől előbb otthon legyen. Amikor a

teherhordók csapata útnak eredt, láttam, hogy négy málhadarabnak nem akadt embere. Abaridi fölszólította a falubelieket, adjanak négy embert. Senki nem mozdult.

Abaridi Humphries mellett állt fenn a hegyoldalban, ahol az út zegzugos vonalban a falu fölé kanyarodik. A főnök leordított onnan a magasból a falusiakra. Dühtől remegett a hangja, keményen szidta őket. Semmi hatás. Abaridi erre gyorsan szökellve átszökkent a falu kerítésén és lecsapott az egybegyült falusiakra. Arca eltorzult a fölindulástól,

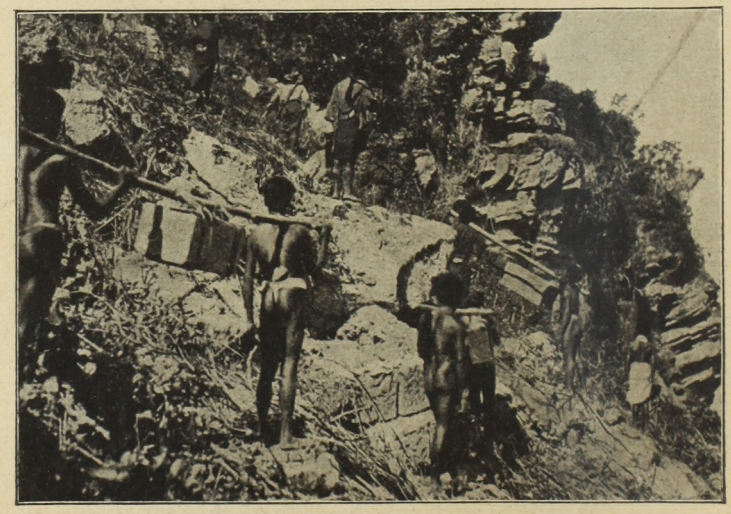

Új-Guinea hegyei között.

szeme villámokat lövellt. A nép ijedten hátrált előle, mint valami dühödt bika elől. Abaridi kiválasztott négy embert, maga előtt hajtotta őket a heverő málhához és futólépésben kergette őket a karaván után.

Talán ez a fölényes magatartás az idegen faluban, amelynek nem ő volt a főnöke, sodort minket egy órával később abba a veszedelmes helyzetbe, amely méltán megriasztott mindnyájunkat. Három rendőrrel loholtam a karaván végén, amikor a fák közül kiérve embermagasságú fűvel borított lejtőre jutottunk. Szűk szurdok szélére értünk. Leereszked-

tünk belé és fáradságosan kapaszkodtunk fölfelé a túlsó oldalon. Éppen idejében ötlött eszembe ösztönszerűen, hogy visszaforduljak a száz lépésre visszamaradt három rendőrömért. Kevéssel mögöttünk egész csapat fegyveres vad-

Ház az őserdőben.
«Madárfészket láttak az erdőben és azt utánozták.»

ember lopakodott utánunk! Lehettek vagy százan, vagy többen is.

Egy kis tisztásról rájuk kiáltottunk. Megálltak és behúzódtak a fű közé, de minduntalan ki-kidugták a fejüket s meg-megvillant dárdájuk hegye. Úgy látszott, várnak valamire.

A szakadék túlsó partjáról áthangzó kettős füttyszóból

megtudtuk, hogy a teherhordók baj nélkül átjutottak. Utánuk eredtünk mi is az utóvéddel.

Alighogy elindultunk, csalódott kiáltást hallottunk alig húsz lépésre attól a helytől, ahol előbb állottunk s vagy húsz vadember ütötte fel a fejét a fűből és fenyegetőleg rázta fegyverét felénk. Néhány perc és körülvesznek s akkor puskáink sem mentenek meg minket!

Abaridi faluja valójában három különálló helység, külön külön védő kerítéssel körülvéve. Az egyes helységeket össze-

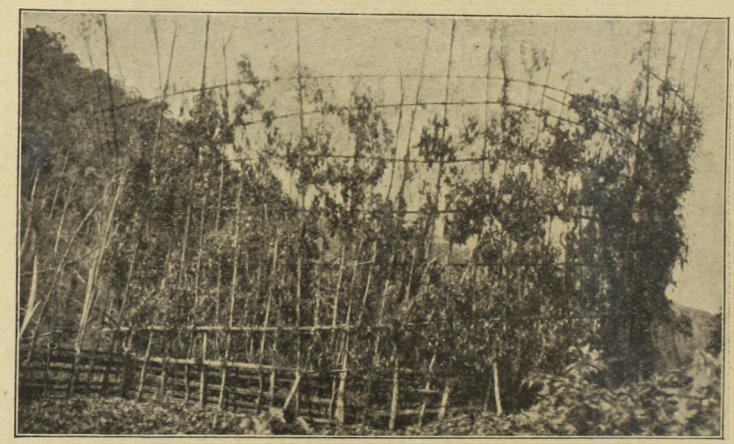

Nagy «pilita».
Ilyenekben tartják bezárva hetekig a fiúkat s tömik őket eledellel, abban a hitben, hogy így majd roppant nagyerejűekké válnak.

kötő ösvényeket is magas kerítések védelmezik. Abaridi háza a hegy legmagasabb ormán emelkedik. Messzire ellátni onnan minden irányban. Tíz-tizenkét kutyaólszerű kis házikót találtunk ott körben építve emeletesház-magasságú sövénnyel bekerítve. A sövény körül három kis fiú játszadozott. Pocakos kis jószágok voltak. Örökösen majszoltak valamit. Később megtudtuk, hogy ez a különös építmény egyike azoknak a *pilitá*-knak, amelyekben hetekre bezárnak néhány fiúgyereket és tömik őket, abban a hitben, hogy így majd megerősödnek.

Estefelé nagy mozgolódás volt észlelhető a három helység egyikében. A bennszülöttek mind rohantak a kapu felé és figyelték a völgybe vivő ösvényt. Karavánunk szorosan együtt maradt a másik helységben, mert a helyzet igen bizonytalannak mutatkozott és Humphries megtiltotta, hogy bárki is elkószáljon. Mi hárman fehér emberek két rendőrrel Abaridi háza előtt üldögéltünk, de nem igyekeztünk beljebb kerülni. Abaridi maga sem ajánlotta, hogy belevegyüljünk az izgatott tömegbe a másik helységben. Így hát természetesen

Abaridi faluja.
A háttérben pilita.

helyben maradtunk, jóllehet majd szétvetett a kíváncsiság. Igaz, hogy ahol ültünk, odaláttunk a faluba és apróra megfigyelhettük az eseményeket.

Messze lenn a faluba vivő ösvényen egy csoport harcos igyekezett a falu felé. Nagy ordítással, dárdáikkal és íjaikkal hadonászva jöttek. Ketten rúdra fűzve cipeltek valamit. Rápillantottam Abaridire. Szeme vérben forgott, szélesre húzott száját gúnyos vigyorgás torzította el. Humphries tekintetében észrevettem, amint hirtelen *megértette* a jelenetet. Mintha villám fénye világított volna rá, egyszerre én is megértettem miről van szó.

Az a valami, amit rúdra fűzve cipeltek, mint valami sütésre szánt disznót: *ember* volt. Emberevő lakomára készült a falu!

Amikor közelebb ért a csoport, elővettem messzelátómat. Világosan láttam az erős indákkal rúdra kötözött áldozatot. Hasra fektették a rúdon, karjai tehetetlenül csüggtek alá. Bizonyos volt, hogy már halott. Ha azt hihettük volna, hogy csak eszméletlen, megkockáztattuk volna kiszabadítását, még ha ellenségeskedésre kerül is a sor közöttünk és házigazdáink között. Így azonban — minek avatkozzunk bele az eseményekbe. Azt hiszem, megértettem, micsoda belső küzdelem ment végbe Humphries lelkében. Kínos dilemma. Alighogy barátságot kötöttünk Abaridival és emberevőivel, szabad-e eljátszanunk a barátságot azzal, hogy ellenszegülünk az évezredes szokásnak. A halottnak nem használunk vele, magunkat meg egész bizonyosan óriási veszedelemnek tesszük ki. Nem vitattuk meg ezt a kérdést. De kétségtelenül jól tettük, hogy nem ártottuk bele magunkat a dolgok folyásába, akármilyen rémítő volt is a gondolat, hogy mi megy végbe a közelünkben.

Az asszonyok, amikor látták, hogy a vadászok *vaddal* térnek haza, hozzáfogtak a tűzhely-rakáshoz. A tűzre köveket helyeztek. Amíg a kövek tüzesedtek, nekiestek a halottnak. Ami azután történt, nem láttuk, de tudtuk.

A pápua kannibálok, egy-két tengerparti törzs kivételével, nem *főzik* meg áldozatukat. Megnyúzzák és megtüzesített kövön megsütik. Időről-időre megforgatják a tetemet hosszú botokkal.

Ilyen módon ettek meg nem messze attól a helytől, ahol akkor jártunk, egy *McIntosh* nevű fehér embert. A büntető őrjárat kiderítette, hogy McIntosh dinamittal halászott az új-guineai patakokban. A bennszülöttek a robbanásoktól megrémültek, azt hitték ő csinálja a mennydörgést és támasztja a zivatart, amely elpusztítja a termést. Csizmástul sütötték meg áldozatukat és a csizmát is meg akarták enni; nem tudták mi lehet az.

Sátrunkban, mint rendesen, hozzáültünk a vacsorához, habár tudtuk, hogy a szomszédságban másfajta vacsorára

készülődnek s ez ugyancsak megrontotta étvágyunkat. Szokásunk volt, hogy a sátor nyitott szárnya alatt étkeztünk s egyik rendőrünk ott őrködött a közelben, hogy távoltartsa a kíváncsiakat. A bennszülöttek örökös fürkésző tolakodása idegesítő volt, amikor pihenni vagy enni akartunk.

Az őrszem gondosan őrködött nyugalmunk fölött. Nem is tudtunk róla, hogy buzgalmában elzavarta a falubeliek egy csoportját. Látogatóink pálmalevélbe burkolt csomagot

Taylor Humphries
Abaridi kunyhója előtt.

hoztak magukkal a mi számunkra. Ott hagyták a csomagot, hogy az őrszem adja át nekünk. Javában pipázgattunk már, amikor rendőrünk jelentette nekünk az esetet. Humphries csöndesen szítta tovább a pipáját, majd megszólalt:

— Vidd el és ásd el, de vigyázz, meg ne lásson valaki.

Emberevő szokás, hogy ellenségeik megsütött pecsenyéjét megosztják barátaikkal. Minden falunak jut belőle, amelyekkel jó viszonyban vannak. Főnökök kapják az egyik kezet vagy lábat — más ebből nem ehetik, mert az a hitük, hogy a végtagokban lakozik az erő.

— És mi történik, ha másvalaki eszik a kézből vagy lábból? — kérdeztük egy másik faluban. Sohse tudtuk meg. A *tabu* megsértését soha nem tapasztaltuk.

Késő éjjel a völgy tulsó lejtőjéről rejtélyes elnyujtott üvöltést hallottunk. Hajnalig tartott a különös hangverseny. A leölt ember faluja jajveszékelt.

Házigazdáink kiálltak egy magaslatra, kívül a falun és visszaordítoztak a gyászolókra. Szavukat nem értettük, de hangjukból kiérzett a sértés. *Kaiva*, a maipai rendőr elmondta később, hogy gúnyos szavakat kiáltoztak át az ellenséghez.

Nem tudom, milyen volt a viszony a két falu között régebben, de bizonyos, hogy a vérbosszú törvénye nem engedi, hogy valaha is barátok legyenek megint.

Mielőtt elhagytuk a falut másnap reggel, kiosztottunk egy-egy marék üveggyöngyöt a lakók között. Ezzel viszonoztuk az ő borzalmas ajándékukat. *Abaridi*-nak kést adtunk — emlékül. Azt hittük akkor, hogy búcsút veszünk tőle. Kiderült, hogy más tervei vannak velünk.

Az éj folyamán a mi maipai teherhordóink elbeszélték a hegylakóknak, hogy a fehér ember irtózik az emberhúsevéstől és ellene van a törzsek között való örökös háborúságnak. Megérttették velük, milyen békés életet élnek más törzsek a fehér ember «*govamen*»-jének a pártfogása alatt. Ilyen módon kezdte meg Humphries okosan Abaridi népének a nevelését, számítván rá, hogy később sikerülni fog fölemelni a törzset a «félig-civilizált» színvonalra.

Bármily értelmes eszű vadember volt is azonban Abaridi, rosszul értelmezte a helyzetet, nem értette meg, mit várnak tőle. Azt gondolta, a fehér ember és a rendőrei *szövetségesei* s ezek segítségével majd felülkerekedhet ellenségein. Jellemző ez a hegylakók eszejárására. Minden olyan törzs, amely barátságos lábon áll egymással, számít a másik segítségére, ha háborúságba sodródik. Ami tekintélyes karavánunk, ha melléje szegődik — így gondolta — bőségesen elegendő segítséget nyujt neki, hogy legyűrhesse egyetlen makacs ellenségét, a *Kunimaipa* folyón túl élő *amenofo* törzset.

Tervével akkor hozakodott csak elő, amikor elértük első táborozóhelyünket a *Kuefa*-magaslaton, a Mount Yule lábától a Kunimaipa meredek partjaira lenyúló hegy tetején.

— Nézd — mondotta és rámutatott a völgy túlsó partján emelkedő hegyekre — ott élnek az én legnagyobb ellenségeim. Átlopódznak a folyón az innenső partra és a partmenti bozótban megbújva rajtuk ütnek embereimen. Két fivéremet megölték már.

Megtorlásul Abaridi is csapdákat állított az amenofo törzsbeliek ellen, de azok résen vannak és nem esnek bele az egérfogóba. Most azonban — fejtegette — a mi segítségünkkel átkelhetnének a Kunimaipa folyón és olyan csapást mérhetnének az ellenségre, amely hosszú időre földre sujtaná.

Megdöbbentett ez a haditerv. Kényelmetlenül éreztük magunkat. Megértettük most már, miért kísért el olyan nagy sereg emberrel Abaridi, íjjal, nyíllal, fütykössel és dárdával fölfegyverkezve.

Mindenre világosság derült.

Humphries ingadozás nélkül nyomban határozott. Visszautasította a tervet : *nem* csatlakozunk Abaridihez semmiféle háborús műveletben. A «govamen» egyik törzsnek sem nagyobb barátja, mint a másiknak. Mi fehérek és a rendőreink csak akkor hadakozunk, ha ránk kényszerítik. Nem keressük a viszályt, nem megyünk segítségére olyan népnek, amelyik nem hagyja abba az emberevést és nem hajlandó békességben élni a szomszédaival. Igenis, elmegyünk az amenofo törzshöz, de azért, mert két éve megtámadtak egy fehér embert a folyónál és a fehér ember tüzetokádó botja megölt egy főnököt.

Humphries igyekezett megértetni a főnökkel, hogy a «govamen» még így is hajlandó a barátságra az *amenofoi* néppel és megkísérli kibékiteni a *kuefa*-iakkal, hogy véget vessen a hosszú ellenségeskedésnek. Ha Abaridi ilyen föltételek mellett vele akar tartani, rendben van. Ha *nem*, maradjon otthon. Ha vele jön és ott harcba elegyedik, puskáinkat ő ellenük fogjuk fordítani és az amenofoiaknak fogunk segíteni.

Abaridi nem tudta megérteni a dolgot. Ha nem lehet

verekedni, miért menjen ő Amenofoba. A fehér ember mehet, ha akar, de gondolja meg jól, mert nem fog onnan elevenen visszatérni. Ő, Abaridi, ott fogja várni a Kuefa-magaslaton és figyelni fogja a fehérek sorsát. Ha ott hagyják a fogukat, ők a kuefaiak búsulni fognak barátaik pusztulásán. De *békés* x pedicióra ők bizony nem mennek át a Kunimaipán.

— Jó. Holnap néhány emberemmel indulok — felelte Humphries. —A többi, a csapat nagyobb része, itt marad.

Abaridi szeme megvillant, amikor ezt hallotta, és sokat jelentő pillantást vetett táborunkra.

TIZEDIK FEJEZET.

Kopogtatunk az emberevők portáján.

Amikor kicsomagoltuk volt fölszerelésünket Yule-szigetén, jót mulattunk rajta, hogy Downing magával hozott egy sörétes puskát, amolyan apró huszonkettes kaliberű játékszert, amilyet kisfiúk szoktak kapni, ha kinőnek a játékpuskából.

Sokszor ingerkedtünk fotografusunkkal, hogy pompás forgópisztolya mellé minek cipel magával ilyen játékfegyvert.

— Ha eszedbe jut, hogy belelőjj vele egy bennszülöttbe és az észreveszi, még majd a szemedbe röhög — dévajkodott Humphries.

— Azért hoztam, hogy madarat lőjjek vele. Különben pedig eljön még az ideje, amikor örülni fogsz, hogy van egy ismétlőfegyver velünk. Várj csak sorára.

Hogy milyen prófétai volt ez a jóslata, akkor délután értettem meg ott a kuefai hegytetőn, amikor Abaridi mogorva képet kezdett vágni, amiért Humphries tiltakozott az amenofoiak megtámadásának terve ellen.

Abaridi harcosaival ott tanyázott táborhelyünk közelében. Beszélgettek. Baljóslatú pillantásokat lövelltek felénk. Láthatólag nagyon haragudott ránk a vad főnök.

Downing éppen akkor lépett ki a sátor ponyvaeresze alól pici puskájával.

— Gyertek célbalőni gyerekek — vetette oda felénk.

Ezer töltényt hoztam és nem hiszem, hogy volna annyi madár egész Új-Guineában. Jó lövő vagyok. Fölveszem a versenyt kettőtökkel.

Ki tudna visszautasítani ilyen elbizakodott kihívást, akinek piros vér foly az ereiben. Hatvan lépésnyire tőlünk leszúrtunk a földbe két botot s a tetejébe tűztünk egy-egy üres tejkonzerves dobozt. A sátor ajtajából elkezdtünk rájuk lövöldözni. Véletlenül éppen jó formában voltunk s játszva leszedtük a konzervdobozokat. Egyiket a másik után. Utána a másik kettőt és így tovább.

A kis fegyver durrogása végül is magára irányította Abaridiék figyelmét. A kíváncsiság felülkerekedett bosszúságukon. Odajöttek a sátorhoz és guggolva figyelték a játékot. Tolmács útján figyelmeztettük őket, ne tévedjenek a mi «botunk» elé, mert ha elsül a fehér ember botja, pórul járnak. A mi tűzokádó botunk éppen olyan biztosan öl, mint a nyíl vagy a dárda.

Folytattuk a célbalövést. A bennszülötteken egyre nagyobb izgalom vett erőt. Ahányszor megzörrent egy tejes bádog, általános *ah!* kiáltásba törtek ki.

Történetesen arra repült egy madár és keringeni kezdett a tanya felett. Szemmelláthatólag fáradt lehetett, mert egyre lejjebb és lejjebb szállott, végül pedig rászállt az egyik konzervdobozra. Downing célbavette, megnyomta a ravaszt és a madár földre zuhant. Aztán odasétált és fölvette a madarat.

Abaridi rámeredt a véres madártetemre, arcára kiült a rémület.

— Varázslat — rebegte.

— Varázslat — ismételték a többiek.

Attól fogva óvatosan került mindenkit, akinek puska volt a kezében. És ez nem keveset jelentett, mert rendőreink ott cirkáltak a tábor körül. És a pápua rendőr soha le nem teszi kezéből a fegyvert. «Soha nem lenni fegyvertelenül» — ez az egyik első parancs, amit beléjük ver a fegyelem, az első naptól fogva, hogy leteszik az eskűt. Kivált azóta szigorú ez a rendelet, hogy egy gyilkosokat kísérő rendőr-különítményt lemészároltak a barátságot színlelő bennszülöttek.

Estefelé elpárologtak tanyánkról a vadak. De utóbb megint visszasompolyogtak. Napnyugta után kegyetlen hideg kerekedik a hegyek között s még ez az edzett nép sem szívesen tölti szabadban az éjszakát.

Humphries fölkészült az indulásra — Amenofóba. Downing és én fáradtabbak voltunk, hogysem elkísérhessük. Örültünk, hogy megoldhatjuk a kérdést: ki maradjon hátra a tanya őrizetére.

Abaridi még egyszer fölvetette az eszmét, hogy csatlakozik Humphrieshez.

— Nem lövünk, nem ölünk — magyarázta neki Humphries tolmács útján. — Ha velem akarsz jönni és tisztességesen viseled magadat, kezet fogsz szépen *Inavaia* főnökkel: jöhetsz. Szívesen látlak. De verekedni nem fogunk. Ha megtámadnak, lövés nélkül visszavonulunk.

— És szégyent hozunk rám meg a népemre — felelte Abaridi indulatosan. — Nem megyek!

Humphries vállat vont és elindult a folyó felé, ahol rendőrei útrakészen várták. Abaridi gonosz tekintetet vetett rá, aztán két bandába osztotta embereit, egyiket a mi tanyánk mögé telepítette, maga pedig a másikkal elindult lefelé a lejtőn, Humphries csapatának a nyomában. Olyan szembeötlő gyanus művelet volt ez, hogy sietve számbavettem védelmi eszközeinket és arra a fölfedezésre jutottam, hogy tanyánk válságos helyzetbe kerül, ha Abaridi támadásra szánja rá magát.

Kettő kivételével valamennyi rendőr Humphrieshez csatlakozott. Azok is, akiket Humphries nem választott ki maga mellé, elszállingóztak: inkább választották a veszedelmes kirándulást Amenofó-ba, mint a tanya őrzését a folyón erről. A velünk maradó két rendőrnek semmi hasznát nem vehettük. Egyik egy zöld legényke volt, első próba útján. A másik napok óta heves főfájásról panaszkodott s olyan kimerült volt az álmatlanságtól, hogy alig állt a lábán.

Őrjáratba küldtem őket, hogy tartsák szemmel Abaridi mindkét csapatát. Revolveremet a derekamra csatoltam. Downingnak nem volt se revolvere se puskája, mert kölcsönadta két bennszülött rendőrnek a Humphries csapatában.

Azt hiszem, Abaridinek az volt a terve, hogy váratlanul rajtunk üt s ha minket lefegyverez, Humphriest és csapatát visszatérőben tőrbe csalja. Két őrszemünk láttára megérthette, hogy nem olyan könnyű meglepni bennünket. Bizonyosan sajnálkozva mondott le tervéről. Fegyvereik talán a mi javunkra billentették volna a mérleget.

Az a néhány óra, amig Humphries távol maradt, olyannak tetszett, mintha moziban ülnénk. *Láttuk* az eseményeket, de nem hallottuk. És a mellett mindez komor valóság volt: emberi életek s köztük a magunké, forogtak kockán.

Tanyánktól az amenofoiak főfaluja, a Kunimaipa szaggatott völgyszakadékán keresztül, légvonalban mintegy két kilométer. Messzelátónkon világosan figyelemmel kísérhettük Humphriest és embereit, amint lefelé tapogatódznak a kuefai hegyoldalon, majd átússzák a folyót és fölkapaszkodnak az amenofoi meredeken. És megfigyelhettünk olyan eseményeket, amelyeket Humphries nem láthatott. Alighogy elbúcsúzott tőlünk, észrevettük, hogy mindenfelől fegyveres bandák gyülekeznek Amenofo főfalujába. Több százan lehettek már együtt. Folytonos jövés-menésük nem vallott barátságos szándékra. Máskülönben, a hegylakók szokásához képest körülvették volna a leghatalmasabb főnököt és letelepedve ott várták volna be az érkezőket.

Harminc-negyven ember elhagyta a falut és futva ment lefelé a folyóhoz vivő hegyi ösvényen. Egy nagyobb csoport az ösvény mellett elszéledt a késélességű magas fűben. Időről-időre egy-egy vadember kivált a csoportból és visszament a faluba. Nyilván jelentéseket vittek. Ha *Inavaia* főnök tőrbe akarta csalni csapatunkat a folyónál, zavarba ejthette Humphriesnek az az elhatározása, hogy hídépítés helyett *átússza* a folyót. Az amenofoi harcosok első csoportja hamarosan visszafordult és csatlakozott a másodikhoz. Csaknem ugyanakkor már kapaszkodtak is föl Humphries és emberei a túlsó hegyoldalon.

Inavaia valami okból megváltoztatta tervét és a kelepcét a falu végén állította föl. A faluból küldönc ment arra a helyre, ahol emberei elrejtőztek a fűben és visszahívta őket. Sietve loholtak fölfelé az ösvényen a faluba. Ha bármi csekély

kétségünk lehetett a vadak szándékát illetőleg, minden kétségünk eloszlott volna, amikor fölfedeztük, hogy a gyerekek és a nők, hátukon motyóikkal, elhagyták a falut és bevették magukat a bozótba.

Humphries emberei a falutól ötszáz lépésre megállottak. Akkor vettük észre, hogy azon a ponton kis mellékösvény ágazik el s kanyarog föl a faluba. Humphries nem láthatta, hogy az az ösvény a faluba visz. Javában tanakodott kísérőjével, melyik utat válasszák, amikor Inavaia jobbról-balról fölállította embereit a jártabbik ösvény mellett, tőle néhány száz lépésnyire, vagyis a falu főbejárata közelében.

Abban a pillanatban megfeledkeztem róla, hogy milyen messze vagyunk, elkezdtem vadul hadonászni a kezemmel és úgy kiáltoztam:

— Menj a keskeny ösvényen, Dick, a keskeny ösvényen!

Mikor ráeszméltem, hogy tehetetlen vagyok, hiszen nem hallja meg a kiabálásomat, leroskadtam. De le nem vettem a messzelátót a szememről. Félig aléltan hallottam, amint *Downing* ismételgeti magában:

— Istenem, add, hogy a keskeny ösvényt válasszák.

A könyörgést alighanem meghallhatta az ég: Humphries csakugyan a keskeny ösvényre tért rá és *Inavaia* hadicsele meghiusult. A vén kannibál rá se eszmélt még, kis csapatunk bevonult a faluba és fegyvereivel — úgy hitte — uralkodott az egész helység fölött.

Nem sok időbe telt, Inavaia észrevette, hogy kijátszották, visszahívta embereit a rejtekhelyekről és parancsot adott, hogy a magas fűben gázolva kerítsék körül a falut. Csak amikor ez megtörtént, jelent meg drámai módon a falu végén fegyveresei körében és kérdezte meg a betolakodóktól:

— Kik vagytok, mit akartok?

— Barátok vagyunk — felelte Humphries tolmácsa és hosszú szónoklatot vágott ki a fehér ember hatalmáról. A beszéd láthatólag mély hatást tett a vademberre.

— Ha igaz, amit mondasz, jöjjön ide hozzám a fehér ember egyedül — válaszolt a főnök. — És fegyverét hagyja ott, ahol most van — tette hozzá fortélyosan.

Humphries pillanatok töredéke alatt határozott. Ha

visszautasítja a kívánságot, a falut körülvevő vadak, úgy lehet, mindnyájukat elpusztítják, anélkül, hogy a magas fűből kibújnának. Humphries azonban nem tudta, hogy körül van kerítve. Szerencsére a bölcsebbik utat választotta. Földre lökte a puskáját és elindult keresztül a térségen Inavaia felé. Válla fölött hátra szólt a testőreihez, legyenek résen. Az öreg Inavaia élete hajszálon függött. A legjobb lövők az egész kíséretében, ketten is célba vették. Egy mozdulat és vége. Humphries is magával vitte revolverét a derékszíjában, jól sejtvén, hogy Inavaia nem tudja róla, hogy fegyver.

Néhány lépésre a főnöktől Humphries megállt és mindkét karját kinyujtotta. Feszült pillanat. Ha Inavaia elfogadja a békeajánlatot, ő is kinyujtja a karját, előre megy, a látogató átkarolja és kölcsönösen meggyőződnek róla, hogy jóbarátok. És ezzel elvonul a veszély, hacsak a bennszülötteket föl nem ingerli valami váratlan dolog. De ha az öreg főnök helyben marad és bizalmatlansága nem enged föl: a falu mészárlás színhelyévé változik.

— Úgy tetszett nekem, mintha órákig álltam volna ott, lesve Inavaia arcának minden megmozdulását — beszélte később Humphries. — Láttam, miképpen küzd benne a kétség és gyanu a vággyal, hogy barátságot kössön velünk. Végül is lassú léptekkel elindult felém, szemét állandóan szemembe mélyesztve. És aztán átölelt. És én is átöleltem testvér módjára.

Downing és én, amikor ezt láttuk eminnen a folyó innenső partjáról, lekaptuk szemünkről a messzelátót, fölugrottunk és körbe táncoltunk örömünkben, Abaridi harcosainak álmélkodására és mulatságára.

Nem sok mondanivaló marad még az amenofoi eseményekről. Következett a szokásos lakomázás, élelmiszerek és ajándékok kicserélése és hosszú-hosszú beszélgetés, amelynek során Humphries elmondta a vadaknak, mi mindent tesz és tehet a fehérek kormánya azokért, akik meghódolnak előtte és lemondanak ellenségeik megöléséről és — megevéséről.

Inavaia egészen hajlandónak mutatkozott, hogy «föl-

csapjon», de óvatosan elkerülte, hogy határozott igéretet tegyen a kannibalizmus dolgában. Csakugyan nagyon valószínű, hogy még az este jó néhány ellenség gazdagította azt a lakomát, amit Inavaia rendezett népének a fehér emberrel kötött béke megünneplésére. Messze visszhangozták a hegyek az amenofóiak vad kiáltozásait s a kuefaiak azt mondták nekünk: ez az ő ellenségeik diadalmi éneke, azoké akik embert öltek és most készülnek fölfalni áldozataikat.

Akárhogy is, Amenofo kapuja megnyittatott. Hogy kitárul-e egész szélességében a jövőben, attól függ, mit fog cselekedni a legközelebbi ember, aki átkel a Kunimaipa folyón.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A hegylakó odahaza.

Kuefá-ban már mélyen benn voltunk a magas hegységben, harmadfélezer méterre a tenger színe fölött. Tömérdek nehézséggel küzdöttünk s meg voltunk róla győződve, hogy elértük már az emberi kényelmetlenség szélső határát s ami ezután következik, nem lehet rosszabb, mint amin már átmentünk.

Jó, hogy az ember nem tudja, mit rejt a jövő. Ezután kellett még megtanulnunk, mit jelent átvergődni a főlánc zordon hegygerincein, naponta olykor alig három kilométerrel küzdvén előre magunkat, a csaknem függőlegesen tűző nap sütögető forróságában. A legkönnyebb ruha is elviselhetetlenül meleg ilyenkor a déli órákban; a délutáni elmaradhatatlan felhőszakadás naponta bőrig áztatott, utána meg csontig maró fagyban dideregtünk át az éjszakát. A sátor végében lobogó tűz, meleg gyapjúruha és a takarók tömege sem mentett meg tőle, hogy ne vacogjon a fogunk és ne reszkessünk mint a kocsonya.

Nem ismertük még akkor azt a szenvedést, amelyet az őserdő nyirkos talaján elszaporodó piócák ezrei fognak okozni. Beleveszik magukat a testbe, hiába húz ellenük csizmát az ember és visel csavaros lábszárvédőt, gyapjúharisnyát,

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

gyapjúruhát. Meg kellett még ismerkednünk azzal a kínzó betegséggel, amit egy rettegett rühfajta okoz, amely utat fúr a bőr alá, viszketést és gennyes sebeket okoz s ezek csak hetekig tartó kínos kezeléssel gyógyíthatók. Ott leselkedett ránk a lábtörés, ficamodás veszedelme az őserdő faóriásainak százados mohlepte gyökerei között. Az örökös bukdácsolás a gyökerek, kövek és fatörzsek közt, szüntelen kapaszkodás föl és le a meredek lejtőkön: rettentő próbára teszi a lábat.

Hegyifalu bejárata.

Az időjárás Pápua hegyei között roppant változékony. Egész éven át már kora reggel olyan forróságot áraszt a nap, hogy majd lepörköli az ember húsát. A délután özönvízszerű felhőszakadást zudít a nyakunkba, ha védett helyre nem vonulunk előle. S az éjszakai ködöt rendesen velőkig hasogató hideg szelek kísérik.

Az előhegyekben a falvak nagyok, mert arrólfelől, amerről jöttünk, csaknem teljesen megszűnt az emberevés szokása s a hegylakókat ott még nem pusztítja a vérbosszú. De túl a *Yule*-hegyen, amint kelet felé fordulunk, a falvak jellege megváltozik s vele a nép lelkülete is. Ezek a falvak fent lapulnak a hegytetőkön s messzire szembetűnnek, amikor

közeledünk feléjük. És mindig a legnehezebben hozzáférhető hegycsúcsokon épülnek a falvak. Körülöttük sokszáz lépésnyire kiirtják az erdőt a bennszülöttek, hogy az ellenség ne találjon buvóhelyet a közelükben. Az irtás közepét szilárdan font bambusz- vagy vesszőkerítéssel veszik körül. A kerítés magassága meghaladja a 3—4 métert. A kerítés és a kunyhók közt a föld egy szalagját kifelé hajlított hegyesvégű karókkal dugdossák tele, hogy a kerítésen áthatoló ellenség beleszaladjon, vagy legalább is fönnakadjon s a falu lakói elmenekül-

Hegylakók, kunyhójuk előtt.

hessenek. A falvaknak két kijáratuk van az ellentétes végeken, hogyha fölülkerekedik a támadó, a másik kijáraton el lehessen előle menekülni.

Nappal, egészen sötétedésig őrszemek vigyázzák az ösvényeket; a magaslatokra, hegyormokra is őrt állítanak, kivált oda, ahonnan az ellenséges falvakat is megfigyelhetik. Éjjel nem áll őrt senki, mert a hegylakó úgysem merészkedik ki a falujából a sötétség beállta után. Csak egy hegyi törzs, az *Albert Range*-ben élő különös *kukukuku* nép kivétel ebben. Ezek éjjel is támadnak, de jöttüket lobogó fáklyák jó előre hírül adják. Fáklyául néha bambuszrudakat használnak, amelyeknek az üregét mint valami csövet gyantával töltik meg.

Egy-egy faluban ritkán van több tíz-tizenkét kunyhónál. Először is ritkán jut hely több kunyhó számára. Másodszor meg: a veteményeskertek nem tudnának eltartani nagy népességű falut. Azonfelül pedig több kisebb falu, ha egymással baráti lábon él, külön-külön hegytetőkön, jobban szemmel tudja tartani az ellenséget és megelőzni a váratlan

Az elhagyott Mikili faluban.

rajtaütéseket. Néha, ha a háborúskodás sajnálatosan megtizedelte a lakosságot, egyesülnek a falvak a legerősebb védelmet nyujtó erődítményben.

A kunyhók maguk földbe vájt silány kis hajlékok. Körülöttük térdig ér a piszok. A kivájás fölé emelkedő fal szorosan egymáshoz illesztett karókból vagy rudakból áll. A kunyhókat pandanusz-levéllel, gallyal vagy fűrészes szélű fűvel fedik be. Ezekben a hitvány lakásokban együtt él ember, asszony, gyerek, kutya és disznó. Együtt esznek, együtt alusznak. Gyakran a puszta földön alusznak, ember, állat egymás hátán hempereg. Éjjel-nappal pislákol a tűz a kunyhóban és szörnyű füstöt áraszt. Néha, ha különösen

tevékeny a család, épít magának valami karókon nyugvó alacsony ferde padkát a kunyhó egyik végébe és azon alszik a család, lábbal a tűz felé. Ablaka nincs a kunyhónak. A négyszögletű ajtónyílás a kunyhó oldalán éppen csak akkora,

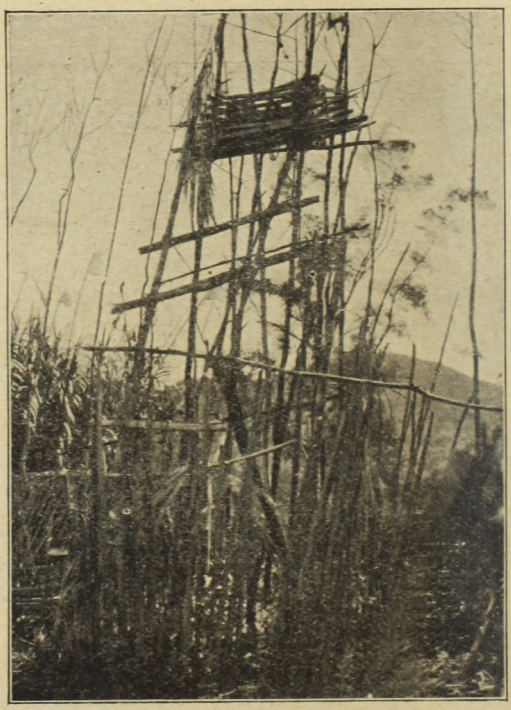

«Halottaikat hat méter magas póznákon nyugvó emelvényre fektetik és megvárják, amig az idő és az elemek fölbomlasztják a tetemet.»

hogy egy ember bemászhasson rajta. A füst a tetőn, falakon keresztül árad ki a szabadba. A kunyhó olyan alacsony, hogy csak görnyedve lehet benne állni; a föld színén van egy kis hézag a levegő beáramlására, máskülönben tisztára megfulladna a benne lakó.

*Mikili*ben, egy elhagyott faluban, megfigyelhettük a hegylakók temetkező szokásait. Halottaikat hat méter magas póz-

nákon nyugvó emelvényre fektetik — azt nem mondhatjuk, hogy oda temetik — és megvárják, amíg az idő és az elemek fölbomlasztják a tetemet. Akkor azután leszedik a csontokat és az elköltözött tiszteletére rendezett lakomán díszhelyet adnak földi maradványainak. A család disznót hízlal erre az alkalomra és ennek a vérét gondosan félreteszik, hogy ün-

Pápua temetkező-állvány.

nepélyesen bemázolják vele a halott koponyáját. A lakoma és tánc után a koponyát a család valamelyik tagjának (rendesen a legidősebb fiúnak) a kunyhójában helyezik el, az újj- és lábújj-csontokat s más kisebb csontokat szétosztják emlékül. Ezeket zsinórra fűzve nyakban viselik vagy kis zacskóban. A nagyobb csontokat kiviszik valami elhagyatott helyre a sziklák közé, ahol azt remélik, békességben lesznek.

A póznák tetején nyugvó emelvényre durva létrán gyakran felmászik a halott valamelyik férfirokona, hogy megfigyelje, mennyire haladt előre a test bomlása. A hetekig tartó idő alatt, amíg a tetem odafenn nyugszik botokból egyberótt szellős koporsójában, a falubeliek gyakran kiülnek az emelvény alá, hogy a föloszló test foszlányai lehulljanak rájuk. Ennek a förtelmes szokásnak az a titka, hogy azt hiszik: az elköltözött ereje ilyen módon átszáll az ő testükbe!

A bennszülöttek gyüjtik a koponyákat, nem csupán rokonaik, hanem ellenségeik koponyáját is. Nem ritka eset, hogy tíz-tizenkét koponyát is talál az ember némely kunyhóban. Olykor a holttest emelvényét körülvevő kis kerítésre is koponyákat szúrnak, hogy szembetűnőbbé tegyék.

Falvakat a legjelentéktelenebb okokból áthelyeznek, elzárnak, megszállnak és kiürítenek. A félelem, hogy a hely nem kedvező támadás esetére, gyakran rábírja a népet, hogy elhagyja a faluját; építményeit átengedi a pusztulásnak, a kunyhók beomlanak, benövi őket a bozót. Vagy úgylehet a környező kertek kimerülnek s mert a kerteknek közel kell lenniök, hogy az asszonyok és gyermekek hamar elérjék a falut, — s nincsen alkalmas földdarab a művelésre, az egész falu elköltözik.

A falu felé közeledő idegent jóelőre észreveszi a nép. Ha kétséges lehetne ez, minden kétséget eloszlat az, hogy fölkészülten várják. Ha az asszonyok és gyerekek elmenekülnek előle az erdőbe és a férfiak helyben maradnak, ez arra vall, hogy a férfiak úgy vélik, elég sokan vannak minden eshetőségre. Ilyenkor résen kell lennie a látogatónak. Ha az asszonyok és gyerekek várják az idegent, ez annak a jele, hogy valamelyik baráti falu kedvező hírt adott róla jóelőre a hegyi «távbeszélőn», vagyis — kiáltozásokkal és hallózásokkal hegytetőről hegytetőre.

A hegylakó fegyverei kezdetlegesek és durvák. Íj és nyíl; dárda, egyszerű kihegyezett hosszú bot; fütykös, a végén tojásalakú bunkó; éles kő-fejsze — ennyi az egész fegyvertára a vadembernek. Ekéje — ásója és kapája — a veteményeskertben mindössze egy kihegyezett bot.

Tüzet dörzsöléssel gerjeszt az új-guineai, mint a vad népek szerte a világon. Puhafa-darabot szorít le két lábával a földre. Alája lágy rostot helyez. A fa alsó oldalán sebesen ide-oda rángat egy bambuszrudat s a kifejlődő hő lángra lobbantja a puha rostot.

A dohány vadon nő a hegyekben. Bambusz-pipából vagy inkább szipkából pöfékel a pápua. A bambusz-száron két lyuk van. Az egyik oldalt, ebbe teszi az égő cigarettát

Hegylakó nők.

(száraz levélbe göngyölt dohányvagdalékot). Akkor azután szájába veszi a bambusz-szipka végét és teleszívja füsttel a bambusz üregét, de nem szívja le, hanem: kiveszi a cigarettát és abból a lyukból, ahol a cigaretta volt, szívja tüdejére a füstöt.

Bétel-diót szedhetne magának, de a hegylakó ritkán fanyalodik rá. Foga éppen azért ragyogó fehér, ellentétben a bétel-rágó partvidéki bennszülöttekével. De ez az önmegtartóztatás nem holmi *erényesség*-nek tulajdonítható. Egyszerűen az az oka, hogy a hegyek közt nincsen mész, már pedig mész nélkül és bizonyos fajta háncs és levél nélkül a

bétel-diónak nincs meg az a kábító hatása, amelynek a kedvéért rágni szokás.*

A hegylakó pápua *konyhája* a képzelhető legkezdetlegesebb. Burgonyát, jam-gyökeret pirítanak tüzes parázson. A madarat, disznót nyárson forgatják a tűz fölött. Elvétve, ha eljut egy-egy cserépedény a síkságról s az előhegyek tájáról a hegylakó kezébe. Ugyanezen az úton vándorol a só a tengerparti törzsektől a síkságra és beljebb a hegyalján élő népek közé, és ezektől olykor elkerül a magas hegységbe, cserébe nádcukorért.

A bennszülöttek egyszerű észjárásúak, de értelmesek. Roppant ügyesek a jelbeszédben, sok mindent megértetnek vele. Gyerekes örömüket lelik a legképtelenebb csekélységekben. Mohón nekiesnek egy papirosdarabkának, önpapirosnak, összesodorják és beledugják a fülcimpájukba, orrcimpájukba fúrt lyukba. Rendesen csontfüggőt viselnek, de ha más nincs, egy összesodort falevél is «megteszi».

A legjelentéktelenebb semmiség megkacagtatja őket, egymás karjaiba rogynak és majd kipukkadnak a kacagástól, valósággal a földön hemperegnek kitörő jókedvükben.

Ajándékért ajándékkal fizetnek és világért el nem lopnák, ami a másé. De már azt megteszik, hogy álnok módon hamis nyomra terelik, amely ellenséges faluba vezet, avagy úgy lehet egy meredélyes sziklaszakadéknak visz neki. Gyakori eset, hogy barátságot színlelnek és aztán tőrbe csalják a barátjukat. Velünk is megtették.

Az őrszemek órákkal, néha napokkal előbb fölfedeztek bennünket, mielőtt megérkeztünk egy-egy faluba. Mire odaértünk, a falu népe rendesen minden motyójával együtt elmenekült az erdőbe. Sokszor megfigyeltük őket aztán, amint visszaszállingóznak a faluba, mihelyt tovább mentünk. Olykor sikerült — késsel, fejszével, csillogó gyönggyel — oda-

* A bétel-dió-pálma (*Areca catechu*) rostos gyümölcse tyúktojásnagyságú; kemény magva vagyis «diója» akkora mint a mogyoró. A bennszülöttek ezt a diót fölszeletelik, meszet tesznek bele és begöngyölik a bétel-bors levelébe. Így rágják. A bétel bepirosítja az ajkat, befeketíti, de megóvja a fogat és a lehelletet kellemessé teszi. A bétel-dióból készítik Európában a szájillatosító *catechu*-t (nálunk kacsú-nak szokták mondani).
A fordító.

édesgetni egy-egy bennszülöttet, aki bátrabb volt a többinél s ez azután odacsalta a társait is hozzánk. Búcsúzóul többnyire elkísértek a szomszéd faluig, vagy a hegytetőről «kikiabálták» barátaiknak, hogy jóbarát közeledik. Kezességet vállaltak értünk.

*

Abaridi és népe elkísért a Kuefa-magaslattól egészen a patakig, a keleti szomszédos törzs határáig. Azon túl nem szoktak elkalandozni, de nyilván szólhattak az érdekünkben, mert *Kaivala* főnöke és lakói elébünk jöttek, mihelyt átléptük lakóhelyük határát. Meglepetéssel tapasztaltuk, hogy ez a két törzs, jóllehet barátságos lábon élnek és szomszédosak, soha nem érintkeznek egymással.

Hegyvidéki pápua asszony.
(Nyakában koponya-amulet.)

Csak Pápuában lehetséges ilyesmi. A pápua ott születik, él és hal az ő hegyén, minden törzsnek megvan a maga hegye. És oly ritkaság, hogy törzsek barátságos viszonyban legyenek egymással, hogy mindegyiküknek még a nyelve is különböző. Gyakori eset, hogy két falu látja, hallja egymás életét a völgyön át, de lakóik színről-színre sohse látják egymást.

Mindamellett, hogy nem találkoznak egymással, kialakul közöttük egy új nyelv, amely mind a kettőjükétől

különböző, de amelyet mind a ketten megértenek. Ezen a nyelven kiáltoznak át egymáshoz, hegytetőről hegytetőre. De nemcsak baráti törzseknek van ilyen közös nyelvük. Igen gyakran az ellenséges törzseknek is. Ezen a nyelven ingerkednek és sértegetik egymást nagy kedvteléssel.

A kaivalaiakat roppantul fölizgatta megérkezésünk. Talán mi voltunk az első fehér emberek, akikat valaha láttak. Fehér bőrünket sokszor megcsodálták. Eleinte mulattatott, amikor körbe álltak körülöttünk és nem győztek eleget álmélkodni fehér bőrünk láttára; kivált akkor volt hangos az álmélkodásuk, amikor nekivetkeztünk mosdani. A vakmerőbbek még meg is csiklandoztak, meg-megsimogattak és tenyerükkel átfogták a csuklónkat. Később már terhünkre volt ez a nagy érdeklődés; az újság ingere elkopott és idegesített, hogy folyton ránk tátják a szájukat. Valahogy kezdtem együttérezni a ketrecbe zárt állattal, amely nem menekülhet el a bámészkodók szeme elől. Megértettem sorsukat.

Estére hideg esős idő kerekedett. Már azt reméltük, végre magunkra hagynak a kíváncsiak. Megcsalódtunk. A falusiak oda se néztek az esőnek. Odatelepedtek a sátoreresz köré és el nem vették rólunk a szemüket, miközben vacsoráltunk. Nem aggasztott ez a figyelem, mert nagyon barátságosan fogadtak, az asszonyok és gyerekek visszajöttek az erdőből és hozzáláttak napi teendőikhez.

Beletörődtünk sorsunkba és igyekeztünk derültebb oldaláról fogni fel a dolgot. Látogatóink mulattatására előszedegettünk tarisznyáinkból mindenféle dolgot: szemüveget, iránytűt, ollót, sípot és egyéb kincseket és körbe adogattuk őket. Amikor ebbe beleuntunk, nem törődtünk többet velük, csak úgy magunknak dudolásztunk és fütyörésztünk.

Meglepetésünkre ők is rákezdték az éneklést. Jelekből megértettük énekeik szövegét: varázsénekek voltak, az egyik jó termésért, a másik jó alvásért és így tovább. Egy bolondos pillanatunkban eszünkbe ötlött, hogy rávesszük őket, énekeljék el harci éneküket. Kívánságunkat úgy igyekeztem megértetni velük, hogy Downinggal elkezdtem tréfából öklöződni.

Megértettek. Egy öregember intésére «rázendítettek» fülsiketítő harci danájukra — félig sivítás, félig üvöltés volt ez, olyan különös és hátborzongató, hogy rendőreink öltözetlenül, ahogy voltak, hanyatt-homlok rohantak a segítségünkre, abban a hitben, hogy megtámadtak minket.

A bennszülöttek is, akik nem voltak ott az esetnél, ilyesmit gondolhattak; fegyvereiket lóbálva özönlöttek ki kunyhóikból. Megértvén, hogy csak mulatságról van szó, csatlakoztak az éneklőkhöz. A hegyek messze mérföldekre csakúgy zengtek a harsogó énekszótól. Házigazdáink alig győzték kiáltozásokkal megértetni a szomszédos falvakkal, hogy csak tréfa az egész. Hadi énekeik egyre vadabb és vadabbá lettek s az éneklők is mind nagyobb izgalomba jöttek, úgyannyira, hogy végül már félni kezdtünk: még majd belelovalják magukat, hogy megrohanjanak, üssenek, vágjanak, ahol érnek. Megkönnyebbülten lélekzettünk föl, amikor végre abbahagyták. A számot nem ujráztuk meg.

Minden barátságosságuk mellett is nem kísértek el másnap, amikor megváltunk a falutól. Ránk hagyták, keressük meg a nyomot magunk, ahogy tudjuk.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Ha még oly feketék — ők is csak emberek.

Nem volt könnyű dolog rátalálni a helyes útra. Annyit tudtunk csak, hogy kelet felé kell mennünk a *Kerepi* kerületbe, amely eléggé civilizált ahhoz, hogy ott újjászervezzük karavánunkat. A fölösleges teherhordókat szélnek akartuk ereszteni és újakat fogadni a *Kapateá*ba való előnyomulásra. *Japicé*-nek, «a hegyek ördögé»-nek a nyomát akartuk fölkutatni.

Kerepi-ből Kaivalába több napi fáradságos út, jóllehet légvonalban aligha van messzebb 20—25 kilométernél. Ösvényféle több is mutatkozott, csak azt nem tudtuk, melyiket válasszuk. A bennszülöttek pedig nem voltak hajlandók megmutatni. Így tehát azt tettük, hogy magunk törtünk utat magunknak.

Pápuában az úttörés szóról-szóra annyit jelent, hogy a tájoló alapján irányt választ az ember és «tüzön, vizen át» kitart mellette. A «tüzön, vizen át» is csaknem szó szerint értendő. Rendőreink jártak elől, kettesével. Hatalmas bárdokkal csapdosták, irtották a bozótot, hogy elegendő széles ösvényt vágjanak két teherhordó számára, akik vállukon rudra fűzve hordozták ötven-ötvenfontos málhájukat. Keserves, lassú munka ez, valósággal tenyérről-tenyérre küzdöttük előre magunkat.

Ahol a bozót olyan sűrű, hogy bárddal kell irtani magunk előtt, nincs mit tartani a vadak támadásától. Az őrködés szigorán enyhítettünk valamelyest, megengedtük a teherhordóknak, hogy apró csoportokba verődjenek, amíg a rendőrök utat nyitnak; magunk is könnyebben vettük a dolgot s az események sodrára bíztuk magunkat.

Kitaposott ösvényre értünk, amely úgy látszott helyes irányba csap. Rátértünk az útra. Amikor rendbe akartuk szedni karavánunkat és beosztani rendőreinket a szokott módon, ahogy biztonságunk követeli: akkor láttuk, hogy — valami nincsen rendjén. Tehervivőink elszemtelenedtek és a maguk feje után akartak járni. A partvidéki és a mekeói hegyaljai emberek között való ellentét kiélesedett. Azalatt a három-négy nap alatt, amíg megeresztettük a gyeplőt, a törzsi gyűlölködés nyílt ellenségeskedéssé fajult.

Minden erőfeszítésünk, hogy medrébe tereljük a kicsapni készülő szenvedélyeket, csak olaj volt a tűzre. Nem bírtunk velük. Partvidéki ember és mekeói ember világért nem volt hajlandó a teherhordó rúd két végét vállra ragadni és békességesen vinni tovább. Ha fölvették is a rudat, igyekeztek a terhet közelebb csúsztatni a másikhoz, hogy társuk dolgát nehezítsék vele. Nem akartak együtt enni és féltékenyen lesték minden szavunkat és cselekedetünket, nem kedvezünk-e — a másiknak, az ő rovásukra. Kétszer-háromszor megesett, hogy összeverekedtek. Egyre kínosabbá vált a helyzet.

— Ez így nem megy tovább — fakadt ki előttem Humphries. — Két csoportba fogjuk osztani őket. Te a rendőrök felerészével átveszed az egyik csoportot, én a másikat. El-

különítjük őket, mindössze annyi lesz a kapcsolat a két csoport között, hogy egymás nyomában fogunk haladni és egyazon helyen ütünk tábort. Biztonságunk így követeli. Egyébként két külön őrjáratként viselkedünk.

Két-két teherhordónk ötven-ötven fontot cipelt, — tekintélyes súly a meredek hegyoldalon.

Az látszott természetesnek, hogy én vegyem át a mekeói embereket, mert én voltam a tapasztalatlanabb a pápuai dzsanglban s a hegyaljai emberek a gyakorlottabb és fürgébb gyaloglók a köves, fárasztó uton, s azonkívül is jobban hajlottak az engedelmességre és reggelente önként mindig előre törtek. A *vezetés* könnyebb feladat, mint az elmaradozók hajszolása, ha kell vesszővel és korbáccsal. Terhes és felelősséges feladat a kidülő és beteg emberek összeszedegetése,

a róluk való gondoskodás és a felügyelet, hogy el ne szakadjon a menetelő oszlop. A vezető maga szabja meg a haladás tempóját, ahogy neki tetszik és egyedüli gondja, hogy szemmel tartsa a kelepcéket, megválassza a követendő irányt. Másegyébként aránylag könnyű a dolga.

Végül mégis a partmenti csoport vezetése szakadt a nyakamba és pedig azért, mert a mekeói teherhordók közül kevesen tudtak *mo uan* nyelven és a partvidékiek nemcsak motuanul, de sokan közülük angolul is tudtak valamelyest.

A most kezdődő napok küzdelmei és viaskodásai sokáig nem fognak eltörlődni emlékezetemből. A vaimai és kivori-i teherhordók megkeserítették az életemet. Rengeteg bosszúságom volt velük. Rettegtek a hegyektől, hamar kimerültek, meglassították a tempót, a köves úton fölsebződött a lábuk, beteget jelentettek, színlelték, hogy nem értik a rendeleteket. Minden alkalmat megragadtak, hogy kihasználjanak és kijátsszanak minket.

Pápua-törvény tiltja a fehér embernek, hogy megverje a feketéket. A civilizált bennszülött tudja ezt és ugyancsak siet följelenteni, aki vét ellene. És a békebíró nem tehet egyebet: megbünteti, aki áthágja a törvényt. *Murray* kormányzó maga is jónak látta, hogy lelkemre kösse: csak a legvégső szorongattatásban ragadtassam magam rá, hogy ököllel vagy bottal teremtsek rendet a teherhordók között. Ezért aztán nem is folyamodtam ehhez az eszközhöz, ha még oly erős próbára tették is türelmemet.

Amennyire tőlem telt, igyekeztem igazságos, de szigorú és határozott lenni velük szemben. Mindeddig nem is volt velük sok bajom. A feketék szinte úgy tekintettek rám, mint valami rejtélyre. És nyilván úgy akarták a rejtélyt megoldani, hogy mindent elkövetnek, hogy kihozzanak a sodromból. Szerették volna látni, mit csinálok, ha elhagy a béketűrésem.

Ha erre vártak, hát ez bekövetkezett egy szép napon, amikor egy termetes vaimai ember színlelte, mintha nem hallotta volna meg az indító parancsot. Leült a málhájára, szórakozott ábrázattal belebámult az erdőbe, mintha mi

Hegylakók.
Ezek vették át a málha egy részét teherhordóinktól.

sem történt volna. Társai figyelték, mi lesz ebből a nyílt engedetlenségből.

Odamentem hozzá.

— *Toresszi* (kelj fel) — mondtam nyugodtan. — Rá se hederített. Megragadtam a rudat, amelyikre a málha rá volt

kötözve, kihúztam, őt magát pedig földhöz teremtettem. A teherhordó képe eltorzult a dühtől. Talpra ugrott, rövid fütykösét meglóbálta a kezében és bőszülten nekem rontott, hogy menten szétloccsantja az agyvelőmet.

Társai elszörnyedtek a látványra.

Állon vágtam az öklömmel és a támadó ájultan hevert a földön.

— Bolond — mondtam neki csöndesen. — Ha még egyszer előfordul ilyesmi, beverem a fejedet, ördögadta fickója.

Mire körülnéztem, a teherhordók fölkapták terheiket és elkocogtak az ösvényen, ahogy a lábuk vitte őket.

Deng , a testőröm, jó lélekbuvárnak bizonyult a maga módján. Ha nagy ritkán megesett még, hogy felingereltek és félő volt, hogy összekülönbözöm a teherhordókkal, hangosan megszólalt:

— *Taubada*, verjem be a fejüket?

Ez mindig használt.

Humphries soká mitsem tudott erről az esetről. Egyik nap azután felötlött neki, hogy milyen készségesen engedelmeskednek nekem a fáradt és mogorva emberek, akikről az ő fenyegetései hatástalanul leperegtek. *Aici-Kvá*tól, a misszión nevelkedett kis legénytől kérdezte meg, mi az oka ennek.

— Ha új-guineai ember nem szótfogad Mist' Taylornak, ő dühös — felelte *Aici-Kva*. — Ha Mist' Taylor dühös, ő üti új-guineai embert. Új-guineai soká semmit tud. Mist' Taylor kétszer üti. Feketék fél, Mist' Taylor harmadszor is üti. Inkább tesz mit ő mond.

— Igaz, hogy te két embert megvertél? — vont felelősségre Humphries, amikor találkoztunk.

— Én csak egy embert ütöttem meg.

És elmondtam neki az esetet.

— Jól tetted — hagyta jóvá Humphries.

Kiderült később, hogy a *másik* knock-out Kepolipoliban esett meg, amikor szembefordultam a szökni készülő emberekkel és egyik vezetőjüket megboxoltam egy kicsit.

A *tüzön-vizen*ből hátra volt még, hogy csakugyan — *megússzuk a vizet*. Erre is rákerült a sor. Akkor tanultuk meg,

milyen veszedelmes a hegyi patakok medrét követni, ha a part fala megmászhatatlan.

Második csoportunk vezetője az út egy elágazásánál a helytelen nyomot követte. Senki sem vette észre a tévedést. Dél tájban derült ki, hogy elszakadtunk az első csoporttól. Velünk volt a tábori fölszerelés, de semmi eleség, amazoknál az eleség, de semmi fölszerelés. Ha megered az eső, nem lesz mivel betakarniok a rizses zsákokat.

— Vágjunk neki a lejtőnek, egyenesen le a patakhoz — adtam ki a rendeletet. — A patak mentén megyünk aztán fölfelé, míg csak alkalmas tanyahelyre nem érünk. Ott felütjük a sátrakat. A többiek majd észreveszik, hogy elmaradtunk és keresni fognak a patak mentén.

Hamarosan lejutottunk a patakpartra és elindultunk fölfelé a mederben, meredek partfalak között. Biztosra vettem, hogy a patak kanyarodóján túl majd menedékesebbre válik a part. Csalódtam.

— No, majd a legközelebbi kanyarodón túl — nyugtattam meg magamat. Mert bizony félő volt, hogyha nyakunkba szakad az eső, bajba jutunk.

Megeredt az eső. Valóságos felhőszakadás. Percek alatt bokáig, majd térdig érő víz hömpölygött zúgva lábunk alatt. Már a fejünket is elborította volna a pusztító, kavargó ár — sietve menekültünk az elnyeléssel fenyegető vízözön elől följebb-följebb a meredek parton.

A sátrak számára helyet szabadítottunk a sűrűben és vártuk, vártuk, türelmesen, mikor talál ránk a másik csoport.

Nagysokára megpillantottuk a karaván — a patak túlsó partján! Közöttünk mély víz bömbölve zugó folyama. Ha belemerészkedünk, a rohanó víz ereje menthetetlenül halálra zúz a sziklákon!

Az eső mintha dézsából öntenék. Rizsünk átázóban. Élelem nélkül nem folytathatjuk utunkat. A karaván két csoportjának törik-szakad egyesülnie kell.

Szonora tizedes tudta mit cselekedjék. Fejszéket kerített elő. A rendőrök ledöntöttek egy métervastagságú faóriást és áthidalták vele a patakot. A túlsó parton Humphries a teherhordókkal ágakból, gallyakból valami fe-

dezékfélét rögtönöztetett. A rizs jó részét sikerült megmenteni.

Humphries emberei sorban átkeltek a «hidon».

— Derék dolgot műveltél, Szonana — dícsérte meg Humphries a tizedest, mikor maga is átkerült hozzánk utolsó nak. — Az egyetlen, amit tenni lehetett. Ha valaki átuszik a folyón erős kötéllel, gyorsabban megoldhatjuk a kérdést. De ez a kísérlet bizonyosan emberéletbe került volna.

— *Yes, master* — felelte a tizedes, tisztelgett és sarkon fordult.

Percekkel később heves kiáltozásra riadtunk föl. Kidugtuk fejünket a sátorból, hogy lássuk, mi történik. *A megduzzadt patakban, mint megannyi delfin ott lubickolt, bukdácsolt, játszadozott, mitsem tör dve a sziklákkal, valamennyi rendőrünk, hogy lemossák magukról a verejtéket, amely elöntötte testüket a fa ledöntésének keserves munkájában.*

Aránylag elég könnyen partra vergődtek, éppen idejében, hogy szétválasszák a teherhordók összecsapni készülő csapatait. A hely szűke miatt egymás mellé szorult sátrak lakói ingerelni, majd sértegetni kezdték egymást és már olyan izzó volt a hangulat, hogy majdhogynem összeverekedtek.

Különös, hogy éppen az egyik falusi rendőr, a maipai *Kaiva* okozta az egész kavarodást. Ő kezdte meg a bajkeverést azzal, hogy csufondáros szavakat hajigált a partvidéki teherhordók felé, akik elvétették az utat. Megfenyegette őket:

— De hiszen, érjünk csak Kapateába, Japice «barátom»-mal mind megeszünk benneteket vacsorára.

Már akkor derengett Humphriesban a gyanú, hogy Kaiva rendőr talán bizony nem is szakított még teljesen a kannibalizmussal. Tulságosan is vastag barátságban volt bizonyos emberevő hegylakókkal, akikkel útközben találkoztunk, annyira-mennyire tudott a nyelvükön és ő volt az, aki pontosan megmutatta nekünk a helyet, ahol *McIntosh*-t megölték és megették a pápuák. És olyan részleteket tudott elbeszélni az esetről, amilyeneket csak *szemtanu* figyelhetett meg.

Amikor sarokba szorítottuk, honnan ismeri Japicét,

mindent tagadott és erősködött, hogy csak úgy találta ki az egész ismeretséget, hogy ugrassa a partvidéki fickókat.

— Hazudik — jelentette ki nekünk Humphries hirtelen, nagy határozottsággal. — Túlságos hévvel bizonykodik, hogy nem ismeri és hogy miért nem ismerheti Japicét. Nem lepne meg, ha kiderülne, hogy puszipajtások voltak.

Annyiban maradt a dolog. Közel jártunk *Kerepi*hez, onnan hazaküldhetjük Kaivát és így megszabadulhatunk tőle, ha úgy fordulna, hogy árulástól kellene tartanunk.

Kerepi második falujában meleg napsütés fogadott. Szétteregettük málháinkat és megszárogattuk fölszerelésünket. Egyuttal számbavettük, hány teherhordóra lesz szükségünk és újból szétosztottuk a terheket ötvenfontos csomagokba.

— Most már csak hatvan tehervivőre lesz szükségünk— jegyezte meg Humphries. — Megtartjuk a mekeói embereket és hazaküldjük a partvidékieket. Két rendőr elkíséri őket egynapi járóföldre Kerepin keresztül le Karuamába. Onnan magukban haza mehetnek.

De amikor rákerült a sor, hogy számbavegyük a mekeói embereket, kiderült, hogy nincsenek hatvanan. Ott kellett fognunk négy embert a partvidékiekből, *Naimi*-n, a kis szakácson kívül, akinek nem volt senkije odahaza és szívesen maradt velünk, mert hisz terhet sem kellett cipelnie.

Kérdést intéztünk a partvidéki emberekhez: ki marad önként velünk a maga jószántából. Egy se lépett elő. Valamennyi a fizetését követelte és kezdett szedelőzködni az indulásra. A mekeóiak csufolódtak, csipkedték őket.

Erre mi megmondtuk *Upi-Umé*-nak, a kivori-i rendőrnek, szemeljen ki ő négyet az emberek közül. Nem vállalta. Akárkit választ is, — mondotta, — családjaik sohsem fogják megbocsátani neki és megkeserítik az életét, ha hazakerül.

Upi-Ume kétségbeesett tekintettel fordult honfitársai felé. Beszélt nekik, — hogy mit, nem értettem. Később tudtam meg, hogy törzsük egész történetét elszónokolta, hizelgett nekik, kérlelte őket, fenyegetődzött — mindent elkövetett, hogy rábírja őket, jelentkezzenek önként. Hiszen csak négy emberről van szó. Egy sem jelentkezett.

— *Master* — mondotta Upi-Ume és a könny végigcsorgott az arcán — nem tehetem meg, amit parancsol. Az én falum bízik bennem, hogy valamennyi emberünket szerencsésen hazaviszem. Nem tehetem, hogy négy emberre rábökjek és talán halálba küldjem őket. Válasszon más valaki. Inkább csukasson be a börtönbe.

És lassan lekanyarította nyakából a sárgarézláncot, tisztségének a táblájával, derekáról leoldotta a vörös szalagot meg az övet és letette a lábunk elé. Már éppen hozzáfogott, hogy áthúzza a fején egyenruha-zubbonyát, amikor történt valami.

Négy ember előlépett.

— Mi maradunk — szóltak.

És körülvették a könnyező rendőrt és elkezdték vigasztalni.

— Ki ez a négy ember? — kérdeztem.

Upi-Ume karjának egy kanyarításával félretolta a négy embert.

— Uram — mondotta büszkén — ezek az én fivéreim.

Rápillantottam a legényekre és ráismertem bennük az egész banda legizgágább fickóira. Gondolkodóba ejtett a dolog, elfogadjuk-e ezeknek az embereknek az önfeláldozását. Talán Upi-Umét is ez a gondolat foglalkoztatta.

Amikor a többiek megkapták bérüket és boldogan elindultak hazafelé, Upi-Ume egy kis domb tetejéről sóvárgó szemmel nézte őket.

— Eredj velük — mondta neki Humphries.

Upi-Ume fejét rázta és így válaszolt:

— Tulajdon fivéreim itt maradnak. Én is maradok. Veszedelembe mennek értem. Velük megyek.

De Humphries határozott volt.

— Fivéreidre gondunk lesz. Nincs szükségem most már rád, hogy a falubelieid elmentek. Eredj utánuk.

Upi-Ume lassan fölkelt, odament a négy emberhez és sorra átölelte őket. Aztán szélsebesen megfordult, összecsapta a bokáját, újját a homlokához kapta és utána eredt a többieknek. De láttam, csorognak a könnyei és meg-megremeg a zokogástól.

Nagy *gyermek* a pápua, ha érzelmeihez szól valami.

Más tanulsága is volt az eseménynek: Az ember bárhol a világon, legyen fehér vagy fekete, civilizált vagy vadember, tiszteli a derékséget másokban. A mekeói emberek a négy partvidékit ettől fogva a tenyerükön hordták, nem csipkedték többet s ha mást nem tehettek, nekik juttatták a legkönnyebb terheket. A mekeóiaknak, akik velünk jöttek tovább az ismeretlenbe, nem volt mivel büszkélkedniök, hiszen az ő szemükben nem félelmetesek a hegyek. De annál jobban megértették, hogy Upi-Ume fivérei, önkéntes vállalkozásukkal, leküzdötték magukban, velük született rettegésüket és megmutatták, milyen fából vannak faragva. És ezért befogadták őket maguk közé, mint hozzájuk hasonlót.

Ami a kivori-i négy embert illeti, mintha kicserélték volna őket. Ettől a naptól kezdve nem voltak többet mogorvák és gúnyosak. Készségesen siettek teljesíteni, amit mondtak nekik. Mert övék volt a dicsőség, hogy megmentették fivérük becsületét és törzsük jó hírnevét.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Pajeje megéhezik — emberre.

Amíg lenn jártunk a hegyek alján, olyan népek közt, amelyek körében idegennek érezte magát: *Pajeje* valahogy úgy *összezsugorodott* — észre se vettük, hogy a világon van. De amint magasabbra és magasabbra hágtunk a hegyek közé, a fiú éledni kezdett, ütögette a fejét. Minket fehéreket még messziről elkerült ugyan, amióta azt a rémületes tapasztalást tette a fénykép előhívásával, de pápua társai közt egyre «nagyobb fiú» lett belőle, kidagasztotta a mellét, roppant nagyra volt tudományával, hogy tud beszélni a hegylakókkal és mindenféle jó falatot kap tőlük, amihez a többiek nem jutottak hozzá. Fürdött a dicsőségben, hogy ő a karaván tolmácsa a hegyvidéki népek között.

Lehetetlen volt észre nem venni mély megvetését a mi nehézkes cammogásunk láttára a meredek hegyoldalakon, vagy amikor megfigyelte, milyen kínos óvatossággal tapo-

gatózunk át a mélységeket áthidaló fatörzseken és borzongva tekintünk le a szirttetőről a völgybe. A fiú rugalmas volt és hajlékony, könnyedén szökellt fölfelé a meredeken és fürge iramban száguldott le nyaktörő lejtőkön. Ha valamelyik «alföldi» teherhordó meglátott egy csomó bétel-diót valami magas fa tetején és nekiveselkedett, hogy otromba esetlenséggel fölkapaszkodjék utána: Pajeje csufondáros röhögésre fakadt, egyszerűen *fölsétált* a fára és lehozta.

Észrevette, hogy mi fehérek kényelmetlenül érezzük magunkat a nagy mélységek fölött. Pajeje örömét lelte benne, hogy «ugrasson» bennünket. Emlékszem, amikor egyszer egy patak medréből megmásztunk egy jó hatszáz méteres hegytarajt s fölérve a tetőre, vettük észre, hogy a gerinc éle alig két arasznyi s a túlsó oldalon is szédítő meredély szeg le a mélybe. Kimerülten az erőfeszítéstől, verejtékező homlokkal, «lovagoltam» ott fenn a magasban, lábamat mint valami nyeregből lelógattam a világűrbe és előre hajoltam a két kezemre, mígcsak a fű el nem födte szemem elől a jobbról-balról meredező mélységet. Néhány pillanatra rá föleszméltem révületemből. Fölemeltem fejemet. Öt-hat lépésre tőlem ott állt fölegyenesedve Pajeje, lábújjaival a gerinc élébe kapaszkodva, arcán pokoli vigyorgással. Önkéntelenül megrázkódtam, keményen rászóltam, hagyja abba a játékot. Éles kacagásra fakadt és odább ballagott, de annyira a sziklaél szélén, hogy minden pillanatban vártam, mikor zuhan már le, hogy darabokra zúzza magát a sziklákon.

Volt velünk egy másik legényke is, alig idősebb Pajejénél. Ez a fiú új oldaláról mutatta be a hegyvidéki ifjut. Azután, hogy Kerepit elhagytuk, egy nyomorult kis faluban ütöttünk tanyát. A falu lakói ránk se hederítettek. Rendesen így történt, ha észrevétlenül érkeztünk meg ezekbe a parányi helységekbe. Kevesen lévén ahhoz, hogy ellenállást fejthessenek ki, konokul elzárkóztak előlünk. Mogorvaságból tették-e, vagy félelemből — nem tudom. Talán tudták, hogy úgyis hiába való lenne az ellenszegülés, lemondóan beletörődtek végzetükbe, amelyet bizonyára nagyon komor színben festett eléjük képzeletük.

Egyszercsak diadalordítás harsant föl messze lenn a

hegyoldalon. Időről-időre megismétlődött az üvöltő hang, majd pedig fölbukkant egy alak. Fürgén loholt fölfelé az ösvényen. Amikor közelebb ért, láttuk, hogy egy villogó tekintetű, izgatott ifjú közeledik felénk. Berontott a faluba és eltűnt az egyik kunyhóban. Hamarosan megjelent megint, fején kakadu-tollakkal ékesítve.

Büszkén páváskodott tollas fejdíszével társai előtt. Hellyel kínálták meg a tűz körül. Egyetlen szó nem esett.

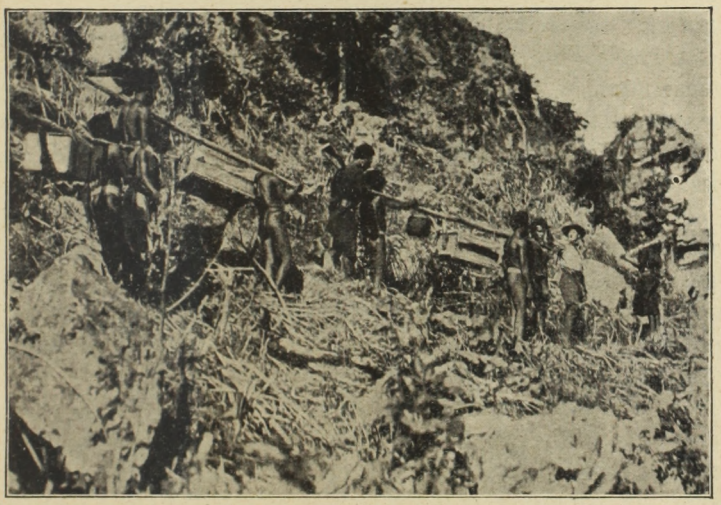

Szédítő ösvényeken.

Nem is volt rá szükség. Az ifjú — férfiúvá avatódott ebben az órában. Valahol az erdő mélyén kioltott egy emberi életet és jogot szerzett rá, hogy tollcsomóval ékesítse a fejét: a gyilkos fejdíszével. Cselekedete megérlelte a házasságra. Férfit, gyámoltalan gyermeket, vagy valami tehetetlen öreg asszonyt fosztott-e meg az életétől, sohse tudtuk meg. Neki is, a népnek is tökéletesen közönbös volt ez, valamint az is, hogy nyilt viadalban, vagy álnok alattomossággal gyilkolt-e. Gyilkolt, elég az hozzá.

Semmi kétségem, hogy mihelyt mi kihúztuk a lábunkat a faluból, a falu népe összesereglett, kiment az erdőbe

és behozta az áldozat tetemét, hogy megnyúzza és vörösizzásig tüzesített köveken megsüsse, szokásuk szerint. Annyi bizonyos, hogy másnap énekszó foszlányait hozta el felénk a szél, tanuságául annak, hogy lakomára gyűlt a nép. Más hegyi falvakból is vidám énekhangok ütötték meg fülünket. Egy másik falu pedig egész éjszaka jajgatva gyászolta az áldozatot. Az elhagyott falu lakói a jóllakottak énekét zengték, barátaik is vigan voltak, mert nekik is jutott a megsütött ember húsából — egy comb, egy kar, vagy a törzs egy darabja az egyik kézzel vagy lábbal a főnök számára. Ezekből az inyenc falatokból csak a főnök ehetik. A gyászéneket az áldozat faluja hallatta s ha eladdig nem volt ellenségeskedés a gyilkos és a megölt ember faluja között, megszületett ezen a napon és megkezdődött egy új vérbosszú Pápuában.

Semmi kétség, hogy még ugyanaz éjszaka feleséget kapott az izgatott, nekipirult ifjú — az elsőt eljövendő feleségei közül. És az is bizonyos, hogy a leány «kérte meg» s ő persze elfogadta a lány kezét, mert hiszen a visszautasítás egyértelmű a pofoncsapással: «megszégyeníti» a lányt; egész rokonsága fölzúdulna ilyesmin.

A lakoma után az erdő szélén találkoztak és a lány vele ment a kunyhójába éjszakára, hogy megpecsételjék az alkut. Ezzel azután az ifjú nyakába vette a kötelezettséget, hogy disznóban, kagylóban, fegyverben és apró dísztárgyakban, ami csak kedves a pápua nő szemében, megfizeti érte a vételárat a rokonoknak. Attól kezdve az új asszony műveli a kertet, főz, gondozza a gyerekeket és dolgozik mint az igavonó és megosztja a férfi szerelmét más asszonyokkal, akikre hasonló módon tesz szert.

Harminc éves korára nagyanya, negyven évvel, ha megéri, vén banya. A férfi meg, ha túléli ellenségei és a varázslók fondorkodásait, tötyögő vén ember lesz akkorra, nem fog többet vadászni, sem harcolni, sőt még a falu tanácsából is régen kiöregszik akkorára.

Ennek a másik ifjúnak a megpillantása, aki immár férfiúvá avatódott, féltékenységgel töltötte el Pajeje barátunkat. Lobogó tekintetet lövellt rá és rámordult mint

valami vadállat, amikor a közelébe ért. Ezek a tünetek nem kerülték el Humphries figyelmét. Óva intett bennünket, legyünk résen, mert gonosz indulatok lappanganak a fiúban.

— Nagyon valószínű, hogy forral valamit — jósolta meg. — Tartsátok rövid pórázon, de ha csak elkerülhető, ne bántsátok meg.

Emberevő, kakadú-tolldísszel, a gyilkosság jelvényével.

Aznap este észrevettük, hogy Pajeje alkudozik a hegylakókkal és kevéssel utóbb boldogan vesz birtokába egy erős nyílszerszámot. Humphries akkor félrevonta Forniert és figyelmeztette, tartsa szemmel az unokaöccsét. A rendőrök figyelmét is fölhívta rá.

— Pajeje megérett a gyilkolásra — mondotta nekik.

Egy délután szakadó esőben igyekeztünk fölfelé egy parányi faluba. A sikossá vált ösvényen veszedelmes volt

a kapaszkodás. Keservesen éreztük magunkat átázott ruháinkban. Hogy mielőbb fedél alá jussunk, száraz ruhát váltsunk és megmelengessük elgémberedett tagjainkat, két rendőrrel mind a hárman előre siettünk.

— Igazi pokol ez a Pápua — lihegte Humphries, amikor megálltunk egy percre, hogy kifujjuk magunkat. Leleményesen ledöntögetett fatörzsek összevisszasága állta utunkat ezen a helyen: a bennszülöttek így szokták bevágni az útját az ellenségnek.

— Óvatosan lépkedjetek. Ha valamelyikünk lábát töri itt, annak befellegzett. Csaknem lehetetlen lenne hordágyon tovább vinni. Úgy tudom, egyszer esett meg ilyesmi egy *Chinnery* nevű utazóval. Összezúzta a lábát. Hűséges kísérője szerencsésen kijutott vele a tengerpartra, de mire elérték a Moresby Bay-i kórházat, a sebesült utazó megőszült a szenvedéstől.

— És mi lett a többiekkel, akik megsérültek itt a vadonban? — kérdezte Downing.

— Azt hiszem, a halál jobb, mint ez a szenvedés . . . Készen vagytok? Akkor indulhatunk.

Hátrapillantottunk és észrevettük, hogy Pajeje a nyomunkban van. Napok óta egyre zordonabb lett a fiú. Mindenkit került, nagybátyját is. Látszott rajta, hogy rosszban sántikál. Még a konyhát is elkerülte, ha enni hítták, nem ment oda a főtt rizsért; ha elébe tették is, nem nyúlt hozzá vagy fölkapta a csajkát és kidöntötte a bokrok közé. Humphries rajtakapta s mert az eleség drága kincs Új-Guineában, rávágott a botjával. Aztán odaszólította Forniert.

— Mi baja ennek a kölyöknek?

— *Master* — felelte az öreg — azt mondja a fiú, hogy únja már az örökös rizst. *Emberre* éhes!

Mélyen benn a hegyek vadonában fölébredt a fiúban az ősi kannibál ösztön. Nem hiába nézegette annyit a tarisznyájában féltve őrzött tolldíszét: úgy látszik, csakugyan megérett rá, hogy elkövesse első gyilkosságát. Humphries titkos parancsot adott rendőreinknek, tartsák szemmel a suhancot, de egyébként kiverte a fejéből az egész dolgot. Nem törődött többet vele.

Mialatt mi ott üldögéltünk a fatörzseken, Pajeje elébünk vágott és eltűnt szem elől. Meggyőző bizonysága volt ez is, hogy régi gyanunk alapos — Pajeje ismerős a környéken. A falvakban barátai vannak.

Nem lepett meg, hogy mire beértünk a faluba, Pajejét ott találtuk a bennszülöttek körében a tűz mellett. Cukornádat majszolgatott, nagy mohósággal.

A fogadtatás meglepett a faluban. Asszonyoknak, gyerekeknek nyomát se láttuk. A férfiak ránk se ügyeltek, még csak felénk se pillantottak. A főnök nem volt sehol, hogy baráti öleléssel fogadjon. A cukornádból se kínált meg senki, pedig halomban állt ott. Komor némaságban guggoltak a vademberek a tűz körül. Sem ők, sem Pajeje ránk se hederítettek.

Hamarosan fölfedeztük, hogy a falu nem is volna alkalmas éjszakai táborozásra, még ha kedvünk lett volna is rá, hogy ott maradjunk a mogorva fogadtatás után. Öt-hat kunyhóból állt a falu s merő sártenger volt a sövénybekerítette hepehupás térség. Így hát elhaladtunk a kunyhók között és kisétáltunk a falu túlsó kijáratán. Egy rendőrt ott hagytunk, hogy igazítsa utánunk a teherhordókat, ha majd megérkeznek. Fáradtan vonszoltuk magunkat tovább a hegyhát tetején, parányi sík területet kutatva, ahol felüthessük sátrunkat.

A hegyhát egyik kiemelkedő csúcsáról egy csomó rozzant kunyhó tűnt szemünkbe. Elhagyott nagy falu volt. Alighanem az a barátságtalan népség élhetett itt azelőtt, amellyel a másik faluban találkoztunk és hihetőleg valami hitvány okból hagyták el a falut, amint az már szokása a pápuáknak. Talán kevesen voltak ilyen nagy hely megvédelmezésére, vagy úgy lehet megbabonázta a helyet valami gonosz varázsló. Bármi volt is az oka, nagy volt az örömünk, hogy rátaláltunk. Csakhamar előkerültek a sátrak meg az élelmiszer. Valamelyik előrelátó rendőrünk gondoskodott róla, hogy a legfontosabb holmikhoz mielőbb hozzájussunk. A karaván többi része jóval később kullogott be.

Szokásunk volt, hogy esténkint megolvassuk az embereket (az *orrokat*, ahogy az angol mondja), hogy nem vesz-

tettünk-e el valakit a nap folyamán. Általános támadástól nem féltünk, mert sokan voltunk, de volt okunk tartani tőle, hogy ellenséges feketék megbújnak az ösvény mellett s «lekapcsolják» azt, aki elbotorkál a többitől. Az ilyesmi egész csöndben, észrevétlenül megeshetett. Egy rejtekhelyről elhajított dárda, egy kilőtt nyíl, egy ütés a buzogánnyal elég rá, hogy örökre elnémítson valakit, mire társai odaérnek.

Esti népszámlásunkkor kiderült, hogy egy emberünk hiányzik. Ez az egy *Pajeje* volt. Nem sok fejfájást okozott a dolog, mert hiszen nyilván csak a barátjaival vonult el éjszakára s mire fölkerekedik a karaván, majd előkerül. Fornier egykedvűséggel fogadta az esetet.

Amilyen csöndes volt délután a falu, ahol a fiú hátramaradt, olyan hangos lett éjszaka. Egy óra hosszat zengett az erdő kérkedő énekeiktől. És mindenfelől fölhangzott a válasz reájuk. Nyelvüket egyikünk sem értette, de szóváltásuk utolsó elnyujtott szava: *hvúf, hvúf*, fölöttébb gyanusan morajlott.

Az üzenetváltás jelentősége tekintetében semmi kétségünk nem maradt, amikor útrakelésünk után csakhamar észrevettük, hogy köröskörül fekete alakokkal népesül be a bozót. Előttünk és mögöttünk, jobbról és balról kémleltek bennünket. Nem bátorodtak támadásra s nem is közelítettek meg annyira, hogy kezdetleges fegyvereikkel kárt tehettek volna bennünk, vagy rákényszerítettek volna, hogy rájuk puskázzunk, de idegesítő guerilla-harcmódjukkal örökös feszültségben tartottak. Kénytelenek voltunk megkétszerezni óvatosságunkat a váratlan ellenségeskedés láttára.

Rendőreinket a karaván egész hosszában elosztottuk. Humphries és én idáig hol a karaván előtt, hol meg mögötte jártunk és ide-oda elkószáltunk; mostantól fogva állandóan a hadoszlopot jártuk, föl-alá, hogy ellenőrizzük, elég éber-e rendőrségünk és nem kalandozik-e el valaki a karavánból. Senkinek sem volt szabad a hátvéd mögött lemaradnia, mi fehérek is, ha bármi okból elmaradoztunk, legalább egy rendőrt magunk mellett tartottunk.

Downing-ot, mint rendesen, most is szabadjára hagytuk. Ő mindig talált valami érdekes fotografálni valót és felada-

tába elmélyedve meglehetősen megfeledkezett a veszedelemről, amely kószálása közben állandóan fenyegette. Humphries testőrül melléje rendelte *Kiai*-t, egy nagycsontú izmos legényt, aki csak nemrég csapott fel rendőrnek és még nem volt meg a gyakorlottsága az őrjáratokban. De kitünő lövő volt és ez az első követelmény. Ezen a napon mindamellett izgatta Humphriest, amikor fölfedezte, hogy Downing és Kiai az utóvéd mögött kóborolnak. Belefújt a sípjába és megállította az egész karaván t. Leültünk, hogy megvárjuk a késlekedőket.

Egyszercsak halljuk ám, hogy valaki szédítő sebességgel rohan felénk az ösvényen. *Kiai* volt.

— *Taubada, taubada* — lihegte. — Mist' Downing elesni és eltörni egy lába.

— És te ott hagyod, a helyett, hogy a hátadra vennéd és elhoznád?! — rivallt rá Humphries. Megragadta hajánál fogva, hátra fordította és megtaszította.

— Megmondtam, hogy soha el ne maradj mellőle, te *matamata* («zöldfülü») — dühöngött. — Takarodj tüstént vissza hozzá.

Kiai mint a szélvész száguldott vissza.

Pillanatnyi habozás után loholtam én is utána. Humphries még kiadott egy-két utasítást a rendőröknek, aztán ő is utánam sietett. Amint így futottunk egymás nyomában, képzeletemben fölrémlett, mi vár reánk. Napokig, talán hetekig fogjuk cipelni megsérült bajtársunkat, gyalogösvényeken, amelyek kínpadra feszítik a beteget, — ellenséges vadnépek között, kétségbeesett küzdelmet folytatva, hogy élelmiszereinkből fussa, amíg elérünk egy tengerparti misszió-állomást, ahol orvosi segítségre találunk.

Hirtelen, messze lenn az ösvényen, mint valami karikásostor csördítése: revolver-lövés dörrent a vadonban.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Downing kalandos eltünése.

— Egek! Agyonlőtte magát — lihegte Humphries mögöttem. — Ugyanez a gondolat villant meg az én agyamban is; eszembe jutott, amiről néhány órája beszélgettünk: az öngyilkosság, mint sportszerű megoldás! Ki tudja, nem jutott-e Downing erre a végzetes elhatározásra balesete után a pillanat hatása alatt.

Kiai, amikor utólértük, ott keringett, tipegett-topogott az ösvényen, — Downingnak nyoma sem volt sehol. Kiai rámutatott a mohlepte gyökerekre, ahol Downing póruljárt és megmutatta a fűben a helyet, ahova Downingot lefektette, amikor parancsot kapott, hogy menjen vissza segítségért.

— Letépem rólad az uniformist ezért — tört ki Humphriesból a bosszúság és olyan kacskaringós szavakkal toldotta meg mondókáját, hogy elképedtem bele.

Ráparancsolt a megrémült emberre, folytassa a keresést, aztán hozzám fordult.

— Aggasztóan fest a helyzet.

Eszembe jutottak a leselkedő vademberek. Bólintottam.

— Bizony aggasztó.

— Nem messzire vonszolhatta magát törött lábbal, ha ugyan . . . Ha a maga jószántából hagyta el ezt a helyet, mifelénk igyekezett volna előre jutni az ösvényen. És nem arra jött.

Minden pillanat, amit ott töltöttünk egymagunkban, növelte a veszedelmet, de nem nyugodhattunk, míg élve vagy halva rá nem találunk Downingra. Bárhogy forgattuk a dolgot, mindig csak arra a szomorú eshetőségre lyukadtunk ki, hogy Downingot elhurcolták a vademberek. Sejtelmünk sem volt róla, merre keressük.

Már éppen visszafordultunk, amikor egy súlyos dárda röppent el a fejünk fölött és fúródott a földbe előttünk. Az ösvényt, amelyen még az imént egyedül voltunk, meztelen alakok lepték el, fekete testű vadak rohantak felénk, fegy-

vereiket lóbálva, fülhasogató ordítozással, amilyet akkor hallatnak a kannibálok, amikor emberi zsákmányra készülnek lecsapni.

Ugyanabban a pillanatban, amikor lélekszakadva futásnak eredtünk az ösvényen, egy közeli fáról karcsú fekete test pattant le a földre. Kacagás, rikoltó gúnyos kiáltozás hasított a fülünkbe. Üldözőink hangos lábdobogással közeledtek. Ha nem láttam volna is, világosan fölismertem Pajeje hangját. Ő volt az, aki leperdült a fa tetejéről.

Jóllehet súlyos csizmáink gátoltak a futásban, megnyertük a versenyt. Rendőreink néhány riasztó-lövésére szétszóródtak a vademberek. Üldözőbe akartam venni őket, hogy megmentsem Downingot, vagy legalább a tetemét fölkutassam, de Humphries megragadta a karomat.

— Mi már úgy se segíthetünk rajta, még ha tudnánk is, hogy hol keressük. Nehezebb és hosszadalmasabb feladat vár reánk. Halála persze nem maradhat bosszúlatlanul. De ez hónapokig el fog húzódni. Vissza kell sietnünk a tengerpartra, gondoskodnunk eleségről, amivel kihúzzuk, amíg feladatunkat meg nem oldottuk. Meg kell erősítenünk a rendőrségünket, hogy két csoportra oszolhassunk. A *kairuku*-i börtön foglyai lesznek a teherhordóink. Karavánunk túlságosan nagy, nem elég mozgékony, nincs eléggé a kezünk ügyében, hogy hirtelenjében bármihez is foghassunk. Amikor *McIntosh*-t meggyilkolták, tizennyolc álló hónapig cikáztak az őrjáratok: falvakat kellett elfoglalni, rejtekhelyről rejtekhelyre üldözni a bennszülötteket, míg végül kiadták a bűnöst. Úgy rémlik nekem, most is ilyen feladat vár ránk. Egy különbség van a két esetben. Az, hogy most van egy határozott nyomunk és ez *Pajeje*. Ha azt a kis kannibált megtaláljuk, tudni fogjuk, hol kezdjük a nyomozást. De ugyancsak nem könnyű dolog itt a hegyek közt rajta ütni valakin, aki bújik előlünk. Egy dolog kedvez nekünk: a hegylakók sokkal jobban félnek az ellenségeiktől, hogysem el mernék hagyni a maguk földjét. Ha Pajeje megszökött, idő kérdése csak, hogy megcsípjük. Akkor azután —

Humphries sötét tekintete semmi jót nem jósolt a fiúnak arra az esetre, ha kézre keríti.

Bele kellett törődnöm ennyibe, de lelkem mélyén nyugtalanított az elkerülhetetlen késedelem.

Bárha tisztában voltunk vele, hogy csaknem teljességgel hiábavaló, kiküldtük a tizedest néhány rendőrrel, kutassák át a környéket. Mi ezalatt elvonultunk egy tisztásra és sátort ütöttünk.

Ha rendőreink nem pápuák, hanem ausztráliai őslakók vagy amerikai indiánusok, bizonyosan találtak volna nyomokat, amelyeket követve rábukkantak volna Downingra, bárhova vitték is a bennszülöttek. De az új-guineai nem jó cserkész. Elbaktat a jól kitaposott ösvényen, de tájékozódó érzéke hamar cserben hagyja. Cseppet sem lepett meg tehát, hogy embereink éjféltájban eredménytelenül tértek vissza.

Tábortüzünk mellett sajnálkozva határoztuk el akkor éjszaka, hogy abbahagyjuk a kutatást, tovább hatolunk a még járatlan vadonban s félkörben átszelve ezt a területet, fölkeresünk egy misszió-állomást s onnan futárt menesztünk Port Moresbybe, hogy a kormányzóságot addig is mozgósítsuk, tegye meg az előkészületeket a büntető expedicióra. Bárha nem volt közvetlen veszély, alig hunytuk le szemünket. Az új-guineai bennszülött fél a sötéttől és fáklyavilág nélkül nem kóborol el éjnek idején.

Másnap délben egy patak medrében táboroztunk. Egész nap színét sem láttuk az ellenségnek. Keserűséggel gondoltunk rá, hogy azért van ez, mert a vadak lecsillapították étvágyukat és nincs kedvük tovább üldözni bennünket. De azért nem mulasztottuk el a köteles óvatosságot. Körös-körül őrszemeket állítottunk az erdőben s úgy fogtunk hozzá az ebéd-főzéshez. Ebéd után a szokásos pipázgatás és pihenés helyett nyomban fölpattantunk és csatlakoztunk rendőreinkhez, akik 2—300 lépéssel hátrább maradtak az ösvényen, amerről jöttünk. Figyelő állásban voltak, fegyverük lövésre készen.

— *Daka?* (Mi az?) — kérdezte Humphries élesen, a felkészültség láttára.

— *Boiboi, taubada* (zaj, uram) — susogta az egyik.

Akkor már mi is hallottuk a neszt — gyorsan közeledő

emberi hangokat. Akárki volt is a közeledő, nem csinált titkot belőle. Ha ott maradunk és bevárjuk, bizonyosan szemtől-szembe találkozunk. De ekkor történt valami. A fák között fölcsendült *Pajeje* éles kacagása.

Humphries megragadta a karomat. Rohantunk vissza a patakhoz. A rendőrök velünk. Síppal visszafüttyentettük a többi őrszemeket, halk szóval beljebb parancsoltuk a teherhordókat a fák közé, málháikkal, egy-két rugással berugtuk a tábortűz hamvadó parazsát a vízbe. A rendőrökkel lehúzódtunk a sziklák mögé; puskánkkal a túlsó partot is uraltuk azon a ponton, ahol az ösvény lekanyarodik a patakhoz.

A füst utolsó foszlányait is elvitte a szellő, a fehér és lila kakadutollak nem libegtek többé a fák fölött — nem láttak, nem hallottak minket. Semmi nesz, csak a patak vize csobban meg a köveken és a szél zizeg a gallyak között. Kelepcénk készen: a függöny felgördülőben — kezdődik a dráma első felvonása.

Egy hatalmas, tollas fejdíszű ember bukkant föl elsőnek a túlsó part fái között. Óvatosan kukkantott föl és le a patak irányában, hosszú dárdájának a hegye követte mozdulatait. Gyakorlott szemű ősember ezzel a futó pillantással is bizonyosan megszimatolta volna a leselkedő veszedelmet. A mi emberünk nem gyanakodott. Hátraszólt a mögötte jövőkhöz, akiket nem láthattunk, ő maga meg leszállt a víz mellé.

Csaknem nyomban utána két másik ember dugta ki a fejét a bozótból, mögöttük *Pajeje*, — a gyilkosok tollas jelvényével! Lövésre emeltem revolveremet, rácéloztam a fekete testre, a szíve fölé, megfeledkezve róla, hogy Pajeje elevenen jóval többet ért nekünk a halott Pajejénél. Csak az járt az eszemben, hogy *Downing* nincsen többé és hogy ez a kis kígyó a felelős haláláért.

A következő pillanatban akkorát szökkentem az örömtől, hogy kihullt kezemből a fegyver és megkoppant a földön. Humphries éppen jókor visszarántott a szikla mögé: a hatalmas termetű ember megrettenve váratlan fölbukkanásomtól, felém hajította dárdáját. Ez a csekélység nem ront-

hatta el örömömet, mert Pajeje mögött ott sántikált — *Downing*, elevenen, jobbról-balról egy-egy meztelen vademberre támaszkodva.

Pajeje egy ugrással lenn termett a patak partján és rákiáltott a feketékre, majd pedig *Downing* hangját hallottam:

— Semmi baj, cimborák. Gyertek elő, ezek itt Pajeje barátai.

Előbújtunk, bár óvatosan és csak akkor könnyebbültünk meg, amikor előlépett a nagy ember és sorjában barátságosan átölelt bennünket. Aztán nekiestünk Downingnak, a halottaiból megtért barátnak: szorongattuk a kezét, paskoltuk a hátát, míg csak kegyelmet nem kért:

— Engedjetek már, hadd üljek le, az ördögbe is.

Élvezte, hogy kínpadra feszíti kíváncsiságunkat és egy szót ki nem húztunk belőle, hogy mi történt vele, míg ki nem nyitottunk egy konzervdobozt és föl nem tettük a teavizet.

— Az este — kezdte meg végre elbeszélését, nagyokat falva a konzervhúsos sandwichből, — ehettem volna húst rogyásig, de azt gondoltam, hátha titeket eszlek meg, hát inkább nem nyúltam hozzá. Azok a fickók ott — mutatott rá a két emberre, akik hozták — bizonyosan nem voltak ilyen finnyások és kivették részüket a «hosszú disznó»-ból. Nagyban sütögettek valamit nyárson a faluban, ahol az éjszakát töltöttük. Akárhogy is, örülök, hogy nem engem sütöttek meg. Ha Pajeje nincs, könnyen megeshetett volna.

— Amikor tegnap elmaradtam tőletek, hogy fölvételeket csináljak — de szépek voltak a hegyek egy tisztáson keresztül! — félrenéztem és a lábam alatt beszakadt a moha. A gyökerek közt megrándult a lábam, nem tudtam ráállni, odaszóltam hát Kiainak, menjen vissza hozzátok és hozzon valakit, akivel kettesben elcipel majd. Kiai nem ment el mindjárt s mikor végre rászánta magát, ott termett Pajeje. Eleinte azt hittem, föl fog nyársalni a dárdájával — mert dárda volt nála — hisz tudjátok, mennyire sóvárgott mindig a tollas fejdíszre. Bevallom, összerázkódtam a félelemtől. Kirántottam revolveremet és elsütöttem a levegőbe.

Erre nagyhirtelen, mintha a föld alól bújtak volna ki, körülvett egy sereg nigger. No, mondok, nekem befellegzett. A fekete ördögök már fenték rám a fogukat.

— Pajeje elébem állt és kivágott egy szónoklatot. Erre azok megjuhászodtak, tisztelettel bámészkodtak rám, talán féltek is tőlem egy kicsit. Fölkaptak és elvittek magukkal, lefelé az ösvényen. Egy faluba vittek. Ott bedugtak egy bűzös rozzant kunyhóba, tüzet gyujtottak kint és körülállták a tüzet. Egész éjjel ott ácsorogtak és hevesen vitatkoztak valamin.

— Odacsúsztam az ajtóhoz és kikukucskáltam. Pajeje vitte a szót. Nem tudom, mit dumált nekik, de nyilván értette a módját, mert csakhamar lecsillapodott a banda. Pajeje akkor bejött hozzám a kunyhóba. Egy szót se tudunk egymás nyelvén. Hogy megnyugtasson, megveregette a kezemet, aztán lefeküdt a földre és elaludt. Én is ledültem. Arra ébredtem föl, hogy Pajeje rángatja a karomat. Hajnalodott. Fölkeltem és tapasztaltam, hogy tudok járni, ha van mibe megkapaszkodnom. Egy tucat ember — azok ottan ni, nézzétek csak — körülvett és elindultunk. Fölváltva támogattak.

— Halvány sejtelmem sem volt, hova visznek. De Pajeje egész úton fecsegett és nevetgélt, mintha nem volna már semmi baj. Ide hoztak és most itt vagyok. Két sült burgonyát kaptam reggelire.

Downing befejezte kalandja történetét.

— A legkülönösebb eset, amit valaha hallottam — jegyezte meg Humphries. — Szeretném tudni, mi ösztökélte Pajejét, hogy síkra szálljon érted és megmentse az életedet. Mert hisz éppen olyan eleven kannibál, mint akármelyik, éhes az emberhúsra és azonkívül férfiúvá avathatta volna, ha megöl, amikor tehetetlenül ott hevertél az ösvényen. Nem értem, mi ütött ebbe a fiúba.

Downingon volt a sor, hogy bebizonyítsa régi elméletét:

— A *hála*, ennyi az egész — felelte. — Jó voltam hozzá s amikor alkalom adódott rá, hogy meghálálja a barátságot, megmentette az életemet. Ez az. Adjatok még egy csésze teát, fiúk.

Humphries hangosan fölkacagott.

— Hála! Ördögöt! Lássuk csak, mit szól hozzá ő maga. Pajeje, gyere csak ide!

A fiú, aki éppen bételt rágott a társaival, fölkelt és odajött hozzánk. Szótlan volt, mint régen, csaknem mord és nyilván semmivel sem élvezte jobban a társaságunkat, mint eddigelé.

— *Fornier* — szólt Humphries motuan nyelven. — Beszélj vele. Kérdezd meg, miért nem ölte meg Mr. Downingot. Kérdezd meg, fájt-e a hasa a fehér emberért? (Így fejezi ki a pápua a sajnálkozást.)

Percekig társalogtak Fornier és a fiú *mekeo* nyelven. Aztán az öreg rendőr mentegetődzve oda fordult hozzánk:

— *Master*, fiatal még és bolond ez a fiú. Azt mondja, az ő hasa soha sem fájt még senkiért. Azt mondja, azért nem próbálta megölni Mr. Downingot és azért nem hagyta, hogy megöljék, mert a fehér ember nagyon nagy tudós és nagy varázsló. Félt, hogy Mr. Downing nem fog meghalni, hanem ráfogja a fekete skatulyát és *puri-purit* csinál és megbabonázza.

Bármilyen izgalmas volt is, hamarosan elfelejtettük az egész kalandot. Pajeje barátaival folytattuk útunkat és még aznap este a faluban, ahova elvezettek, megtudtuk, hogy szemben velünk, a völgy túlsó oldalán van *Kapatea* —*Japicé*nek a hazája.

Tábortüzünk mellett, a tolmácsok egész sorának a száján keresztül, hallottuk meg a kapateai titokzatos zavargás történetét.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Miért «vadult meg» Kapatea.

Egy disznóval kezdődött a dolog, egy hosszú orrú, kajlahátú disznóval — beszélték vendéglátó házigazdáink. Egy disznó miatt dühödött úgy meg az egész Kapatea. A disznó elkóborolt Taviviból és egy meredek szakadék lábánál holtan találták. A sziklafal a fölött a kis kövesmedrű

patak fölött emelkedik, amely Kapatea vidékét a vele északról szomszédos *Kevezzi*-től elválasztja. A disznó gazdája, amikor meglátta jószágának a tetemét, rettentően földühödött és fölfogadott egy varázslót, derítse ki, ki ölte meg az állatját.

Semmi jel sem vallott rá, hogy bárki emberfia is részes a disznó elpusztulásában. Sőt nagyon is valószínűnek tetszett, hogy baleset érte és úgy bukfencezett le a sziklafalról. Ámde az új-guineai hegylakó nem hisz véletlen balesetekben és természetes halálban. Az ő szemében csak egyféle oka lehet a halálnak: a varázslat. És a varázslat ellen, az ő fogalmai szerint, csak egyféleképpen lehet küzdeni: újabb és újabb varázslattal.

A varázsló, akit fölfogadott, hosszan és gondolatokba mélyedve meredt rá a disznó hullájára, levakart a hátáról néhány sörteszálat és visszavonult ronda kunyhójának magányába a faluban. Ott elkeverte a sörtét bizonyos haszontalan limlomok, kerek síma kövek, egy-két toll, egy embercsont s valami bűzös hulladék közé, aztán az egészet beledömöckölte egy zöld bambusz csövébe és sárral bedugaszolta. A bambuszt pici tűz fölé helyezte és egész nap ott gunnyasztott mellette, varázsigéket dünnyögve, amelyek mély hatást tettek a kunyhó előtt idegesen föl-alá járó károsultra.

A varázsló végül beszólította a disznó gazdáját. Az behajlott az ajtón és kiborított egy hajlékony indából hálószerűen kötött zsákot, tele édesburgonyával és cukornáddal. Ez volt a kialkudott bér. A varázsló előbb fölbecsülte a szemével az élelmiszert, azután odafordult megbízójához és megsúgta neki a nagy titkot, hogy a disznó halálában a Kevezzi-vidék fővarázslója a ludas. Ilyen módon két legyet ütött egy csapással: kielégítette megbízóját és irigységből és féltékenységből ütött egyet a versenytársán.

A disznó gazdája hanyatt-homlok elrohant a hírrel és föllármázta a messze környéket. Hihetetlenül könnyű volt lángra lobbantani a fölháborodást Kevezzi népe ellen. A két szomszéd között úgyis feszült volt a viszony, de mindakkoráig nem került sor összetüzésre, ha voltak is súrlódások közöttük. De már a disznó megölését mégse nyelhette le

Kapatea. Igaz, Kevezzinek csak a varázslója volt a vádlott, de a nép is felelősséggel tartozik varázslója viselt dolgaiért. Ha a varázsló nem fizet meg a disznóért a maga életével, egész atyafiságát ki fogják irtani. Lakoljon a bűnéért!

Kapatea népe féktelen, eszeveszett dühre gerjedt a disznó halálán és háborúra készülődött. Kapatea főnöke nem értett egyet a nép őrjöngésével. A pápua emlékezőtehetség ugyan közismerten rövid, de a főnök nem felejtette még el, micsoda vihar kerekedett belőle, amikor Kapatea legutóbb megdühödött. Három fehér ember, fekete rendőreivel összefogva erősségeket emelt Kapatea különböző pontjain és kegyetlen büntetést mért a lázongó népre. Kiüldözte őket rejtekhelyeikről, letarolta falvaikat, föltúrta a földjeiket és rakásra gyilkolta őket «tűzokádó botjaival». A megrettent főnök végül is beadta a derekát és töredelmesen megfogadta, hogy ezután jól viseli magát. Fiát a főbűnösökkel elhurcolták a fehérek, — sohse került haza. A főnöknek tehát cseppet sem volt inyére ez a háborúság, ő már alaposan megégette a kezét.

Mint mindig ilyenkor, civilizált vagy vad népek között, Kapateában is akadt egy szájas bandavezér, aki magával ragadja a népet és belevigye a legbotorabb kalandokba. A Tavivi faluba való *Japice* volt ez a vezér. És micsoda vezér! Bárha nem foszthatta is meg az öreg főnököt öröklött méltóságától, Japice minden hatalmat magához ragadott. Ő volt a valóságos főnök. Sebtiben összeszedte csapatát és átkelt a Kevezzi folyón. Szakított a hadviselés régi módjával, a bujkálás és a kelepce módszerével, amely jellemzője az újguineai népek harcainak. Nyiltan támadott. Belekényszerítette harcosait, hogy éjnek idején is kimerészkedjenek, bármennyire rettegnek a gonosz szellemek hatalmától a sötétségben s a nép minden erkölcsi fölfogása és uralkodó szokása ellenére: hajnalhasadtával rohanta meg a kevezzibelieket. Kevezzi szétszórt hegyi falvai hamarosan vérben fürödtek. Rombadőlt kunyhók, fölforgatott kertek jelölték a benyomulók lába nyomát. És a hegytetőkről, ahol táboroztak, fölharsant a diadalmi ének és a kevezziek tetemein lakmározó kannibálok vérszomjas üvöltözése.

Akik túlélték a vérengzést, a rémülettől dermedten menekültek az erdők sűrűjébe.

A fennhéjázó, könyörtelen kapateai emberevők tele szájjal bőgték világgá diadalukat a szakadékokon és völgyeken át barátnak és ellenségnek. Ijesztő gyorsasággal terjedt az események híre messze földön. Visszhangzott az erdő a kevezzibeliek siránkozó panaszaitól és könyörgésétől:

— Gyertek barátok és segítsetek kiűzni az ellenséget!

Magas allang-allang fűben ütünk sátrat.

A nemharcolók megvitték a hírt a hegyen túli törzsekhez, amelyek nem hallhattak még a veszedelemről; a «vadon távírója» fokról-fokra továbbította a kavarodás hírét, mozgósította a hegyek lábánál élő népeket, megmozgatta a mekeói síkság lakóit és végül föllármázta a partvidéket. Így jutott fülébe a hír *Connelley* tisztviselőnek Kairukuban, az odavaló rendőr szájából.

Popolia falu közelében, a hegyoldalt ellepő magas fűben táboroztunk; onnan tekintgettünk át feszült figyelemmel a völgy túlsó oldalára, ahol Kapatea földje kezdődik. Kétszáz vagy még több kapateai tanyázott ottan. Messze-

látónkon megfigyeltük, hogy jórészük meglett férfiember, de van közöttük néhány ifjú is. Valamennyi fölfegyverkezve. A nagy távolságból is világosan fölismertük íjaikat, dárdáikat és fütyköseiket. Asszonyt, gyereket nem láttunk köztük.

A csapat ott üldögélt a hegyhát sziklatömbjein. Nyugalom és csönd uralkodott a táborban, jóllehet biztosra vettük, hogy a messzeségekhez hozzáedzett szemük már számbavette a mi csapatunkat. Hadicsel volt vajjon ez a látszólagos közöny, hogy átmerészkedjünk hozzájuk?

Humphriesnak hirtelen eszébe jutott, hogy egyik rendőrünk dicsekedett vele, hogy tud a kapateaiak nyelvén. Odaszólította.

Maikel előállott. Teljes negyedóra hosszat tartott a szóváltás a szakadékos völgyön keresztül. A kapateaiak szorgalmasan visszaordítoztak.

— Azt mondják, menjünk át és ne féljünk — tolmácsolta *Maikeli* angolul. Büszke volt rá, hogy angolul is tud.

Erre a meghívásra csak egy választ adhattunk. Át kellett mennünk. Ha vonakodunk, azt hiszik, megijedtünk. S akkor a kormányzóság és a fehér ember tekintélyét ássuk vele alá. Viszont azonban, ha hallgatunk rájuk, ki biztosít róla, hogy fölkapaszkodóban a túlsó part meredek szirtjein, nem hengergetik ránk azokat a hatalmas sziklatömböket és nem irtanak-e ki mindnyájunkat a rettentő sebességgel lezúduló kőlavinával.

Elindultunk. Lejutva a popoliatai hegyoldal aljára, megkezdődött a keserves hegymászás. Rendőreink jártak elől, óvatosan. Minden erőnket meg kellett feszítenünk, hogy tenyérről-tenyérre, lépésről-lépésre fölküzdjük magunkat. Gyökerekbe, fűcsomókba kapaszkodva, lábunkat megvetve minden kis kiálló sziklaélbe, vonszoltuk magunkat följebb és följebb a meredélyen. Puskáink a hátunkon lengtek erre-arra. Azok ellen az agyonlapító sziklatömbök ellen édeskeveset érnénk el fegyvereinkkel. Ha a kapateaiak hadat üzennek ellenünk, csak csoda mentheti meg életünket. De rendőreink nem ingadoztak. Rendületlenül nyomultak előre célunk felé.

A kapateaiak előre jöttek a sziklahát szélére, ahonnan

a mélység fölé hajolva megfigyelhették fáradságosan kapaszkodó karavánunkat. Nem énekeltek, nem zajongtak, nem nevettek. Semmi izgalmat nem árultak el. Száz lépésre a tetőtől megálltunk, hogy kifújjuk magunkat és megvárjuk a nyomunkban igyekvő teherhordókat.

«Gyökerekbe, fűcsomókba kapaszkodva, lábunkat megvetve minden kis kiálló sziklaélbe, vonszoltuk magunkat följebb a meredélyen.»

Egyszercsak mozgolódást vettünk észre a hegytetőn a vadak között. A rendőrök ösztönszerűen fegyverükhöz nyúltak. Alkalmasabb támaszpontot kerestek és higgadtan várták sorsukat.

Nem támadtak a vadak. Csak azért mozdultak el helyükből, hogy két emberüket átbocsássák a tömegen.

Az egyik egy óriás termetű ember volt, izomzata csak úgy feszült ébenfekete bőre alatt. Tetőtől talpig meztelen volt, éppen csak a hátsó részét födte el a *tapa*-fa lágy belső rostjából szőtt rongydarab. Egyenes válla, büszke tartása feltűnő ellentétben volt a legtöbb hegylakó hajlott hátával, görnyedt tartásával. Hajában élénkszínű fejdísz kakadu tollazatból, azoknak a jelvénye, akiknek a kezéhez ember-vér tapad. Hatalmas íja, súlyos dárdája óriáserejű emberre vallott. Szeméből, amint közeledett felénk, csakúgy sugárzott a fennhéjázó gőg. Magatartása csaknem fejedelmi volt.

Aihi-Oai, Kapatea fő-főnöke.

Nyomában egy nyomorult vékonypénzű alak sántikált — a másik mellett csak még hitványabbnak tetszett. Magassága alig ütötte meg a másfél métert, cingár legény volt; a lábát feltörhette valami, mert nagyon kapkodta szegény. Tojásalakú fejére szorosan font hajtincsek borultak, hajdísz nem ékesítette. Szeme vizenyős tekintetű.

Az óriás végighaladt a rendőreink között, ügyet sem vetve rájuk, mintha a világon sem volnának és egyenesen Humphries felé tartott. Fehér ember módjára kéznyújtással üdvözölte, nem úgy mint más hegylakók, akik ölelő karral fogadják a vendéget. Nyilván nem először találkozott fehér emberrel.

Öklével a mellére ütve mutatkozott be:

— *Aihi-Oai*.

S aztán egy hanyag mozdulattal rámutatott jelenték-

telen kísérőjére. A kis emberke kinyujtotta lapos tenyerét és megszólalt *motuan* nyelven — Humphries nagy meglepetésére.

— Aihi-Oai főnök üdvözöl téged, uram — mondotta. — Én *Muria* vagyok — tette hozzá, mintha ennek nem tulajdonítana semmi fontosságot.

— De hiszen te motuan nyelven beszélsz! — kiáltott föl Humphries, ugyancsak ezen a nyelven.

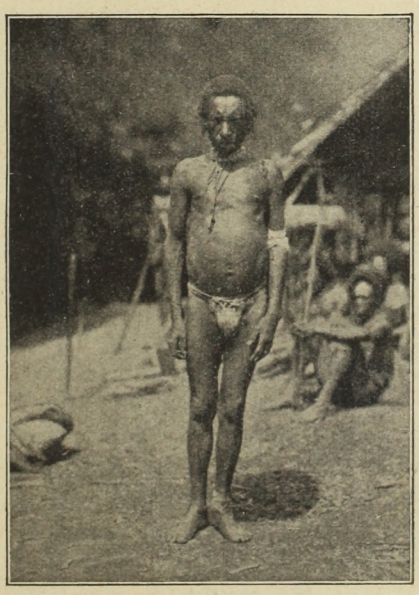

Muria.

A *motuan* a fehérek érintkező nyelve Új-Guineában azokkal a feketékkel, akikkel gyakran van dolguk és egyúttal hivatalos bennszülött nyelve a kormányzóságnak. Egészen szokatlan és valószínűtlen dolog azonban, hogy hegylakó tudjon ezen a nyelven.

— Hanuabadaban (Port Moresby) voltam sok hónapig börtönben — felelte Muria.

Ez már megmagyarázza a dolgot, hol tanulta meg a *motuan* nyelvet.

A büntetésüket kitöltött foglyokat a kormány visszaküldi mindig a falujába.

Éreztük, hogy a jószerencse megint kedvez nekünk. Muria váratlan nyelvtudása nagyon meg fogja könnyíteni feladatunkat.

Nem kérdezősködtünk tovább. Megdördült az ég, a ködbe burkolódzó hegyek között villámok cikáztak. Vihar fenyegetett. Humphries kijelentette, hogy mielőbb el akar jutni a legközelebbi faluba, hogy ott tábort üssünk. *Muria* bólintott, szólt valamit a főnöknek és mint vezető elindult

a hegytető felé, majd a keskeny hegyháton végig. *Aihi-Oai* pedig elvakkantott valami parancsot, mire a fegyveresei serény szökellésekkel siettek le a lejtőn, hogy segítségére legyenek fáradt teherhordóinknak.

Benn a faluban a kunyhók közötti tisztáson készen vártak a bevert karók a ponyvatetők számára, nagy bambuszszárakban a friss víz s vagy féltucat tábortüzön ott sült már az édesburgonya. Hálásan fogadtuk ezeket az előkészületeket tanyánk számára. Semmi sem bizonyította jobban, hogy a falu népe nem fél tőlünk, sőt hihetőleg számíthatunk segítségére. De Humphries a fejét csóválta: rejtélyes volt előtte, hogy Kapateában, amely csak úgy csöpögött a vértől, a kormányzóság küldöttjét barátságos képpel fogadják.

Este, mikor elült a vihar, a tábortűz mellett sütkérezve, kérdésekkel ostromolta *Muriá*-t, hogy rájöjjön a nyitjára a különös vendégszeretetnek. *Aihi-Oai* embereivel együtt körénk telepedett és hallgatta a társalgást. Olykor-olykor Muria tolmácsolt, hogy társainak is jusson valami a beszélgetésből. Azok elégedett vigyorgással helyeseltek.

Kiderült, hogy Muria azért került tömlöcbe, mert részes volt azokban a zavargásokban, amelyek miatt büntető őrjáratot rendeltek föl Kapateába. Azt hittük akkor, értjük, miért szolgáltatta ki a törzse, másokkal együtt, éppen ezt a csenevész kis embert: harcosként úgysem vehetik hasznát, gondolták, így eggyel kevesebb fegyverforgató emberről kell lemondani.

— *Muria*, tudod, miért vagyok itt? — kérdezte Humphries.

— Tudom, uram — felelte nyomban — szokás, hogy a *govamen* körülnéz a falvakban, mit csinálnak az emberek.

— Kapatea háborút kezdett Kevezzivel. A govamen haragszik — mondta Humphries szigorúan.

A kis kannibált meglepte ez a felelet.

— Kevezzi megölt egy kapateai disznót, Kapatea csak a kölcsönt fizeti vissza — válaszolta meggyőződéssel.

— Tudok mindent, de a govamen nem engedi meg a vérbosszút.

Humphries meg sem kísérelte, hogy a véres megtorlás

jogosságát vitassa. Úgyis hiába akarta volna egy csapásra megingatni a mélyen gyökerező hegyi törvényt, amely előtt a disznó mint tulajdon szent és sérthetetlen. Ehhez hosszú és türelmes nevelés kell. A fő bujtogatók bezárása csak első lépés a rendcsinálás művében.

A fehér ember ügyes fordulattal belevitte Muriát: beszélje el apróra, hogyan pusztult el a disznó és miképpen állott bosszút Kapatea.

— De hiszen már vége az egésznek, uram, — mondotta Muria. — Kapatea népe visszament a falvaiba.

— Nincs vége a dolognak, amíg bilincsbe nem verjük, aki a vérbosszút megindította — viszonzá Humphries komoran. — Hol van *Japice?*

TIZENHATODIK FEJEZET.

Árulás!

Az izgalom legcsekélyebb hulláma sem mutatkozott eleinte a vadak között ott a tábortűz körül Japice nevének említésére.

— Halott nevét nem szokás kiejteni, uram — szólalt meg Muria kis idő mulva, szemrehányó hangon. — Talán nem tudod. Az ember, akiről beszélsz, nem él.

Japice nem él?

Bajos volt elhinni. Senki a legtávolabbról sem tett erre célzást idáig, még Popoliatában sem, pedig ezen a vidéken mindenki a legapróbb részletekig ismeri szomszédai életét és viselt dolgait. De ki tudja, hátha éppen azért nem hallottunk Japice haláláról, mert hogy a halott neve tabu az újguineai népek szemében.

— Rejtekhelyről rálestek és dárdát hajítottak rá, uram, úgy halt meg, — folytatta Muria, amikor faggatóztunk. — Nem kevezzi ember ölte meg, hanem falujabeli, tavivi-i ember irigységből. Azt akarta, hogy az ereje átszálljon ő bele.

Ez is hegyvidéki hiedelem, hogy a megölt ember tulajdonságai átszállnak a gyilkos testébe.

A vezér halála után Kapatea népe nyilván abbahagyta a

vérengző hadjáratot, elszéledt és hazament! Ezért nem félnek hát a *govamen*től meg a rendőröktől?! Meglehet, mert hiszen a büntető expediciók a vezér kiadását szokták követelni. Hogyan szolgáltathatnának ki olyasvalakit, aki már meghalt. Ilyen utakon jár a feketék eszejárása.

— A gyilkos azt akarta, hogy az erő átszálljon ő bele?! — kérdezte Humphries nyomatékkal. — És Tavivi lakói, a megölt ember rokonai nem állottak bosszút?

— Nem, uram, nem álltak bosszút. Az ember, aki megölte, elmenekült, senki se tudja hova. Nagyon nagy varázserő kell hozzá, hogy fölébe kerekedjék valaki, mert hiszen az irigylett tulajdonságok és erő mostan őbenne vannak, igaz-e?

Humphries nem vitatkozott. Ha Muria igazat beszélt s ez az egész történet, amit föltálal nekünk Japice haláláról, nem az ő agyában született, hogy hamis nyomra vezessen és megmentse azt az embert, aki Kapatea főnöki jogaiba lépett: majd rátalálunk ennek a bizonyítékára a halott vezér falujában.

— Azt, akiről beszélsz, eltemették? — kérdezte, óvatosan kerülvén, hogy kiejtse a halott nevét.

— El — felelte Muria és hozzátette, hogy teteme most is fönt nyugszik a póznák tetején, ahova «temették».

— Nagyon jó — mondotta Humphries és fölkelt, hogy jelezze, hogy a társalgás véget ért. — Holnap indulok Taviviba és te fogsz odavezetni.

— Tavivi! Nem, uram, én nem megyek Taviviba.

Könyörgő pillantást vetett a fehér emberre. Majd hozzátette:

— Semmi közöm Tavivihoz. Nem tudom az utat.

— Tavivi Kapateában van — makacskodott Humphries. — A magad törzsének a falujába csak elmehetsz tán?

Muria nem válaszolt. Odafordult Aihi-Oai főnökhöz, gyorsan és komolyan beszélt neki valamit. Nyilván továbbította a fehér ember kívánságát s a főnök tiltakozott. Arcukat figyelve úgy vettük észre, hogy valamiképpen a félelem volt az ok a tiltakozásra. Szívünk mélyén nem is ítélhettük el ezért őket.

Emlékezetünk rekeszeiből kormányzósági jelentések részletei rajzottak elő, amiket olvastunk valaha. «Tavivi az a hely, ahol a bennszülöttek szerint sok embert megöltek és megettek.» — «Az őrjárat nem tudott tovább előrenyomulni; Tavivi népének heves ellenállásán megtörött az ereje.» — «A bennszülöttek beszélik, hogy a tavivi-iak egy éjszaka hat embert leütöttek és megettek.» Rossz hely ez a Tavivi! Nem csuda, hogy szülőfaluja annak a hirhedt Japicénak. Ez a falu csakugyan alighanem görbe szemmel nézné azt a bennszülöttet, aki odavezérelné a govament, tekintettel a háborúskodásban való szerepére. Megbélyegzett ember lenne az a vezető, szabad préda, mihelyt kihúzza a lábát a fehér ember a faluból.

Mindamellett Humphries nem nyugodott bele, hogy elejtse a tervét ilyen okok miatt.

— Holnap indulunk Taviviba — jelentette ki a határozatot és azzal el is bocsátotta a bennszülötteket.

— *Bahamuta* (jó éjszakát) — mondotta nekik motuan nyelven.

Leverten távoztak. Még késő éjszaka is hallottuk hangos és szenvedélyes vitatkozásukat. *Aihi-Oai* vitte a szót, öblös hangja kihallatszott a kunyhóból, ahol összegyűltek és elhatolt a mi sátrainkig. Humphries csöndesen fölkelt fekvőhelyéről, odaintette az őrszemet, aki fel-alá járt a sátra előtt és megparancsolta neki, küldje oda azonnal a kapateai nyelven tudó rendőrünket.

A rendőr hamarosan kibújt a vackából; fehér vászonegyenruhája világos foltként vált ki az éjszaka sötétjéből.

— Mit beszélnek ezek az emberek? — kérdezte tőle Humphries, amikor megjelent a sátor előtt.

A rendőr feszülten figyelt jó sokáig.

— Arról beszélnek, ki vezessen minket Taviviba — mondta végül.

— Tudják ezek, hogy te érted a nyelvüket?

— Nem, uram.

— Ne is tudják meg ezután se. Figyeld mindig, mit beszélnek és mondd el nekem. Értetted?

— Igen, uram.

— No most eredj vissza aludni.

A rendőr mereven tisztelgett és sarkon fordult.

Hajnali szürkületkor az őrszem fölébresztett. A hegylakók már mozgolódtak kunyhóikban. Csakhamar előkerült *Muria;* hideg sültburgonyát rágicsált reggelire.

Humphries tartott tőle, el akar illanni a kis vademberke, hogy kibújjék a feladat alól, amire fölszólította, de Muria nyugodtan leguggolt a sátor közelében. Megvárta, míg végzünk a reggelivel. Akkor odasompolygott a közelünkbe és megszólított.

Bólintottunk, lépjen csak bátran közelebb.

— *Taubada*, el fogunk vezetni titeket Taviviba — mondotta és vizenyős szemében baljóslatú tekintet villant meg. Jó volt mégis titkos utasítást adni a kapateai nyelven tudó rendőrnek, hogy nyissa ki a fülét, de tartsa a nyelvét lakat alatt. Valamennyi rendőrünknek továbbítottuk az üzenetet, legyenek résen, árulás fenyeget.

Humphries kiadta a vezényszót az indulásra. A harcosok elkísértek a falu kijáratáig. Ott megálltak. Látható volt, hogy nem akarnak tovább kísérni. Muria és a nagy főnök a karaván élére állt. Humphries az utóvéddel utolsónak hagyta el a falut. Ekkor előlépett egy ember és szétt tárta a karjait. Humphriest meglepte az eset, de hagyta, hogy átöleljék és ő is átkarolta a barátságos vadembert búcsúzóul.

Csak a főnök szokta öleléssel fogadni vagy búcsúztatni a vendéget. Ez az ember tehát a falu főnöke. Pedig mi azt hittük, *Aihi-Oai*, az óriás, a főnök. Úgy látszik, tévedtünk. De hát akkor ki volt Aihi-Oai, aki iránt olyan alázatos tisztelettel viseltettek a bennszülöttek, olyannyira, hogy még a főnök is átengedte neki a főnöki kiváltságok gyakorlását s csak amikor búcsúzásra került a sor, adott életjelt magáról. Talán ekkor is csak azért, mert hiszen Aihi-Oai nem *búcsúzhatott* el attól, akit maga is tovább kísér. Rejtélyes eset.

Megkérdeztük Muriát. Azt felelte, hogy az óriás az «egyes számú főnök» Kapateában. De már azt nem világította meg, mi a különbség a falu főnöke és az «egyes számú»

között. Talán nem tudott eléggé *motuan* nyelven, hogy ezt a szövevényes közjogi kérdést kifejtse előttünk. Annyiban maradt a dolog, nem derült ki, hogy Muria vajjon nem tudja vagy nem akarja elmondani, miféle úton-módon jutott Aihi-Oai a különös főnöki címéhez.

Nyugodtan ballagott tovább a karaván vezetőink nyomában az új-guineai mértékkel mérten kitűnő ösvényen. Olyan jó volt az út, hogy kezdtünk meggyőződni vezetőink tiszta szándékáról. A hegylakó nem leplezi le legjobb ösvényét az idegennek, ha nem bízik teljesen az idegen barátságában, tart tőle, hogy ellenségei tudomást szereznek róla és kiaknázzák ő ellenük.

A falvakban, amerre elhaladtunk, békésen és barátsággal fogadtak. Az «egyes számú főnököt» és mindig sarkában loholó cingár kísérőjét szemmellátható tisztelettel vették körül. Újonnan állított temetkező póznákat találtunk mindenfelé, hat méter magas emelvényeket, rajtuk emberi tetemek, csupa férfi-holttest. Nyilvánvaló, hogy Kapatea sem «vitte el szárazon».

Muria tolmácsolásával Humphries kikérdezte a lakosságot; a feleletek nagyjából egybehangzók voltak. Legfeljebb egy-egy részletet hozzáfűztek avagy elhagytak az elbeszélők. Mindenütt tudakolta, merre van a fölkelés vezére, de meghajlott a bennszülöttek *tabu*-ja előtt és nem ejtette ki sehol a *Japice* nevet. A feketék megértették a kérdéseket és megerősítették, hogy az az ember, akit keresünk, meghalt Taviviban és ott is van «eltemetve».

Ezeken a tanácskozásokon *Maikeli* rendőr némán meghúzódott a közelünkben, élesen fülelt minden szóra, de egyetlen arcvonással és szemrebbenéssel el nem árulta, hogy érti mit beszélnek a bennszülöttek. Úgy látszik, Aihi-Oai és Muria is megfeledkezett róla, hogy egyik emberünk az ő nyelvükön kiáltozott át hozzájuk Popoliata bérceiről és továbbította hozzánk az ő meghívásukat, hogy menjünk át hozzájuk és ne tartsunk semmitől.

Ha Humphries azt remélte, hogy Maikeli segítségével leleplezi vezetőink vagy a kapateai nép cselszövő szándékát: megcsalódott. Maikeli elmondta, hogy Muria mindent

híven és pontosan fordít le nekünk és nem igyekszik irányítani a feleleteket. A dolgok felszínén semmi gyanús jelenség nem mutatkozott. És éppen ez volt az, ami Humphriest nyugtalanította. Mint a legtöbb vad nép, a pápua is roppantul igyekszik kedvében járni a kérdezősködőnek és azt feleli neki, amit az szeretne hallani. Rendesen úgy szokott történni, hogy, ha két emberhez ugyanazt a kérdést intézik s azok nem hallják egymás válaszát, teljesen eltérően válaszolnak. Ezért találta fölöttébb gyanusnak Humphries, hogy ilyen sok ember pontosan egyezően válaszol mindenre még a részletekben is.

Tapogatódzó kérdéseinkre az egész törzs egyezően azt vallotta, hogy Kapatea és Kevezzi között helyreállt a béke és hogy a kapateai vezér halott. Lassan-lassan Humphries meggyőződött róla, hogy félre akarják vezetni; hacsak végire nem jár a dolognak, tervszerűen megtévesztik.

Még inkább meggyőzte őt erről a föltevéséről, amikor az egyik faluban a tömeg között fölismert egy lappangó alakot, amelyet már két napja is látott egy másik faluban. Nem volt valószínű, hogy ha nincsenek kétszínű szándékai, kövesse őket valaki faluról-falura, a nélkül, hogy nyiltan csatlakozzék a fehér emberek karavánjához.

Négy napja volt már, hogy Aihi-Oai és Muria vállalkoztak a vezetésünkre és még mindig nem érkeztünk meg Taviviba. Pedig nincsen egyetlen kerület sem Új-Guineában, amely akkora területre terjedne, hogy ennyi idő alatt el ne lehetne jutni bármelyik pontjára. Humphries meg is kérdezte Muriát:

— Mikor érünk már Taviviba?

— Holnap — felelte a fekete emberke és fölmutatott az égre, feje fölé — holnap, amikor a Nap a fejünk fölött lesz, megérkezünk Taviviba.

De bizony másnap délben még javában ott botorkáltunk a bozótborította hegyek között. Valamelyikünk véletlenül rápillantott az iránytűre és észrevette, hogy délnyugat felé tartunk, északkelet helyett. Visszafordítottak minket és most arrafelé visznek, amerről jöttünk!

Éppen akkor pihenőnket tartottuk egy lakatlan pici

faluban. Az épülőfélben levő kunyhók arra vallottak, hogy a falucska alighanem új település. Bizonyára munkájában zavarhattuk meg a lakókat, — a puha földben friss lábnyomok látszottak.

Egy fatörzs végén ott üldögélt Muria meg Aihi-Oai, cukornádat hántogattak éles fogukkal és nagyokat harapva élvezték a nád édes levét. E közben halkan beszélgettek. Humphries szeme rájuk tévedt és elgondolkozva figyelte őket.

Egyszer csak talpra szökött.

— Az a kis vadfickó félrevezet minket — kiáltott föl és szemében veszedelmes láng lobbant föl. — Megyek és majd elbánok én vele!

TIZENHETEDIK FEJEZET.

Tavivi. — A varázserejű síp.

Muria nagylomhán fölkelt a fatörzsről, amikor Humphries megállt előtte.

— Muria, te félrevezetsz minket — rontott rá barátunk motuan nyelven.

A kis kannibál mentegetődző mozdulatot tett a kezével.

— Uram, én mindent megteszek, ami tőlem telik. Keresem Tavivit.

— Keresed Tavivit!? Miért kellene azt neked keresned. Tavivi Kapateában van és te kapateai vagy. Tudod te jól, merre van Tavivi.

Muria kedveskedő, behizelgő mosolyt vetett feléje.

— Te nem ismered Kapateát, uram — szólalt meg szeliden. — Kapatea nagy. Eltévedtem. Nem találom az utat.

Furfangosan pislogott felénk, lenyeljük-e ezt a hazugságot. Mert hazudott. Nincsen hegylakó, amelyik eltévedne a maga földjén, ahol gyerekkora óta kóborol. S még ha elfogadjuk is, hogy csakugyan utat tévesztett, nem tehető fel, hogy ugyanez ugyanakkor Aihi-Oai főnökkel is megeshetett. Nem. Sokkal mélyebb oka van ennek a csavargásnak. Az orrunknál fogva vezetnek minket.

Humphries vállon ragadta az emberkét és alaposan megrázta.

— Te kutya, te patkány — mennydörögte, azokat a jelzőket válogatva össze, amelyekről gondolta, hogy a legjobban megdöbbentik a másikat. — Hazudsz!

Aztán jobbról-balról hatalmasan arcul vágta a feketét.

Muria hátrahőkölt, gyönge apró szeme lobogott a gyűlölettől. Megeredtek a könnyei, orrlyukain kiserkedt a vér, szepegve és zokogva lábunkhoz kuporodott.

— *Taubada* — jajgatta — nem tudom, merre van Tavivi.

Humphries intett a legközelebbi rendőrnek.

— Bilincseld meg!

Muriát talpra rántották és két csuklóját összebilincselték.

— És a másikkal mi lesz? — tudakolta a rendőr.

Aihi-Oai talpra szökött, dühvel és álmélkodással ránk meresztette szemét. Óriási dárdáját a kezében szorongatta, mintha társa védelmére szánná el magát. Humphries tétovázott. Könnyű volt olvasni a szemében, hogy mi megy végbe benne. Ez a hatalmas vállas ember jelentékeny személyiség Kapateában — «egyes számu főnök», ahogy mondották. Barátságosan fogadott, kezeskedett értünk és biztonságunkról gondoskodott. Ha azzal fizetjük vissza, amit értünk tett, hogy foglyul ejtjük, úgy lehet magunkra haragítjuk a népét, mert hiszen bizonyosan síkra szállnak érte. Az is meglehet azonban, hogy éppen ellenkező hatást keltenénk vele: megszilárdítanánk tekintélyünket, hogy ime még az «egyes számú főnöktől» sem ijedünk meg és oda megyünk, ahova akarunk.

— Mit gondoltok? — kérdezte. — Gyorsan kell cselekednem.

Nem kellett nekünk határoznunk. Megcselekedte ezt Aihi-Oai főnök maga. Mintha csak megértette volna a helyzetet, sarkon perdült, átugrotta a fatörzset, amelyen ült az imént és nekiiramodott az erdő sűrűjének.

Két rendőr utána eredt, de az erdő széléről visszafordultak. Nem kaptak parancsot, hogy utána lőjjenek a szökevénynek, azt pedig tudták jól, hogy hiábavaló kísérlet lenne

versenyfutásban megelőzni egy hegylakót a tulajdon hegyei közt.

— Ez megoldja a kérdést — mondotta Humphries lehangoltan. — Ha nem lettünk volna máris nyakig a pácban, most benne vagyunk. Néhány órán belül üvöltve és huhogva ránk zúdul az egész Kapatea valamennyi fekete vadja. Szeretném tudni, hogy ez a hitvány nyúl itten — és Muria felé intett a fejével — el fog-e hát végül is vezetni minket Taviviba?

— Azt hiszem, tudja ez jól, hogy merre van Tavivi — jegyeztem meg. — Mi a csudának is csavargott vajjon velünk?

— Két lehetőségre gondolok — vélekedett Humphries. —Talán az forgott a fejében, hogy majd kimerülünk és elfogy az élelmiszerünk és akkor vagy kitakarodunk innen vagy könnyűszerrel lépre csalnak. Másik lehetőség, hogy Japice él és Muria meg a főnök nem mernek bevinni minket az oroszlán torkába, — félnek, hogy később bosszút áll rajtuk.

Odafordult Muriához.

— Elvezetsz Taviviba, vagy pedig magammal viszlek a tengerpartra és tömlöcbe duglak. Talán meg is öllek — tette hozzá színlelt fenyegetéssel.

Muria elkezdett üvölteni.

— Nem, uram — könyörgött — nem megyek Taviviba.

— Tavivi vagy a tömlöc. Válassz.

— Tavivi emberek rosszak, uram. Megölnek engem.

— A govamen megvédelmez.

Muria egyszer csak abbahagyta könnyei törülgetését. Kezét odakanyarította nyakában lógó hálószemű tarisznyájához. Ravasz képet vágott. Sokat adtam volna érte, ha tudom, mi megy végbe a koponyájában.

— Jól van, uram, elmegyünk Taviviba — jelentette ki.

Humphries bólintott. Odahívott egy rendőrt. A málhák egyikéből előhozatott egy kötelet és erősen hozzáköttette a Muria bilincseit összekötő lánchoz. A kötél másik végét a rendőr a derekára hurkolta. Körülbelül két-három lépésnyi hosszú volt a kötél a két ember között.

— Ide figyelj Muria. Ha megkísérled a szökést, a rendőr megöl téged. Ha megtámadnak minket és valaki meghal közülünk, te leszel az első. Megértetted? Vezess jól s ha Taviviba érünk, szabadon eresztünk.

Egyszeriben nyilvánvalóvá vált, hogy ismeri az utat. Ha magunkra maradunk, valószínűleg azt az ösvényt választjuk, amelyik a hegyhát mentén északkeletnek visz ki a faluból. Muria egyenesen nekivágott a hegyoldalnak és rámutatott egy paránvi nyomra, amely annyira rejtve volt a bozótban, hogy senki nem gyanította.

Rajtam lett volna a sor, hogy a karaván élére menjek, de Humphries előre sietett s rám hárult a feladat, hogy a teherhordókat gyorsan útnak indítsam és ügyeljek, hogy semmit el ne hagyogassanak.

Bármilyen szemfüles voltam is, már az utolsó teherhordó is fölkerekedett, amikor észrevettem, hogy egy ötvenfontos rizses zsákot ott felejtettek. Bosszúsan hajlottam le, megragadtam a zsák végét, Dengo a másikat, hogy utolérjük vele a menetet.

Abban a pillanatban zizzenő hang hasította át a levegőt. Ösztönszerűen visszaugrottam. Egy nyíl belefúródott a rizses zsákba. Megfordultam. Fénylő arc meredt rám a bozótból. Megismertem. *Aihi-Oai* volt. Éppen csak kikukkantott a sűrűből, aztán elnyelte az erdő. Dengo és én megragadtuk a zsákot, kihúztuk a nyilat és elkocogtunk a többiek után. Csalódott kiáltozás hangja ütötte meg fülünket. Összerázkódtam. Néhány újjnyi eltérés és belém fúródik a nekem szánt nyíl. Egész idő alatt, amíg mi a faluban voltunk, ott lappangott a falu népe a sűrű bozótban.

Aznap este egy meredek hegyfal peremén ütöttünk tanyát, úgy hogy arrólfelől nem fenyegetett veszély. A többi irányban kettős őrszemeket állítottunk. Lefekvés előtt szemlét tartottam az őrség fölött és bekukkantottam a rendőreink sátrába.

Muria csuklóin még rajta volt a bilincs, vékony bokáját is megvasalták éjszakára. A kötél hozzákötve az egyik rendőrhöz, bokalánca a rendőrtizedes derekához kötve.

Másnap késő délután hirtelen kiszélesedett az ösvény.

Faluhoz közeledtünk. Rendes körülmények között megfigyelőket sem küldtünk volna előre, egyenesen bementünk volna a faluba. Bizonyos, hogy közeledésünket megfigyelték s a megfigyelőknek ugyanazon az ösvényen kellett visszavonulniok, amelyiken magunk is állottunk. De nem hallottunk semmi emberi hangot, kutya se ugatott, semmi jel el nem árulta, hogy észrevettek. A falut közeledtünk hírére elhagyták a lakói. Köröskörül rejtelmes csönd.

Rápillantottam Muriára. Tágranyílt szeme, kitágult orrlyuka jelezte, hogy nagy belső nyugtalanság hullámzik benne. Hirtelen ott termett Humphries a karaván végéről, két rendőrt szólított maga mellé és előrántotta revolverét.

A falu kerítésének a kapuja tárva-nyitva állott hivogatón. Lassan odasétáltunk és benéztünk rajta. Szokatlan nagy falu volt, széles középső utcája mentén harminc-negyven kunyhó. De sehol egyetlen teremtett lélek.

Óvatosan betereltük egész karavánunkat a kerítésen belülre és úgy sorakoztattuk az embereket, hogy hátukat a kerítésnek vessék, támadás esetére. A rendőröket elosztottuk az egész fronton végig.

— Muria, micsoda falu ez?

— Uram — válaszolta az nem leplezett büszkeséggel — ez az én falum.

— A *te* falud? Ejnye csak! Miféle falu?

— Uram, ez Tavivi.

Hitetlenül meredtünk rá a kis kannibálra. Ha idevaló, miért vonakodott idehozni minket? Ha, ahogyan mondja, Japice meghalt és Kapateában béke uralkodik, miféle elképzelhető oka lehetett félni tőle, hogy mi ide jöjjünk.

— Hol a holt ember teteme?

Muria némán fölemelte a kezét és rámutatott a falu túlsó végére. A rozzant tetők fölött odalátszott egy «temetkező emelvény», póznák tetején s még onnan messziről is láthattuk, hogy holttetem fekszik rajta.

Humphries parancsot adott, engedjék szabadon az embert.

— Gyere velünk — mondta neki — és meg ne kísértsd,

hogy elszaladsz. Ha igazat mondtál, szabad vagy. Ha hazudtál, vagy ha szökni próbálsz, megöllek.

Miközben ballagtunk befelé a falu utcáján a holttest felé, az a kényelmetlen érzés vett erőt rajtam, mintha kíváncsi ellenséges szemek leselkednének körülöttem.

Egyszerre csak elkiáltotta magát Muria és az egyik kunyhóból kirohant egy fekete alak, egyenesen felénk. Mire fegyverünkhöz nyúltunk, kiderült, hogy — asszony. Boldogan és rémüldözve rávetette magát Muriára. Egész idő alatt nyugtalanul tekintgetett a távol kapu felé.

— *Vavine lao* — magyarázta Muria, még ki sem mondott kérdésünkre. — A feleségem. Azt mondja, meg kell halnom.

— A *govamen* megvédelmez — nyugtatta meg Humphries a kis embert. — Mit vétettél, hogy a magad falujában azt mondják rád, meg kell halnod.

Muria arca gyötrelmet fejezett ki, és ő is a falu túlsó kapuja felé tekintgetett.

— Uram, a vérbosszú — válaszolta. — Én öltem meg azt az embert, aki ott fekszik a póznák tetején.

Nevetnem kellett. Elhihet-e ilyesmit az ember? Ez a kis emberke pusztította el a félelmetes Japicé-t? És mégis. Ha igaz, amit Muria beszél, hogy *lesből* ölte meg, akkor az egész nem is hangzik olyan hihetetlenül.

Önkéntelenül a póznák tetején nyugvó holttest felé fordultam. És abban a pillanatban a messze kapuban hirtelen vad arcok bukkantak föl, fekete testek nyomultak be rajta és özönlöttek a kerítésen belőlre. Száz fegyveres ember közeledett felénk!

Humphries és én igyekeztünk visszavonulni embereink közé. Muria, akit felesége átölelve tartott, földbe gyökerezett lábbal mozdulni sem tudott.

Hallottuk a rendőrtizedes vezényszavát, a rendőrök rajvonalban elállták keresztben a falu utcáját. Vállunk fölött hátrapislogtunk. A vademberek fegyvereikkel hadonászva vad kiáltozással rohamra indultak.

— Árulás! — kiáltotta Maikeli rendőr. — Muria tőrbe csalt minket.

Ekkorra Muria föleszmélt bódulatából. Az asszonyt eltolta magától. Meghajlott, úgy, hogy a kis tarisznya a nyakában szabadon csüngött. Belemélyesztette a kezét, majd kihúzta megint és a szájához illesztette.

A rohamra indult tömeg feje fölött éles sípszó hasította át a levegőt — egyszer, kétszer, háromszor.

Mintha villám sujtott volna közéjük: megállott a rohanó sereg — és lecsücsült a földre!

Muria akkor rájuk ordított. Szaporán ömlött ajkáról a szó, elindult a guggoló harcosok felé. Néhány lépésnyiről újabb vezényszót kiáltott feléjük. Még egyet sipolt. A vadak talpra ugrottak, megfordultak mint a szélvész és özönlöttek vissza, amerről jöttek.

Az asszony melléje lépett. Muria intett neki, kövesse a harcosokat. Aztán odafordult hozzánk és kitört belőle a kacagás, csengő, csúfolódó, diadalmas kacagás. Pillanattal később ő is elinalt a többiek nyomában, ahogyan a lábai bírták.

— Mit jelent ez? Mit mondott ez nekik? — kérdezte Humphries izgatottan motuan nyelven.

Maikeli fejét csóválta.

— Messze volt, csak néhány szavát értettem — felelte. — Azt mondta nekik, «hallgassatok uratok és parancsolótok sípszavára és engedelmeskedjetek». Aztán meg azt mondta nekik, iszkoljanak.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

Az ismeretlenbe.

Humphries elgondolkodva simogatta az állát és bámult a falu utcáján végig a kapu felé, ahol a fekete sereg nyomában Muria eltünt szeme elől.

— Ami azt a kérdést illeti, üldözzük-e őket, ez a kérdés már el is dőlt — fordult oda hozzánk. — Vezető nélkül csak körben forognánk és sehova el nem juthatnánk. Nem is szólva arról, hogy fölennénk maradék kis élelmünket. De meg ez nem is büntető expedíció és Kapateában csakugyan

helyreállt a nyugalom. Ha Japice meghalt, nem is borul föl egyhamar a rend. Gyerünk, nézzük meg azt a póznás ravatalt ott odafönt.

Elmentünk a póznákhoz, de egyikünk se mászott föl a durva létrafokokon, hogy megnézze a tetemet. Nem «vette be a gyomrunk» ezt a látványt. Megelégedtünk azzal, hogy ott fönt nyugszik egy holttest s a jelekből ítélve alighanem törzsfőnöké.

Kaivát, a falusi rendőrt, aki régebben meggondolatlanul kérkedett Japice «barátságával», vallatóra fogtuk. Erősködött, hogy nem ismerte ezt az embert, bizonyítgatta, hogy csak rá akart ijeszteni a partvidéki teherhordókra és állhatatosan kitartott mellette, hogy hite szerint Muria és a többi kapateaiak igazat mondtak: Japice nincsen életben.

Amikor végül lemondtunk róla, hogy érdemleges tudnivalót kicsikarhassunk belőle, elbocsátottuk. Sietett vissza társaihoz. Hallottuk, amint nagyokat nevet. Nem tudtuk meg, mi az, amin mulat, de valóságos kacagógörcsöket kapott, úgy röhögött. A teherhordók úgy látszik, nem találták olyan mulatságosnak a dolgot, elámultan nézték, hogy hát ebbe meg mi ütött, — megbolondult ez az ember?

— El kell határoznunk most és itt, ebben az órában, mi lesz a legközelebbi lépésünk — mondotta Humphries. — Nem titkolom előletek, nagyon sok függ a döntésünktől. Talán az életünk fordul meg rajta. Főfontosságú az élelem kérdése. Ha átvágunk Kerepibe és onnan egyenesen a tengerpartra a legrövidebb és legbiztosabb útvonalon: élelmünkből futja végig és nincsen semmi baj.

— Másfelől azonban — folytatta — meggondolandó, hogy *most itt vagyunk* Taviviban, mélyen benn a sziget belsejében, ahol még tudtommal nem fordult meg fehér ember. Keletre tőlünk ott emelkedik a *Pole*-hegylánc. A közbeeső terület merőben ismeretlen. S maga a hegység is az. *Ha* eljuthatunk a hegységbe s a hegylánc vonulatát követve délnek csapunk, még idejében elérhetjük a tengerpartot. De ez a *ha* súlyos nehézségeket és kockázatot rejt magában. Rátok bízom fiúk, szavazzatok: merre menjünk. Döntsétek el ti. A rendőrök és a teherhordók miatt ne fájjon a fejetek.

Nekik könnyebb soruk lesz, mint nekünk, akármire határozzuk magunkat.

Nem soká késztünk a felelettel. Downing ugyanazt mondta, amit én gondoltam. És mind a ketten tudtuk, hogy Humphries is így gondolkodik.

— A szerencse velünk van — mondta Downing. — Semmi számottevő baleset nem ért bennünket. Egyetlen embert nem vesztettünk idáig. Semmi különösebb ellenségességgel nem találkoztunk Kapateában. Nyomuljunk tovább a Pole-hegylánc felé és bízzunk a jó szerencsében.

Tavivi hirhedt multja kivételes óvatosságra serkentett, miközben kivonultunk a faluból. Minden teherhordó emberünknek meghagytuk, tartson kezeügyében egy fejszét, bárdot vagy kést s ne szíjazza hozzá ezeket a fegyvereket a málhájához, ahogy máskor szoktuk. A rendőrök is kézben vitték puskáikat s nem a hátukra vetve, szíjon, ahogy rendesen. Revolver-táskáink gombját kigomboltuk, hogy pillanat alatt pisztolyt ránthassunk. Négy embert előre küldtünk elővédnek, négy pedig utóvédként hátul haladt. A többi rendőrt elosztottuk a karaván mentén.

Egyetlen vadembert sem láttunk kivonulásunk közben. A faluból kiérve iránytű alapján kelet felé csaptunk. Gyorsan haladtunk a széles ösvényen és csakhamar kis patakhoz értünk. Az ér túlsó partján csak keskeny ösvényre találtunk, amilyeneket vadászataikon taposnak a bennszülöttek. Az ösvény zegzugosan kígyózott fölfelé a hegyoldalban. Helyenkint álnok módon a víz medre fölé kanyarodott. Óvatosan szedegettük lábunkat, hogy le ne bukfencezzünk a mélységbe.

Egyszer csak rémítő kiáltás hasított fülünkbe hátunk mögül. Mi elől jártunk az élen. A teherhordók elhajították terhüket és rendetlen futásban özönlöttek előre a keskeny ösvényen. Lehetetlen volt a sarkukba érni. Mi az, mi történt? Megtámadták az oszlopot valahol a középen? Lövés nem dördült. Csak az a hátborzongató kiáltás hatott el hozzánk valahonnan a csermely medréből, az ösvény alól. A teherhordók össze-vissza kiáltoztak, hogy valakit dárdával vagy buzogánnyal leterítettek, lehemperedett a meredeken és elhurcolták az emberevők.

— Maradjatok a sarkukban! — adtam ki a parancsot a két rendőrnek. És odaszóltam Downingnak:

— Ne tágíts mellőlük, Harry, amíg lövést nem hallasz vagy nem sípolok. Akkor gyere gyorsan utánam.

És már ugrottam is, hogy gyökerekbe, indákba kapaszkodva, kiálló sziklákon meg-megvetve lábamat, nagyokat csusszanva és félig gurulva a meredek partfalon, de lehetőleg még elevenen érkezzem meg a meder fenekére. Fejem fölött a teherhordók izgatott hangzavara.

Valami csobbant lenn a vízben és a sikoltozások egyre élesebbek lettek. Egy kanyarodón emberformájú alakot pillantottam meg. Hömpölyögve vitte magával a víz. Barna bőréről ráismertem, hogy teherhordó embereink közül való. Belegázoltam a vízbe, megragadtam a haját roppant ijedelmére és talpra rántottam. Borzalmas látvány meredt szemembe.

Nyaktól derékig, mellén és a hátán csaknem teljesen meg volt nyúzva elevenen. Vérző nyers húsa látható volt. Ráismertem szegényre. Fiatal fiú volt még. Hogy terhén könnyítsek, szándékosan a legcsekélyebb súlyú tárgyat bíztam mindig rája: a fotografáló fölszereléshez tartozó maró savas üvegeket, szalmával kibélelt rekeszes kosárban.

Mindjárt megértettem a szomorú helyzetet. Megsiklott az ösvényen és lehempergett a hegyoldalon. A palackok kiborultak a kosárból, egyik eltörött és a maró sav végigömlött a testén.

Belefújtam a sípba. Downing hamarosan mellettem termett. De már jóelőre odakiáltottam neki, mi történt s ő erre fölszólt az emberekhez:

— Tucker box!

Azok megértették, hogy valami okból szükségünk van egy élelmiszeres ládánkra. Lehengergették s a láda zúgvadörögve megérkezett.

— Vaj — mondta Downing.

Fölragadtam a fiú elhullajtott fejszéjét, lecsaptam vele a láda lakatját és kivettem a vajasbádogot. A megkínzott fiú testét vastagon bekentük vajjal, hogy ellensúlyozzuk vele a sav és a víz hatását. Nemsokára lehozta valaki a gyógy-

szeres ládát és akkor bepólyáztuk a sebesültet, amennyire tudtuk.

Ha én vagyok a szerencsétlen ifjú helyében, százszor inkább meghaltam volna. A fiú úgy látszik nyersebb anyagból volt gyúrva, vagy nem is jutott eszébe a halál, mint me-

A szegény áldozat, akit összemart a sav.

nekülés a kínzó fájdalomtól: hosszú, hosszú napokon át vonszolta magát éjjel-nappal keservesen nyögve, elszánt életakarattal. Feküdni nem tudott, nyúzott teste nem bírta ki az érintést, egész éjjeleken át föl-alá loholt szegény szörnyű fájdalmában. Nem segíthettünk szenvedésén. Meghalni nem hagyhattuk s látva, hogy küzd szegény nyomorult életéért, naponta bepólyáltuk, bekötöztük megkínzott testét.

Szívbemarkoló volt ez a műtét napról-napra. A rendőrök megragadták és szorosan lefogták, Downing meg fogta az ollót és a borotvát és levagdosta a halott bőrt és az elhalt húscafatokat. Érzéstelenítő szerünk nem volt. Jajveszékelése nyakunkra csődítette volna a bennszülötteket — kénytelenek voltunk betömni a száját! Kezelés és kötözés után eleresztettük szegényt. Percre abba nem hagyta a nyögdécselést és siránkozást, sőt olykor meg-megfenyegetett, hogy megöl bennünket, amiért halálra kínozzuk.

Szegény kis legényke!

A szomorú baleset után folytattuk utunkat. Az ösvény egyre fölfelé tartott a hegytetőre; órák multával fenn voltunk a hegygerincen.

Egy fatönkön ott ült egy fekete ember. Megdörzsöltem szememet, nem akartam hinni neki.

— Muria! — röppent el ajkamról a csodálkozó kiáltás.

A furfangos kis vezető láthatóan élvezte meglepetésemet és ravaszul vigyorgott.

— *Ájo, taubada* — kezdte motuan nyelven — láttam, hogy errefelé jöttök. Eljöttem, hogy óva intselek. Arrafelé ott — s kezével kanyarított egyet a völgyön át a Pole-hegylánc felé — arrafelé gonosz népek laknak. Megölnek és megesznek titeket. Eridjetek vissza.

— Nem — válaszoltam. — A fehér ember nem ijed meg tőlük.

Ezzel napirendre is tértem a figyelmeztetés fölött.

— Miért futottál el tőlünk? — kérdeztem, hogy másra tereljem a szót.

Újjával a nyakához nyúlt. Ott függött indára hurkolva a nevezetes ón-síp.

— Ez a síp azé az emberé volt, aki meghalt és akinek a nevét nem szabad kimondani. Amikor megölték, a síp az enyém lett. Most is megvan még a varázsereje. A nép engedelmeskedik neki, láttad ugy-e. Amikor az emberek elszaladtak a faluból, utánuk mentem, hogy megmondjam nekik, ti jóbarátok vagytok és nem szabad bántani titeket.

Persze nem hittem neki. Ez az alattomos, hitvány patkány uralkodhasson olyan népség fölött, amilyen a hirhedt

Tavivi népe?! Mégis csak elbizakodottság kell hozzá, ilyesmit állítani. De hiszen a magam szemével láttam, hogy szót fogadnak neki és a füttyszavára hallgatnak. És csakugyan nem háborgattak minket! Hátha mégis igazat beszél?

Muria láthatólag elkedvetlenedett, amikor elutasítottam ajánlatát, hogy visszaforduljunk. Rövid pihenő után folytattuk utunkat. Muria velünk maradt.

Délben a Pole-hegység felemagasságában egy tisztáson ütöttünk tábort. Humphries elhatározta, hogy megfigyelőket küld előre, kémleljék ki a tájékot s ha lehet, hozzanak hírt róla, miféle nép lakik errefelé.

Szonana tizedest és Dengót szemelte ki a feladatra. Ezek az emberek maguk is hegyvidékiek, a Mambare-hegység szülöttei, ügyes «bozótlakók» és tapasztalt szolgái a fehéreknek. Csakhamar eltüntek az ösvény kanyarodójában. Egy órával később lövést hallottunk. Veszedelem árnyéka borult kedélyünkre. A bennszülött rendőr megbecsüli a töltényt és alapos ok nélkül nem süti el fegyverét. Fölugrottunk és elsiettünk abban az irányban, amerre ők mentek.

Az ösvény egy tisztáson bukkant ki az erdőből, ahol kidöntögetett fák hevertek hegyin-hátán. Letaposott édesburgonya-indák kúszták be a jókora térséget. Óriási kert volt ez. A falu, amelynek ez a kert tartozéka volt, ugyancsak tekintélyes nagyságú lehet — gondoltuk. Fölmásztunk az egyik vaskos fatörzsre és mintegy ötszáz lépésre rozzant kunyhótetők tüntek szemünkbe.

A rendőrökkel mindkét oldalon közrefogtuk a falut és elindítottuk a karaván a falu felé a heverő roppant fatörzseken keresztül. Valaki hangosat kiáltott. Megállottunk, hogy szemügyre vegyünk egy tisztás földarabot a fatörzsek között. Egész történet világosodott meg előttünk!

A szertehúzkodott, fölszaggatott édesburgonya-indák arra vallottak, hogy kevéssel előbb küzdelem játszódhatott le ezen a helyen. A puha földön meztelen lábnyomok; egy mélyebb gödörben olyanféle nyomra akadtunk, mintha súlyos testet vonszolt volna arra valaki. Ugyanott egy puskaagy világos lenyomata. Egy fatörzs érdes kérgén kék ruhafoszlány. Csakis rendőr-uniformisról való lehetett.

Összenéztünk. Mi történt itt? Vademberek meglesték, foglyul ejtették, talán bizony meg is ölték embereinket?!

Óvatosan tovább baktattunk. Kevéssel odább véget ért a kert. Kerítéshez értünk. A falu nem volt messze, de a fák elrejtették szem elől. Suttogó hangok duruzsoltak fülünkbe. Bármily nesztelenül igyekeztünk lépegetni, bajos volt elhinni, hogy a vadak ne vették volna észre közeledésünket.

Átmásztunk a kerítésen. Bekanyarodtunk az ösvényen és benn voltunk a faluban. A falu közepén ott guggolt vagy száz bennszülött. Talán több is. Láttuk íjaikat és dárdáikat. Asszonyok és gyerekek is voltak közöttük. Minket megpillantva talpra szöktek, de egy éles füttyszóra megint leguggoltak. Közeledtünkre roppant rémület ült ki szemükbe. Reszkettek a félelemtől.

Egyszerre csak szerteszét szállt egy rozoga kunyhó teteje és kiugrott a kunyhóból — *Szonana* tizedes. Mereven tisztelgett.

— *Dengo* őrzi őket — jelentette. — Elcsíptünk egy embert kinn a földön és ráparancsoltunk, kiáltson rá a többiekre, hogy maradjanak.

Ebbe a pár szóba sűrítette bele a történetet, amelyért háborúban özönével hullott volna rájuk a kitüntetés. Harapófogóval kellett kihúzni Dengóból az esemény részleteit.

A történet körülbelül így fejlett ki előttünk:

Szonana és Dengo megleptek egy édesburgonyát szedegető bennszülöttet, közelébe osontak és kétségbeesett kapálódzás után foglyul ejtették. A lövés, amit hallottunk, véletlenül dörrent el: felhúzott ravaszú puskájuk hozzáütődött valamihez. A puskadördülés szörnyen megrémítette a foglyot, de úgy látszik a falusiaknak nem tűnt föl.

A foglyot — Dengo elbeszélése szerint — nem volt nehéz rávenni, hogy vezesse el őket a faluba. Vakmerő megjelenésük a falusiakat úgy megdermesztette, hogy megdöbbenésükben eszükbe se jutott a védekezés. Hogy miért nem estek neki a két szál embernek és nem verték agyon? Alighanem ugyanaz a lélektani magyarázata, mint azoknak, az eseteknek, amikor egy-két bandita megállít és kifoszt uta-

A hegylakók kertje.

sokkal zsúfolt vonatokat. Egy különbség mindenesetre a bennszülöttek javára szól: az hogy ők még nem ismerték a fehérek fegyvereit.

Akárhogy is, mire mi megérkeztünk, a két rendőr egybeterelte a vadembereket és őrizte őket, mint valami nyájat. Énrám egy kicsit úgy hatott a helyzet, mint mikor valaki a farkánál fogva elcsípi a medvét és nem meri elereszteni. Ők voltak a falu urai, de ki nem mehettek belőle. Legalább is nem lett volna tanácsos megkísérleni.

Vitézségükön föllelkesedve megígértem nekik, hogy ha visszakerülünk, mindent el fogok követni, jutalmazza meg őket a kormányzó valamivel. Dengo csüggetegen egyet kért csak: szóljak az érdekében, hogy engedjék el neki a börtönt. Nincs más kívánsága, de ez boldoggá tenné. Megtudtam tőle, hogy összeverekedett egyszer valami följebbvalójával, mert az megsértette a törzsét. A párviadalban ellenfele úgy megharapta az orrát, hogy mostanig sem gyógyult meg a seb. Dengot tömlöcre ítélték. A büntetés megkezdését visszatérésünk utánra halasztották. Tapasztalt régi rendőr nincsen olyan bővében, hogy Dengót könnyűszerrel helyettesíthették volna. Így hát velünk küldték. — Már itt megemlítem, hogy Dengo végül is nem ismerkedett meg a tömlöc belsejével. Elsimítottam a dolgát a kormányzóságon.

A falut, ahol vitézi tettüket végrehajtották a rendőreink, *Lumimait*nak hívták. Két napig tanyáztunk itt. *Muria* ezalatt hasznos tolmácsnak bizonyult.

Nagyobb biztonság okáért a falusiaknak megparancsoltuk, hordják halomba fegyvereiket egyik sátrunk mellett. Kivonulásunkkor a fegyvereket egy darabon magunkkal vittük és leraktuk őket az ösvény szélén.

Magatartásuk éppenséggel nem volt barátságos, de — fegyvereik nem lévén — nem éreztük magunkat túlságos veszedelemben. Különösen az asszonyok mutatták ki a foguk fehérét, fenyegettek, sértegettek és mindenáron szerették volna beleugratni a férfiakat, támadjanak meg bennünket.

Igyekeztünk megértetni velük, hogy barátságos érzelmekkel vagyunk irányukban. Szólítottuk Muriát, hogy tol-

mácsolja szavainkat. Akkor derült ki, hogy a kis kannibál se szó, se beszéd megugrott. Még csak el se búcsúzott a gazfickó.

Muria sokkal bölcsebben cselekedett, mintsem sejdítettük akkoriban.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

Az ominózus koponya.

A Pole-hegységet fűtakaró borítja. Két kis patak csörgedezik a hegylánc két oldalán s a vizek a hegy déli vége alatt egyesülnek.

Lumimait-ot elhagyva, könnyen haladtunk előre a keményre taposott széles ösvényen. Tudtuk, hogy akaratlan «házigazdáink» nyomunkban vannak, de nem sokat törődtünk vele. Ezen a tájon, amerre mostan jártunk, nem csalhattak tőrbe, nyílt támadásra még kevésbbé gondolhattak. Minthogy meggyőződhettek róla, hogy nem vagyunk ellenséges indulattal irányukban, úgy lehet minden izgalom nélkül haladhatunk tovább, ha bele nem játszik sorsunkba egy szerencsétlen — koponya.

Az egyik «temetkező»-helyen, a póznákat körülvevő kerítésen láttuk meg az ominózus koponyát. Valami rég lezajlott emberhús-lakomán a díszhelyen foglalt helyet és pirosra volt festve disznóvérrel. Most, ahogy ott csüngött a kerítésen, éppen olyan gonoszul vigyorgott ránk, mint amikor még emberhúsra vicsorította a fogát.

Már éppen kinyujtottam kezemet, hogy közelebbről megnézegetem, amikor egy acélos kéz megragadja a karomat. *Fornier*, Rarai falu öreg rendőrje állt mellettem. Szeme kimeredt, szaggatottan szedte a lélekzetet.

— Ne nyulj hozzá uram, mert mind meghalunk.

Nem vagyok az az ember, aki lábbal tapossa más ember hitét, bizonyosan respektálom az öreg Fornier babonáját, ha előbb tudom és békében hagyom a koponyát. Humphries az oka, hogy nem így alakult. Hallotta-e Humphries, amit az öreg mondott vagy sem, nem tudom. Ha hallotta, bizonyo-

san meg akarta mutatni, hogy megveti az ilyen oktalan babonákat. Bárhogy volt is, odalépett mellénk, leemelte a borzalmas leletet a kerítésről és megforgatta a két tenyerében.

— Óriásnak kellett lennie, aki ilyesmit hordott a nyakán — mondotta. — Elvisszük magunkkal Port Moresbybe és rászabadítjuk az anthropológusokat. Világéletemben nem láttam ekkora koponyát.

Egykedvűen, mintha a legtermészetesebb dologról volna szó, fordult oda az öreg Fornierhez, feléje nyujtotta a koponyát s csak ennyit mondott:

— Fogd és vidd.

Húsz esztendeje szolgálta már az öreg a fehéreket hűségesen, de kétszer húsz esztendő sem irthatná ki fejéből a nemzedékek során örökségképpen rászármazott babonákat és szorongásokat. Borzasztó harc dúlhatott a kebelében addig a rövid pillanatig, amíg a koponya megtette az utat Humphries kezéből az övébe. Minden ösztöne lázongott ellene, hogy megérintse a kísérteties dolgot. De felülkerekedett benne a kormányzósági ember, kinyujtotta kezét és átvette a koponyát fölebbvalója parancsára. Komor képpel a hóna alá dugta. Arcán mély megilletődés tükröződött.

Déli pihenőnkön az öreg rendőr nem fogadta el az ennivalót. Megsértett egy tabút s bárha akarata ellenére tette, félt, hogy az eleség megmérgezi. A többi rendőrökre is nagy hatással volt az eset. A teherhordókat meg csaknem fejvesztett rémület szállta meg: nem tudták levenni szemüket a halálfejről.

— Hajíttasd el — indítványoztam Humphriesnek.

Humphries konokul összeszorította az ajkát.

— Az a bennszülött még nem született meg, amelyiktől eltűrjem, hogy dirigáljon engem. A koponya velünk marad.

Közeledésünk hírére a szomszédos falu népe egybesereglett a falu bejárata előtt. De mire odaértünk, nyakukba szedték a lábukat és eliszkoltak. Nem messzire széledtek és sem ellenségességet, sem ijedelmet nem árultak el. Lumimait népe hihetőleg megmondta nekik, hogy nem harapjuk le az orrukat.

Magában a faluban tíz-tizenkét nyomorult öreg embert találtunk csak, aki nemcsak fegyverforgatónak, de még kenguru- vagy *wallaby*-vadásznak sem válik be. Nyilván azért maradtak ott, hogy kipróbáljanak minket. Édesburgonyát pirítottak a tüzön és frissen vágott cukornád volt fölhalmozva előttük. Intettek, hogy csak vegyünk belőle.

Egyszerre az egyik észrevette a koponyát Forniernek a hóna alatt. Barátságos fogatlan arcáról szempillantás alatt eltünt a vigyorgás, görnyedt tartásából kiegyenesedett, szeme sziporkázott üregében és éles hangon megszólalt. Társával együtt nyomban faképnél hagyott. Hallottuk, amint dühös hangon makog valamit a többieknek.

Humphries színlelte, mintha sejtelme se volna a nyilvánvaló okról, amely erre a hirtelen fordulatra vezetett.

— Ennek nem lesz jó vége — mondotta. — Az egész vidéket a nyakunkba zúdítják ezek. Jobban tesszük, ha szedelőzködünk s még az éj beállta előtt átgázolunk azon a patakon, a hegységtől keletre. Máskülönben szorulunk.

De nem találtunk ösvényt, amely levigyen a patak mellé. Árkon-bokron folytattuk vándorlásunkat lefelé a hegyen. Így is láttuk azonban, hogy a bennszülöttek nyomunkban vannak, most már egész nyíltan és számuk állandóan növekedik. Fenyegetően hadonásztak fegyvereikkel és dühösen ordítoztak.

Előrenyomultunk a késélességű fűben, míg csak egy széles kerítéssel körülvett falu alá nem értünk. Ott tábort ütöttünk. Egész éjjel hallottuk kiáltozásukat, de nem zavartak meg.

Mint rendesen, a málhákat összehordtuk a ponyva alá, hogy meg ne ázzanak, ha eső kerekedik. Fornier a koponyát rátette az egyik málhacsomagra. A teherhordók inkább a szabadban aludtak, mintsem hogy együtt legyenek egy fedél alatt a baljóslatú koponyával.

Api, első szakácsunk, a Pápua-öböl vidékéről való volt, az *orokolo*-törzsből. Egész életét ott töltötte a nagy víz közelében — nézte a tengert és szítta a sósvíz illatát. A hegyek és a sűrű erdőség nyomasztó hatással volt rá. Szomorú és ünnepélyes nép gyermeke lévén, beléje gyökerezett a ba-

bonában és varázslatban való hit. A koponya roppantul elkomorította.

— Ördög van benne, gonosz szellem — mondotta, amikor felelősségre vontuk, miért nem eszi meg vacsoráját. Vállára mutatott és szeme odatévedt a koponya felé. Elkezdett nyögdécselni és minden tőle telhetőt elkövetett, hogy kiűzze a *debbil-debbil*-t az életéből. Ráparancsoltunk, hallgasson, de ő csak nyögdécselt tovább s mi erre elkergettük magunktól.

Elkocogott és eltűnt szem elől, amerre a teherhordók tanyáztak. Néhány pillanatra rá halljuk ám, hogy jajveszékel. *Kauri*, a második szakács, odarohan hozzánk.

— *Api*-ba beleütött a *debbil-debbil!* — kiáltozta.

Api maga is száguldva jött felénk. Lába reszketett, mint a kocsonya, válla, háta csupa vér. Vagy egy tucat rettentő metszés hasogatta végig.

— Ki csinálta ezt? — kérdezte Humphries.

— Megvágtam magamat, hogy a vágásokon keresztül kimenjen belőlem a debbil-debbil — nyöszörögte Api és kezéből kihullott egy bárd.

— És tönkre silányíts egy jó szakácsot — mormogott Humphries. — Nyisd csak ki az orvosságos ládát, Harry, kötözzük be ezt a bolondot.

— Nem, nem — tiltakozott Api — inkább meghalok.

Egy ugrással keresztül szökött a tüzön, amely mellett álltunk, nekirohant a falu kerítésének, némi kínlódással kinyitotta a kaput, és eltűnt.

— Majd visszajön — jósolta Humphries és nem gondoltunk többet vele, míg csak föl nem fedeztük másna reggel, hogy *nem* jött vissza. Lemondtunk róla. Elveszett. Ha még nem ölték is meg a bennszülöttek, sorsát nem kerülheti el, gondoltuk, és jóllehet hűséges és kedves fickó volt, elhatároztuk, hogy nem keressük. Sokkal nagyobb veszedelemben forgott a magunk élete, hogysem Api sorsán törjük a fejünket.

Másnap reggel a hegyhát tetején vitt utunk tovább. Meglepett, hogy nem láttunk egy vadembert sem. De nem

tudtam szabadulni attól az érzéstől, hogy a bozót csak látszólag néptelen. Baljóslatú csönd honolt a tájon. A két rendőr is, aki előttem bandukolt, kényelmetlenül érezte magát. Szemük le-letévedt az ösvényről arra a helyre, ahol kakaduk verdestek szárnyaikkal a fák fölött, biztos jeléül, hogy lent valami nyugtalanítja őket.

Fölértünk a hegytetőre. Az ösvény kibukkant a bozótból. Füves lankára jutottunk, amely menedékesen emelkedett egy halom felé. Hirtelen megtorpant az élen haladó rendőr és rámutatott egy hevesen gesztikuláló kézre. Száz lépésre tőle a domb csakúgy nyüzsgött a fegyveres bennszülöttektől. Alakjuk élesen belemetsződött a tiszta égbe.

Egy-két percig láttuk csak őket, aztán eltűntek a domb mögött. Mire fölértünk, már nem voltak sehol, az ösvény, amely amodább ismét az erdőben vész el, hivogatóan tiszta volt.

Rendőreink jó néhány percig kémlelték aggódó tekintettel a láthatárt a domb tetejéről. Ismervén a vadnépek hadviselésmódját, éppen a minket körülvevő tökéletes nyugalom és csöndben sejdítették a veszedelmet. Fegyverrel a kezükben haladtak bátran előre egymás nyomában a keskeny ösvényen.

Meglazítottam revolveremet a revolvertáskában, hogy egyetlen mozdulattal lövésre emelhessem.

Amikor mi az elővéddel beértünk az erdőbe, a karaván eleje hatvan lépésre volt mögöttünk. Közvetlen előttünk hirtelen kanyarodott az ösvény. Az egyik rendőr intett, lépkedjünk csöndesen, aztán előre szaladt és kikémlelte a kanyarodót. Aztán jelezte, menjünk utána.

Húsz lépéssel a kanyarulaton túl az ösvény hirtelen letér egy kis tisztásra. Amikor odaértünk, megzörrent a bozót, vad kiáltások ütötték meg fülünket s az imént még néma erdő valósággal megelevenedett körös-körül: nekünk szegzett dárdákkal jöttek, jöttek felénk a fekete bennszülöttek. Egy pillantást vetettem csak magam körül, láttam, hogy teljesen körül vagyunk zárva s a kör egyre szűkül. A támadók kegyetlen ábrázatáról lerítt a lakmározás mohó vágya. Jóslásunk nagyon is komolyra vált. Mögöttem a teher-

hordók sikoltoztak, a rendőrök harsány kiáltásokkal igyekeztek őket együtt tartani. Füttyszó hasította át a levegőt: háromszor egymásután — s már tudtam, hogy messze hátunk mögül Humphries, rendőrökkel, futó lépésben jön segítségünkre.

Nyomban átláttam, hogy nem érhet oda idejében, hiszen itt egyetlen percen belül megered a dárdák és nyílak zápora s elözönlenek, legázolnak a feketék. Két rendőrömmel, harmadmagammal menthetetlenül elpusztulunk. Vágtatvást száguldottak agyamban a gondolatok, mint a vízbefulóé. Társaim, a beléjük idegzett szigorú fegyelem hatása alatt lövésre készen tartották fegyverüket, de nem sütötték el. Szabályzatuk tiltja a fegyver használatát mindaddig, míg erre a fehér ember parancsot nem ad, vagy életük közvetlen veszedelemben nem forog. Nagyon gyakori, hogy a vademberek elvesztik bátorságukat a válságos pillanatban és hanyatthomlok elmenekülnek, megkockáztatván, hogy e közben egy-két golyóval ösztökélik őket gyorsabb futásra.

Váltig álmélkodtam rajta most is, miért nem tapostak még keresztül rajtunk. Ez a tenyérnyiről tenyérnyire való lassú közeledés nem egyezik az őserdő hadviselési módjával, amely mindent feltesz a gyors és erőteljes rohamra. Miért nincs még mindig semmi baj? Miért, miért, miért?

Mint a villám, cikázott át agyamon a felelet és vele együtt készen voltam a probléma megoldásával. Három élet forgott kockán, sikerül-e, amire szempillantás alatt elszántam magam.

Ledobtam revolveremet, elhajítottam széleskarimájú kalapomat, megragadtam az ingemet a.galléromnál fogva és keresztülhúztam a fejemen. Így lemezteleníve eléjük toppantam a feketéknek. Helyesen cselekedtem-e vagy életemmel fizetek bolond vakmerőségemért?

Hat másodpercig álltunk ott szemtől-szembe: a meztelen vadak és én, a meztelen fehér. Nyugtalan mozgolódás támadt közöttük, hullámozni kezdett a tömeg, lázasan fujtatott, valamelyikükből kitört egy hosszan elnyujtott «*jui*» kiáltás — és a következő szempillantásban az egész sereg vad futásnak eredt, száguldva menekült ösvényen,

bozóton, gyökereken, indákon és köveken — árkon-bokron át, vadul üvöltött és egymást gázolta le rémületében.

Jól sejtettem. Sohsem láttak még fehér embert. Derékig nekivetkőzve a fehér bőrömre rátűző napfényben olyan riasztó lénynek tetszettem nekik, hogy egész valójukat megrázta a félelem !

Mire Humphries és emberei futva megérkeztek, lerogytam a földre a kimerültségtől, olyan heves volt annak a néhány végsőkig feszült pillanatnak a visszahatása. Rendőreim úgy kacagtak a menekülő vadakon, hogy az erdő is zengett bele.

Ez a *fogás* később is pompásan bevált, akár közelről, akár nagyobb távolságból; ha bizonytalanságban voltunk, milyen indulattal vannak irántunk a bennszülöttek, amelyikünk elől járt hármunk közül lekanyarította magáról az inget s a karaván haladt tovább. Biztosak lehettünk benne, hogy mire bátorságra kapnak a vadak, hogy közelebbről szemügyre vegyék ezt a hallatlan, soha nem látott jelenséget: hegyen-völgyön túljárunk már. A szomszéd törzs területén aztán elölről kezdődött a dolog.

HUSZADIK FEJEZET.

Hivatlan vendégek.

A Pole-hegységben lakó törzsek voltak a legkonokabbul ellenségesek valamennyi közül, amelyekkel érintkezésbe jutottunk. Sokszor nem is mutatták magukat, de léptennyomon igyekeztek tőrbe csalni; máskor meg csapatostul bukkantak föl egyik-másik halmon az orrunk előtt. De egyetlen egyszer sem támadtak meg nyiltan s voltak esetek, hogy azt kivántam, bárcsak inkább azt tennék. A tudat, hogy ott leskelődnek jobbról-balról mellettünk a sűrűben, amerre utunk kanyarog, sokkal idegesítőbb volt, mint lett volna a nyílt ütközet.

A legveszedelmesebb és legnehezebben leleplezhető kelepce abban állt, hogy ösvényünkre hegyes szög alatt másik sikátor torkolt. Ennek a távolabbi végében rejtőztek el s

mikor elhaladtunk a sikátor előtt, dárdával és nyíllal hátba támadtak. Nekünk, akik elől jártunk, már a nyakunk belefájdult, annyit forgattuk a fejünket erre-arra, hogy jóelőre megszimatoljuk ezeket a veszedelmes sikátorokat. De meghálálta a fáradságot. Ha ilyen gyanus sikátorra találtunk, akár láttunk bennszülöttet, akár nem, odaállítottunk egy rendőrt, a sikátor olyan pontjára, ahonnan belátja a távolabbi végét és csirájában elfojthatja a támadást. A bennszülöttek, ha észrevették, hogy leshelyüket fölfedeztük, nyomban kereket oldottak.

Már egészen beleszoktunk, hogy dárdák és nyílak csapódjanak le a közelünkben. Rendesen olyan távolságból hajították vagy lőtték ezeket, hogy nem sok kárt tettek az emberben, ha el is találták. Éberen őrködtünk azonban, hogy fertőzés ne érjen; a legkisebb sebet, karcolást gondosan fertőtlenítettük, kiégettük. Az új-guineai bennszülött megmérgezi a dárdát és a nyilat: a hegyüket rothadó húsba mártja és benne tartja napokig. Kihegyezett karókkal is megteszi ezt s megmérgezett hegyes végével fölfelé ledugdossa az ösvényen, hogy az arra haladó ellenség megsebezze, karcolja a lábát és a fertőzött sebbe belepusztuljon.

Hogy miképpen jelölik meg ezeket a veszedelmes helyeket, hogy a jóbarát is beléjük ne botoljon, nem sikerült megtudnom. *Kaiva*, a maipai falusi rendőr *ismerte* a titkot. Pillanatra sem hittem el neki, bárhogy erősködött, hogy ő *megérzi* ezeket a helyeket, a nélkül, hogy bármiféle jel irányítaná. Egyik nap például tanuja voltam, amint óvatosan keresztül lép egy levelet az ösvényen és hátra kiált a mögötte járó embernek, vigyázzon, lépje át ő is. Odamegyek, megfordítom a levelet s látom, hogy három éles karó van alatta.

Akkor délután sűrű erdőben heves zápor ért utol. Nem találtunk akkorka sík térséget, hogy sátrat üssünk. Bőrig ázva, nyomorúságosan vergődtünk tovább, végül egy köves kerten át fölkapaszkodtunk egy kis faluba és elhatároztuk, hogy ott tanyát ütünk.

Éppen hozzáfogtunk a sátrak fölállításához, amikor Humphriesnek eszébe jutott, hogy ruhát vált. Fogta a motyóját és belépett az egyik parányi kunyhóba. Meghökkent

kiáltással pattant vissza: a kunyhó tele volt vademberekkel!

Óvatosságunk rendesen nem terjedt odáig, hogy bekukkantsunk a kunyhókba. Tapasztalásunk azt mutatta, hogy a bennszülöttek vagy a szabadban fogadtak minket, vagy mindenestül megugrottak előlünk. De meg a kunyhók olyan bűzösek voltak, hogy mi fehérek közelükbe se szerettünk menni, nem hogy bemenjünk beléjük. Azzal, hogy hajlékukat így «respektáljuk», azt hittük, egyúttal meggyőzzük őket barátságos szándékunkról. Épp ezért a rendőröknek és a teherhordóknak is ki volt adva a parancs, hogy a bennszülöttek kunyhóiba be ne tegyék a lábukat. Tisztára esetlegesen tett ezúttal kivételt Humphries a szabály alól a záporesőben. És éppen ezúttal kivételesen el volt foglalva a kunyhó! Valószínűleg azt hitték a falubeliek, hogy tovább vonulunk, mint tettük sok más faluval, de az is meglehet, nem vették észre jövetelünket.

— Már most mit csináljunk? — kérdezte Humphries, miután meggyőződött róla, hogy a többi kunyhó üres. — Ha valamelyikünk bemegy, hogy kiakolbólítsa őket, szó nélkül agyonütik. Ha benn hagyjuk őket, a szemünket se hunyhatjuk le nyugodtan az éjszaka és csak rajtuk áll, hogy kedvükre lenyilazzanak.

Ott áztunk az esőben, áztunk és vártunk, hátha sikerül kikoplalnunk őket a kunyhóból. De bizony még csak ki se kukkantottak az ajtón, bárha biztosra vettem, hogy a kunyhó repedésein keresztül leskelődnek. Oda hajítottunk egy kést az ajtó elé, hogy hegyével a földbe fúródjon, aztán elhúzódtunk megint. Roppant ügyesen, a nélkül, hogy az orrát is kidugná, *lasszó*-t dobott rá valaki — indával körülhurkolta — és behúzta a kunyhóba. Csillogó gyöngyfüzért tettünk most az ajtó közelébe. Ezt meg egy hosszú dárda hegyével csipték föl és kaparintották meg.

Nem róhattuk meg érte a vadakat, ha ajándékainkat «csalétek»-nek nézték, hogy kicsábítsuk őket a szabadba és megöljük őket. Bizonyos, hogy ilyesmit gondolhattak rólunk. Valaki fölvetette az eszmét, hogy ennivalóval próbálkozzunk meg, abba majd «beleharapnak». A tűzből frissi-

ben kikapart sült burgonyával tettünk kísérletet. Oda tettük az ajtó elé. Dárdahegyre szúrva behúzták,* de nem mutatkoztak. Bosszankodva hagytuk ott őket és hozzáültünk a magunk vacsorájához.

Egyszercsak halljuk, hogy rendőrünk halkan szólít minket. Súgva beszélte, hogy egy bennszülött kidugta a fejét a kunyhó ajtaján. Elrejtőzve figyeltük, mit csinál.

Abban a hitben, hogy nem látják, a vadember nekibátorodott, négykézláb küljebb kúszott. Már az egész ember kinn volt a szabad ég alatt. Hirtelen talpra szökött, nekiiramodott a kerítésnek, fölugrott, megkapaszkodott a kerítés tetején és átvetette magát.

Az első ember sikerén vérszemet kapva, néhány percre rá fölbukkant a második, majd a harmadik. A negyedik pórul járt. Kis zömök ember volt, nem ugrott elég nagyot, kezével nem érte el a kerítés tetejét. Visszaesett. Dühösen újból és újból nekigyürkőzött, mindannyiszor visszazuhant. Két rendőr szép nyugodtan közeledett feléje. A vadember nekivetette a hátát a kerítésnek, kezében mérgezett dárdájával,** vadállat módjára morogva ránk vicsorította a fogát és fenyegető ordítást hallatott.

Szonana tizedes sült burgonyát vett a tenyerébe, csöndesen elindult feléje és mitsem törődve a dárdával, odakínálta a vadembernek. Az nem vette el, de dárdáját előre lendítette egy pillanatra. Szonana megragadta az alkalmat s a burgonyát rátűzte a dárda hegyére. Aztán sarkon fordult, odasétált a kapuhoz, kinyitotta és jelekkel értésére adta a feketének, hogy mehet, ha a kedve tartja.

Gyanakvó mozdulattal oldalgott a fekete ember a kapu felé, burgonyával szelidített dárdáját még mindig hajításra készen tartva. A kijárat közelébe érve, leeresztette a fenyegető dárdát, nekiiramodott és hangos kacagásunk közben elszelelt a láthatárról.

* Úgy látszik, még sem volt minden dárda mérgezett, máskülönben érthetetlen volna, hogyan ehették meg a dárdahegyre tűzött sült burgonyát. *A fordító.*

** Tehát mégis meg volt mérgezve a dárda ? ! Pedig *megették* a burgonyát! *A fordító.*

Amazok a kunyhóban megfigyelhették az esemény lejátszódását. Kisvártatva új alak bukkant föl az ajtóban. Szonana igyekezett a kapu felé terelni, de az ember megállt és kinyujtotta a dárdáját. Pillanatokig tartott, míg fölocsudtunk meglepetésünkből.

— Az arkangyalát — kiáltott fel Humphries — a gazfickó krumplit akar, mielőtt elmegy.

Csak részben tévedett ebben a föltevésben. A vadember csakugyan krumplit akart és vidáman vigyorgott, mikor Szonana rátűzte a dárdája hegyére. De a helyett, hogy elment volna, leguggolt a földre és elkezdte majszolni a krumplit . . . (!?) Ez már több volt, mint amennyit elviselhettek benn a társai. Egyik a másik után kisompolygott, megkapták a sült burgonyájukat, sorban letelepedtek és vidáman eddegéltek.

Bizalmuk növekedtével egyre közelebb és közelebb húzódtak s mikor látták, hogy rájuk se ügyelünk, sátrunkig merészkedtek és kíváncsian figyelték éjszakai készülődésünket. Gyanítottam, hogy fehér bőrünk mélységesen érdekli őket, kinyujtottam egyik karomat a legközelebb álló felé. Kuncogva megtapogatta egy újjal a csuklómat s mikor látta, hogy semmi baj nem éri, megsimogatta. A többiek is kedvet kaptak rá, odagyültek és egyik a másik után sorra megsimogatta a karomat. Nagyon mulatságosnak találhatták a dolgot, mert úgy vihogtak, mint valami iskolából kitóduló leánycsapat.

Az eső elállt. Előkerítettünk egy tábori széket, egy üres vödröt és egy lőszeres ládát és leültünk a tűz mellé pipázgatni. Látogatóink is a tűz mellé telepedtek és mi mulattattuk őket, mint annak idején a *kaivala*-iakat. Amikor fölkeltünk, szinte egymást taposták le, úgy rohantak, hogy egy pillanatra megkaparintsák ülőhelyeinket. Bizonyosan azt akarták, hogy «beléjük szálljon» az erőnk. A hegyvidéki pápua szentül meg van róla győződve, hogy az erő így átszáll a puszta érintésre. Talán ez a hiedelem bizgatta őket másnapi cselekedeteikben.

Mikor észrevették, hogy vissza akarunk vonulni, visszamentek kunyhójukba. Bárha jobb szerettük volna kívül

tudni őket is a kerítésen, mint a többieket, nem kockáztathattuk meg, hogy kikergessük őket tulajdon falujukból és magunkra zudítsuk az egész bandát. Meg kellett elégednünk annyival, hogy őrszemet állítsunk egy olyan pontra, ahonnan a kunyhó ajtaja megfigyelhető.

Hogy csöndet teremtsünk a tanyán, szokásunk volt este kilenckor megfujni egy sipot; ez volt a jeladás, hogy most pedig csönd legyen a táborban. A rendőrök ugyanakkor eloltották viharlámpájukat.

Ezen az estén nem volt szükség a füttyszóra. A kimerülés urrá lett az embereken s kilenckor mindenki mélyen aludt a tanyán, kivéve az őrszemeket. Lefekvés előtt végigjártam a tábort és bekukkantottam a sátrakba. A teherhordók ott szorongtak hosszú sorban jobbról-balról a sátor közepén hamvadó tűz mellett, takaróikba burkolódzva. Amikor beléptem, a szélről fekvő éppen a másik oldalára fordult s a többiek követték példáját, úgy hogy megint valamennyinek az arca egyirányba fordult.

Hogy föl ne ébresszem őket, visszadugtam a fütyülőmet a zsebembe, odaszóltam a tizedesnek, oltsa el a lámpákat, aztán elmentem a sátramba. Valami jóleső diadalmas érzéssel bújtam be tábori ágyamba. Gondolataimat végig jártattam a lepergett hosszú hetek eseményein és elégtétellel állapítottam meg, hogy épen és sértetlenül kerültünk ki a küzdelmekből: átvágtunk ellenséges területeken, emberevők egész hadseregein s íme kutya bajunk nem esett. Az expedíció befejezése nem lehet már messze.

Egyetlen szomorú veszteség ért eddig: *Api* eltünése. Tudatlan, vad fekete kölyök volt csak szegény, de jó szakács, dolgos, szolgálatkész. Sajnáltam, nélkülöztem a jelenlétét, habár Pápuában nagyon, nagyon olcsó az emberélet és egy feketének halála olyan csekély dolog!

Szegény kis mekeói teherhordó fiú sorsa is nagyon elszomorított, akit összemart a kénsav s oly hősiesen viselte szörnyű szenvedéseit. Mikor esti szemleutamon körüljártam a tábort, ott láttam a pislákoló tűz mellett. Nem tudott feküdni, nem nyughatta ki magát borzasztó sebei miatt. Félénk mosoly derült az arcára, mikor meglátott és fejbólin-

tással köszönte meg a két cigarettát, amellyel kedveskedtem neki. Sohsem fogom mégis elfelejteni szemének meggyötört tekintetét.

Néma csönd honolt a tanyán, csak az átnedvesedett sátorról lepergő esőcseppek koppantak meg olykor a földön és a mezítlábas őrszem léptei tappogtak, ha a sátor közelébe ért. Az éjszaka sűrű köde ráereszkedett a tájra, a falu kerítése alig néhány lépésnyire tőlünk bizonytalan árnyként vált el az erdő hátterétől.

Nem jött álom a szememre. Gondolataim odahaza jártak — az elhagyott otthonban, amely elérhetetlen messzeségből merült fel szívemben ezen az éjszakán. Keményen föltettem magamban, hogy karámon átugráló juhokra fogok gondolni és megolvasom őket; eljutottam több százig s még mindig nem nyomott el az álom. Akkor áttértem a körbenjáró őrszem lépteinek a megolvasására, mígcsak körútját be nem fejezi. Nem láttam, de fülem megmondta, hogy hirtelen megállt és élesen figyel az erdőre, túl a kerítésen. Aztán hallottam a másik őrszem halk szavát:

— *Daka?* (Mi az?)

— Nem tudom — felelte emez.

Felkönyököltem, hogy feszültebben füleljek.

Ekkor meghallottam, mi vonta magára az őrszem figyelmét. Valami hátborzongató gyászos, félig vonító, félig jajgató hang messze lenn a hegyoldalon. Halk hangon kezdődött, éles jajgatássá fokozódott, majd elhalt és elölről kezdődött. Nem tudtam eldönteni, állati vagy emberi kiáltás volt-e. Nem hagyhattam annyiba a dolgot, ledobtam magamról a takarót, fölrántottam csizmámat, vállamra kaptam egy sweatert és kimentem.

— *Taubada?* — jelentkezett az egyik őrszem.

— Igen. Micsoda *boiboi*-t (zaj) hallasz?

Az őrszem felém jött. *Javana* volt, Downing kísérője. Ez csak pár szót tördelt angolul. Most is motuan nyelven felelte, hogy nem tudja.

A rendőrök sátrában mozgolódás támadt. Fölébredtek a hangunkra. Egyik talpra ugrott, megragadta a fegyverét

és cuppogva jött a sáros uton felém. Dengo, kísérőm, fölismert és mellettem termett.

A borzongató vonítás gyorsan közeledett a falu felé. Fölébresztette a könnyű álmu Humphriest. Kiszólt hangosan:

— Mi az, mi történik?

Feleletet sem várva csatlakozott hozzánk, élénken fülelt, aztán — elnevette magát. Gyakorlott füle fölismerte, amire mi nem ismertünk rá.

— Dengo — rendelkezett — nyisd ki a kaput és ereszd be azt a vonító bolondot. Hogy hogyan csinálta, nem tudom, de *Api* az, aki ezt a zenebonát műveli.

Úgy is volt. Dengo kinyitotta a kaput s betántorgott rajta egy kimerült, átázott, sárral beföcskölt alak, még mindig vonítva. Odavánszorgott a tűz mellé. Ránk se nézett, kérdéseinkre nem felelt, parancsunkra, hogy hagyja már abba, nem hederített. Az egész tábort föllármázta. Miután fölmelegedett, végigdűlt a földön és elaludt. A rendőrök bevonszolták a ponyvatető alá, rálöktek egy takarót és a csend és békesség újra átvette uralmát a tanya felett.

Mit művelt Api ennyi ideig? Hogyan került vissza? Sohsem tudtuk meg. Napokkal később elmondta, hogy semmire sem emlékszik. Csak sejtem a történetet. És az olvasó sejtése épp olyan alapos, mint az enyém.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

Tőrbe csaltak.

— Uram, elvigyük ezt is magunkkal?

Fornier, az öreg falusi rendőr, rámutatott az óriási koponyára, amelytől megfosztottuk volt a «temető» kerítését. Éjszakára védett helyre tette egy kunyhó mellett. Alig kétlem, hogy magában ezt a tárgyat kárhoztatta minden bajunkért és veszedelemért. De nem merte elhagyni a rábízott dolgot.

Humphries szűkszavú hangulatában volt.

— Igen. Hozd — mondotta.

— Ha nem volna velem, sok mindent vihetnék — vélelmezte Fornier. Hivatalánál fogva tőle nem kívánták, hogy málhát cipeljen, de láthatólag akár még az ötvenfontos terhet is örömestebb vállalta volna, mintsem hogy tovább őrizgesse az elriasztó ereklyét.

— Hozd.

— Igen, uram — mormogta Fornier, fölvette a koponyát és a hóna alá dugta.

Nyolc-kilenc bennszülött állt körül nagy érdeklődéssel. Egyik el akarta venni a koponyát az öregtől, hogy majd ő viszi. De az öreg nem adta. Bármennyire örült volna, ha megszabadulhat tőle, nem engedte át másnak a rábízott feladatot.

Ahogy cammogtunk kifelé a faluból, a vadak odarohantak hozzánk és ajánlkoztak, hogy megosztják a terhet a teherhordókkal. Máskor is előfordult már, hogy barátságos hegylakók segítettek cipelni a málhát, most sem tettünk semmi ellenvetést. Mosolyogva néztem el, hogyan vetélkednek egymással és milyen különösen ragaszkodnak bizonyos tárgyakhoz.

Igyekeztek olyasmit kaparítani meg, amivel személyi érintkezésben voltunk, amin ültünk, vagy amit érintettünk, kezünkbe vettünk az ő szemüklátára az előző este. Ilyen volt a tábori szék, a rekeszes láda, amelybe a savval töltött üvegek voltak csomagolva, a viharlámpák, petróleumos kanna, vízálló vászonból való vizes palack, Downing fotografálógépének a háromlábja. Kísértett, hogy elkacagjam magamat, mikor megfigyeltem, hogy az egyik erőgyűjtésre vágyó fickó a töltényes-ládára vetette rá magát, merthogy rajta ültem az este s most nem győzött csudálkozni szegény, hogy milyen nehéz!

Az ellen azonban már élénken tiltakoztam, amikor az egyik mindenáron rá akarta tenni a kezét az általvetős zsákra, amelyben ruháim, takarók és egy zacskó volt, tele ezüstpénzzel, a teherhordók kifizetésére. Úgy látszik, kipúposodott a pénzes zacskó.

Az odavaló falubeliek megkönnyítették utunkat. A hegyoldalban vezettek minket, aránylag könnyű és veszélytelen uton. Bennszülöttek nem leselkedtek ránk az erdőben, gyor-

san haladtunk, a nélkül azonban, hogy beleringattuk volna magunkat a biztonság hamis érzetébe.

Füves lejtőre értünk. A lejtő alján nagy falu tűnt szemünkbe. Messzelátónkon megfigyeltük, hogy ott a falu alatt találkozik a két patak, amely a Pole-hegylánc két oldalát öntözi. Keleten, amerrefelé igyekeztünk, sűrű erdőborította komor, elriasztó hegység tornyosult. Meghökkentett a gondolat, hogy át kell kelnünk rajta, bárha reméltük, hogy az ott lakó népek nem lesznek annyira ellenségesek, mint a Pole-hegység törzsei, amelyekkel már az első találkozáskor összekülönböztünk.

Egy kiemelkedő oromról vezetőink nagyokat kurjantottak az alant levő falu felé. Semmi válasz. De azért megkezdtük az ereszkedést. Mezítlábas kalauzaink könnyedebben szökdeltek lefelé a lejtőn, mint mi nehézkes csizmáinkban. Hamarosan messze megelőztek. Fel-felütköző gyanakvásunk, hogy talán bizony cserben akarnak hagyni, eloszlott, amikor észrevettük, hogy a falu bejáratánál, a kapuban várnak ránk, integetnek, gyerünk előre és belépnek a nyitott kapun a faluba.

Száz lépésre jártunk még a bejárattól, amikor fölfedeztük, hogy a mi bennszülötteink a másik kapun iszkolnak kifelé és szöknek be az erdőbe a mi drága holmiainkkal. A kísértés, hogy az «erőt sugárzó» tárgyakat megtarthassák maguknak, úgy látszik fölülkerekedett bennük.

Más esetekben, ha bennszülöttek megugrani készültek dolgainkkal, azt tapasztaltuk, hogy mihelyt üldözőbe vettük őket, kivált ha egy-két lövést tettünk, mindjárt elhajigálták a lopott holmikat. Ezért most is iziben hajtóvadászatra küldtük ellenük a rendőröket, bármily reménytelennek látszott is az eset.

A rendőrök hirtelen megálltak. Puskáikat vállukra vetették és éppen mikor már javában lestük, mikor villan már meg a füst, jeléül, hogy elsütötték fegyverüket: visszafordultak és futó lépésben iramodtak felénk.

Hamarosan megértettük, mi az oka a gyors visszavonulásnak. Az erdő, a füves lejtő mindkét oldalán, jobbrabalra tőlünk csakúgy nyüzsgött a fölfegyverzett kannibálok-

tól! Cselszövő vezetőink túlságos aggodalmaskodása: az, hogy nem várták meg, amíg belépünk a faluba — ez mentett meg minket, hogy szépen be ne sétáljunk az egérfogóba.

Néhány kemény vezényszó négyszögű tömeg-formációba terelte a karaván̈t, fegyvereseinket megfelelőképpen elosztottuk köröskörül. Amikor nyilvánvaló lett, hogy a bennszülöttek nem készülnek azonnali támadásra, óvatosan lefelé tartottunk a falu mellé. A teherhordókat háttal a kerítésnek állítottuk föl a kerítésen kívül, magunk meg elszéledtünk, hogy kifürkésszük, a faluból elágazó ösvények közül melyik az, amely a tőlünk balra csörgedező patakhoz vezet.

Földerítő őrjárataink sorban végigjárták ezeket az ösvényeket. Valamennyi olyan meredélyhez vezetett, amelyen idevaló hegylakók talán leereszkedhettek, de mi nem, — vagy pedig másfelé kanyarodott. Végül háromra olvadt le az ösvények száma, amelyekre gondolhattunk. Mind a hármat megszállva tartották a bennszülöttek.

Bizonyos, hogy bármelyiket választjuk, csapdába kerülünk. Elhatároztuk, hogy egymásután mind a hármat kipróbáljuk egy kis csoporttal. Szonana tizedest és három emberét visszakergették az egyik útról a vademberek, négy másik emberünk hasonló ellenállásra talált a másik ösvényen. A harmadik ösvény mentén is voltak bennszülöttek, de földerítő őrjáratunkat nem állították meg.

Úgy okoskodtunk, hogy *arra kell mennünk, amerre az ellenállás a legharciasabb*. Mert nyilván attól az ösvénytől szeretnének elütni legjobban. Az az ösvény volt az, amerre Szonana tizedes próbálkozott.

Tehát igenis arra megyünk — határoztuk el. A rendőrsereg fele szuronyt szegezve előre ment «megtisztítani» az ösvényt. A teherhordók késsel, bárddal, fejszével szorosan utánuk, mi fehérek a többi rendőrrel voltunk az utóvéd és az oldalvéd. Meglephette a bennszülötteket, hogy nem libasorban megyünk, hanem rajvonalban; igaz, hogy ez keserves munkát jelentett, mert úgy kellett utat irtani a bozótban, de így jóval nagyobb biztonságban voltunk.

Láttuk és hallottuk a vadembereket köröskörül, nyilaztak is ránk, dárdát is hajítottak közénk, de nem tettek

kárt bennünk. Visszavonulóban voltak előlünk. Egyetlen lövést nem tettünk. Végül elérkeztünk egy sziklabércre a folyó fölé. A bennszülöttek mögöttünk gyülekeztek, hogy elzárják utunkat a falujukba. Egy erős őrségünk sakkban tartotta őket, amíg mi kierőszakoljuk az átkelést a vizen.

Málháinkat fenn hagytuk a tetőn, a teherhordók legnagyobb részével leereszkedtünk a sziklafalon és hozzáfogtunk a patak áthidalásához.

Jóllehet az életük függött rajta, a teherhordók lomhán dolgoztak. A fadöntögetést még csak elvégezték immel-ámmal, de amikor felküldtük őket az erdőbe, indát, iszalagot vágni, hogy legyen mivel egybekötözni a fatörzseket és hogy vágjanak karókat a híd karfája számára, összeröffentek.

Első eset, hogy elöntött a méreg. Fogtam egy botot és dühösen kergettem őket. Bármennyire féltek is a vadaktól, szedték a lábukat. Serényen kapaszkodtak fölfelé a sziklabérc oldalában, riadtan kiáltozva:

— Taubada megbolondult!

Az őrség fedezete mellett hozzáláttak az indák és kúszónövények, iszalagok vagdosásához.

A híd bizony félős, ingatag alkotmány volt és megmerült a közepén, amikor áthaladtunk rajta, de egy órán belül mégis mindenestül, málhástul, átkergettük rajta az egész teherhordó karaván. A legnehezebb rész ezután jött még: lehozni a rendőröket a meredek bércről és biztonságban átjutni velük.

Downing oldotta meg a problémát. A málhák közt kotorászva rábukkant néhány fontnyi magnézium-porra, amivel fotografálni szokott. Ezt fölvitte magával a bérc tetejére. Ugyanekkor a rendőrök össztüzet adtak és megrohanták az erdőt. Amint várható volt, a feketék megugrottak.

Amíg bátorságra kaptak, hogy visszaszállingózzanak, Downing több lépés hosszú vonalon végighintette a magnézium-port, egyik végére odatett egy petróleumba mártott ócska inget s ezt gyufával meggyujtotta. Abban a pillanatban nyakunkba vettük a lábunkat, leiramodtunk a meredek lejtőn és átmentünk a hídon amily gyorsan csak telt tőlünk.

A vademberek menekülésünkön vérszemet kapva, nagy

ordítozás közben utánunk eredtek és éppen akkor érték el a sziklabércet, amikor a láng belekapott a magnéziumba és óriási dördüléssel fölcsapott a hatalmas láng, nehéz füstfelhőt árasztva.

Minket annyira elfoglalt a nagy fáradsággal fölépített híd szétrombolása, hogy nem volt időnk pontosabban megfigyelni, mi történt a feketékkel. Vagy egy féltucat lehemperedett a meredeken; pillanat alatt talpon termettek és

Hogyan hidalják át a hegylakók a keskenyebb patakokat.

eliramodtak a patak partján olyan sebesen, ahogy a lábuk vitte őket. Mi a másik parton ülve szívből kacagtuk a roppant riadalmat: túl voltunk a veszedelmen. A Pole-hegységbeliek sohse merészkedtek át a patakon a keletre élő törzsek területére. Ötőlük szépszerével megszabadultunk.

Api, aki azelőtt olyan csendes volt, hogy észre se vette az ember, most megint életjelt adott magáról. Rákezdte megint azt a borzongató idegesítő üvöltést.

— Elhallgass már — kiáltottam rá — és oldalba figyelmeztettem egy ártatlan kaviccsal.

Talpra ugrott, rám meresztette a szemét, abbahagyta

az üvöltést és nekieredt, hogy megmássza a meredek partfalat, az erdő felé. Hiába kiabáltunk utána, jöjjön vissza, ránk se hederített.

Alighogy *Api* eltűnt, megint csak fölhangzott a furcsa üvöltés a tanyánkon. A *debbil-debbil* átragadt másik szakácsunkra, *Kauri*ra. Ő üvöltött. És se szó, se beszéd, elinalt ő is a társa után.

Humphries vállat vont és egy pillantást vetett a félig főtt ételre, amit Kauri ott hagyott a tüzön.

— Egy-két óra és ezek a bolondok föllármázzák és nyakunkra hozzák az egész hegyvidéket — jósolta komoran. — Bárcsak inkább fordulnának fel mind a ketten.

— Uram — szakította félbe az egyik rendőr izgatottan — parancsolja meg, lőjjük le a fekete ördögöket.

Humphries fejét rázta.

— Nem, nem megyünk utánuk, de ha visszajönnek és rákezdik megint, vasraveretem és dutyiba dugom őket. Talán akkor majd le is lövetem őket veletek — tette hozzá zordonan. — Mégsem tűrhetjük, hogy két ilyen őrült nigger veszedelembe döntsön minket.

Evés után földerült az arca Humphriesnak; fenyegetései aligha voltak komolyak. Kénytelen volt szigorú arcot vágni, de egyébként szívén viselte a rábízott bennszülöttek jólétét. Százszor is meggondolta, mielőtt kimondott egy olyan szót, amely súlyos következményekkel járhatott akárcsak egy bennszülött sorsára.

Az a két üvöltő bolond ott az erdőben komolyan veszélyeztette biztonságunkat. Amikor végül fölkerekedtünk és elkezdtük a fáradalmas kapaszkodást föl a *Mount Kuvote*-ra, nem hallottuk többé az üvöltözést. Küzdelmes hegymászásunk az erdőborította csúcsban végződő hegytető felé sokáig emlékezetemben fog maradni. Egyike volt ez leggyötrelmesebb napjainknak.

A víz mentén nem találtunk járható ösvényt, kénytelenek voltunk a hegyoldalban vergődni tovább, gyökerekbe és indákba kapaszkodva, örökös veszedelemben, hogy leváljk lábunk alatt a szikla és agyonzúzza a hátul jövőket. Késő délután értük el a tetőt.

— Mihelyt vizet találunk, tábort ütünk — szólt Humphries. — Bizony elfogadnék máris egy korty vizet.

Szólt a rendőrnek, akinek a gondjára voltak bízva a vizestömlők.

— Azok a tolvajok megugrottak a tömlőinkkel. Egy se maradt — jelentette a rendőr.

— Ó, el is felejtettem. No, nem tesz semmit, egy órával előbb vagy utóbb.

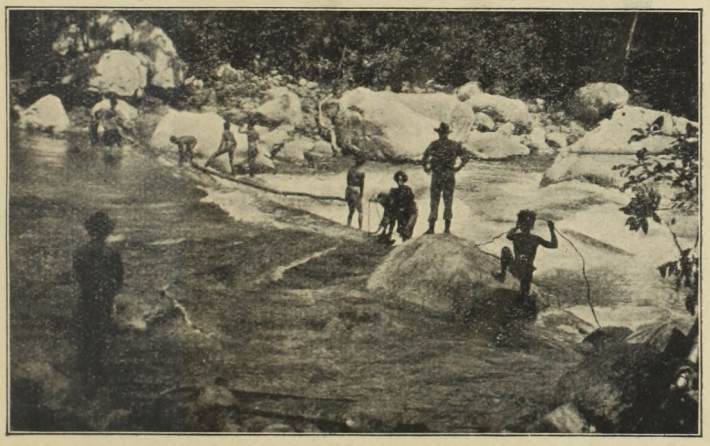

Hídépítés Új-Guineában.

De mikor utóbb egy kis sáros és poshadtvízű érhez értünk, már tétovázott. Egy rendőrt elküldött, járja végig a vizet, fölfelé is, lefelé is. Sehol semmi. Gödröt vájtunk, beletettünk egy vödröt és bambuszon keresztül belevezettük a szivárgó vizet. Így tettünk szert levesnek valóra.

— Jó, hogy ennyi vizet is találunk — jegyezte meg Downing, az eleségesládában kotorászva. — Nincs semmink, ami víz nélkül használható. Mit tegyek föl, zabkását vagy rizst?

Vacsora közben, zabkása, kétszersült és tea mellett, fölvetette valaki, hogy nemcsak ösvényt nem találtunk, de kert és falunak se láttuk hírét sem.

— Ez csakugyan különös — felelte Humphries. —

A Mount Kuvote: a víztelen hegy.

Sohsem hallottam ilyesmit. Azt hihetné az ember, hogy ellenség kiirtotta a lakosságot, — de hiszen kunyhóknak még a maradványait se látjuk semerre. Nagyon különös.

Hajnalban folytattuk utunkat. A reggelit elhalasztottuk, amíg vízre találunk. Az is biztatott a korai indulásra, hogy még a tikkasztó meleg beállta előtt lehető nagy utat nyerjünk.

Sok-sok kilométert megjártunk már, kijutottunk a Kuvote erdős csúcsát szegélyező fűből. Kínzott a szomjúság. Rendőrünk futva jött visszafelé.

— Hegy mingyár végződje — kiáltotta. — Sok fel és le. Nem lehet folyóhoz le jussa.

Teherhordóinkat félresöpörve az útból, jutottunk oda, ahonnan a rendőrt visszafordulni láttuk az imént. A hegytetőt a bambusz keskeny szalagja szegélyezte és túl rajta talán ezer méteres meredélyes hegyfal szegett alá a mélybe, ahol két kis patak egyesült fehér habot túrva a sziklák között. Egy pillantás meggyőzött róla, hogy fizikai lehetetlenség lejutni itt a patakhoz.

— Bennszülött se tudna leszállni itt — szólt Humphries szárazon. — Vissza kell fordulnunk és más utat keresni a folyóhoz. Életünk függ tőle. Most már értem, miért nem találtunk egyetlen nyomra, kertre, falura.

— Miért? — kiáltott fel Downing.

Száraz, megkínzott ajkak közül jött a felelet, amely lelkem mélyéig megrendített:

— A hegység víztelen!

HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

Szomjúság!

Csak akit már kínzott valaha gyötrő, gyilkos szomjúság, lehet fogalma, mennyit szenvedtünk, amikor visszairányítottuk lépteinket, hogy utat keressünk le a folyó felé a Kuvote hegytől keletre.

Megkerülve a csúcsot, megfigyeltük, hogy három hegy-

sarkantyú ágazik el kelet felé. Kettő közülük erdős, a harmadikat csak magas fürészfogú fű borítja. A tapasztalat megtanított rá, hogy könnyebben találunk utat a hegyoldalban, ha a sűrű erdőborította lejtőn maradunk. Most mindazáltal a füves lejtő volt a legcsábítóbb. Úgy tetszett, az hajlik leginkább a folyó felé, jobban, mint a másik kettő s azonkívül gyorsabban is haladhatunk rajta, mint a sűrűségben s ha megcsalódunk, könnyebben visszajöhetünk rajta, hogy a másikkal próbálkozzunk meg az éj beállta előtt. Másfelől meg, az erdőben úgy kell fejszével utat törni s ha hosszú fáradalmas út után vissza kell fordulnunk, elfogy az erőnk és nem bírjuk az újabb kísérletezést.

A málhát lerakattuk azon a helyen, ahol teherhordóink állottak, hogy csalódás esetén ne kelljen visszacipekedni vele. Három jó erőben levő rendőrt küldtünk a füves hegyoldal kikémlelésére.

Két óra mulva visszajöttek. A füves lejtő véget ér egy meredek tetején — jelentették — s kopár hegyfalban folytatódik. Még *Dengo*, a hegyvidéki ember, is visszariadt a gondolattól, hogy leereszkedjék rajta.

— *Toresszi* — kiáltott föl Humphries. A teherhordók fáradt közönnyel keltek föl és követtek minket vissza a szuró, metsző fűben, majd keresztül a bambuszos földszalagon a hegygerincet borító erdő szélére. Ott keletnek fordultunk az erdőszegély mentén, oda, ahol az első erdős hegysarkantyú kezdődik.

Ott még egyszer megálltunk. Humphries szeme elborult, amint rátekintett a rendőrökre. Kimerültek voltak, szemük mélyen besüppedt, alig vonszolták magukat. Várták, kit jelöl ki a vezér a sorsdöntő feladatra.

— Az ördögbe is, nem tudom, kiket küldjek — mondotta, felém fordulva.

Tudtam, mire gondol. Expedíciónk hosszú hetei alatt nem jutottak pihenőhöz rendőreink. Igaz, nem cipeltek terhet, csak a puskát, takarót, egy váltás ruhát, de rájuk nehezedett az elővéd súlyos felelősségű feladata, az őrszolgálat, a sátrak fölállítása és elbontása, az út irtása és a harcolás. Közel jártak a végkimerüléshez.

— Szólítsd fel őket, ki vállalkozik önként — indítványoztam.

Bólintott, intett nekik, figyeljenek. És megmondta, miről van szó. Valamennyi előre lépett!

— Ó, feküdjetek le, feküdjetek le mindnyájan — mondta nekik Humphries. Hangjában leplezhetetlen büszkeség rezgett.

Szonana tizedes feszesen tisztelgett és megszólalt.

Ahol az ösvény végetért, a Loloipa és az Aibola összefolyása fölött.

— *Taubada*, ha szolgálatról van szó, a tizedest illeti a vezetés. Küldd velem Javanát és Vaimurát, ők öreg legények. Dengo maradjon itt, helyettesítsen, mint parancsnok.

A két megnevezett rendőr szempillantás alatt talpra szökött, odaugrott a teherhordók közé és két-két nagyon éles kést kértek tőlük mindhármuk számára.

— Tudod ugy-e, hogy mihamarabb vízre kell találnotok — magyarázta Humphries a távozóknak. — Máskülönben meghalunk. Ha vizet találtok, süssetek el egy puskát. Két lövés azt fogja jelenteni, hogy ösvényt találtatok.

— Értem uram — felelte Szonana. Mindhárman katonásan tisztelegtek és eltűntek a fák között.

Elmult egy óra, elmult két óra. Egyikünk sem merte kinyitni a száját, attól tartva, hogy elszalajtjuk a megváltást jelentő lövést. De meg kiszáradt torkunknak, dagadt nyelvünknek kínosan esett volna a szó. Gallyat, fűszálat, leveleket rágicsáltunk némán, hogy ajkunk valami kis nedvességhez jusson.

Egyszer csak eldördült egy tompa lövés lenn a hegyoldalon. Talpra ugrottunk, feszülten hegyeztük fülünket, hátha meghalljuk a másodikat, amely azt jelenti, hogy ösvényre találtak.

— *Rano* — kiáltották a teherhordók motuan nyelven.

— Víz! — ismételtük mi meg angolul egymásnak.

Bezzeg nem kellett most kétszer mondani a teherhordóknak, hogy szedjék föl a málhát és induljanak. A víz puszta hírére vállra kapták a terheket és egymás sarkát gázolták le mohóságukban az ösvényen, amelyet derék rendőreink vágtak, amikor elmentek.

Minden rend felbomlott, úgy özönlött le a karaván vad rohanásban, fatörzseken, gyökereken és köveken botorkálva keresztül, meg-megcsusszanva az álnok mohlepte lejtőkön, meg ismét fölkapaszkodva. A szomjúság ördöge űzött, kergetett, hanyatt-homlok zúgtunk lefelé, mitsem törődve vele, hogy baleset érhet, összezúzhatjuk magunkat.

Megkerültünk egy nagy bambuszcsoportot és — egyszerre utolértük Szonanát, Javanát és Vaimurát. Nyugodtan csapdosták késeikkel a bambuszt és a cserjéket, hogy utat szabadítsanak. Nem fordultak meg, amikor beléjük botlottunk. Fáradtan emelgették karjukat és sujtottak le késükkel a végsőkig kimerült ember fáradt gépiességével.

— Víz, hol a víz? — kérdeztük izgatottan.

Kését megemelintve felénk fordult most a tizedes. Fekete arca kísérteties volt gyötrődésében.

— Nincs víz — nyögte.

— Hát a lövés? Lövést hallottunk.

Még meg se szólalt, már megértettem, hogy tévedtünk.

Ledőlt fa, vagy legördülő sziklatömb dübörgése tévesztett meg.

— Uram, — sóhajtott a tizedes — mi nem lőttünk.

És visszatért munkájához.

Leszállt az éj s mi még ott irtottuk a bozótot a folyó felé. A teherhordók vödörrel, tállal a kezükben tolongtak a késsel dolgozók sarkában, lesvén a pillanatot, amikor áthatolhatnak a látszólag véget nem érő szűzi bozóton és szabad utat lelnek a folyóhoz.

Egyszerre kiáltás hallatszott. Az erdő véget ért. Azok, akik a bozótot irtották, egy másik szakadék szélén lyukadtak ki a sűrűből és nem volt számunkra víz azon az éjszakán!

A gyermekies bennszülöttek jajgattak és sírtak kétségbeesésükben.

Egy kis tisztáson felütöttük a sátrakat, tüzeket gyujtottunk. Senki nem beszélt vacsoráról. A teherhordóknak csak rizsük volt s ezt nem volt miben megfőzniük. A mi eleséges dobozainkban liszt, zabkása, tea, kávé volt — semmi olyas, aminek víz nélkül hasznát vehessük.

A tábortüzek körül kinyujtóztak embereink; első eset, hogy nem hangzott fel énekszó, csevegés és csengő kacaj esti tanyánkon. Mi fehérek végignyultunk fekvőhelyeinken. Mi sem beszéltünk. Mindegyikünk a maga módján s a maga hite szerint beletörődött a halál gondolatába. Úgy éreztük, a reggel nem fog már életben találni bennünket.

A ponyvaeresz alatt, a málhákon ott volt a halálfej, amelyet Fornier naphosszat kitartóan cipelt utánunk. A tűz fényében mintha gonosz vigyorgás ült volna ki rája — hirtelen heves gyűlölet kapott meg az ijesztő koponya iránt, mintha az hozott volna reánk minden szenvedést.

Egyszerre csak mélyen benn az erdőben különös vérfagyasztó emberi nyöszörgés hangzott föl. Mi lehet ez? Egymásra néztünk, majd a bennszülöttekre, de egyikünk sem szólt. A siránkozó hang elhallgatott, éles vonítás követte, amelybe egy második hang vegyült. Visszadültünk tábori ágyunkba. Tudtuk már, nagyon is jól tudtuk, hogy csak *Api* és *Kauri* lehet az éjjeli hangversenyező, a két szakács-

legény. Nyomunkban maradtak s most itt vannak. Hogy hogyan csinálták, az isten tudja csak.

Egyre közelebb és közelebb kúsztak a hangok, míg csak föl nem bukkant a két szökevény a tábortüzek fényében: két nyomorúságos figura, lázas szemükben az értelem legkisebb jele nem csillant meg. Levetették magukat a földre társaik mellé, mindegyre üvöltözve. Senki nem szidalmazta, nem rugta félre szegény ördögöket.

Megeredt az eső!

Szellő sem rezdült. Villám, mennydörgés nem készített rá elő: megnyíltak az ég csatornái és szakadó, zúgó zápor zúdult le a szomjas földre. Vesztett reménységünk szempillantás alatt újra éledt, felszöktünk fektünkből és rákiáltván a bennszülöttekre, hogy segítsenek ők is, serpenyőt, üstöt, vödröt, csészét ragadtunk — akármit, amivel csak fölfoghattunk néhány cseppet a becses nedüből — és valamennyit alája tettük a sátor csepegő eresze alá!

A teherhordók ránk meresztették szemüket, fejvesztetten futkostak, kapkodtak, de semmit nem segítettek. De már a rendőrök megértették a helyzetet. Nekiestek késeikkel a bambusznak, ledugdosták a földbe, hogy mindaz a víz, ami elkerüli edényeinket, azokban gyülekezzék.

A zápor, amily hirtelen kerekedett, éppoly hamar meg is szűnt. Amikor az öt percnyi felhőszakadás után összeöntögettük zsákmányunkat, kiderült, hogy két vödörre való vizünk gyült össze — nem sok ilyen rengeteg embernek. Elosztottuk. Minden szájnak egy harmadrész csésze jutott belőle, feketének s fehérnek egyaránt. Soha nem ízlett még hideg, édes forrásvíz jobban, mint ez a kis korty folyadék, amely pedig bűzös mellékízt kapott a penészes ponyvától és a verejtékes fekete testektől, amelyek hetekig hordták őket a hegyek között.

A hajnalhasadás ott talált bennünket az ösvényen, amelyen az éjjel olyan fejvesztve özönlöttünk lefelé. Csakhogy most megint fölfelé kapaszkodtunk rajta. Az idő drága volt. Még egy hegysarkantyú maradt számunkra kipróbálatlanul. Arrafelé tartva meg kellett lelnünk vagy ki kellett harcolnunk az ösvényt. Ha az, mint a többi, szintén mere-

dek falban végződik, magasan a folyó fölött: le kell kúsznunk azon a falon, vagy elveszünk. Ha kibújik a nap, hogy égető tüzésével megújítsa szenvedéseinket, amelyeket megenyhített az a korty ital az éjszaka: élelem és víz nélkül nem bírjuk tovább a küzdelmet. Visszafordulni a folyóhoz, oda, ahol áthidaltuk, szembeszállva a Pole-hegység ellenséges népével, olyan fáradságos utat jelentett volna, hogy arra ily kimerülten nem vállalkozhattunk.

A hegysarkantyú teteje felé jártunk, amikor megzörrent a bozót és egy szürke kis állat szökkent közibénk. Éles kiáltást hallottam a hátam mögött, egy súlyos test bevetette magát a bozótba. Pajeje, a hegyvidéki fiú volt. Mikor talpra ugrott, kezében ott szorongatott egy kis kenguru-patkányt. Hosszú körmével föltépte az állat torkát és mikor kibuggyant a meleg vér, láttam, hogyan tapasztja rá a száját a kis kannibál a sebre. Elfordítottam a fejemet. Nem bírtam nézni, miként issza magát tele.

Fölértünk a hegysarkantyú tetejére és a még ki nem próbált utolsó hegyvonulat felé fordultunk. Megálltunk, hogy körültekintsünk egy kicsit, hátha találunk valami mélyedést a talajban, amelyben maradt még az éltető esőből. Az öreg Fornier állt mellettem, némán, türelemmel, hóna alatt az az átkozott halálfej. A düh hulláma elöntött, kinyujtottam kezemet, elkaptam a koponyát és messzire hajítottam.

Szeme követte, merre hull a koponya és megjegyezte, hova esett. Aztán elindult arra felé.

— Hagyd ott — kiáltottam.

— Igen uram — válaszolta, de babonás fekete feje nem nyugodhatott bele ilyen könnyen a tabú megsértésébe. Arra felé tartott, ahol földre esett a koponya, lehajolt, hogy megkeresse. Egyszerre kiáltás tört ki belőle.

— *Dala, dala!*

A *dala* — ösvényt jelent!

Dengo oda ugrott az öreg ember mellé és már iramodott is lefelé a lejtőn, mint az őz. Bozontos feje csakhamar eltünt szeme elől.

Örökkévalóságnak tetsző percek multával eldörrent egy fegyver — ez a dördülés már nem csalhatott meg, — majd

egy második dörrenés hasította át a levegőt. Dengo adott jelt vele, hogy az ösvény egyenesen és csakugyan a folyóhoz vezet!

Az öreg Fornier, mielőtt ő is csatlakozott volna dübörögve meginduló menetünkhöz, fölragadta a koponyát, botját beledöfte a földbe és a koponyát a tetejébe tűzte.

HUSZONHARMADIK FEJEZET.

Piócák!

Az áhított folyó partjára érve a józan ész megsúgta nekünk fehéreknek, hogy oly hosszú szomjazás után nem szabad túlságos mohón neki esni az ivásnak. A bennszülötteket is mérsékletre intette egészséges ösztönük. Ők is csak egy-két kortyot nyeltek először a vízből, éppen csak, hogy megnedvesítsék tikkadt ajkukat és torkukat és belsejük kínzó vágyát csöndesítsék. Úgy látszik, ők is tudták, hogy a nedvesség a bőrön át is beszivárog, miután kellőképpen lehűltek, belementek a folyóba és megmártották benne magukat.

Megfogyatkozott eleségkészletünkből kimértük a mindenkinek kijáró rizst s magunk is csak rizst ettünk ezen a napon, hogy kevéske élelmiszereinket kíméljük vele. Aztán hozzáfogtunk, hogy hidat verjünk a folyón. Nem úgy, mint az előző napi, ez a folyó mély volt és rohanó sodra roppantul megnehezítette a fatörzsek helyhez rögzítését egy hatalmas sziklatömb két oldalán. A veszedelmes munkában nem is vehetett részt annyi ember, így hát megragadtuk az alkalmat, hogy kimossuk ruháinkat és megszárogassuk a forró napon. A rajtunk való fehérneműt is lehántottuk magunkról. Lábunkon csizma az éles kövek ellen, derekunkon törülköző, fejünkön kalap a naptűzés ellen — ennyiből állt egész ruházatunk.

Amikor elkészült a híd, Humphries és Downing átmentek rajta ebben a paradicsomi öltözékben, engem meg hátrahagytak az innenső parton az átkelés lebonyolítására. A túlsó partra érve, ők ketten felöltöztek, magam azonban átvitet-

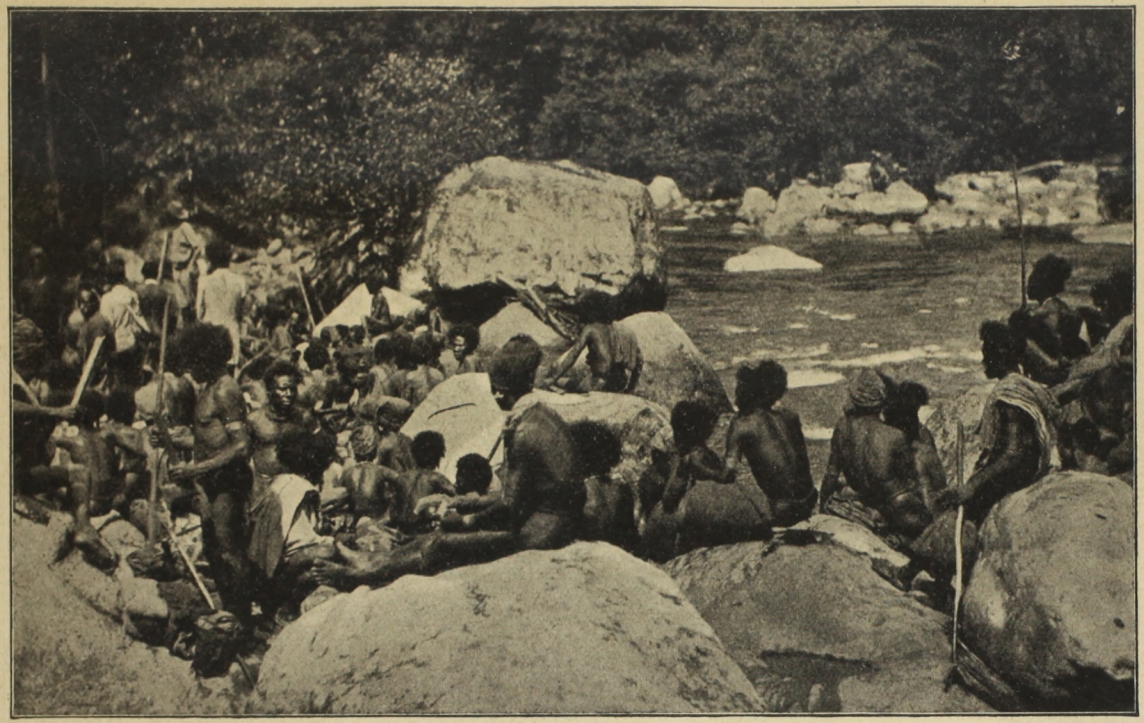

Végre vízhez jutunk!
Az Aibola patak.

tem a ruhámat, biztonság kedvéért, hogy ha átkelés közben akaratlan fürdőt kellene vennem, friss száraz ruháim át ne nedvesedjenek. Dengo el volt foglalva a hídveréssel, a ruhákat egyik teherhordóra bíztam, aztán megfeledkeztem az egész dologról. Figyelmemet lekötötte a karaván átterelése az ingatag gyaloghídon.

Utolsónak magam mentem keresztül, gondosan körülnézvén előbb, nem felejtettünk-e odaát valamit.

A teherhordók hosszú oszlopa mozgásban volt már a túlsó parton talált ösvényen, fölfelé a hegyoldalon, mire magam átjutottam. Sürgetett az idő, hogy mihamarabb alkalmas tanyahelyre érjünk, még mielőtt nyakunkba szakad a mindennapi zápor — huszonhat nap óta egyetlenegyszer maradt el az eső, másodnapja, amikor úgy gyötrött a szomjuság. Humphries tehát nem késett soká, átvette a vezetést és elindult a karaván elejével. Mindössze egy rendőrt hagyott a parton, hogy nógassa a partralépő teherhordókat.

Igazolt sietségét drágán fizettem meg: amikor keresem a ruháimat, veszem észre, hogy ideiglenes gondatlan teherhordó-«ordonáncom» már messze jár a hegyekben a többiekkel. Ruháimat pedig elvitte magával. Ott állottam egy szál csizmában, fejemen karimás kalap, a komikus törülközőben s előttem a meredek kapaszkodó, tüskön-bokron át. A gondolatra, hogy késélességű fűbe juthatunk, megborzongtam. Első és utolsó eset volt, hogy megszöktem kijelölt helyemről. Magam helyett odaállítottam egy rendőrt a hátvéd vezetésére és utána rugaszkodtam a többieknek, hogy utolérjem általvetős ruhás-zsákomat.

Már messziről rájuk kiáltottam a teherhordókra, térjenek ki az utamból és oly gyorsan szedtem a lábam, hogy magamat is meglepett. Nevetséges figura lehettem, mert hangos hahotával fogadtak, amerre «elhúztam» mellettük s különösképpen mulattatta őket, amikor megcsapott valami ág vagy megbökött a tövis és amúgy szívből fölszisszentem.

Az a ruhás-zsák volt akkor a szememben a legfontosabb dolog a világon és nem nyugodtam, míg meg nem találom. Nagysokára utolértem — a karaván legelején. *Állj*-t vezé-

nyeltem és bebújtam ruhámba. Humphries elment hátra átvenni a helyemet, én meg előléptem vezetőnek.

Egy órája lehettünk ismét úton, amikor az előttem járó rendőr, aki késsel csapdosta az indákat, hogy szabaddá tegye az ösvényt: hirtelen megállt. Hallgatódzott. Föltartottam kezemet, hogy az utánam jövők is csöndben legyenek és odaintettem két másik rendőrt.

— Ember — susogta a vezető.

Elrejtőztünk az ösvény mellett. Csak néhány lépésre bújtam be az erdőbe és már semmit nem láttam a hosszú

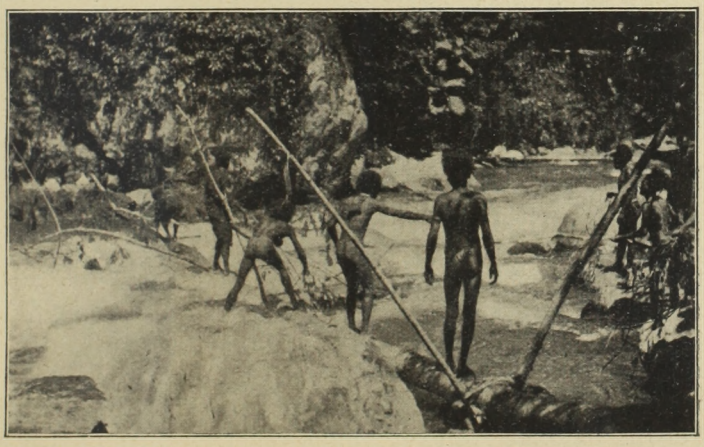

Hídépítés.

oszlopból. Ilyen a pápua *dzsangl*. Nem tudtam, egyedül volt-e az az ember, akiről a rendőr azt mondta, hogy felénk közeledik, de bizonyos, hogy hangosan dudorászott, olyanformán, hogy biztosra vettem, nem gyanítja jövetelünket.

Gondtalanul ugrándozott lefelé a lejtőn és még mielőtt ráeszméltünk volna, már ott volt közöttünk. Fölugrottunk és rávetettük magunkat. Borzasztó küzdelem fejlődött ki. Végül is a túlerő felülkerekedett, lenyomtuk a földre. Elcsöndesedett, csak izgatott lihegését hallottuk. Ide-oda forgó szemgolyója rettentő rémületről tanuskodott. Utóbb megengedtük, hogy fölkeljen a földről. Jobbról-balról egy-egy

rendőr tartotta szorosan a karját. Mosolyogva szóltunk hozzá, hogy megnyugtassuk és meggyőzzük róla, hogy nem akarjuk megölni. Rettegése nem enyhült. Mindenuntalan kísérletet tett, hogy kiszakítsa magát. Percekig tartott, míg annyira lecsillapítottuk, hogy megálljon előttünk. Akkor is reszketett még minden ízében s ha nem fogjuk keményen, úgy elillan, hogy sohsem látjuk többet. Ma is elfog még a szánalom, ha eszembe jut szegény fickó, ahogy ott állt előttünk halálos rémülettel. Bizonyosan mi voltunk az első fehér emberek, akikkel találkozott és szentül meg volt róla győződve, hogy azért törtünk be az ő földjükre, hogy kiirtsuk őket. Hogy erre gondolt, kitűnt abból, amit később tett. Képtelen volt megérteni minket, hogy semmi gonosz szándék nem vezérel bennünket s csak vezetőre van szükségünk. Jelbeszédünk egészen hatástalanul siklott le róla.

Akkor mutatott csak némi megértést, amikor kést kínáltunk neki és megmutattuk neki, mire való. A kést elfogadta s valami megértő mosoly suhant át az arcán.

Kezünkkel integettünk a hegytető felé, aztán rámutattunk az ösvényre. Lassan-lassan mintha hajnalodott volna az agyában. Arca és mozdulatai is arra vallottak, hogy kezdi már fölfogni, mit akarunk tőle. A rendőrök szorítása megenyhült a karján. Abban a szempillantásban vállának egy heves lódításával kiszabadította magát, leütötte a lábáról az egyik őrizőjét, minket többieket meg megfenyegetett hatalmas késével. És már el is szelelt volna, ha egyik gyorskezű rendőrünk utána nem lódul és a fülénél fogva vissza nem hozza. Földre teperték. Még mielőtt talpra kecmergett, kicsavarták kezéből a kést, bilincset vertek a csuklójára és hozzákötözték az egyik rendőrhöz, mint ahogyan azzal a kis harapós kígyóval, *Muriá*-val tettük Kapateában.

Jóllehet mogorva képet vágott, elvezetett minket szépen az ösvényen fölfelé. De volt valami álnok és baljóslatú vonás a szemében, ami nem tetszett nekem. Mindamellett, amikor egy útelágazásnál mindenáron azon erősködött, hogy balra tartsunk és a jobb felé vivő ösvényt zárjuk el egy frissen letört ággal: nem láttam rá semmi okot, miért ne hajtsunk a szavára.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Csak miután jóideig másztunk fölfelé, fedeztem föl, hogy járatlan útra terelt bennünket, helyenkint a felismerhetetlenségig benőtte az ösvényt a sűrűség. Akkor eszméltem rá, hogy a másik út, amelyre nem akarta, hogy rálépjünk, a falujába visz s emez elfelé visz tőle. De mert általában a helyes irányban vezetett, nem fordultunk vissza az útelágazáshoz.

Szinte járhatatlan lejtőkre jutottunk. Csúszós, meredek hegyoldalon kézzel-lábbal kapaszkodva hatoltunk följebb és

Hidat verünk a Loloipa patakon.

följebb keserves küzdelemmel. Keskeny sziklaéleken egyensúlyoztunk szédítő szakadékok szélén, majd sikos fatörzseken tapogatództunk keresztül halálos szorongások közepette. Sokáig nem mosódik el emlékezetemből ez a lidércnyomásos, lélekzetfojtó vándorlás.

Végképp kidültünk, mire fölküzdöttük magunkat a hegytetőre. Kimerültségünkben észre se vettük akkor, hogy a falu, amelyhez fölvergődtünk végre, lakatlan és elhagyatott. Rozzant korhatag kunyhóit beszőtte a pókháló. Amikor ennek tudatára ébredtünk, sem sokat törtük rajt a fejünket, habár úgy bizonytalanul megvillant agyunkban a kérdés:

miért is hoztak minket ide?! Dörgött, villámlott, amikor megérkeztünk. Csakhamar megjöttek a teherhordók. Tanyát ütöttünk.

Vezetőnket hozzákötöztük egy kunyhó sarokoszlopához. A száját is be kellett volna tömni! Hirtelen szája elé tartotta a tenyerét és elkezdett ordítani. Bizonyosan a társait figyelmeztette a közelgő «veszedelem»-re. A völgyön át csakhamar fölharsant a válasz. Ez lecsendesítette. Megvetően nézett végig rajtunk. Bámultuk bátorságát, mert hiszen bizonyos, hogy azt hitte a nyomorult, életével fizet vakmerőségéért.

Falubeli társai egész éjszaka folytatták kurjongatásukat, de foglyunk nem válaszolt többet, talán mert arra gondolt, hogy ha csendben marad, nem bántjuk. Hallgatása és a mi tábortüzünk fellobbanása alighanem azt a hitet keltette a faluban, hogy megöltük és megettük a foglyunkat, igaz ugyan, hogy nem hallottuk azt a síránkozó jajveszékelést, amellyel gyászolni szokták törzsbeli társuk halálát a hegylakó bennszülöttek.

Reggelre kelve, amikor foglyunk ráigazított egy jó ösvényre, megszabadítottuk bilincseitől és visszaadtuk neki a kést. Mint a villám viharzott el és tűnt el a sűrűségben.

Percek mulva megértettük, miért hagyhatta el ezt a falut a lakosság. Elviselhetetlen volt ez a tájék a tömérdek pióca miatt. Ha talán nem ez volt is az egyetlen ok, de egyik oka ez lehetett a hely elnéptelenedésének. Ezrével födték a talajt ezek a vérszívó bestiák. Bennszülött teherhordóink különösen sokat szenvedhettek. Vakaróztak, szedegették meztelen testükről a beléjük ragadt piócákat. Késsel véresre vakarták a testüket. Mi is, akik csizmában voltunk, csavaros lábszárvédő és ruha födte testünket, — mi is kegyetlen gyötrelmeket állottunk ki. A piócák mindenen keresztül utat találtak a bőrünkhöz. Nem állhattunk meg, hogy levetkőzzünk és megszabadítsuk magunkat ezektől a gonosz férgektől, mert hisz ezalatt még több tapadt volna belénk. Nem volt más mit tennünk: gyorsan ahogy telt tőlünk, túl kerülni a veszedelmes zónán. Nagy sziklatömbökhöz értünk, ott már lemaradtak a piócák. Mentve voltunk.

Fölmásztunk a sziklákra. Meztelenre vetkőztünk és

leszedegettük egymásról a piócákat. Mindnyájan tele voltunk véres csíkokkal, ruháinkat pirosra áztatta a tulajdon vérünk, csizma-cipőink tele vérrel és a döglött piócák tömegével. A piócák olyan aprók voltak, hogy beférkőztek a cipőfűző lyukain, de azután hogy teleszítták magukat, nem tudtak kijutni s a cipő foglyai maradtak. Hetekig tartott, míg sebeink meggyógyultak és szenvedéseink véget értek. Napokon át annyit kínlódtunk még, hogy sohsem fogom elfelejteni.

A megrémült bennszülött, akire ráparancsoltunk, hogy vezessen bennünket, amikor átkeltünk a Loloipá-n.

Leereszkedtünk a hegyoldalon, majd fölkaptattunk egy másikra, sűrű, csaknem járhatatlan erdőben törve utat magunknak. Kis tisztáson megállítottam a csapatot rövid pihenőre. Itt történt, hogy Humphries a karaván végéről egyszerre ott termett közöttünk és lázban égő arccal, furcsa tekintettel minden bevezetés nélkül nekünk támadt, hogy nem követjük a megbeszélt útirányt.

— Azt mondtad, hogy kelet-délkeletnek tartsunk, igaz-e? — kérdeztem tőle.

— Azt, és ti tökfilkók délnyugatnak visztek — pattogott Humphries.

— Mi az én iránytűm szerint járunk és Downing iránytűjével ellenőrizzük az útirányt.

— Akkor a ti átkozott iránytűitek megbolondultak — torkolt le a barátunk. — Én is ellenőriztem az irányt az enyémmel és tudom jól, merre mentek ti.

Álmélkodva meresztettük rá szemünket. Percekig nyers és keserű szavak röpködtek. Egyikünk sem nyelte le szárazon a sértéseket. Egyszer csak Humphries a fejéhez kap és leroskad egy fatörzsre. Odamentem hozzá, megtapogattam az érverését. Őrülten vert. Arca lázban égett. Pillanatnyi deliriumában rohant ki ellenünk és később nem is emlékezett rá!

Csakhamar fölkelt a fatörzsről s elindult ő is velünk, tántorogva. Egyetlen szót ki nem húztunk belőle. Két rendőr támogatta. Kétóránkint kinint adtunk be neki. Két napra rá, amilyen hirtelen keletkezett, megszűnt a láz. Így szokott ez történni a trópusokon.

Ugyanaznap délután, amikor Humphriest meglepte a láz, meredek kapaszkodó után, fehérre meszelt épületek csoportját pillantottunk meg a messze hegyoldalon. A hanyatló nap fénye szikrázva csillant meg a házak fehér falán. Sem Downing, sem én sohsem jártunk erre, de már tudtuk, hogy a küzdelmek és veszedelmek véget érnek s ott azokban a barátságos házikókban vetett ágy, terített asztal és nyugalom várakozik ránk. A *popole*-i katholikus misszió épületei voltak azok s *Popole*-tól a Yule-szigetig ugyan még száz kilométer, a hegyeken keresztül, *de az úton már málhás lovak járnak*.

Két napba telt, amíg elértük a missziót, pedig szinte karnyujtásnyira közelnek tetszett, amikor először szemünkbe tűnt. Megpróbáltatásainknak végére jutottunk. De énrám még várakozott egy hátborzongató kaland!

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET.

Japice titka.

Ambo kerületet *Mafulu* kerülettől, ahol a misszió van, egy rohanó sodrú patak választja el. Nyelvben, szokásokban *Ambo* merőben különbözik szomszédjától. *Ambo*-t még kezdetleges vad nép lakja, a popolei misszió szelidítő befolyása ott még nem mutatkozik. *Fastre* atya, a misszió szakállas

papja, működésének terét bölcs korlátok közé szorítja. Megelégszik vele, hogy a közvetlen környékbeli népet békességes életre bírja, már amennyire vadnép egyáltalában megszelidíthető.

Így tehát amikor Ambo hegytetőjéről feltünedeztek a misszió békés fehér épületei: ellenséges földön jártunk még. Ismételten és ismételten utat tévesztettünk s már-már azt kezdtük hinni, nem is a misszió az, ami a távolból kacérkodik velünk, hanem — délibáb.

Kevéssel azután, hogy megpillantottuk a missziót, tanyát ütöttünk. Fegyvereseink kettesével földerítő útra indultak, hogy megkeressék a helyes ösvényt a misszió felé. Én *Dengo*-val mentem, mint rendesen. Dengo éles szeme egy szakadék túlsó partján fölfedezett valami ösvényfélét, amely biztatónak tetszett. Szerette volna kikutatni. De nekem semmi kedvem nem volt rá, hogy megint elölről kezdjem a hegymászást, már pedig az az ösvény láthatólag nagyon hullámosan haladt, hegynek föl, hegynek le. Fáradt voltam, legyengült a hiányos táplálkozástól, a térdeim fájtak a megerőltető menetektől. Mondtam Dengónak, menjen csak egyedül, én majd könnyűszerrel visszajutok a tanyára magamban is.

Kérő tekintettel nézett rám, sehogysem akart magamra hagyni, úgy érezte, ő az, akinek rám gondot kell viselnie, habár nem egyszer tapasztalhatta, hogy rendesen magam is eléggé megállok a lábamon. Végül is belenyugodott a parancsba, elindult s csakhamar eltűnt az ösvény kanyarodójánál. Amikor utolsót intett a kezével, elindultam tanyánk felé. Pontosan tudtam, merre van a táborhelyünk, jövet több tájékoztató pontot gondosan megjegyeztem magamnak. Ösvény azonban nem volt arrafelé. Lábbelim meglehetős rossz állapotban volt, így történt, hogy egy mohlepte kövön megsiklottam és súlyosan elvágódtam. Percekig feküdtem ott, megrándult lábbal, alaposan megzúzódva s amily kimerült voltam, szemem lecsukódott és elnyomott az álom.

Mire fölébredtem, rámsötétedett. Rögtön éreztem, hogy bolondság volna nekivágni az útnak éj idején. Talán ha süt a holdvilág, megkísérelhetem, de így józan ésszel nem

kockáztathatom meg a nyakamat, hogy a sötétben botorkáljak a meredek hegyoldalon. Elhatároztam, hogy várok, míg kisüt a Hold s ha azt tapasztalom, hogy a holdfény nem elég, legrosszabb esetben megvárom a hajnalt. Nekivetettem a hátamat egy hatalmas fának és sajnálkozva gondoltam a a szerény és szűkös vacsorára, amit elszalasztok a kalandommal. Bárha tudtam, nincs semmi különösebb veszedelem, elővettem revolveremet és az ölembe tettem.

Tudtam, hogy távollétem nyugtalanítani fogja a többieket, de nem volt mit tennem. Ha elsütöm a revolvert és meghallják, keresésemre indulnak s ezt nem akartam, sajnáltam volna, hogy fáradt embereket miattam kizavarjanak az éjszakába, mikor hiszen nekem kutya bajom. Elhelyezkedtem, amily kényelmesen csak tudtam és elaludtam újra.

Arra riadtam föl, hogy megzörrent a bozót. Megragadtam a revolver-agyat. Feszülten füleltem, nem ismétlődik-e meg a nyugtalanító nesz. De sem a fülem, sem a szemem mitsem fedezett föl, hiába meredtem bele az áthatlan sötétségbe. Az erdő visszasüppedt félelmetes szorongó némaságába. A hold fölkelt, de sűrű felhők mögé rejtőzött.

Mi lehetett az a zörej? — kérdeztem magamtól nyugtalanul. Idegeim pattanásig feszültek. Új-Guineában nincsenek nagy vadállatok; a kenguru, emu és a vaddisznó a legnagyobbak. De akármelyik okozta volna is a neszt, meg kellett volna ismétlődnie, — lehetséges-e, hogy egyetlenegyszer zörrenjen meg a bozót, ha ilyen állat rejtőzködik benne? Lepergő gally nem lehetett, mert annak a neszét az indák, kúszónövények valóságos hálója elnémította volna.

Akkor hát csak emberi lény lehetett, vadember — adtam meg magamnak a feleletet. Igen ám, de elképzelhető-e, hogy ha ember volt s belebotlott valamibe a bozótban: ennyire mozdulatlanul maradjon azon a helyen, ahol elesett. Lehetséges-e, hogy meg se moccanjon, amikor beléje döbben, hogy valaki ott motoszkál mellette a bozótban?!

Félelmem, hogy emberi lény van a közelemben, nagyon is alapos volt. Megerősítette gyanumat, amikor pihegő nesz ütötte meg a fülemet. Valaki *lélekzik* ott mellettem! Odakaptam revolveremhez és arra irányítottam, amerről a sza-

bályos pihegő hangot hallottam. Ösztönszerűleg kihúztam órámat: világító mutatója pontosan éjfélt mutatott.

Nem mertem elsütni a fegyvert. Ha az a fekete tömeg, amelyet szinte *láttam* a koromsötétségben, csakugyan vadember: nem valószínű, hogy egyedül legyen. Társai nem lehetnek messze. Lehet, hogy a revolver dörrenés megijeszti és elriasztja, de éppúgy meglehet, hogy a nyakamra zúdítja *őket*. De egyáltalán miért botorkál vadember éjnek idején az erdőben?! Ugyancsak meglepő, kivételes eset! Talán észrevettek engem még napvilágnál, meglestek és most rajtam ütnek?

A másodpercek percekké, a percek órákká nőttek. Végül is, nem bírtam tovább a gyötrő bizonytalanságot, megmozdítottam elzsibbadt lábamat. Abban a pillanatban az a másik valaki vagy valami is megmozdult mellettem a bozótban. Azon töprengtem, vajjon ha a hajnali szürkület első derengésekor megpillantjuk egymás körvonalait, melyikünk találja el előbb a másikat? Nem előzi-e meg az ő mérgezett nyila az én revolvergolyómat?!

Eljött az az óra, amikor legmélyebb az erdő fojtogató csöndje s talán a sötétség is a legsejtelmesebb: az az óra, amely megelőzi a hajnal pirkadását. Már nem tarthat soká a feszültség — cselekedni kell. Óvatosan, tenyérnyiről tenyérnyire magam alá vontam lábaimat, talpra álltam. Bárha bíztam is benne, hogy revolverem javamra billenti a mérleget az elmaradhatatlan összecsapáskor, jobbnak láttam, hogy talpon legyek, ha rá kerül a sor.

Az éjfél óta tartó, végtelenbe nyúló percek alatt volt időm kifőzni hadi tervemet. Az a *másik* ott a bozót mélyén, a maga kezében tartja életét. Ha rajtam áll, én nem fogom bántani. Az első ellenséges mozdulatot ő kell hogy megtegye. Ha kifeszíti íját vagy hátrahajlítja dárdáját ellenem: lövök. És a golyó gyorsabban repül a nyílnál vagy a dárdánál. Ha megfordul és menekül, amikor megpillant engem: fusson isten hírével — hálám fogja követni és nem a revolvergolyóm.

Minden azon fordul meg, hogy egy és ugyanabban a pillanatban lássuk meg egymást. Ha nem így lesz és én

pillantom meg előbb: én leszek a támadó. Ráijesztek, hogy megszalajtsam. Csak végső soron sütöm el a fegyvert.

Megéreztem inkább, mintsem megláttam a sötétség leplének első hasadását — a virradat első igéretét. Egyenesen magam elé tartottam a revolvert, újjam a ravaszon. Előre hajoltam.

Lassan-lassan alakot öltöttek a fák s abból a fekete tömegből, amelyre oly feszülten rámeredtem, kibontakozott — egy heverő fatörzs! Szememmel végigtapogattam a fatörzset, emberi alak körvonalait fürkészve. Ott volt csakugyan: a fatörzs végén megemelkedett lassan egy bozontos fej. Éles kiáltással feléje ugrottam, éppen akkor, amikor talpra állt a fekete alak. Egy lépésre álltunk egymástól és álmélkodva meresztettük egymásra szemünket. Aztán megtört a feszültség — hahotára fakadtam. Erre a másikból is kitört a kacagás.

Dengo volt a rejtelmes idegen!

Eltévedt a sötétben és amikor neszt hallott, azt hitte, kannibál. Kölcsönösen kannibálnak néztük egymást. Így végződött az éjszakai kaland.

Nem beszélem el, hogyan jutottunk el csakhamar *Popole*-ba. A misszión két napig pihentünk, aztán elindultunk a misszionáriusok építette úton a tengerpartra.

Kifizettük teherhordóinkat és ők megjutalmaztak minket azzal, hogy búcsúzóul — kezet fogtak velünk. *Kaiva*, a maipai rendőr vett búcsút utolsónak. Láthatólag meg volt illetődve, készült mondani valamit, de aztán mást gondolt.

— *Good-bye* — rebegte és csatlakozott a többiekhez.

De *Maikili* rendőrnek mondott valamit, amin elcsodálkoztunk, amikor fülünkbe jutott. Azt beszélte, hogy messze benn a hegyek között, Kapateában van egy ember, aki talán halott a bennszülöttek szemében, de nagyon is eleven a fehér ember szempontjából.

— Vajjon nem azt jelenti-e ez, hogy Japice él? — kiáltott fel Humphries, — Aligha tudjuk meg, míg el nem jutok még egyszer Kapateába és meg nem kérdem Muriát. Csak ő tudná megmondani. De őbelőle kiveszem a titkot.

— Kapatea!? Vissza nem mennék oda, ha százszor meg-

Popole hittérítő-állomás Mafulu-ban.

fejthetném is a titkot! — válaszoltam. — Nem adnám semmiért, hogy színről-színre láthattam Pápua belsejét, de mondhatom, nem kívánkoznám másodszor is látni, ha ez azt jelentené, hogy másodszor is átéljem ugyanazt, amin keresztül mentünk. De nézd csak, öreg cimbora. Te itt maradsz Új-Guineában. Ha megtudsz valamit, írd meg nekem.

— Megírom — igérte meg Humphries.

*

Hónapokkal később, miközben ezt a történetet írógépen kopogtattam, két levelet hozott a postás. Egyiket *Downing* írta. Sürgősen készül — úgymond — Új-Guineába. Kormányzósági állást vállal ott. Két újságkivágás hullott ki leveléből. Ausztráliai újságokból valók.

Az első újsághír egy őrjáratról szólt. *Flint* vezetésével küldték ezt a tiszti őrjáratot a pápuai hegyekbe, azokhoz a törzsekhez, amelyeknek a földjét mi is bejártuk.

«Egy *Tavivi* nevű faluban» — írta az újság — «az őrjárat heves ellenállásra talált. A bennszülöttek visszakergették. Egy titokzatos lény, bizonyos *Japice* vezette őket a fehérek ellen, akiről valamikor az a hír járta, hogy meghalt. Az őrjárat több tagja megsebesült, egy bennszülött rendőr meghalt. A halott rendőrt társai eltemették. Igyekeztek titokban temetni el, hogy a sírt meg ne bolygassák, de amikor egy szomszédos hegytetőről visszapillantottak, látták, amint a tavivi-iek kiásták a holttestet, megsütötték és megették. Büntető expedíció készül ellenük.»

— *Japice!* — mormoltam magamban izgatottan. — Lehetséges-e, hogy csakugyan fölültettek minket és Japice életben van?!

Lássuk a másik újsághírt.

«A pápuai hegyi törzsek némelyikénél különös szokás járja egy újabb fölfedezés szerint. Ha valamely bennszülött megöl valakit, akinek irigyli az erejét és a hatalmát, fölveszi áldozatának a nevét és a bennszülöttek hite szerint a névvel együtt beléje költözik a halott ember minden csodált tulajdonsága.»

Új-Guinea ködbe burkolódzó hegyormai.

Mint a villám fénye világított rá ez a hír az eseményekre.

Japice, a gyenge testű, de kiváló szellemű bennszülött lesből megölte *Muriá*-t, az irigyelt főnököt és kisajátította áldozatának a nevét. *Névleg* tehát Japice meghalt és Muria élt. Mégis igaz hát, hogy az orrunknál fogva vezetett minket! Az ember, akit kerestünk, velünk volt napokon keresztül. Ő maga segített nekünk keresni — önmagát. Vajjon fölismerte-e ez az ember a helyzet humorát? Magában jókat mulathatott rajta, bárha tudta jól, — mert hiszen ült már a fehérek börtönében, — hogy ez a névcsere nem menti meg a bűnhődéstől, ha a fehérek rájönnek a csalafintaságra.

Most már megértem annak a pillanatnak a drámaiságát, amikor ott álltunk Taviviban és feszülten figyeltük a falu utcáján felénk özönlő harcosokat, és Muria, vagyis Japice, szembeszállt velük, szájában Japice varázsos erejű sípjával — és sípszavával kénye-kedvére visszaűzte őket.

Nem akart elvezetni Taviviba. Cselszövényhez folyamodott, hogy távol tartson minket a falujától. Vajjon félt hazamenni? Félt a megölt ember atyafiságától? Azt hiszem, ez lehetett az ok. S azt hiszem, hogy amikor élete a legnagyobb veszedelemben forgott a tulajdon népétől, a legjobbkor ragadta meg a lélektani pillanatot, hogy megfújja a bűvös erejű sípot és visszanyerje régi hatalmát. Aháhogy is, bizonyos, hogy Kapatea másodszor is «megbolondult» és Japice megint élére állt kannibáljainak.

És most lássuk, mit írt Humphries:

«Őexcellenciája a kormányzó, szemleútján néhány nap múlva megérkezik ide *Abau*ba, az én kerületembe. Azt hiszem, engem küld ki bűntetőexpedicióval Kapateába. Remélem. Szeretném lehozni magammal onnan a hegyekből azt a Japicét. Beköszöntött az esős évszak. Hónapok múlva kerülhet csak sor az expedicióra. Tudom, azt mondtad, akkor akarod látni Pápuát, amikor a hátad közepét. De kérdem mégis, nem lenne-e kedved Japicét egy kicsit hátbaütögetni? No, mondd csak meg úgy istenigazában!

Idő van rá bőven. Az utolsó percig várok reád. Gyere. Ha nem jössz, vén címbora, sokat fogok rád gondolni, ha majd a szamovárban duruzsol a tea.»

A szamovárban duruzsol a tea! Taviviba is eljuthatnék. Talán Japicét is lefülelhetnénk!? Ujra láthatnám hát azokat a sötétlő mélyű nyírkos erdőket. A ködbe burkolt pápuai hegyormokat! Istenemre — kedvem lenne még ma fölkerekedni.

MAGY. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

KÉPEK JEGYZÉKE.

Lap

Humphries, Taylor, Downing 5
Pápua főhegylánca, a «Main Range» 11
Port Moresby 15
Yule-sziget 16
Kairuku kormányzósági állomás Yule szigetén 17
Dengo, bennszülött rendőrünk 19
Az új-guineai gyermekkocsi 23
Tata Koa rozzant csónakja 28
Tata Koa, az öreg varázsló, naphosszat ott pepecsel a parton: pálmalevelet hasogat és gyékényt fon belőle 31
Emberevő. (A hajdísz fűből van) 31
Emberevő, fűből font hajdísszel 33
A varázsló tiszteletdíja: kókuszdiók 35
Útrakészen Biotóban 39
Partvidéki teherhordók ebéd közben 41
Magas allang-allang fűben menetelünk 43
Api és Kauri, két szakácsunk 45
Bennszülött rendőreink. (Középütt Humphries) 47
Az üdítő kókusz-tej 48
Útban a vadon felé. (Humphries és Vaimura járnak elől) 49
Bambusz-«palack»-ból itallal kínálnak 51
Mekeo falun menetelünk keresztül 55
Mekeo gyermekek. Előttük agyagedények 56
Hegyvidéki gyermekek 57
Hacsak lehet, falvakban ütünk tanyát 58
Mekeo asszony fazekat csinál 59
Mekeo kunyhók 61
Az öreg Fornier, Rarai falu rendőre 65
Pajeje, amikor először találkoztunk vele 67
Immanuel és Aici-Kva, Downing legényei. (Ezek hordozták a fényképező gépet) 69
Az Aikafoa völgye. (Ezen a ponton hagytuk el a folyót, hogy fölkapaszkodjunk Kepolipoli-ba. A háttérben a Yule-hegy) 72
A Yule-hegy 73
Emberevő. (Fején kakadu-tolldísz, a gyilkosság jelvénye.) 74

Lap

Kepolipoli főnöke, fiaival ... 75
Emberevők ... 81
Hegyi falu Abaridi kerületében ... 85
Új-Guinea hegyei között ... 86
Ház az őserdőben. («Madárfészket láttak az erdőben és azt utánozták») 87
Nagy «pilita». (Ilyenekben tartják bezárva hetekig a fiúkat s tömik őket eledellel, abban a hitben, hogy így majd roppant nagyerejűekké válnak) ... 88
Abaridi faluja. (A háttérben pilita) ... 89
Taylor és Humphries, Abaridi kunyhója előtt ... 91
Hegyifalu bejárata ... 101
Hegylakók, kunyhójuk előtt ... 102
Az elhagyott Mikili faluban ... 103
«Halottaikat hat méter magas póznákon nyugvó emelvényre fektetik és megvárják, amíg az idő és az elemek fölbomlasztják a tetemet» 104
Pápua temetkező-állvány ... 105
Hegylakó nők ... 107
Hegyvidéki pápua asszony. (Nyakában koponya-amulet) ... 109
«Két-két teherhordónk ötven-ötven fontot cipelt, tekintélyes súly a meredek hegyoldalon» ... 113
Hegylakók. (Ezek vették át a málha egy részét a teherhordóktól) . 115
Szédítő ösvényeken ... 123
Emberevő, kakadu-tolldísszel, a gyilkosság jelvényével ... 125
Magas allang-allang fűben ütünk sátrat ... 139
«Gyökerekbe, fűcsomókba kapaszkodva, lábunkat megvetve minden kis kiálló sziklaélbe, vonszoltuk magunkat följebb a meredélyen» ... 141
Aihi-Oai, Kapatea fő-főnöke ... 142
Muria ... 143
A szegény áldozat, akit összemart a sav ... 161
A hegylakók kertje ... 165
Hogyan hidalják át a hegylakók a keskenyebb patakokat ... 185
Hídépítés Új-Guineában ... 187
A Mount Kuvote : a víztelen hegy ... 188
Ahol az ösvény véget ért, a Loloipa és az Aibola összefolyása fölött. 197
Végre vízhez jutunk! (Az Aibola patak.) ... 196
Hídépítés ... 199
Hidat verünk a Loloipa patakon ... 201
A megrémült bennszülött, akire ráparancsoltunk, hogy vezessen bennünket, amikor átkeltünk a Loloipán ... 203
Popole hittérítő-állomás Mafulu-ban ... 209
Új-Guinea ködbe burkolódzó hegyormai ... 211

Térkép a kötet végén.

TARTALOM.

Lap

A szerkesztő előszava 7

A KANNIBÁLOK FÖLDJÉN.

1. fejezet. Pápua, ország az isten háta mögött 9
2. « Hajtóvadászat — teherhordókra 18
3. « «Puri-puri», az új-guineai varázslás 27
4. « Dühbe gurítunk egy varázslót 37
5. « Mira-Oa üzelmei 42
6. « Tragikus történet a mekeó-iak «farkáról» 54
7. « Fogat fogért 63
8. « Miért jöttek vissza a teherhordók? 76
9. « A «hosszú disznó» a nyárson 84
10. « Kopogtatunk az emberevők portáján 94
11. « A hegylakó odahaza 100
12. « Ha mégoly feketék — ők is csak emberek 111
13. « Pajeje megéhezik — emberre 121
14. « Downing kalandos eltünése 130
15. « Miért «vadult meg» Kapatea 136
16. « Árulás! 145
17. « Tavivi. — A varázserejű síp 151
18. « Az ismeretlenbe 157
19. « Az ominózus koponya 167
20. « Hivatlan vendégek 173
21. « Tőrbe csaltak 180
22. « Szomjúság 189
23. « Piócák 196
24. « Japice titka 204

Taylor utazásainak szintere Új-Guineában.

A magasságokat jelző számok métereket jelentenek.

MAGY. TUD. AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA 2526/19 J N. SZ.

124
137.
MAG.
1573
180.